

THE JAN KOCHANOWSKI UNIVERSITY

INTERNATIONAL SCIENTIFIC CONFERENCE
**DIGITAL AND INNOVATIVE ECONOMY: PROCESSES,
STRATEGIES, TECHNOLOGIES**

January 25th, 2019

Proceedings of the Conference

**Kielce, Poland
2019**

Organising Committee

Andrzej Pawlik	Professor, dr hab., Head of the Institute for Entrepreneurship and Innovation, State University of Jan Kochanowski, Poland;
Paweł Dziekański	dr., Professor, State University of Jan Kochanowski, Poland;
Bogoyavlenska Yuliya	Ph.D, Assistant Professor in Economy, Department of Personnel Management and Labour Economics Zhytomyr State Technological University, Ukraine;
Rita Bendravičienė	Dr. of Management and Administration, Associate Professor, Dean of Faculty of Economics and Management, Vytautas Magnus University, Lithuania;
Galina Ulian	Professor, Dr. of Economics, Dean of Faculty of Economic Sciences, State University of Moldova;
Natia Gogolauri	Professor, Dr. of Economics, Head of Faculty of Business Sul Khan-Saba Orbeliani Teaching University, Georgia;
Martina Diesener	Professor, Dr. of Economics, Head of Faculty of Economics and Management Science, Universitat Leipzig, Germany;
Olga Chwiej	Associate Professor, Dr. of Economics, freelancer scientist, Poland;
Shaposhnykov Kostyantyn	Professor, Dr. of Economics, Head of Black Sea Research Institute of Economy and Innovation, Ukraine;
Yuliana Dragalin	Ph.D, Dr. of Economics, As. Professor, Dean of Faculty of Economic Sciences, Free International University, Moldova.

International Scientific Conference Digital and Innovative Economy: Processes, Strategies, Technologies: Conference Proceedings, January 25th, 2019. Kielce, Poland: Baltija Publishing. 216 pages.

Table of Contents

MODERN ECONOMIC THEORIES AND IT'S ROLE IN THE DIGITIZATION OF THE ECONOMY

Гбур З. В. ІНФОРМАЦІЙНА БЕЗПЕКА ДЕРЖАВИ – ОСНОВА ФУНКЦІОНУВАННЯ ЦИФРОВОЇ ЕКОНОМІКИ.....	8
Герасимова Е. В. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГИЧЕСКИЕ АСПЕКТЫ МЕХАНИЗМА УПРАВЛЕНИЯ ФИНАНСОВЫМИ РИСКАМИ И ИХ МИНИМИЗАЦИИ ДЛЯ БАНКОВСКОЙ ПЛАТЕЖНОЙ СИСТЕМЫ	11
Гриценко А. А., Гриценко О. А. ЦИФРОВА ЕКОНОМІКА: СУТНІСТЬ ТА ЗАКОНОМІРНОСТІ РОЗВИТКУ	13
Диденко Л. В., Кондрашова-Диденко В. И. ИННОВАЦИИ: АНТРОПОПОСЛЕДСТВИЯ	16
Скиба М. В. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ ІННОВАЦІЙНОЇ ЕКОНОМІКИ.....	18

WORLD ECONOMY: NEW CHALLENGES AND INNOVATIVE FORMS OF INTERNATIONAL ECONOMIC RELATIONS

Алексеевська Г. С. ДОСЛІДЖЕННЯ МОНЕТАРНОЇ ПОЛІТИКИ ЄВРОПЕЙСЬКОГО ЦЕНТРАЛЬНОГО БАНКУ	22
Загній О. Г. РОЗВИТОК РИНКУ ПРИРОДНОГО ГАЗУ ЄС	24
Зварич І. Я. ГЛОБАЛЬНА ІНКЛЮЗИВНІСТЬ ЯК ВИМОГА «ЦІНИ» ГЛОБАЛЬНОЇ ДІДЖИТАЛІЗАЦІЇ	27
Kovalenko S. I. STRATEGIC MANAGEMENT OF THE DEVELOPMENT OF BLACK SEA EUROREGION IN CROSS-BORDER ECONOMIC SPACE.....	29
Майборода Ю. О., Брензович К. С. ТЕХНОЛОГІЧНЕ ЛІДЕРСТВО ЯК ОСНОВА РЕАЛІЗАЦІЇ НАЦІОНАЛЬНИХ ЕКОНОМІЧНИХ ІНТЕРЕСІВ США	32
Pugachevska K. S., Sevruck I. M. EXPORT PROMOTION IN TERMS OF FOREIGN TRADE LIBERALIZATION	35
Sereda V. I. FLEXICURITY AS A MECHANISM OF WORLD LABOR MARKET MODERNIZATION	37
Череватский Д. Ю. ЭКСПАНСИЯ МЁБИУСНЫХ ОРГАНИЗАЦИОННЫХ ФОРМ	40

ECONOMY AND MANAGEMENT OF NATIONAL ECONOMY, MODERNIZATION OF NATIONAL MODELS OF ECONOMIC SYSTEMS

Безус А. М., Шафранова К. В. КЛАСТЕРИЗАЦІЯ В УМОВАХ МАЛОГО БІЗНЕСУ	43
Ватульов А. В. ФІНАНСОВА ПОЛІТИКА ЯК СКЛАДОВА СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ КРАЇНИ	45

Глівінська Ю. В. ІННОВАЦІЙНО-ІНВЕСТИЦІЙНИЙ РОЗВИТОК ЯК НЕВІД'ЄМНА СКЛАДОВА НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ	47
Піна А. О. ELECTRONIC GOVERNING AS A WAY TO AN EFFECTIVE INNOVATION DEVELOPMENT	50
Казак О. О., Сосновська О. О. ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ ІНВЕСТИЦІЙНО-ІННОВАЦІЙНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ	53
Клепанчук О. Ю. ВНУТРІШНІЙ РИНОК ЯК ОБ'ЄКТ НАУКОВОГО ДОСЛІДЖЕННЯ: КЛАСИФІКАЦІЯ ТА ФУНКЦІЇ	55
Кожина А. В. МОДЕЛЬ ІНКЛЮЗИВНОГО МІСЦЕВОГО РОЗВИТКУ В УМОВАХ ІНДУСТРІЇ 4.0	58
Kravets K. P. EFFECTS OF EXPORT-PROMOTIONAL OF THE FOOD AND BEVERAGE INDUSTRY	60
Крилова І. І. ДЕЯКІ ПИТАННЯ РЕАЛІЗАЦІЇ ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНИХ МЕХАНІЗМІВ У СФЕРІ ВОДОПОСТАЧАННЯ ТА ВОДОВІДВЕДЕННЯ	64
Lavrinenko S. O. ANALIZA STRATEGICZNA I JEJ ZNACZENIE W PRZEDSIĘBIORSTWIE ZARZĄDZAJĄCYM	67
Ліпський В. В. НАЯВНИЙ ПОТЕНЦІАЛ МОРСЬКИХ ПОРТІВ УКРАЇНИ ЯК ОБ'ЄКТА ІНВЕСТУВАННЯ.....	69
Макаренко О. І., Горбенко В. І. АНАЛІЗ ТЕНДЕНЦІЙ РОЗВИТКУ ХІМІЧНОЇ ПРОМИСЛОВОСТІ УКРАЇНИ.....	72
Мельник В. В. ІННОВАЦІЙНА ЕКОНОМІКА ЯК ОСНОВА СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ УКРАЇНИ	73
Степанова А. А., Ратнікова О. В. СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ ІНВЕСТИЦІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ.....	75
Stroiko T. V., Mulenko A. I. WORLD EXPERIENCE OF PUBLIC REGULATIONS IN INFORMATION AND TELECOMMUNICATION SPHERE	77
Khryniuk O. S. ADMINISTRATIVE ASPECTS OF THE ECONOMIC SECURITY THREAT OF UKRAINE IN THE CONDITIONS OF REFORM	79
Шевченко Л. С. СТРАТЕГІЧНИЙ КОНСАЛТИНГ: ОБҐРУНТУВАННЯ ПЕРСПЕКТИВ РОЗВИТКУ БІЗНЕСУ	82
Shevchuk I. V. DOMINANTITY OF DECENTRALIZATION PROCESSES AS A PRELIMINARY PROVISION FOR THE PROVISION OF ECONOMIC SECURITY OF THE STATE	84
Шедяков В. Е. ТРУДОВЫЕ ОТНОШЕНИЯ В ЭКОНОМИКЕ ПОЗНАЮЩЕГО ОБЩЕСТВА.....	86

DIGITAL BUSINESS TECHNOLOGIES: E-COMMERCE AND VIRTUAL TRADE

Babukh I. B., Baraniuk D. S. MODERN DEVELOPMENT TRENDS OF FINANCIAL MARKETING.....	89
Гаркушенко О. М. ДО ПРОБЛЕМ ВИЗНАЧЕННЯ ТА МАСШТАБІВ Е-КОМЕРЦІЇ	91
Zatonatska T. G. THE IMPACT OF THE E-COMMERCE ON THE INDICATORS OF ECONOMIC DEVELOPMENT	94
Катанаха А. М. ЗАСОБИ ПІДВИЩЕННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ВЕБ-САЙТІВ ПІДПРИЄМСТВА	96
Sulyma L. O., Popovych D. O., Netsyuk Ya. O. INFORMATION TECHNOLOGIES USAGE IN THE MANAGEMENT OF AIR TOURISM COMPANIES	99

ENTERPRISE ECONOMICS AND CORPORATE GOVERNANCE: MODERNIZATION OF BUSINESS PROCESSES

Ведерніков М. Д., Волянська-Савчук Л. В., Клімас В. А. ВПЛИВ КОРПОРАТИВНОЇ КУЛЬТУРИ НА МОТИВАЦІЮ ЕФЕКТИВНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПРАЦІВНИКІВ ПІДПРИЄМСТВА.....	102
Gunko N. S. GLOBAL TRENDS IN THE DIGITALIZATION OF THE EXHIBITION INDUSTRY	105
Курбацька Л. М., Кадирус І. Г., Ільченко Т. В. ВПРОВАДЖЕННЯ МАРКЕТИНГОВИХ ІННОВАЦІЙ В ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ	107
Лібенко Ю. С., Передало Х. С. ПСИХОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ПОВЕДІНКОВОЇ ЕКОНОМІКИ	109
Місевич М. А. УПРАВЛІННЯ ІННОВАЦІЙНИМ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯМ ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ СУЧАСНИХ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ	111
Седіков Д. В. ЦИФРОВА ЕКОНОМІКА: НОВІ ОРІЄНТИРИ УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВАМИ	114
Sokolenko A. S. SOCIAL AND ECONOMIC CONDITIONS OF WINE CONSUMPTION CULTURE DEVELOPMENT IN UKRAINIAN RESTAURANTS.....	116
Стрижак О. О., Алдошина М. В. ОСОБЛИВОСТІ ДІЯЛЬНОСТІ ТУРИСТИЧНИХ ПІДПРИЄМСТВ УКРАЇНИ	119
Титикало В. С. ОСОБЛИВОСТІ СУЧАСНИХ СИСТЕМ УПРАВЛІННЯ БІЗНЕСОМ	122
Тубальцева Н. П., Тубальцева С. А. ШЛЯХИ СТАНОВЛЕННЯ ІННОВАЦІЙНОЇ ЕКОНОМІКИ В УКРАЇНІ.....	124
Ходаківський В. М. ОСОБЛИВОСТІ РИЗИКІВ СИСТЕМИ ІНВЕСТИЦІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ МОЛОКОПЕРЕРОБНОГО ПІДПРИЄМСТВА В СУЧАСНИХ УМОВАХ ГОСПОДАРЮВАННЯ	126
Sheiko I. A., Storozhenko O. V. NATIONAL DIGITALIZATION PROGRAMS IN EUROPEAN UNION: EXPERIENCE FOR UKRAINE.....	129

INNOVATIVE STRATEGIES FOR THE FORMATION AND USE OF HUMAN CAPITAL

Stoyanets N. V., Xia Yuanyuan

INNOVATIVE STRATEGIES FOR MANAGERS OF PRIVATE KINDERGARTENS TO IMPROVE THE STABILITY OF TEACHERS IN HENAN PROVINCE..... 131

Череп О. Г., Тимошик В. Ю.

ЛЮДСЬКИЙ КАПІТАЛ ЯК ОСНОВА ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ СУСПІЛЬСТВА..... 133

PROBLEMS OF MANAGEMENT AND MARKETING IN THE CONDITIONS OF DEVELOPMENT OF THE DIGITAL ECONOMY

Bolbotenko M.

KIERUNKI ROZWOJU REKLAMY INTERNETOWEJ W POLSCE 136

Ivanova V. V., Ivanova O. M.

DIGITAL INFORMATION TECHNOLOGIES AND DIGITAL ECONOMY..... 138

Ніколаєв М. Г.

МАРКЕТИНГОВІ СТРАТЕГІЇ МІЖНАРОДНИХ КОМПАНІЙ В ГЛОБАЛЬНОМУ ЦИФРОВОМУ СЕРЕДОВИЩІ 139

Ніколаєвська В. В.

МАРКЕТИНГ В УМОВАХ РОЗВИТКУ ЦИФРОВОЇ ЕКОНОМІКИ В УКРАЇНІ 143

Sokolova H. B., Shevtsova H. Z.

DIGITALIZATION AS A MODERN FACTOR IN THE TRANSFORMATION OF ECONOMIC CULTURE..... 146

Трифонов Е. В., Трушкина Н. В.

КЛИЕНТООРИЕНТИРОВАННОСТЬ КАК ИНСТРУМЕНТ ЛОГИСТИЧЕСКОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ ПРЕДПРИЯТИЙ В УСЛОВИЯХ ЦИФРОВИЗАЦИИ БИЗНЕСА..... 148

CROSS-BORDER COOPERATION, DECENTRALIZATION AND REGIONAL ECONOMICS

Лаврентьев М. М.

ВПЛИВ БЮДЖЕТНИХ ІНСТРУМЕНТІВ НА ПОКАЗНИКИ РЕГІОНАЛЬНОГО РОЗВИТКУ 151

Pozdniakova A. M.

SMART CITY INDEX FOR UKRAINIAN CITIES 153

Чумакова І. Ю.

ПРОБЛЕМИ ЗАПРОВАДЖЕННЯ ІНСТИТУТУ НАГЛЯДОВИХ РАД У КОНТЕКСТІ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ УПРАВЛІННЯ І КОНТРОЛЮ КОМУНАЛЬНИМ ГОСПОДАРСТВОМ В УКРАЇНІ..... 157

ECONOMICS OF THE USE OF NATURE AND MODERN PROBLEMS OF ENVIRONMENTAL PROTECTION

Вовк К. М., Наумік-Гладка К. Г.

РОЛЬ ПОДІЄВОГО ТУРИЗМУ У ВІДНОВЛЕННІ РЕКРЕАЦІЙНИХ ТЕРИТОРІЙ..... 161

Герасименко Ю. С.

ІСТОРІЯ ТА СУЧАСНИЙ СТАН РОЗВИТКУ ВИРОБНИЦТВА ОРГАНІЧНОЇ ПРОДУКЦІЇ 164

Колмакова В. М.

ІНСТИТУЦІОНАЛІЗАЦІЯ ПРОЦЕСУ ЕКОСИСТЕМНОГО ВИЗНАЧЕННЯ ЗБИТКІВ ВІД ЗАБРУДНЕННЯ ВОДНИХ РЕСУРСІВ 168

Сегеда І. В. ВИКОРИСТАННЯ ВІДНОВЛЮВАНИХ ДЖЕРЕЛ ЕНЕРГІЇ В РОБОТІ ІНТЕГРОВАНИХ СИСТЕМ ЕНЕРГОЗАБЕЗПЕЧЕННЯ	170
Тимчак С. В., Тимчак В. С. РАЦІОНАЛЬНЕ ВИКОРИСТАННЯ ВІДХОДІВ ХАРЧОВОЇ ПРОМИСЛОВОСТІ – ЗАПОРУКА УСУНЕННЯ ПРОБЛЕМ ЩОДО ОХОРОНИ НАВКОЛИШНЬОГО СЕРЕДОВИЩА.....	173
Shevchenko T., Qu Dongxu MANAGEMENT STRATEGY FOR BIKE-SHARING SYSTEM OPERATION AT COLLEGE CAMPUS IN COMPLIANCE WITH CIRCULAR ECONOMY PRINCIPLES.....	175
Щетина М. А., Щетина С. В. ЕКОЛОГІЧНИЙ СТАН АТМОСФЕРНОГО ПОВІТРЯ В КІРОВОГРАДСЬКІЙ ОБЛАСТІ.....	178

DEMOGRAPHY AND SOCIAL POLICY: AN INNOVATIVE CONTEXT

Поляріна Є. С. ЗАКОРДОННА ПРАКТИКА ГРОМАДСЬКОГО ЗАХИСТУ ВНУТРІШНІХ ПЕРЕСЕЛЕНЦІВ БЮДЖЕТНИМ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯМ.....	181
---	-----

ACCOUNTING, ANALYSIS AND AUDIT: NATIONAL FEATURES AND WORLD TRENDS

Калабухова С. В. ПРАКТИЧНІ АСПЕКТИ УПРАВЛІНСЬКОГО АНАЛІЗУ ЗАПАСІВ ГОТОВОЇ ПРОДУКЦІЇ СУБ'ЄКТА ГОСПОДАРЮВАННЯ.....	184
Мішньов О. В. СУТНІСТЬ ФІНАНСОВИХ РЕСУРСІВ БАНКІВ ТА ЇХ КЛАСИФІКАЦІЯ.....	188
Соколова Н. М. ПРОЦЕДУРИ АУДИТУ ОЧІКУВАНИХ КРЕДИТНИХ ЗБИТКІВ	189
Тютюнник Ю. М., Тютюнник С. В. ЗАВДАННЯ ТА ПОСЛІДОВНІСТЬ АНАЛІЗУ ЗОБОВ'ЯЗАНЬ БАНКУ	191
Шестерняк М. М. «ОБЛІК І АУДИТ В ЦИФРОВІЙ ЕКОНОМІЦІ: ВИКЛИКИ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ ТА ПЕРСПЕКТИВИ»	194

FINANCE, INSURANCE AND STOCK TRADING: MODERNIZATION OF THE STRATEGIC PORTFOLIO

Доброскок С. С. ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ДЕРЖАВНОЇ ФІНАНСОВОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ	197
Загреба І. Л. ПРІОРИТЕТИ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ	199
Заяць Е. Л., Онищенко Ю. І. ТЕОРЕТИЧНІ ПІДХОДИ ДО ВИЗНАЧЕННЯ ДЕФІНІЦІЇ «БІЗНЕС-МОДЕЛЬ БАНКУ»....	202
Пілецька С. Т., Петровська С. В. ОЦІНЮВАННЯ ВПЛИВУ ЗОВНІШНЬОГО СЕРЕДОВИЩА НА ФІНАНСОВУ СТІЙКІСТЬ ПІДПРИЄМСТВА	205
Просов В. М. ПРАВОВІ АСПЕКТИ РОЗВИТКУ ПОТЕЧНИХ ФІНАНСОВИХ ІНСТРУМЕНТІВ В УКРАЇНІ	207
Tretiak D. D. INTERNATIONAL EXPERIENCE IN ONLINE INSURANCE DEVELOPMENT	210

KNOWLEDGE MANAGEMENT IN THE DIGITAL ECONOMY

Шкурат М. О. ОСОБЛИВОСТІ ВПРОВАДЖЕННЯ ЦИФРОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ В СИСТЕМУ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ ЯКІСТЮ ВИЩОЇ ОСВІТИ.....	213
---	-----

MODERN ECONOMIC THEORIES AND IT'S ROLE IN THE DIGITIZATION OF THE ECONOMY

Гбур З. В., к.держ.упр., головний спеціаліст
Міністерство фінансів України
м. Київ, Україна

ІНФОРМАЦІЙНА БЕЗПЕКА ДЕРЖАВИ – ОСНОВА ФУНКЦІОНУВАННЯ ЦИФРОВОЇ ЕКОНОМІКИ

На нашу думку оцінка індикаторів загроз економічній безпеці – це аналіз основних показників за кожним індикатором загроз економічній безпеці та оцінювання результатів за певними критеріями з погляду найважливіших процесів, що відображають сутність економічної безпеки. Критерій – ознака, на підставі якої виробляється оцінка, визначення або класифікація чого-небудь, мірило оцінки. З огляду на це, критеріальна оцінка безпеки містить у собі оцінки: ресурсного потенціалу та можливостей його розвитку; рівня ефективності використання ресурсів, капіталу і праці та його відповідності рівневі в розвинутих країнах, а також рівневі, за якого загрози внутрішнього і зовнішнього характеру зводяться до мінімуму; конкурентоздатності економіки; цілісності території та економічного простору; суверенітету, незалежності й можливості протистояння зовнішнім загрозам; соціальної стабільності й умов запобігання і вирішення соціальних конфліктів [1].

Сутність економічної безпеки реалізується у системі показників – індикаторів економічної безпеки. Розрізняють: економічні – валовий внутрішній продукт, економічне зростання, державний борг, інтегрованість у світову економіку, темпи інфляції, обсяг грошової маси; соціальні – рівень, якість і тривалість життя населення, рівень безробіття, рівень оплати праці та заборгованість за нею; фінансові індикатори – сальдо експорту-імпорту; енергетична залежність; розмір золотовалютних резервів; обсяг тіньової економіки.

Для економічної безпеки важливе значення мають не стільки самі показники, скільки їхні граничні значення. Граничні значення – це граничні величини, недотримання яких перешкоджає нормальному ходові розвитку різних елементів відтворення, призводить до формування негативних, руйнівних тенденцій у сфері економічної безпеки. Важливо підкреслити, що найвищий рівень безпеки досягається за умови, що весь комплекс показників перебуває в певних допустимих межах і має свої граничні значення [2].

Ознакою порогового значення індикатора є момент втрати відповідним економічним процесом функцій, що відводяться йому у відтворювальній системі. Наприклад, діапазон зміни валютного курсу має забезпечувати виконання ним функцій регулювання зовнішньоторговельного сальдо; величина позичкового процента має бути достатньою для насичення трансакційного попиту на гроші та переходу на ділянку попиту на «довгі гроші», а розмір грошової маси повинен бути достатнім для обслуговування нею господарських оборотів; величина і структура податкового навантаження мають забезпечувати виконання податками стимулюючої і регулювальної функцій тощо. Динамічність конкретних порогових величин індикаторів економічної безпеки породжує значні труднощі для їхнього апріорного

визначення, тому вони навряд чи можуть бути визначеними на певний тривалий термін, тим більше – запозичені з досвіду інших країн світу.

Однією із складових які ми пропонуємо враховувати при визначенні рівня економічної безпеки є інформаційна безпека. В умовах гібридної війни з Російською Федерацією існує постійна загроза цифровій економіці через кібер-атаки. Інформаційна безпека, з огляду на це потребує особливої уваги та контролю її стану.

Кабінет Міністрів України прийняв Концепцію розвитку цифрової економіки і суспільства України на 2018-2020 роки та затвердив план заходів щодо її реалізації. Це дозволить забезпечити перехід України на цифрову економіку, допоможе залучити нові інвестиції, завдяки розвитку цифрової економіки до 2021 року планується забезпечити додаткові 5% до ВВП України.

Як зазначив, В. Михайлов, технічний директор IT-Enterprise, цифрова економіка – це штучний інтелект, роботизація, електронні гроші, промислова біологія, обробка великих масивів даних, безпілотний транспорт... Для широкого загалу “цифрова економіка” означає новий рівень цифрових сервісів, коли в онлайн переходять оплати комунальних платежів, через смартфон ми реєструємося в черзі, оплачуємо покупки тощо. А для промислових підприємств перехід в цифрову економіку отримав визначення в світі як Industry 4.0 – четверта індустріальна революція [4].

Особливість українського цифрового розвитку в тому, що користувачі і бізнес значно випереджають державу і промисловість. Наш малий і середній бізнес вже так чи інакше працює в інтернеті і здебільшого використовує цифрові методи просування своїх послуг. Але держава і велика промисловість в Україні не достатньо використовують цифрові методи у своїй роботі. Держава проводить технологічні зміни, але поки цього недостатньо. Ще складніша ситуація у великому промисловому секторі. Ідея оновлення старого промислового парку не нова, але реалізується вкрай повільно. Тому завдання, яке ставить перед країною цифрова економіка сьогодні – впровадити цифрові технології у виробництво, освіту, медицину.

Цифрова економіка – це будь-яка діяльність, пов’язана з інформаційними технологіями. І важливо розділити терміни: цифрова економіка і IT-сфера. Адже йдеться не про розвиток IT-компаній, а про споживання послуг чи товарів, які вони надають – онлайн-торгівля, електронне врядування тощо – з використанням цифрових інформаційних технологій.

Отже саме інформаційна безпека є основою для ефективного впровадження і функціонування цифрової економіки. Тому рівень її забезпечення повною мірою впливає на рівень економічної безпеки держави в цілому. Ми пропонуємо наступні індикатори для визначення рівня інформаційної безпеки [2]:

- коефіцієнт технічного захисту інформаційних потоків на державному рівні (даний коефіцієнт дорівнює кількості не відвернутих інформаційних атак);
- коефіцієнт програмної захищеності інформації (співвідношення часу безперебійного функціонування системи цифрової економіки до нормативного часу її функціонування у різних сферах);
- коефіцієнт фінансового захисту інформації (співвідношення витрат на захист інформаційних ресурсів до витрат на захист інформаційних ресурсів);
- коефіцієнт правової захищеності інформації (співвідношення обсягу інформації розголошення якої може спричинити негативні наслідки до загального обсягу захищеної інформації);
- коефіцієнт підготовленості персоналу до розпізнавання загроз (співвідношення чисельності працівників, ненавмисні дії, яких призвели до витоку інформації, через низький рівень підготовки персоналу до розпізнавання загроз до загальної чисельності працівників, які мають доступ до захищеної інформації);

– коефіцієнт надійності персоналу що забезпечує інформаційну безпеку (співвідношення чисельності працівників, які звільнені через розголошення захищеної інформації до загальної чисельності звільнених працівників).

Ми вважаємо, що інформаційна безпека держави повинна забезпечувати: недопущення інформаційної залежності, інформаційної блокади України; недопущення інформаційної експансії з боку інших держав та міжнародних структур; ефективна взаємодія органів державної влади та інститутів громадянського суспільства при формуванні, реалізації та коригуванні державної політики в інформаційній сфері; побудова та розвиток інформаційного суспільства; забезпечення економічного та науково-технологічного розвитку України; формування позитивного іміджу України; інтеграція України у світовий інформаційний простір і цифрову світову економіку [3].

Запропоновані додатково складові для визначення стану економічної безпеки держави дадуть змогу скласти комплексне уявлення про рівень економічної безпеки України, більш впевнено регулювати процеси трансформації національної економіки із врахуванням довгострокових інтересів, можливостей ефективного зовнішньоекономічного співробітництва та захисту від внутрішніх і зовнішніх загроз. Зазначені методичні підходи можуть бути використані органами державного управління, які здійснюють моніторинг макроекономічних показників, розробляють перспективні та індикативні плани соціально-економічного розвитку, відповідають за поточну оцінку рівня економічної безпеки та розробку заходів щодо її забезпечення. Вони можуть бути використані органами місцевого управління та підприємствами для забезпечення економічної безпеки на регіональному й виробничому рівнях, а також науковими установами та вищими навчальними закладами – для наукових досліджень і підготовки кадрів [3].

Література:

1. Гбур З. В. Методологія оцінювання забезпечення економічної безпеки України / З. В. Гбур // Державне управління та місцеве самоврядування: зб. наук. пр. – Дніпропетровськ: ДРІДУ НАДУ, 2017. – Вип. 4(35). – С. 56–61.

2. Гбур З. В. Важливість індикаторів інформаційної безпеки при визначенні рівня економічної безпеки. Модернізація та суспільний розвиток національної економіки: теоретичні та практичні аспекти: збірник тез наукових робіт учасників Всеукраїнської науково-практичної конференції. Одеса, 2018. С. 17–20.

3. Державне управління економічною безпекою України: теорія та практика: монографія / З. В. Гбур. – Кам'янець-Подільський: ТОВ «Друкарня “Рута”», 2018. – 408 с.

4. Електронний ресурс. – <https://www.ukrinform.ua/rubric-society/2385945-ukraina-perehodit-na-cifrovu-ekonomiku-so-ce-oznacae.html>.

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГИЧЕСКИЕ АСПЕКТЫ МЕХАНИЗМА УПРАВЛЕНИЯ ФИНАНСОВЫМИ РИСКАМИ И ИХ МИНИМИЗАЦИИ ДЛЯ БАНКОВСКОЙ ПЛАТЕЖНОЙ СИСТЕМЫ

Для начала XXI века общепризнанным фактом является то, что финансовая включенность (financial inclusion – FI), или другими словами, доступ к широкому спектру цифровых финансовых услуг, например, в разрезе банковских платежных систем (БПС), способствует, прежде всего, устойчивости экономики государства и социально-экономической стабилизации общества. Несомненную и определяющую роль здесь играют уникальные инновации в области информационных технологий, что способствовало и способствует созданию качественно новых банковских продуктов в сфере денежного обращения, прежде всего на основе безналичных платежей. В финансово-экономическом ракурсе платежные системы можно разделить по следующим экономическим уровням [1, 2]: макросистемы (международные и национальные); мезосистемы (локализованные по территориальному признаку); микросистемы (в разрезе отдельных экономических субъектов и как возможные составные части для пп. 1-2). В экономической науке понятие экономической сущности платежных систем, которые прямо связаны с базовыми экономическими категориями (деньги и финансы), обусловлено признанием ключевой роли, которую играют платежные системы в рыночной экономике [3, с. 55]:

- 1) как важнейший элемент финансовой инфраструктуры экономики;
- 2) как инструмент повышения эффективности экономики в ракурсе управления ею через денежно-кредитную политику.

Одна из общепринятых трактовок экономической сущности платежных систем [3, с. 54]: платежная система представляет собой механизм, обеспечивающий выполнение денежных обязательств участников, возникающих в результате их экономической деятельности.

Один из важнейших аспектов вышеприведенного определения:

Современные платежные системы имеют значительный потенциал для своего качественного развития и обладают следующими базовыми характеристиками [2]: рост скорости проведения платежей, сокращение издержек на осуществление платежей, высокая степень удобства платежей для субъектов сделок, низкий (минимальный) уровень рисков проведения платежей, социально-экономическая эффективность.

В узком смысле платежная система обычно интерпретируется как межбанковская система денежных переводов [1]. Однако, наиболее приемлемым и употребительным имеет смысл признать следующее:

Платежная система – это набор платежных инструментов, банковских процедур и, как правило, межбанковских систем перевода средств, сочетание которых обеспечивает денежное обращение вместе с институциональными и организационными правилами и процедурами, которые регламентируют использование этих инструментов и механизмов [4, с. 11].

Исходя из данного определения, совершенно очевидно, что платежная система в своей основе имеет такие базовые составляющие, как технологические и финансовые. Технологический инструментарий, используемый в платежных системах в современных реалиях и имеющий в своей основе смарт-технологии, непрерывно эволюционирует.

Например, криптозащищенные платежные смарт-средства в виде чипированных платежных карт, приложений для мобильных смарт-телефонов с поддержкой NFC-интерфейса и т.п. Использование таких технологий в банковской сфере направлено прежде всего на обеспечение информационной безопасности для безналичных платежей и существенной минимизации сопутствующих им рисков, прежде всего финансовых. В сфере платежных систем присущие им риски имеют под собой, прежде всего, финансовую основу и для них справедливо обобщающее определение:

Риск – стоимостное выражение вероятностного события, ведущего к потере банком части своих ресурсов, недополучению доходов или к дополнительным расходам в результате осуществления финансовых операций [5].

В таком случае, для обеспечения надежности и эффективности функционирования платежных систем необходимо контролировать присущие им риски. Для БПС в научной литературе определяются две основные группы методов управления рисками платежных систем [6]: аналитические и операционные процедуры. Аналитические процедуры включают постоянный мониторинг и анализ рисков, включая их количественные оценки. Операционные процедуры включают реализацию решений в области управления рисками, такие как установление кредитных лимитов на позиции под риском, управление очередями операций и др. Общая классификация основных рисков БПС подразделяется на финансовые и нефинансовые [4, с. 42-45; 7; 8].

Финансовые риски:

1. Кредитный риск – вероятность потерь, когда банк переводит платеж получателю до получения денежного покрытия от другого банка;

2. Риск ликвидности – риск потерь, который возникает, когда ликвидные активы банка (с учетом немедленного доступа к кредиту) являются недостаточными для покрытия его обязательств;

3. Риск вариации (изменчивости) возникает вследствие высокой волатильности колебаний уровня ликвидности банка, что означает – банк неспособен вовремя производить обязательные платежи, и должен временно откладывать их исполнение;

4. Риск по расчетам – риск того, что процесс нетто-расчетов окажется невозможным завершить совсем или в установленный срок;

5. Временный риск – возникает в связи с возможностью изменений в финансовом состоянии сторон в период между поступлением информации о платеже и выполнением окончательного расчета.

6. Системный риск – возникает тогда, когда один из участников системы оказывается неспособным своевременно выполнить расчёт по своим обязательствам. В следствие этого может возникнуть невыполнение обязательств другими участниками, что может привести к цепной реакции неплатежей, в научной литературе называемой иногда «эффектом домино».

Нефинансовые риски:

7. Правовой риск в платежных системах возникает в случае неопределенности в отношении договоренностей в рамках системы или в отношении действующего законодательства.

8. Операционный риск определяется как риск убытков, возникающих вследствие неадекватного функционирования или отказа внутренних бизнес-процессов, ошибок персонала, программно-технических систем или как результат внешних событий, в которые входят различные риски физической и информационной безопасности.

В качестве заключения. Механизм управления рисками БПС, где определяющую роль играет их минимизация (недопущение), является важнейшим элементом БПС.

В ракурсе обеспечения бесперебойной эксплуатации БПС и, прежде всего, адекватной реакции на внешние (внутренние) вызовы и воздействия в отношении БПС, для такого механизма обязательно присутствует методология его формирования и развития. Исследования в этой области показывают, что базовыми компонентами комплексной системы управления рисками платежных систем являются [6]: организационный (институты и органы), информационный (сбор и анализ информации о состоянии рисков и их минимизации) и методологический (политика в области риск-менеджмента, методики качественных и количественных оценок рисков).

Литература:

1. Кочергин Д.А. Современная интерпретация и классификация платежных систем / Д.А. Кочергин // Проблемы современной экономики. – 2016. – № 1(57). – С. 93-96.
2. Коробейникова О.М. Предметный анализ характеристик платежных систем / О.М. Коробейникова // Вестник ВГУ. Сер. 3, Экон. Экол. – 2015. – № 2(31). – С. 96-103.
3. Финансы, деньги, кредит: учебник / коллектив авторов / под ред. М.А. Абрамовой, Е.В. Маркиной. – М.: КНОРУС, 2017. – 256 с.
4. Рыбников А.М. Платежные системы: учебное пособие / А.М. Рыбников. – Симферополь: ТНУ, 2011. – 228 с.
5. Копытин В.Ю. Моделирование расчетных операций в платежных системах / В.Ю. Копытин // Аудит и финансовый анализ. – 2005. – № 1. – С. 184-195.
6. Шорохова Ю.Ю. Классификация методов управления рисками платежных систем / Шорохова Ю.Ю., Калинина О.В. // Научно-технические ведомости СПбГПУ. Экономические науки. – 2014. – № 1(187) – С. 152-156.
7. Рольфс А.Н. Методические аспекты количественной оценки рисков платежных систем / А.Н. Рольфс // Управление экономическими системами: электронный научный журнал. 2012. № 10 (46). URL: <http://uecs.ru/finans-i-kredit/item/1597-2012-10-15-06-15-42> (дата обращения: 14.01.2019).
8. Солуянов А.А. Управление рисками платежных систем и их минимизация / Солуянов А.А. // Вестник Финансовой академии. – 2008. – № 1. – С. 140-149.

Гриценко А. А., д.е.н., профессор
Институт економіки та прогнозування
Національної академії наук України
м. Київ, Україна

Гриценко О. А., д.е.н., профессор
Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого
м. Харків, Україна

ЦИФРОВА ЕКОНОМІКА: СУТНІСТЬ ТА ЗАКОНОМІРНОСТІ РОЗВИТКУ

На сучасному етапі головні технологічні зміни представлені цифровим розвитком. Процеси цифровізації у господарському житті приводять до створення цифрової економіки. В науковій літературі існують різні визначення цифрової економіки. В Доповіді про світовий розвиток «Цифрові дивіденди» [1], підготовленій Світовим банком, використовується ціла низка «цифрових» категорій: цифрові технології, цифрова економіка, цифровий розвиток, цифрові перетворення, цифрові розриви, цифрова система, цифрова революція, цифровий ринок, цифрові платформи, цифрові фінансові послуги, цифрова ідентифікація тощо, але чітких визначень цих понять не

дається. Вони використовуються на рівні описових характеристик. Наприклад, в Доповіді Світового банку зазначено: «Цифрові технології – інтернет, мобільні телефони і всі інші засоби збору, зберігання, аналізу інформації і обміну нею в цифровій формі – поширюються швидкими темпами» [2]. В даному випадку цифрові технології визначені шляхом переліку засобів діяльності з цифровою інформацією.

В Концепції розвитку цифрової економіки та суспільства України на 2018-2020 роки записано: «У класичному розумінні поняття «цифрова економіка» означає діяльність, в якій основними засобами (факторами) виробництва є цифрові (електронні, віртуальні) дані як числові, так і текстові» [3]. Є думка, що «цифрова економіка – це віртуальне середовище, яка доповнює нашу реальність» [4]. Авторський колектив спеціального дослідження, присвяченого цифровій економіці, прийшов до висновку, що «цифрова» (електронна) економіка – це економіка, характерною особливістю якої є максимальне задоволення потреб усіх її учасників за рахунок використання інформації, в тому числі персональної. Це стає можливим завдяки розвитку інформаційно-комунікаційних та фінансових технологій, а також доступності інфраструктури, разом забезпечують можливість повноцінної взаємодії в гібридному світі всіх учасників економічної діяльності: суб'єктів і об'єктів процесу створення, розподілу, обміну та споживання товарів і послуг» [5].

Безумовно всі такі визначення дають можливість відрізнити цифрові явища від інших, але вони не відображають їх суті, що важливо з точки зору розуміння подальшої долі цифрових технологій і управління цифровим розвитком. Сутність будь-якого економічного явища полягає у специфіці відносин між людьми з природу виробництва, розподілу, обміну і споживання благ. Саме відносини між людьми перетворюють звичайні предмети в товари, надруковані папірці у гроші, гроші у капітал тощо. Специфіку цим відносинам надають предмети, з приводу яких вони складаються. У випадку визначення сутності цифрової економіки необхідно знайти специфіку цифрових технологій, яка відрізняє їх від попередніх та інших, в тому числі інформаційних технологій. Аналіз показує, що така відмінність полягає у дискретній кодовій системі обробки і передачі інформації. Саме це відрізняє цифрові технології від аналогових і майбутніх інформаційних (наприклад, нейромережевих). Враховуючи викладене цифрову економіку можна визначити як систему економічних відносин з приводу виробництва, розподілу, обміну і споживання благ на основі застосування цифрових технологій, що базуються на дискретній кодовій системі обробки і передачі інформації.

Становлення цифрової економіки є переходом від одного техно-соціо-економічного укладу до іншого. В основі механізму такого переходу лежить суперечлива взаємодія технологічних, екологічних, економічних і соціальних відносин у виробничому процесі. Технологічні відносини є найбільш динамічними. Вони змінюються разом з технічним прогресом. Екологічні відносини відображають характер впливу виробничої діяльності на навколишнє середовище. Економічні відносини змінюються менш динамічно, тому з часом накопичується суперечності, які розв'язуються в процесі реформ або революцій. Соціальні відносини виростають із економічних, але, набуваючи самостійних форм, активно впливають як на економічні, так і технологічні відносини. На сучасному етапі формування інформаційно-мережевої економіки взаємодія технологічних, економічних та соціальних відносин проявляється у формі взаємозв'язку цифровізації, капіталізації та соціалізації.

Цифровізація економіки є процесом впровадження в суспільне виробництво цифрових технологій. Капіталізація має своїм змістом перетворення будь-яких ресурсів у вартість, здатну продукувати нову вартість. А соціалізація економіки означає

спрямування економічних процесів на покращення умов діяльності та розвиток людини. Розвиток цифрових технологій дозволяє суттєво підвищити ефективність та продуктивність виробництва, покращити державне управління і задовольняти потреби населення. Ключовим процесом у цьому є капіталізація цифрових технологій, тобто інвестування в цифрові технології з метою отримання прибутків.

Зважаючи на те, що впровадження цифрових технологій веде до стрибкоподібного підвищення продуктивності праці, а вони знаходять застосування у самих різних галузях і секторах економіки, виникає ситуація посилення нерівномірності розвитку різних видів і сфер діяльності та розподілу створеного продукту, що суттєво впливає на загальну економічну динаміку. Порушується процес синхронізації розвитку різних видів виробництва і підприємництва на базі утвердження нового технологічного укладу, як це відбувалося раніше, внаслідок чого втрачається загальна форма циклічності. Стрибкоподібний розвиток і кризова динаміка стають взаємодоповнюючими характеристиками відтворювального процесу у різних частинах світового економічного простору. Криза набуває дискретно-перманентного характеру, виникаючи в різних частинах економічного простору, перемежуючись із зростанням в інших частинах і виливаючись у загальні коливання економіки з невизначеною амплітудою і періодичністю.

Всі ці процеси є суперечливими і породжують низку проблем і викликів для суспільства. Серед них можна виділити найбільш загальні, що мають фундаментальне значення:

1) цифровізація разом із створенням нового потенціалу технологічного розвитку і підвищенням продуктивності праці значно підсилює мережеві характеристики функціонування господарської системи, сприяючи зростанню можливостей фрагментації, дезінтеграції і розпаду економіки, суспільства та людини та формуючи таким чином виклики самому існуванню людства;

2) капіталізація цифрових технологій посилює нерівномірність економічного розвитку, фінансіалізацію економічних процесів, змінює характер економічної динаміки, в якій криза перетворюється у дискретно-перманентний процес, а економічні коливання стають параметрично невизначеними у просторі та часі;

3) цифровізація і капіталізація у своїй єдності приводять до суттєвих змін ролі людини у виробничому процесі, змісті та характері її діяльності, співвідношенні в ній необхідності та свободи, породжує цілу низку принципово нових соціальних проблем.

Ці виклики повинні бути теоретично осмислені, а відповіді на них повинні знайти практичне втілення у формуванні програм розвитку економіки і суспільства, у підтримці соціально спрямованої структурної перебудови, у законодавстві і правовому нормотворенні, що має на меті збалансований розвиток процесів цифровізації, капіталізації та соціалізації.

Література:

1. Digital dividens. World development report 2016. Available online: <http://documents.worldbank.org/curated/en/896971468194972881/pdf/102725-PUB-Replacement-PUBLIC.pdf>.

2. Цифровые дивиденды. Доклад о мировом развитии 2016. Available online: <https://openknowledge.worldbank.org/bitstream/handle/10986/23347/210671RuSum.pdf>.

3. Концепція розвитку цифрової економіки та суспільства України на 2018-2020. Available online: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/67-2018-%D1%80#n13>.

4. Цифрова економіка. Як ми будемо жити в еру digital? Available online: <http://blog.easypay.ua/uk/tsifrova-ekonomika-yak-mi-budemo-zhiti-v-eru-digital>.

5. Введение в «Цифровую» экономику / А.В. Кешелава В.Г. Буданов, В.Ю. Румянцев и др.; под общ. ред. А.В. Кешелава (На пороге «цифрового будущего». Книга первая). – ВНИИГ, 2017. С. 12.

Диденко Л. В., к.филол.н., доцент

Кондрашова-Диденко В. И., к.э.н., доцент

Киевский национальный университет имени Тараса Шевченко

г. Киев, Украина

ИННОВАЦИИ: АНТРОПОПОСЛЕДСТВИЯ

На современном этапе развития актуальным является обеспечение хорошей жизни человека/людей. В XXI в. страны мира конкурируют за хорошую жизнь своих народов. По результатам рейтинга «хорошая страна» (The Good Country Index) в 2018 г. первые 10 позиций заняли: Финляндия, Ирландия, Швеция, Германия, Дания, Швейцария, Норвегия, Франция, Испания и Канада, а Украина – 75-е из 153-х. Индекс лучшей страны мира определяли по 35 параметрам, объединенным в 7 категорий (наука и технологии, мир и международная безопасность, мировой порядок, планета и климат, процветание и равенство, здоровье и благополучие). Первая 10-ка стран имеет высокие показатели в каждой из упомянутых категорий: они являются динамичным/инновационными. Украина только в 1-й категории занимает первую позицию, при этом значительно отстает от передовых стран мира и по Индексу хорошей страны, и по Индексу инноваций. Ведь развитие страны инновационным путем обуславливает успешность экономики и процветание народа. Главной проблемой данной работы является обоснование необходимости обеспечения инновационного развития всех секторов общества страны, что и актуализирует тему исследования. Отдельные аспекты представленной темы были в рассмотрении таких ученых: Р. Анжел, Ю. Бажал, Т. Давила, Л. Диденко, У. Ким, В. Кондрашова-Диденко, Дж. Куинн, Р. Моборн, Э. Роджерс, Э. Фелпс, и др. Однако большая часть вопросов-аспектов остались без внимания.

Термин «инновация» впервые использовали в науке экономисты: благодаря Й. Шумпетеру инновация привлекла внимание как понятие и явление в рамках теории предпринимательства; его теоретические изыскания продолжили не только американские экономисты И. Кирцнер и Ф. Найт, но и специалисты других областей знания (философы, социологи, психологи). Й. Шумпетер понимал под инновацией коммерциализацию всех новых комбинаций, базированных на использовании новых материалов и компонентов, на внедрении новых процессов и форм, на выявлении новых рынков [1]. При этом он утверждал: изменения в технологии – это изобретение, а изменения вместе с предпринимательской деятельностью – инновации [1]. Другие исследователи определяют инновацию как: 1) новый продукт и/или новый метод, который становится новой практикой в какой-то части мира [2]; 2) идею, практику или объект, которые субъект воспринимает в качестве новых [3] и т. п.

Причиной существования различных определений понятия «инновация» являются факторы, которыми исследователи объясняют сам феномен. Так, Й. Шумпетер отмечал: инновации должны либо объясняться некоторым эндогенным фактором, либо быть отнесены к области беспричинных явлений; креативный и свободно мыслящий предприниматель – это источник инноваций, агент перемен, чьи новые комбинации

вносят в экономическую жизнь турбулентность [1]. Современные экономисты по-разному воспринимают данный подход: одни его развивают, а другие – критикуют и отвергают. По нашему мнению, инновация непосредственно связана с Акторами, которые должны быть SMART. Инновацию как процесс следует рассматривать через комплект составляющих: условия необходимости – формирование – инновация – результат внедрения/использования – последствия предыдущего. В большинстве исследований фигурирует «позитивное рассмотрение» процесса, т. е. «перспективы эффективности» каждого из них. Впрочем, некоторые ученые и мыслители обращают внимание на возможные «спектры негативности» от внедрения нового. Первично инновации ориентированы на прогресс и планомерные изменения в сторону комфортизирования пространства, что достигается путем использования иных технологий производства и/или технических устройств. Все последние являются медиаторами в схеме «человек»–«проблемная ситуация»: они замещают конкретные функции отдельной антропоединицы, чем разгружают ее. Что же остается «для» исполнения субъектом в этом случае? (или: зачем тогда необходим человек?).

В теории исходные вопросы исследования для экономического сектора значение имеют далеко не первостепенное, ибо доступ-к-ресурсам и ресурсораспределение возможно «открывать/проводить автоматически» (согласно сфере занятости, что является «маркером отдельной профессии»). Все изменяется на практике: экономика – это часть субъект-объектной системы, цель которой, на первый взгляд, замкнута на ресурсах. Эта «замкнутость» ориентирована и зависима от антропоединицы: накопление ресурсов происходит выборочное (согласно актуальным потребностям с минимальными отклонениями в сторону «индивидуальных запросов»), а их распределение – согласно принципу «открытого доступа» (предложение актуализировано умеренным/завышенным спросом).

Если экономисты (практики) ориентированы на процессо-результат (здесь: периодически автоматически пополняемое ресурсоналичие), то философа больше «занимают» причины и последствия действия (здесь: каким образом оптимизировать ресурсополнение с минимальными потерями/затратами). Антропороли тоже отличаются: воплоитель (экономист) и разработчик (философ). Оба «играют» ради общей цели – благо для человечества, только разнонаправлено – результат-для-всех (для первого) и последствия-для-каждого (для второго). Философа интересует конкретный человек: отправная точка (Я) и результирующая (все человечество при реализации найжутчайшего сценария) совпадают. Рассмотрим что же для философа может оказаться опасным и что может использовать экономист для минимизирования негативных последствий.

Антропоединица вооружена инновациями для упрощения действий, комфортизирования пространства (личного и профессионального), ускорения производительности и т. д. При этом: 1) количество антропоединиц с необходимостью нужно максимально сократить (рост безработицы); 2) антропоединица самозаботится о своих «профессиональных характеристиках» (затраты на самосовершенствование: повышение квалификации, развитие новых умений-навыков, интеллектуальная гибкость, этичность, нормированность, ситуативное принятие решений и т. д.); 3) постоянное подтверждение уникальности антропоединицы (ситуативные проявления индивидуальной SMARTности) и т. п. Результатом таких «производственных запросов» может быть *профессиональная поляризованность* (либо формирование нового типа профессионалов, т. е. резкое интернальное прогрессирующее антропоединиц для индивидуального равновесного соответствия экстернальным обстоятельствам; либо автоформирование балласт-прослойки, т. е. неразвивающиеся антропоединицы, получившие образование, но не реализующие

свой профессиональный потенциал) и/или *индивидуальная дуализация* (внутреннее расщепление на «Я-работник», соответствующий параметральным запросам сферы занятости, и «Я-настоящий», получающий удовольствие и не нарушающий интернально-экстернального баланса). Подобное «удвоенное раздвоение» можно называть диджитализированием (цифрингом). Антропоединица не только вынуждена «играть в двоичной системе» (ответы «да»/«нет»), она обязана ей соответствовать изнутри (через «работу» с параметрами мировоззренческого базиса: избирательное индивидуальное корректирование и/или замена-на-корпоративные/общностные). Закономерный вопрос: будет ли подобная диджитализированная антропоединица эффективнее стандартной? Ответ парадоксален: исключительно для выполнения повторяемых операций – несомненно; для нестандартных решений ситуативных задач она не подойдет, ибо ее основания были шаблонизированы. Такая антропоединица не имеет будущего ни в профессиональной сфере, ни в личном пространстве. Общность создает равные условия для «индивидуального упрощения» (массовизация, деградирование) и для «интраструктурирования» (саморазвитие, прогрессирующее). Выбор остается за каждым из нас: быть исключительно пользователем инноваций или создавать их (и/или условия для них) через первичное нестандартное применение каждого феномена нашего пространства.

Таким образом, инновации – весьма неоднозначная тема для исследования из-за антропоцентризма, ориентирование на которое и постулирует волны рисков (первую: «будет ли принято новое?», вторую: «насколько оптимальным для профессиональной сферы окажется новое?», третью: «что нужно изменить в личном пространстве антропоединицы, чтобы инновации работали на нее, а не против?»), которые представители человечества могут использовать как во вред, так и на благо себе.

Литература:

1. Шумпетер Й. А. Теория экономического развития. Капитализм, социализм и демократия / Й. А. Шумпетер. – М.: Эксмо, 2007. – 864 с.
2. Phelps E. Mass Flourishing: Now Grassroots Innovation Created Jobs, Challenge, and Change. – Princeton, N.J.: Princeton University Press, 2013. – 378 p.
3. Роджерс Е. М. Дифузія інновацій / Е. М. Роджерс. – К.: Вид. дім «Києво-Могилянська академія», 2009. – 591 с.

Скиба М. В., к. держ. упр., доцент, докторант
Київський університет технологій та дизайну
м. Київ, Україна

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ ІННОВАЦІЙНОЇ ЕКОНОМІКИ

Сучасне життя стає все більш цифровим, зростають очікування суспільства на ефективність управлінських інституцій, надійності та відповідальності, більшої прозорості у прийнятті рішень. Крім того, доступність та відкритість даних державного сектору, дотримання правових рамок захисту персональних даних та конфіденційності може сприяти поліпшенню інвестиційного клімату, що призведе до підвищення рівня конкурентоспроможності, темпів економічного зростання [1]. Цифровізація (діджиталізація) економічних процесів обумовлюються інтелектуалі-

зацією основних факторів виробництва та потребують потужного інноваційного потенціалу. Розробка теоретико-методологічного підґрунтя, що є важливою з точки зору вироблення та прийняття управлінських рішень, потребує аналізу наукових джерел, конкретизації та уточнення окремих наукових категорій. Витоки інноваційного розвитку економіки, ендогенного економічного зростання в економічній літературі пов'язують з працями: М.І. Туган-Барановського, А. Шпітгоффа. розвиток концепцій економічного зростання отримав у працях Й. Шумпетера С. Кузнеця, Р. Солоу, Е. Денісона, П. Ромера, Дж. Гелбрейта. Д. Белл здійснив аналіз новацій, передумови третьої технологічної революції, постіндустріального суспільства. В межах сучасного напрямку економічної думки варто згадати праці М. Кастельса, Е. Тоффлера. Цифрові ринки досліджуються у працях М. Сміта, Дж. Бейлі, Е. Бріндзолфсена. Дослідженню різноманітних аспектів інформаційної та знанневої економіки присвячені праці українських вчених. Так, А. Маслов теоретично обґрунтував засади інформаційної економіки, В. Ляшенко, О. Вишневський розкрили аспекти цифрової модернізації економіки України. Можна погодитись з твердженням А. Чухна та В. Гейця, що якщо для індустріальної економіки характерним є: машинне виробництво, коли машини виробляють машини, коли набуває поширення конвеєр і здійснюється масове та великосерійне виробництво, а основними виробничими ресурсами (факторами виробництва) є: земля, капітал і праця, то для постіндустріальної стадії основними виробничими ресурсами стають інформація і знання, а отже, інформаційно-інтелектуальні технології, телекомунікації як результат комп'ютеризації економіки та суспільства, створення всесвітньої мережі Інтернет, утвердження інтелектуальної праці [2, с. 32]. Заслугує на увагу думка В. Сіденко, щодо виникнення і поширення електронної торгівлі в результаті істотного зростання ролі у розвитку комерційної діяльності ІКТ, які створили і продовжують створювати нові, небачені раніше можливості для проведення комерційних операцій у нових форматах. У перспективі електронна торгівля розвиватиметься набагато вищими темпами, ніж звичайні комерційні операції. При цьому нові перспективи розвитку електронної комерції виникають у контексті четвертої промислової революції, що відбувається сьогодні на основі поєднання інновацій у сферах інформаційних, біо та нанотехнологій. Розвиток електронної торгівлі пов'язаний із створенням якісно нових можливостей для споживачів і бізнесу та одночасно з виникненням нових ризиків комерційного і персонального характеру [3]. Аналіз наукової літератури доводить, що тематика постіндустріального, інноваційного розвитку економіки не тільки не втрачає актуальності, а й набуває нових рис. В сучасних дослідженнях значна увага приділяється інформаційній економіці, економіці знань, цифровізації (діжіталізації) тощо, тому на нашу думку доцільним є уточнення наукових категорій для уникнення термінологічної плутанини. Наприклад, в економічній літературі не рідким є ототожнення понять: «освітній потенціал», «науково-технічний потенціал», «інноваційний потенціал», які набувають синонімічного значення. Проте, на нашу думку дані поняття є різними, вони відрізняються за функціональним призначенням та місцем в інноваційному процесі. Так, «освітній потенціал» який є здатністю соціальної групи до здійснення освітніх програм, відрізняється від «науково-технічного потенціалу», який включає досягнення фундаментальної і прикладної науки, відкриття та винаходи, нові технології, дослідно-експериментальну базу, а також науково-технічні і конструкторські кадри вищої кваліфікації, як основні рушії розвитку сучасної економіки. Можна погодитись із А. Поручником, який під «інноваційним потенціалом» розуміє сукупність наявних в країні інтелектуальних, технологічних, науково-виробничих ресурсів з відповідним їх інфраструктурним забезпеченням, які здатні продукувати нові знання, та ефективний механізм

комерціалізації останніх) [3]. Відповідно до Закону України «Про пріоритетні напрями інноваційної діяльності в Україні» від 16 січня 2003 року № 433-IV (втратив чинність 2 жовтня 2011 року) «інноваційний потенціал» було визначено як сукупність науково-технологічних, фінансово-економічних, виробничих, соціальних та культурно-освітніх можливостей країни (галузі, регіону, підприємства тощо), необхідних для забезпечення інноваційного розвитку економіки. Вивчення наукової літератури дозволяє класифікувати основні підходи до розкриття сутності «інноваційний потенціал». Так, лексичний підхід, виходить з пошуку історично закріплених в свідомості людей співвідношення слова з певним явищем дійсності, ресурсний – зосереджує увагу на впорядкованій сукупності ресурсів, які забезпечують здійснення інноваційної діяльності суб'єкта ринку. Перевагами даного підходу є спроба дати оцінку поточній ситуації розвитку інноваційних процесів (виділити сильні і слабкі сторони). Підхід «прихованих резервів» диференціює ресурси на реалізовані та нереалізовані (приховані) ресурсні можливості, які можуть бути приведені в дію для досягнення кінцевої мети економічних суб'єктів. Підхід «еволюційний» визначає «інноваційний потенціал» як міру здатності і готовності економічного суб'єкта здійснювати інноваційну діяльність. Під здатністю розуміється наявність і збалансованість структури компонентів потенціалу, а під готовністю – достатність рівня розвитку цих ресурсів. *Результативний підхід* аналізує «вихідні параметри» інноваційної діяльності та є відображенням кінцевого результату реалізації наявних можливостей у вигляді нового продукту, отриманого в ході здійснення інноваційного процесу. Недоліком даного підходу є неможливість здійснити аналіз наявності та збалансованості структури компонентів інноваційного потенціалу та достатності рівня розвитку потенціалу для формування інноваційної активності економіки. *Синергетичний підхід* (поєднання ресурсного та результативного підходів) сукупність інноваційних ресурсів, що надаються у вигляді продукту інноваційної діяльності, виробничої сфери. В залежності від сфери використання результатів наукових досліджень (фундаментальний, прикладний). *За ступінню (мірою) реалізації* – фактичний (досягнутий, реалізований) та перспективний (вектор розвитку).

Аналіз міжнародних наукових джерел дозволив виокремити п'ять основних етапів розвитку міжнародної методології ОЕСР (як однієї із багатьох міжнародних організацій що здійснюють моніторинг інноваційного потенціалу), якими є: перший – етап «зародження», що розпочався у 1980 р. і тривав до 1990 р.; другий етап (1991–1996 рр.); третій етап (1997–2005 рр.); четвертий етап (2005–2018 рр.); п'ятий етап (розпочався у 2018 р.) [4]. Основними особливостями, які притаманні сучасним етапам розвитку міжнародної методології у сфері інновацій, є врахування: всеохоплюючої ролі глобальних ланцюгів вартості; появи нових інформаційних технологій та їх впливу на нові бізнес-моделі; зростаючого значення капіталу, що базується на знаннях; прогресу в розумінні інноваційних процесів та їх економічного впливу.

Отже, сталий розвиток і створення мирного суспільства потребують ефективних і підзвітних інституцій. Підвищення якості та ефективності державних послуг, прискорення їх надання у часі, можливе при розвитку електронного урядування. Аналіз наукових джерел з метою розробки теоретико-методологічного підґрунтя, що є важливим з точки зору вироблення та прийняття управлінських рішень, дозволяє виокремити основні підходи до вивчення «інноваційного потенціалу», якими є: лексичний, ресурсний, еволюційний, результативний, синергетичний, в залежності від сфери використання результатів наукових досліджень (фундаментальний, прикладний),

за ступінню (мірою) реалізації – фактичний (досягнутий, реалізований) та перспективний (вектор розвитку). А також, сформулювати визначення «інноваційний потенціал», який є невід’ємним елементом економічного потенціалу, сукупністю ресурсів, можливостей, резервів, запасів, результатів наукових досліджень, які за умов сприятливого інституційного середовища здатні взяти участь, бути задіяними у процес суспільного виробництва з метою вироблення продукту здатного задовольнити суспільні потреби у певний період часу та у певному місці, а також сприяти зростанню якісного рівня економічного розвитку шляхом зміни структури суспільного виробництва в напрямі зростання частки наукомістких, високотехнологічних виробництв у ВВП країни. А також, визначити, що сучасна міжнародна методологія приділяє увагу вимірюванню інновацій у процесі цифрових трансформацій, тому урахування міжнародної методології у сфері інновацій дозволить не тільки поглибити теоретичні знання та розуміння інноваційних процесів, а й дозволить розширити методологічний інструментарій міжнародних порівняльних досліджень.

Література:

1. Skyba M.V. Improving e-government as one of the preconditions for economic development. *Управління економічними процесами*. 2016. № 3(12).
2. Проблемы экономики переходного общества / отв. ред. В. М. Геец, Д. С. Львов. Запорожье: ГУ «ЗИГМУ», 2004. 386 с.
3. Сіденко В. Мегатренди розвитку електронної торгівлі у контексті сучасної технологічної революції. *Економіка України*. 2018. № 11-12. С. 82-103.
4. Поручник А. Інноваційний потенціал України та його реалізація в міжнародному науково-технічному співробітництві. – Режим доступу: <http://journals.uran.ua/jiep/article/view/27425>
5. Скиба М. В. Основні етапи розвитку міжнародної методології у сфері інновацій. *Бізнес інформ*. 2018. № 11. С. 89-94.

WORLD ECONOMY: NEW CHALLENGES AND INNOVATIVE FORMS OF INTERNATIONAL ECONOMIC RELATIONS

Алексєвська Г. С., аспірант
Одеський національний університет імені І. І. Мечникова
м. Одеса, Україна

ДОСЛІДЖЕННЯ МОНЕТАРНОЇ ПОЛІТИКИ ЄВРОПЕЙСЬКОГО ЦЕНТРАЛЬНОГО БАНКУ

Після вибуху світової фінансової кризи 2007-2009 років знову відродилися гострі дискусії про роль центральних банків, «правильних» інструментах грошово-кредитного регулювання і теоретичних концепціях, що лежать в основі монетарної політики. Провідні фахівці і експерти пропонують переглянути цілі і методи державного регулювання фінансової системи в зв'язку з неспроможністю колишнього. У науковому середовищі з'являються думки про необхідність трансформації в даний час грошово-кредитного регулювання. Дана тенденція викликана триваючими кризовими явищами у світовій економіці, що визначає перегляд повноважень органів грошово-кредитного регулювання та центральних банків у багатьох країнах. Змінюються також цілі і завдання грошово-кредитного регулювання.

У зв'язку з трансформацією монетарної політики для багатьох учених її вивчення стало дуже актуальною темою.

Після фінансової кризи в 2008 році багато центральних банків почали використовувати нетрадиційну грошово-кредитну політику, щоб стимулювати ефективну передачу імпульсів грошово-кредитної політики і забезпечити додаткові прямі грошові стимули для економіки. В роботі Інєс Перейра [1] про ефективність монетарної політики європейського центрального банку досліджувала події по оголошенню заходів нетрадиційної монетарної політики і їх вплив на номінальні і реальні довгострокові процентні ставки. Розглядаються довгострокові процентні ставки: прибутковість по 10-річних державних облігаціях, прибутковість по 5- і 10-річним корпоративним облігаціям (AAA і BBB) і процентна ставка за свопами на 5 років для Єврозони.

Згідно результатам аналізу нетрадиційна грошово-кредитна політика, що проводиться ЄЦБ, мала значний вплив на реальні і номінальні і довгострокові процентні ставки. Цей ефект може бути більш стійким для певної групи країн під час деяких оголошень, а саме, оголошення від 4 вересня 2014 року, значно знизили прибутковість 10-літніх державних облігацій і прибутковість BBB 5-річних облігацій для Португалії та інших PIIGS.

Також в статті про ефективність монетарної політики в ЄС Стів Емблер і Фабіо Рамлер досліджують вплив політичних заяв на очікувані реальні процентні ставки. У дослідження були включені такі показники як, дані ринкових процентних ставок овернайт і обмінного курсу долара США / євро. Номінальна прибутковість являє собою середньозважене значення за всіма країнами євро і інфляційні очікування засновані на ставках свопу (ILS). У період з липня 2008 року по березень 2016 року

автори виділили 13 дат оголошення важливих заходів нетрадиційної монетарної політики (UMP). Базова специфікація регресійної моделі мала такий вигляд:

$$y_t = \alpha + \beta_1 \text{Dump}_t + \beta_2 \text{Drc}_t + \beta_3 \text{Dmeeting}_t + \varepsilon_t \quad (1)$$

де y_t може бути одноденною і дводенною зміною номінальної прибутковості державних облігацій, інфляційних очікувань, реальної прибутковості або обмінного курсу долар / євро, а Dump_t є фіктивним для 13 дат оголошення UMP (приймаючи значення 1 на дати оголошення і 0 в іншому випадку).

Крім цих основних заяв UMP, рада керуючих ЄЦБ також прийняв рішення щодо процентних ставок і випустив важливу інформацію, яка могла вплинути на номінальні і реальні процентні ставки і на очікування інфляції. Щоб контролювати ці події, автори включили фіктивний елемент Drc_t , який приймає значення 1 на 15 дат в періоді вибірки, коли ЄЦБ знизив свої ключові процентні ставки, і ще один фіктивний елемент Dmeeting_t , який дорівнює 1 на 66 дат засідань Ради керуючих без зниження ставок або великих оголошень UMP [2]. Підхід «подія дослідження» також використовується такими авторами як Д. Ріволта [3].

Вольфганг Лемке, Андреа Ліліана Владі також вивчають прибутковість цінних паперів і нетрадиційні заходи які застосовуються європейським центральним банком. Економісти традиційно припускали, що номінальні процентні ставки не можуть бути нижче нуля. Причиною, що лежить в основі припущення «Zero Lower Bound» (ZLB), є те, що інвестори ніколи не будуть мати інструмент з фіксованим доходом з безризиковою негативною прибутковістю, оскільки наявність готівки завжди буде кращою альтернативою. Аналогічним чином, очікується, що ZLB буде обмежувати центральні банки при встановленні ставок грошово-кредитної політики, щоб стимулювати економіку в періоди значного економічного спаду і низьких або навіть негативних процентних ставок.

У запропонованій моделі автори аналізують динаміку тимчасової структури «безризикових» ставок з нульовим купоном. Безризикові ставки зазвичай визначаються прибутковістю облігацій суверенних емітентів з високим рейтингом. АЛЕ в своїй роботі автори вибрали визначення прибутковості засноване на ставках індексу свопу овернайт (OIS), заснованих на EONIA, який є незабезпеченої міжбанківською ставкою овернайт в зоні євро. Дані по прибутковості включають спостереження на кінець місяця по восьми строками погашення, три і шість місяців, один, два, три, три, п'ять, сім і десять років, з кінця січня 1999 року по червень 2015 року. У підсумку виходить $T = 198$ щомісячних спостережень $J = 8$ пунктів тимчасової структури «безризикових» процентних ставок, дві з ключових ставок політики ЄЦБ, ставка за основними операціями рефінансування (MRO) і ставка депозитного кошти (DF).

В роботі оцінюється модель тимчасової структури основної ставки (SRTSM) для кривої прибутковості єврозони за період з 1999 по червень 2015 року. Автори інтерпретують падіння кривої OIS в єврозоні у вересні 2014 року після досить несподіваного зниження ставки ЄЦБ. Також показують, що оголошення про зменшення нижньої межі може зменшити криву прибутковості, навіть якщо нижня межа ще не є обов'язковою. Ця модель враховує зрушення в нижній межі в заздалегідь встановлені моменти часу. Але також можна було б проаналізувати як буде змінюватися прибутковість облігацій є досить низькі ставки зберігатися тривалий час і про це вже не буде політичних оголошень [4].

Для подальших досліджень необхідно не тільки спостерігати за ефектами в дні оголошень про прийняття нетрадиційних заходів, а й дослідити ризики, які можуть бути наслідком застосування цих заходів монетарної політики.

Література:

1. Pereira I. Is the ECB unconventional monetary policy effective? // GEE Papers Número 61 setembro de 2016.
2. Steve Ambler Fabio Rumler The Effectiveness of Unconventional Monetary Policy Announcements in the Euro Area // An Event and Econometric Study March 2017.
3. Giulia Rivolta An event study analysis of ECB monetary policy // Working Paper n. 2014-02 FEBBRAIO 2014.
4. Wolfgang Lenke, Andreea Liliana Vladu Below the zero lower bound: a shadow-rate term structure model for the euro area // Working Paper Series No 1991 January 2017.

Загній О. Г., к.е.н., с.н.с.

*ДУ «Інститут економіки та прогнозування НАН України»
м. Київ, Україна*

РОЗВИТОК РИНКУ ПРИРОДНОГО ГАЗУ ЄС

На сьогодні Європейський Союз створив добре регульований енергетичний ринок, встановивши для всіх держав-членів спільноти загальні правила поведінки. Головною метою даного ринку є ефективність. На цьому ринку не допускається зловживання та маніпуляція цінами, удосконалюється інфраструктура та функціонують надійні джерела постачання.

Процес модернізації європейського енергетичного ринку почався у 1995 року, після чого були прийняті перші директиви щодо лібералізації (Перший енергетичний пакет) в 1996 році для ринку електроенергії, а в 1998 році – для ринку газу. Роботу унікального і більш функціонального енергетичного ринку забезпечують: Європейська Комісія (включаючи усі енергетичні пакети), агентство по співробітництву органів регулювання енергетики в Європі (ACER, створене у 2009 році), неприбуткові асоціації, такі як ENTSO-G (Європейська мережа операторів системи передачі газу) та ENTSO-E (Європейська мережа системних операторів передачі електроенергії, обидва створені в 2009 році).

На сьогодні одним з найважливіших джерел енергії для кожної країни Європейського Союзу є природний газ. Архітектура ринку газу ЄС базується на основі Третього енергетичного пакету і представляє сукупність ринкових зон (окремо для оптового і роздрібного ринків), організованих за принципом «басейнів», з поділом ринку товарного газу (commodity) і ринку газотранспортних потужностей (capacity), з транспортними тарифами за принципом «вхід/вихід», де відповідальність за транспортування всередині зони несе оператор газотранспортної системи певної зони, з віртуальним торговим майданчиком (хабом) всередині кожної зони. Такі хаби дають можливість виробникам, в тому числі й за межами ЄС, поставляти газ безпосередньо кінцевим споживачам, а не тільки посередникам, як це було раніше.

Зрушення які останнім часом відбуваються на європейському газовому ринку пов'язані з глобальними змінами щодо джерел та маршрутів постачання газу на європейський ринок, насамперед на ринок Європейського Союзу.

Найбільш крупними зовнішніми постачальниками природного газу до ЄС за імпортом є Росія та Норвегія. Слід відзначити, що протягом 2014-2017 рр. за ринок ЄС тривала боротьба між Росією, Норвегією, Алжиром та Катаром. Для експортерів

“блакитного” палива ринок ЄС є найбільш платоспроможним та об’ємним ринком збуту газу у світі.

До одних із найважливіших трендів європейського ринку природного газу слід віднести його глобальну інтеграцію через динамічне збільшення частки скрапленого природного газу (СПГ) у загальносвітовій торгівлі цим видом палива, яка зросла за 10 років з 17% до 32% [1; 2].

В 2017 році поставки СПГ до країн ЄС в середньому зросли на 5%. Водночас продовжувалась тенденція сезонності поставок та залежності їх від цін на азійському ринку, що в свою чергу не дозволяє поставкам СПГ повною мірою конкурувати з трубопровідним транспортом на європейському ринку.

У 2017 році світовий рівень пропозиції СПГ зріс на 38 млрд м³ або 11% завдяки початку роботи нових проектів зі скраплення газу в Австралії та США [4]. За прогнозами фахівців у найближчому майбутньому, зростання поставок на світовому ринку СПГ відбудеться саме за рахунок США, їх частка лише за п’ять наступних років подвоїться з усіма наслідками для міжнародної торгівлі та геополітики.

У 2019-му році Китай може стати найбільшим імпортером природного газу у світі, зазначається в актуальному звіті Міжнародної енергетичної агенції Gas Market Report. Пекін докладає чималих зусиль щодо втілення політики «блакитного неба» яка спрямована на захист довкілля від викидів електростанцій та транспорту. Тому потреба в газі лише самої Піднебесної у 2023 року може скласти до 40% світового попиту. КНР вже сьогодні стала другою в світі країною-імпортером СПГ, після Японії. Проте, у наступні 10 років Європа стане головним споживачем СПГ і обжене Китай, збільшивши частку ринку з 14% до 18%, тому конкуренція за цей ринок між США, Росією і Катаром тільки зростатиме [3].

Інститут IHS Markit передбачає, що виробництво природного газу в США й надалі буде зростати, і у найближчі 20 років прогнозується зростання видобутку газу на 60%.

Тож як бачимо, невдовзі на європейському ринку може з’явитися ще один потужний гравець, оскільки адміністрація президента США Д. Трампа активно просуває ідею збільшення поставок СПГ із США на світові ринки, насамперед, до Європи, адже, завдяки «сланцевій революції» у США з’явився потужний експортний потенціал, що може дозволити експортувати в Європу до 50 млрд. м³ СПГ у наступні 5-7 років. Проте реалізація цього потенціалу залежатиме від двох головних чинників – комерційної конкурентоздатності американського СПГ та здатності провідних політичних сил ЄС усвідомити пріоритетність питання енергетичної безпеки завдяки зниженню газових поставок з РФ.

Для здорової конкуренції на оптовому ринку газу, а також для забезпечення енергетичної безпеки країни повинні бути принаймі як мінімум три напрямки постачання енергоносіїв. Тому, в газовій сфері країни ЄС послідовно проводять політику з посилення енергетичної безпеки та диверсифікації джерел й маршрутів постачання природного газу на власний ринок, а також намагаються якомога більше знизити газову залежність від ВАТ «Газпром» (за виключенням деяких членів ЄС, наприклад Німеччини). Як вже зазначалося вище, одним з найважливіших напрямів диверсифікації джерел на європейському газовому ринку стало поступове збільшення ролі скрапленого природного газу в сукупних обсягах пропозиції та споживання газу у Європі. Більшість терміналів з прийому та регазифікації СПГ (СПГ-терміналів) розташовано на узбережжі країн саме Західної Європи – Великої Британії, Франції, Нідерландів, Іспанії, Португалії та Італії. Утім, мова йде не лише про функціонування СПГ-терміналів на західноєвропейському узбережжі, куди зріджений газ надходить із цілого ряду країн, насамперед Катару. За інформацією міжнародних енергетичних організацій, європейці планують й надалі розширювати мережу СПГ-терміналів.

Впершу чергу це стосується сходу ЄС. Зокрема, очікується, що нові СПГ-термінали будуть створені в Італії, Греції, Швеції та Фінляндії. Показово також і те, що вже нині поступово відбувається збільшення поставок та споживання СПГ у країнах Центральної Європи та Балтії.

Так, введення в 2015 році в експлуатацію двох СПГ терміналів – Свіноуйсьце та Клайпеді, дозволили значно розширити географію закупівлі газу для Польщі та Прибалтійських країн. Вже у тому ж 2015 році норвежський газ покрити 18% потреб Латвії, а через Клайпеду досягнув кордонів Естонії.

Якщо говорити про загальний балтійський ринок газу, то на сьогодні, Прибалтика вже має два напрямки постачання природного газу – це газопроводи, по яких постачається російський газ, і термінал у Клайпеді. Третій напрямок в процесі будівництва, ним стане інтерконектор між Литвою та Польщею (GIPL), що з'єднає Прибалтику з Центральною Європою. Також будується інтерконектор, що з'єднає балтійські системи через Естонію з Фінляндією, – Balticconnector.

Серед змін на європейському енергетичному ринку, які в подальшому матимуть вплив на обсяги використання та транспортні потоки природного газу, варто відзначити:

– За результатом тривалих обговорень у Італії було прийнято законодавчий акт (Італійська енергетична стратегія), яким встановлено, що до 2050 р. країна має намір вивести з експлуатації всі потужності з виробництва енергії, що працюють на вугіллі [4].

– Країни Балтійського регіону зробили черговий крок до створення конкурентного та лібералізованого ринку. Литва, Латвія та Естонія створили спільну регіональну біржу, на якій учасники ринку мають змогу здійснювати торгівлю природним газом на денній та місячній основі та використовувати цей інструмент для балансування. Фінляндія має намір приєднатися до зазначеної майданчику до 2020 року.

– З 1 жовтня 2017 року увійшов у пілотну фазу проект Trading Region Upgrade (TRU), який має на меті створити єдиний ринок природного газу Австрії та Чехії. Запропонований механізм дозволить учасникам ринку здійснювати торгівлю газом через віртуальні точки поставки, минаючи Словаччину [4].

– СПГ-термінал Дюнкерк у Франції розпочав свою роботу з січня 2017 року. Загальна потужність регазифікуючих СПГ-установок у Франції на сьогодні складає вже близько 37 млрд м³ на рік.

Література:

1. Альтернативне газозабезпечення України: скраплений природний газ (СПГ) та нетрадиційний газ. Аналітична доповідь Центру Разумкова // Національна безпека та оборона України. – 2011. – № 9(127). – С. 9.

2. BP Statistical Review of World Energy 2017. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://www.bp.com/content/dam/bp/en/corporate/pdf/energy-economics/statistical-review-2017/bp-statistical-review-of-world-energy-2017-full-report.pdf>.

3. США і Росія почали боротьбу за газовий ринок Європи. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://ukr.segodnya.ua/economics/enews/ssha-i-rossiya-nachali-borbu-za-gazovyy-rynok-evropy-smi-1158535.html>.

4. Історична перемога та початок трансформації: Річний звіт 2017 рік НАК «Нафтогаз». [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.naftogaz.com/files/Zvity/NAK_/AnRep2017_UA.pdf.

ГЛОБАЛЬНА ІНКЛЮЗИВНІСТЬ ЯК ВИМОГА «ЦІНИ» ГЛОБАЛЬНОЇ ДІДЖИТАЛІЗАЦІЇ

Більше 60% світового постачання кобальту видобувається в «мідному поясі» південно-східних провінцій Демократичної Республіки Конго (ДРК). Згідно з урядовим органом, який відповідає за нагляд за неформальним або «кустарним» гірничодобувним сектором, принаймні 20% цієї пропозиції видобувається місцевими жителями або, як їх ще називають, креузерами (*creuseurs – ескаватори, копалки*). Решту виробляють промислові шахти, які зазвичай експлуатуються іноземними компаніями після краху державного гірничого концерну Gécamines.

Кобальт – це сірий метал, який є необхідним для нового технологічного світу. Це переважний компонент в літій-іонних акумуляторах, які забезпечують живлення ноутбуків, мобільних телефонів і електричних транспортних засобів. Він також використовується для модних суперсплавів для виробництва реактивних двигунів, газових турбін і магнітної сталі. Не можливо відправити електронну пошту, перевірити соціальні медіа, загнати електричний автомобіль або відлетіти додому на свята, не використовуючи кобальт. Проте він має яскраво виражений «червоний» відтінок – своєрідну ціну.

Після додаткової переробки в Китаї, кобальт продається основним виробникам компонентів і споживчим електронним компаніям по всьому світу. Такі компанії колективно коштують трильйони доларів. Проте, згідно з повідомленням Amnesty International¹ у звіті наприкінці 2017 року, жодна з них не докладає достатніх зусиль для забезпечення того, щоб їх багатство не будувалося на спинах пригноблених жінок, чоловіків і дітей Конго, які працюють у важких умовах, отримують жалюгідну заробітну плату, серйозні травми і ризикують життям заради кобальту. На основі даних Amnesty International в ДРК більше 255 тисяч креузерів, що видобувають кобальт, принаймні 35 тисяч – це діти, деяким з них по шість років. Протягом останніх двох років ринкові ціни на кобальт збільшилися на 300%, але це не має жодного відношення до креузерів. Окрім того діти платять хабарі органам місцевого самоврядування, які повинні забезпечити відсутність дітей, що працюють на таких місцях.

Компанії, які постачають кобальт з ДРК, безумовно, знають про жахливі умови. Окрім того усі великі електронні та автомобільні бренди заявляють, що вони не використовують дитячу працю у своїх ланцюгах постачання, проте на даний момент ще не було вкладено достатньо ресурсів або часу, щоб забезпечити адекватне вирішення порушень прав людини, які можуть ховатися в продуктах, які вони продають, мільйонами у світ. Корпорації послідовно перекладали відповідальність за порушення прав людини в Конго на своїх китайських постачальників.

Жодна компанія не повинна відмовлятися від відповідальності за жорстоке і несправедливе ставлення до людей, які копають кобальт та інші корисні копалини просто тому, що вони відділені від них на кілька тисяч кілометрів, і кілька ланок у своїх ланцюгах поставок. Будь-яка компанія, яка отримує кобальт з Конго, повинна створити незалежну, третю сторону, систему перевірки того, що всі ланцюги постачання мінералів очищені від експлуатації, жорстокості, рабства і дитячої праці [1; 2; 3].

¹ Amnesty International – глобальний рух більше 7 мільйонів людей у більш ніж 150 країнах і територіях, які ведуть діяльність з метою припинення зловживань з правами людини.

Організація Amnesty International звернулася до всіх 29 компаній як частини дослідницького процесу і надала кожному можливість прокоментувати їх проекти. Питання до компаній відобразили п'ятиступінчасту експертизу, викладену Організацією економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР) з належної перевірки відповідальних ланцюжків поставок мінералів, що постраждали від впливу високоризикових територій [4]. Варто зазначити, що причиною такої важливості є підтримка багатьох людей нової енергетичної технологічної революції невикопних видів палива, відновлюваних джерел енергії, електромобілів, збереження та ефективності, також інтерес до соціальних питань, які є дотичними до проблеми (рис. 1).

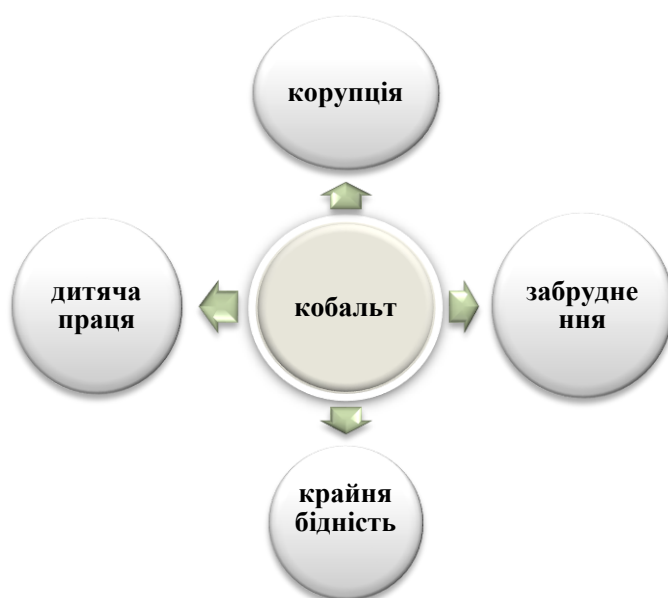

Рис. 1. «Ціна» видобутку кобальту

Джерело: складено автором

Тобто іде мова про те, як технологічна революція 4.0. повинна зробити життя кращим для усіх, а не тільки тим, які живуть в розвиненіших країнах, тобто, актуалізується питання, як зробити глобальну циркулярну економіку інклюзивною. В такому випадку, дискусія щодо зменшення викидів вуглецю, паралельно вимагає глибокого аналізу глобальної бідності та опустелювання великих територій, які поряд з цим виникають.

За оцінками ООН, 250 млн дітей у віці від 5 до 14 років працюють у країнах, що розвиваються – 61% в Азії, 32% в Африці та 7% в Латинській Америці. Проте сучасні дослідження змушують великі компанії розглядати це як загрозу вартості їхнього бренду.

Рис. 2. Виклики-загрози сучасних корпорацій

Джерело: складено автором

Тайлер Гілард, старший юрисконсульт ОЕСР, допоміг розробити рекомендації для корпорацій щодо ланцюгів постачання мінералів. Так, у 2017 році Торгово-промислова палата Китаю для імпортерів та експортерів металів, мінералів та хімікатів розпочала Ініціативу щодо «відповідального кобальту», з метою об'єднання компаній, включаючи Apple, Samsung, HP та Sony, які погоджуються дотримуватися правил ОЕСР щодо ліквідації дитячої праці з їхніх ланцюгів поставок. Компанія Apple розпочала програму переходу дітей від видобутку до нових навичок отримання грошей. Сьогодні близько 100 підлітків навчаються пошиттю, ремонту стільникових телефонів, перукарському, столярному, громадському та іншим навичкам у селах навколо Колвезі (Конго).

Рис. 3. Трансформація глобальних ланцюгів поставок

Джерело: складено автором

Тобто роблять свої ланцюги поставок не тільки циркулярними, але й інклюзивними.

Література:

1. Kara S. Is your phone tainted by the misery of the 35,000 children in Congo's mines? *The Guardian*. 2018. URL: <https://www.theguardian.com/global-development/2018/oct/12/phone-misery-children-congo-cobalt-mines-drc> (дата звернення: 21.01.2018).
2. *Amnesty International*. URL: <https://www.amnesty.org/en/who-we-are/> (дата звернення: 23.01.2018).
3. Conca J. Blood Batteries – Cobalt And The Congo. *Forbes*. 2018. URL: <https://www.forbes.com/sites/jamesconca/2018/09/26/blood-batteries-cobalt-and-the-congo/#3525b8a8cc8e> (дата звернення: 21.01.2018).

Kovalenko S. I., Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Danube Institute of National University "Odessa Maritime Academy"
Odessa, Ukraine

STRATEGIC MANAGEMENT OF THE DEVELOPMENT OF BLACK SEA EUROREGION IN CROSS-BORDER ECONOMIC SPACE

Geo-economic interests of Ukraine may be formulated, as follows: providing steady economic progress and competitiveness of national economy; creation of favorable conditions for successful upgrade of national economy; maintenance and improvement of scientific and technological potential; implementation of development model based on innovations; integration of Ukraine into European political, economic, legal environment

and into Euro-Atlantic safety environment; development of equal-rights, mutually beneficial relations of Ukraine with other States worldwide. Cooperation within the framework of regional integrating structures is essentially important for Ukraine in the aspect of strengthening national economy and realizing geo-economic interests both on regional and global levels.

To our opinion "...Ukraine has a chance to obtain status of affluent regional power or regional leader, provided it makes important political steps and implements large-scale trans-national economic projects, i.e. internationalization of Ukrainian economy. Basing on political and economical demands, Ukraine should strive to create a multilateral regional system of international cooperation." [1, p. 28]. A number of other national scientists share the stated opinion. "In a sub-regional dimension (within the closest surrounding) Ukraine keeps a status of a great regional power with substantial potential giving it a chance to promulgate active policy to implement its own interests. As an inheritor of a certain part of interests, aims and problems of the former USSR in Central and South-Eastern Europe, in the Black Sea Region Ukraine should play a significant part in new order system establishment. It is essentially important for Ukraine to settle conflict situations in the Balkans, Trans-Dniester Region, the Caucasian Region, forming equal partnership models with Poland, Turkey, Russian Federation as powerful regional leaders within appropriate parts of the world".

The Black Sea vector of integration represents a particular interest from the point of view of its economic potential. Importance and peculiarity of the Black Sea Region lies, first of all, in its being shared between three civilizations – western, eastern orthodox and Islamic. The Black Sea basin was historically a place of coexistence and transfusion, though not always peaceful and friendly, for various cultures, religions and economic models. Nowadays the importance of this region increased further due to active Caspian Sea oil fields development. Experts from National Institute of International Safety Problems keep to an opinion that "geopolitical situation within the region is to larger extent determined by role of national interests of a number of regional and other concerned States than by human rights protection, anti-terrorism struggle or religious extremism. In a broader context, the matter is in gaining strategic advantages by main political actors – the USA and the RF... Complex of economic problems of regional development may be considered as a factor of unequal influence potential distribution between the USA and the RF. It creates favorable conditions and is an aid to turn a majority of States of the region in question to a wider dialogue with the USA and Western powers... The region is extremely important for Ukraine in geopolitical aspect both from the point of view of its economical interests (solution of an energy resources problem, increasing foreign trade volumes, smooth transport operation), and from the point of view of national security of the State".

The key directions of regional policy of Ukraine in the Black Sea Region are, as follows:

- Developing partnership relations with the EU and search for new possibilities for European integration by means of active involvement into the EU political activities in the Black Sea Region and facilitation to the EU political efforts in Asia;
- Implementation of European and regional economical projects, particularly in the sphere of logistics and transport;
- Implementation of European and regional economical projects in the sphere of energy, directed towards energy safety of Ukraine, its regional partners and the EU in general;
- Especially particular significance for Ukraine has diversification of sources of supply of energy resources and formation of newer transit routes via Ukrainian territory;

- Strengthening part played by Ukraine by means of increasing cooperation in policy, security and economy spheres within the framework of the GUAM, BSECO and other regional organizations.

Regional cooperation between the states situated at the Black Sea is grounded on multiple common interests. There are certain aspects where individual states attempt to use their potential and advantages to their sole benefit, however, being incapable to implement them successfully by themselves. At present the BSECO is a sole competent organization of regional scale possessing mechanism of regional cooperation development and regarded by most parties in concern about the Black Sea Region as potentially authoritative and the most efficient regional structure. The BSECO significance rises gradually, which is caused, to a certain extent, by the EU interest about it.

The EU involvement into processes within Extended Black Sea Region is caused by factors displaying interests and strategic plans of EU in the region in question. Furthermore, it is likely to expect increase in the EU involvement into projects, programs and processes in the region which is implicitly confirmed by issue of “The Black Sea Synergy” document and further review of EU concept to participate in regional integration processes and increasing cooperation with the BSECO. Growth of EU member states number, including Greece, Romania and Bulgaria situated at the coast of the Black Sea, is an important factor for deepening such tendencies. It gives reasons to expect development of the “Black Sea lobby” within the EU structures and implementation of projects and programs oriented to the Black Sea direction which so far cannot be regarded as successful, unlike Baltic, Southern and Mediterranean vectors.

Ukraine, as one of the major participants of regional cooperation between the Black Sea countries is directly interested in development of this region, strengthening of safety and democracy, deepening economical cooperation, guaranteeing human rights and freedom, etc. Extending cooperation with the EU and regional processes’ integration into European are the most efficient way to achieve the above aims. Abovementioned facts demand insistently to review thoroughly both existing strategies of development of European and regional integration processes in the Extended Black Sea Region, and mechanisms by means of which common interests of associated states may be met and entire regional potential may be achieved. Steps should be selected to improve the BSECO status and attractiveness of regional cooperation for member states and neighboring states. Ukrainian involvement and participation in the “Black Sea” euroregion may enable to solve more promptly problems existing within near border areas at a local level and to establish flexible economical structures. Applying a cluster model in trans-border cooperation may enable to increase competitiveness and investments prospects of regions adjacent to borders which are, normally, remote from active business centers and are typically depressed economically. Trans-border cluster unites into a monolith integrated manufacturing complex corporations residents of a number of states around innovating corporation which generates modern technologies, newer knowledge, information, funding, and infrastructure. Cluster formation provides implementation of ventures projects on the basis of forecasted demands for innovation products, advanced technologies transfer improving economic safety level and producing social effect.

To the author’s opinion, a strategy should be worked out to increase competitiveness of euroregional economy involving Ukraine on the basis of formation and development of innovative cluster structures. Once such attraction poles for resources are established in near-border regions of Ukraine, they may minimize or neutralize threats and stimulate economical growth even on the background of global instability. Creation of cooperation system and mechanism within the basin of the Black Sea and participation of Ukrainian regions in such a partnership meets national interests of Ukraine provided it involves all the

participants within the European regions' framework. "European Region" as a format of trans-national cooperation, i.e. cooperation between two, or more, administrative units of different European States is a definition applicable with EC. This term should not be mixed with "regions in Europe" or "dimensions of foreign policy" existing within the EU framework.

References:

1. Makogon Yu.V. Black Sea benchmarks of the European integration of Ukraine into the world economy // Problems and prospects for the development of cooperation between the countries of South-Eastern Europe in the framework of the Black Sea Economic Cooperation and GUUAM. – Collection of scientific papers. – Svishtov-Donetsk: SA "D.A. Prices, DonNU. – 2004. – pp. 22-38.

Майборода Ю. О., аспірант

Брензович К. С., к.е.н., доцент

ДВНЗ «Ужгородський національний університет»

м. Ужгород, Закарпатська область, Україна

ТЕХНОЛОГІЧНЕ ЛІДЕРСТВО ЯК ОСНОВА РЕАЛІЗАЦІЇ НАЦІОНАЛЬНИХ ЕКОНОМІЧНИХ ІНТЕРЕСІВ США

Впродовж десятків років Сполучені штати Америки утримують світове технологічне лідерство. За даними Національної фундації науки США (National Science Foundation), американські наукові та конструкторські підприємства є світовими лідерами, США інвестує у дослідження та розробки найбільше коштів з-поміж усіх держав світу, у країні здобувається найбільше наукових ступенів у галузі точних наук та інженерії та публікується найбільше наукових праць з високим індексом цитувань, країна є найбільшим експортером інформаційних, фінансових та ділових послуг [1].

Утримання технологічного лідерства є незмінним пріоритетом уряду США та інструментом забезпечення економічного добробуту громадян, завдяки якому здобувається глобальне економічне верховенство та політична вага країни. Технологічне лідерство США – це національна ідея та основа реалізації національних економічних інтересів, що закріплена у законодавстві та у суспільній думці. Країна має солідну нормативно-правову базу, що забезпечує юридичний механізм інноваційно-інвестиційної діяльності, транснаціоналізації НДДКР та основи функціонування державно-приватного партнерства як ефективного інструменту розвитку та трансферу технологій. У низці законодавчих актів, прийнятих у 80-90 роках 20 століття, закладено правову основу для формування науково-технологічного лідерства США та концептуально закріплено структурну побудову інноваційного базису в законодавстві США. З цей цей час акцент щодо НДДКР і права власності на неї було зміщено з державного сектору до приватного сектору і університетів на тлі посилення державного фінансування підприємств малого бізнесу і науково-освітніх закладів [2].

Серед переваг успішної моделі реалізації технологічного розвитку США також називають: універсальність досліджень – широкий галузевий спектр здійснюваних досліджень на відміну від інноваційних моделей інших країн, які змушені концентрувати інвестиційні ресурси в певних галузях та використовувати «стратегію обрання ніші»; високий рівень інтернаціоналізації НДДКР та внутрішньокраїннього трансферу

технологій; сформовану систему державно-приватного партнерства, що дозволяє забезпечити оптимальне поєднання державного та приватного фінансування НДДКР [3].

Про ефективність моделі технологічного розвитку свідчить той факт, що США, маючи відносно невисокий показник витрат на НДДКР у структурі ВВП (у 2017 році країна навіть не потрапила у топ-10 країн-лідерів за цим показником, натомість провідні позиції у рейтингу зайняли Пд. Корея, Австрія, Сінгапур, Японія, Туреччина) [4], США утримують лідерство у більшості існуючих груп технологій окрім автомобільних, де домінують японські компанії [5], а серед 15 компаній, що визнані світовими технологічними лідерами за рейтингом THOMSON REUTERS 2018 –10 є американськими [6].

Разом з тим, технологічний розвиток США нині відбувається в умовах загострення зовнішніх викликів, що виражаються насамперед у динаміці технологічного та економічного розвитку суперника, який вражає своїми технологічними здобутками – Китаю. США досі є беззаперечним лідером за витратами на НДДКР – на країну припадає чверть світових витрат на НДДКР, США домінують за цим показником вже впродовж 50 років, однак частка країни у світових витратах поступово зменшується. Так, за останні роки вага США у світових витратах на наукові дослідження та розробки зменшилася з третини до чверті. Китай також наздоганяє США за вартісним обсягом витрат (475 млрд.дол.США у 2017 році, що становить 85% рівня витрат на НДДКР США) і продовжує нарощувати темпи технологічного розвитку [7]. Водночас Китай вимушено відходить від моделі технологічного наслідування, вкладаючи інвестиції у розробку новітніх технологій та процесів. Цьому сприяє новітня агресивна зовнішньоторговельна та конкурентна політика США, і зокрема – прийняття ряду рішень, що обмежують американський експорт компонентів для стратегічно важливих галузей Китаю, а також ініціація розслідувань щодо незаконності використання китайськими компаніями американських технологій і т.д. При цьому, головний опонент США досі залишається залежним від трансферу високотехнологічної продукції.

На наше переконання, здатність США утримувати технологічну першість досягається не тільки завдяки ґрунтовній законодавчій базі, ефективній організації поєднання державного та приватного капіталу, відкритості внутрішнього ринку для іноземного капіталу та інтелектуального ресурсу, а ще й завдяки двом не менш вагомим факторам – суспільному усвідомленню важливості технологічного лідерства у глобальному вимірі як основи майбутнього добробуту держави та вдалому застосуванню інструментарію зовнішньоторговельної політики у вирішенні питань, що загрожують конкурентній позиції країни загалом та конкурентоздатності окремих галузей, компаній та технологій зокрема.

Щодо першого пункту, то успішність національної ідеї, в тому числі щодо бачення майбутнього економічного розвитку держави, спирається на її суспільне визнання та підтримку громадян. У випадку США ідея технологічної переваги не тільки закріплена законодавчо, але і характеризується «спадковістю», підтримкою поколінь населення. Громадяни США підтримують витрати федерального уряду на розробки та дослідження, вважаючи, що наука дасть змогу державі та наступним поколінням протистояти загрозам майбутнього. Що стосується інструментів зовнішньоторговельної політики, то по-перше, завдяки масштабам економіки (наслідки для будь-якої країни від втрати такого імпортера як США буде відчутною), так і завдяки своїй геополітичній вазі та ролі у провідних наднаціональних інституціях у сфері регулювання міжнародної торгівлі, донині США вдавалося успішно використовувати інструменти тиску у зовнішньоторговельних переговорах і зберігати сприятливі умови для зовнішньої торгівлі, зокрема і високотехнологічною продукцією.

Головна складова у системі національних економічних інтересів держави – це насамперед добробут її громадян, що досягається через розвиток національної економіки. У більшості розвинутих країн в основу економічного розвитку покладено інноваційно-інвестиційні пріоритети. Сформований законодавчо і суспільно усвідомлений шлях до реалізації національних інтересів США впродовж вже півстоліття – це гео економічне та геополітичне домінування через високу конкурентоздатність національного виробника, яка досягається через лідерство у майже всіх існуючих видах технологій. Тісний зв'язок між лідерством у технологічній та інноваційній сферах та економічним зростанням очевидний, однак механізми перетворення науково-технічного розвитку на фактор гео економічного та геополітичного лідерства різні у відокремлених національних системах. Тому детальне дослідження організаційно-економічного механізму реалізації національних економічних інтересів США, зокрема через забезпечення технологічного розвитку, має стати предметом подальших досліджень.

Література:

1. U.S. science and technology leadership increasingly challenged by advances in Asia [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://www.nsf.gov/news/news_summ.jsp?cntn_id=137394.
2. Каплинський О.В. Законодавча основа науково-технологічного та інноваційного лідерства США [Електронний ресурс] / О.В. Каплинський, В.П. Соловійов // Наука та наукознавство. – 2017. – № 1(95). – С. 92-104. – Режим доступу: <http://dspace.nbu.gov.ua/bitstream/handle/123456789/132324/08-Kaplinsky.pdf?sequence=1>.
3. Трофимова В.В. Конкурентні переваги США в інвестуванні науково-технологічного розвитку [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.confcontact.com/2009_03_05/8_trofimova.php.
4. 2018 R&D funding forecast [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://digital.rdmag.com/researchanddevelopment/2018_global_r_d_funding_forecast?pg=3#pg3.
5. Asia Continues to shine in global R&D [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://digital.rdmag.com/researchanddevelopment/2018_global_r_d_funding_forecast?pg=21#pg21.
6. THOMSON REUTERS THE TOP 100 GLOBAL TECHNOLOGY LEADERS [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.thomsonreuters.com/content/dam/ewp-m/documents/thomsonreuters/en/pdf/reports/thomson-reuters-top-100-global-tech-leaders-report.pdf>.
7. Leading countries by gross research and development (R&D) expenditure worldwide in 2018 (in billion U.S. dollars) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.statista.com/statistics/732247/worldwide-research-and-development-gross-expenditure-top-countries>.

Pugachevska K. S., Candidate of Economic Sciences

Sevruk I. M., Candidate of Economic Sciences

Kyiv National University of Trade and Economics

Kyiv, Ukraine

EXPORT PROMOTION IN TERMS OF FOREIGN TRADE LIBERALIZATION

In the context of globalization the dependence of the economies of the vast majority of countries on the structural changes in the world economy as well as international trade is increasing. The countries that participate in international trade use the tools and principles of liberalism and protectionism in the foreign trade, depending on the vectors of international economic policy. The study of the use of trade barriers shows the gradual transition of national trade regimes from rigid protectionism to the increasing openness of national economies.

Meanwhile the tendencies that have taken place in recent years in the field of foreign trade relations have led to the emergence of regional trade agreements, which are the reaction of individual countries to the need to support exporters. During the last decade the number of such deals has increased significantly and now covers more than 50% of international trade, along with multilateral agreements within the framework of the WTO. The key feature of such deals is in mutual preferential trade agreements between two or more partners. Such preferences may relate to antidumping policies, compensatory fees, sanitary and technical barriers, that is, those areas covered by the WTO rules, but individual agreements regulate competition policy, migration of capital and investments, anti-corruption policy, environmental legislation, etc.

The absence of a unified policy of state stimulation of exports, even in the context of WTO membership, led to the separation of regional trade agreements into a distinct group of measures to increase the intensity and scope of state support for exports in order to increase the competitiveness of exporting companies and, as a result, the national economy. In the context of globalization export support is one of the modern economic policy directions of foreign countries. In order to increase national competitiveness, economically developed and developing countries have significantly enhanced the intensity and scope of state assistance to exports. For Ukraine this issue is particularly relevant in view of its high level of foreign trade openness and in the context of the implementation of the Association Agreement with the EU. Taking into account the aforementioned, Ukraine should follow the world trade trends and adapt to the changes that take place.

The need for further study of export support issues has been substantiated by a number of scholars who point out the need for synthesis of various studies to obtain reliable results regarding the interdependence of export-oriented development, export dependence and export-promotion of national producers. The growing interest in export activity is due to the transformation of the world economy, as well as the multifaceted nature of internationalization, reflected in the spread of new technologies, the conclusion of new trade agreements between countries, the reduction of trade barriers etc.

For countries that made a transition to a market economy in the last decades, both the unprecedented opportunities and the significant risks are opening up in the global context of structural change in the economy. The potential opportunity for a successful economic policy to occupy a dominant position on the world market (as demonstrated by China, the Republic of Korea, and other countries in East Asia) depends on a targeted state policy of development and active implementation of innovation activities. Instead, the risks are

connected first of all with the lack of proper reaction of society, authorities and business elites to the new requirements of time [1, p. 19].

Despite the general tendency towards the liberalization of foreign trade in goods and services in the vast majority of countries, this process is characterized by varying levels of intensity across countries, which needs to take into account the peculiarities of national and regional models of economic development.

The issue of state support for exports within the WTO is currently regulated mainly by the Agreement on Subsidies and Countervailing Measures, as well as the Agreement on Agriculture. However, the WTO's legal framework for export-promotion significantly reduces the scope for its application in international trade for individual countries. Under such conditions countries are forced to seek new legal ways of supporting domestic exporters. In particular, the need for state support for exports in many developing countries is due to the fact that in the world practice, despite the WTO requirements, there is a contradiction between economically developed countries and associations (USA, EU) and emerging countries.

Differences in the national economic interests of different countries in the foreign trade lead to a conflict of interests, the frequency of occurrence and the severity of which caused the need for institutionalization of the possibility of resolving and harmonizing interests within the framework of the WTO. In this regard, despite the priority of the state as a subject of international trade, a number of scholars consider that in this process, nevertheless, prevailing personal or group interests.

P. Heyne noted that no international economic system would receive support from an individual state if it did not meet the interests of the forces that control the government of that state [2]. According to P. Krugman and M. Obstfeld, trade policy in practice defines the interests of individuals and certain circles, rather than considerations regarding national winnings and costs [3]. Thus, taking into account the aforementioned, it should be pointed out that in practice in the interests hierarchy the national interests of the countries are above the global ones.

Contrary to the efforts of institutes of the multilateral trading system and regional trade unions, the list of protectionist barriers that impede the movement of goods, services, capital and people across national borders is increasing. This is confirmed by the practice of using traditional customs duties and quotas, technical import restrictions (by introducing safety standards or standards that are different from those of exporting countries), as well as fiscal, legislative and administrative barriers.

A number of measures and tools can be used to promote export products and increase export volumes in modern conditions. Scientific literature presents different approaches to the classification of such incentives. In particular, there are financial support, export financing and export credit insurance, information and consulting support. In our view, the presented classification does not fully reflect the entire range of instruments that can be implemented in order to support exporting enterprises. In our view, the promotion of exports should include the creation of favorable geopolitical and trade-economic conditions for exporting enterprises, targeted export promotion programs, the liberalization of currency, tax and administrative regulation, institutional, financial and information support for exports.

At the same time, the choice of one or another instrument is based on the following criteria:

- the level of national security;
- the priority of foreign trade policy of the country (liberal, protectionist orientation, policy of import substitution);

- lack of goods in the domestic market.

In a market economy, the state should act as a guarantor of business activities of companies, to form a regulatory framework for doing business and to ensure fair competition. The application of measures and instruments of state influence on export activities should be aimed at strengthening the competitive position of national exporters in the world market, smoothing out the disproportions caused by instability of political and economic nature. The experience of the developed countries testifies to the presence of close cooperation of the state structures supporting export, with exporting enterprises, trade and financial organizations.

Enterprises that use state support are more likely to win in competition in foreign markets. At the same time, export activities are under the influence of various national and international trade and economic factors of the external environment that require systematic study. Prospects for further research in this direction are the definition of export stimulus tools, which have the greatest impact on the export orientation of enterprises.

References:

1. Sidenko, V. (ed) (2017) *Strukturni transformatsii u svitoviy ekonomitsi: vyklyky dlia Ukrainy* [Structural Transformations in the World Economy: Challenges for Ukraine], Kyiv: Zapovit, 182 p.
2. Heyne, P.T. (1998) *Microeconomics: economic way of thinking, Highlighting: 5th Edition* edition, 362 p.
3. Krugman, P. & Obstfeld, M. (2008) *International Economy: Theory and Policy*, Prentice Hall, 8 edition, 712 p.

Sereda V. I., Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Taras Shevchenko National University of Kyiv
Kyiv, Ukraine

FLEXICURITY AS A MECHANISM OF WORLD LABOR MARKET MODERNIZATION

In world economy, globalization processes become more dynamic and intense. We may observe the change in correlation between endogenous and exogenous factors of country development that in their turn generate structural and demographic changes. It leads to more prominent flexibility of international labor market, in particular, to the use of atypical employment types, salary and working hours, mobility increase. At the same time, there are threats connected to work arrangement disruption, the opposition between the effectiveness of the laborer's performance and his or her social security.

Such processes caused the necessity to create the modern flexicurity labor market regulation system that combines flexibility and security. It has gained significance in European countries since the mid-2000 (table 1).

External numerical flexibility provides the employer with flexible hiring-firing opportunities. Internal numerical flexibility means working-time flexibility, overwork, part-time job etc. Functional flexibility refers to work arrangement and includes the employee's possibility to occupy different positions (secondary employment), gain new qualification and meet new production demands effectively. Wage flexibility allows to set a wage on the basis of work productivity, provide the most experienced employees with the decent wage rate in crisis conditions, cutting off wage rates of other laborers.

The combinations of flexibility and security in flexicurity model [1]

Flexibility	Security
External numerical flexibility	Workplace security
Internal numerical flexibility	Employment security
Functional flexibility	Income security
Wage flexibility	Combined security

Workplace security means:

- employees keep occupying positions that they have occupied before;
- spreading the ideas of professional mastery that will allow employees to be promoted or help to find job in future.

Employment security includes promotion, high-level mobility and efficient talent development. Income security is provided by transfer payments that allow employees to preserve their income rates in case of unemployment. Combined flexibility gives the opportunity to combine work activity with education or family duties if using flexible employment types. At the same time the increase of workforce's qualification level and its quality is highlighted. It leads to giving social security economic function. Thus, the interconnection between flexibility and social security is the basis of flexicurity effect [2].

Flexibility is necessary for all the participants of labor market: government needs it to increase the competitive ability of goods and services in the world markets; firms – to build more effective system of cost management; employees can benefit from it searching for more profitable workplaces. Employees who suffer from spontaneous processes in the labor market need social security.

Flexicurity is the most important element of employment principles and European employment strategy as a whole. Complex flexicurity is the catalyst of labor market modernization, as well as of reaching 75% employment rate presented by The Strategy "Europe 2020". UN committee and UN members have reached the decision that flexicurity policy may be implemented into more general economic policy of countries on the ground of four principles:

- flexible and reliable work contracts resting upon modern types of labor legislation and wage agreements;
- effective employment policy that helps to reduce unemployment period and ease job search;
- complex strategies of continuous studying targeted at adaptability and possibilities of being hired;
- modern social security system that supports income, stimulates employment, helps people to combine work and personal and family duties, e.g. childcare [3].

Denmark is considered to be the example of a country with the best variant of flexicurity model. It is so prominent because of connection between the external numerical flexibility (simplified hiring-firing procedure), income security (payment of unemployment compensation during maximum four years) and active labor market policy. All abovementioned elements create the so-called "golden triangle". Labor legislation flexibility (especially in breaking the contract issues) leads to the increase of workforce mobility. The active labor market policy includes professional qualification growth and professional

retraining. Besides, Danish legislation is one of the most liberal in Europe. It gives employees a lot of autonomy in labor sphere together with high work security [2].

Not only Denmark, but other developed countries use the fundamentals of flexicurity model that vary from country to country. For instance, such countries as the Netherlands and Japan differ in means of providing the suitable labor market policy, however, all of them turned to flexicurity as the effective tool of its organization (table 2).

Table 2

Approaches to flexicurity in Denmark, the Netherlands and Japan

Danish	Dutch	Japanese
<p>Less concerned with atypical types of employment, and rather builds on:</p> <p>1) more flexibility for all workers through new ways of organizing work, or through more diverse and flexible working time arrangements, accompanied by relaxed employment protection legislation;</p> <p>2) extensive unemployment benefits providing income security to the unemployed;</p> <p>3) active labor market policies aimed at skill upgrading and activation of the unemployed.</p>	<p>- Promotion of the use of atypical, flexible types of employment (by giving access to benefits to those on fixed-term, temporary, and part-time work contracts);</p> <p>- While at the same time providing such flexible types of employment with similar rights concerning working conditions and social security as standard employment. Such an approach is more likely to be attractive to those countries where there are large numbers of ‘non-standard’ (e.g. part-time, fixed-term, temporary) workers.</p>	<p>- Traditionally oriented towards the internal labor market, where life-time employment is combined with internal flexibility, especially for the core workforce;</p> <p>- Variations in working hours create internal flexibility for Japanese enterprises. In general, actual working hours are fluctuating with the business cycle; during a recession working time for core workers is reduced to avoid dismissals (especially overtime hours).</p>

Created by the author on the basis of [4; 5]

Developing countries of Eastern Europe also implement some traces of flexicurity. However, not so actively and effectively as in case of developed countries. For instance, Ukraine and Belarus face the variety of challenges (table 3).

Table 3

The approaches to flexicurity in Ukraine and Belarus

Ukraine	Belarus
<p>- High level of social security for full-time core workers;</p> <p>- Low employment level in innovative fields;</p> <p>- The absence of decent legislative maintenance;</p> <p>- Comparatively low flexibility level in fields that are officially maintained.</p>	<p>- Wage security;</p> <p>- Very low flexibility level;</p> <p>- Strict legislative maintenance of labor market.</p>

Created by the author on the basis of [6; 7]

Thus, searching for the most effective combination of flexicurity elements one should take into consideration the internal situation of a country, its traditions, but flexibility and social security, active employment policy, lifelong studying and social partnership cooperation should become the key elements of employment policy. Whereas labor markets are not globalized yet, in different countries flexicurity is implemented in different variations. The most important thing is to find suitable for each country combination of them, for many countries view the opposition “flexibility – social security” differently: from offering generous payment of unemployment compensation and wide autonomy to rather strict legislative maintenance of labor market and practically absent flexibility.

References:

1. Janssen Ronald (2013). Flexicurity: the Model That Never Was. – Available from: <http://www.socialeurope.eu/2013/12/flexicurity-model-never/> (accessed March 16, 2015).
2. Per Kongshoj Madsen (2007). Flexicurity – A New Perspective on Labour Markets and Welfare States in Europe. – [Электронный ресурс] // Centre for Labour Market Research. Aalborg University. – Available from: http://www.metiseurope.eu/content/pdf/flexicurite/5_carma_flexicurity.pdf (accessed March 20, 2015).
3. Martell Luke (2010). The Sociology of Globalization, Polity Press. The Effects of Migration: is migration a problem or solution? – Available from: <http://www.sussex.ac.uk/Users/ssfa2/migrationeffects.pdf> (accessed January 18, 2019).
4. Saltana Ronald G. (2012) Flexicurity: Implications for Lifelong Career Guidance. Concept note commissioned by ELGPN. No. 1. – Available from http://www.elgpn.eu/publications/browse-by-language/english/Sultana_Flexicurity_concept_note_web.pdf (accessed January 22, 2019).
5. Bredgaard Thomas & Flemming Larsen (2010). Comparing Flexicurity in Denmark and Japan. Centre for Labour Market Research at Aalborg University (CARMA) Denmark. – Available from: https://www.jil.go.jp/profile/documents/Denmark_final.pdf (accessed January 22, 2019).
6. Tsizhma Y. I. (2013). Kontseptsiiia fleksikiuriti ta nestandartni formy zainiatosti: vyklyky sohodennia [Concept of Flexicurity and Non-Standard Forms of Employment: Modern Challenges] // BizghesInform [Business-Inform]. No. 7. (In Ukrainian) – Available from: http://www.business-inform.net/export_pdf/business-inform-2013-7_0-pages-197_202.pdf (accessed January 20, 2019).
7. Vankevich A., Zaitseva O. (2016) Kontseptsyia fleksykiuryty y eë ymplementatsyia v praktyku rehulyrovanyia zainiatosty v respublyke Belarus [Flexicurity Concept and its Implementation into Practice Relation of Employment in the Republic of Belarus] // Vestnyk Polotskoho hosudarstvennoho unyversyteta. Seryia D: ekonomycheskye y yurydycheskye nauky. [Bulletin of Polotsk State University. Series D: economic and legal sciences]. No. 14. (In Russian). Available from: <https://elibrary.ru/item.asp?id=28798240> (accessed December 07, 2018).

Череватский Д. Ю., к.т.н., с.н.с.

*Институт экономики промышленности НАН Украины
г. Киев, Украина*

ЭКСПАНСИЯ МЁБИУСНЫХ ОРГАНИЗАЦИОННЫХ ФОРМ

В июльском 2018 г. выпуске журнала Sociologica (International Journal for Sociological Debate) вышла статья аспирантки Колумбийского университета Элизабет Уоткинс (Elizabeth Anne Watkins) и её именитого профессора Дэвида Старка (David Stark) под названием ‘The Möbius Organizational Form: Make, Buy, Cooperate, or Co-opt?’ [1].

Односторонность поверхности сродни безграничности. Именно это для манхэттенских ученых стало определяющим. Мебиусные фирмы, в отличие от традиционных, как считают американские исследователи, необходимые им активы не создают (Make), не покупают (Buy), не используют кооперативно (Cooperate), они их кооптируют (Co-opt).

В Collins English Dictionary одним из толкований слова ‘co-opt’ является «использовать в своих целях (to make use of for one’s own purposes)».

Так, для выведения автоматических зондов в дальний космос баллистики NASA задействуют «космическую пращу» – силы планетарных гравитационных полей. Организации, кооптирующие чужие активы, ведут себя таким же образом, – они пользуются чужими ресурсами, зачастую не заручившись на то согласием хозяев. Но это не рейдерство.

Э. Уоткинс и Д. Старк в качестве примера мебиусиан от бизнеса приводят крупнейший американский телевизионный канал The Weather Channel, который никакие метеорологические исследования не проводит, поскольку все данные и прогнозы бесплатно получает с помощью компьютерного приложения от Национального управления океанических и атмосферных исследований (NOAA), являющегося федеральным ведомством Министерства торговли США.

Компания Amazon на заре Интернет-торговли использовала магазины розничного гиганта Best Buy, как свою витрину. Любой обладатель устанавливаемого на мобильный телефон приложения мог купить на Amazon вещь, приглянувшуюся ему в розничном магазине сети Best Buy. Естественно, что для ритейлера Best Buy это означало существенную потерю доходности.

Компьютеризация, несомненно, важна, но имея в фокусе только Интернет-приложения, легко, что называется, за деревьями не увидеть леса. Мебиусианы – гораздо более широкое понятие, это параллельный мир, кооптирующий мир производителей.

Для того, чтобы уяснить это, уместно вспомнить опыт, полученный самим Дэвидом Старком в Венгрии во времена демонтажа социалистической экономики. Организации с эффектом стирания границ отношений собственности, границ предприятий, границ законодательных принципов были выявлены и описаны им в статье 1996 г. [2, с. 7].

Таким образом, есть все основания утверждать, что экономические феномены класса Мебиус существовали задолго до появления нынешних Интернет-приложений.

Так, японские металлургические корпорации контроль над сбытом продукции экспортирующих уголь австралийских предприятий обеспечивают посредством миноритарных пакетов акций зарубежных горнодобывающих компаний [3]; украинская фирма, не имеющая никаких производственных фондов, тем не менее, с успехом подвизалась на экспорте чугуна, полученного по толлинговым схемам [4].

Важным моментом является то, что кооптация активов достижима не только на уровне микроэкономики (предприятия), но и на макро-, и даже на мегауровне, чему служат инструменты захвата бизнеса (Business Capture) или захвата государства (State Capture). Соответствующие примеры описаны в работах [5; 6; 7].

Очевидно, что мебиусианы от бизнеса появились не вчера, но именно компьютерные технологии сделали их всепроникающими.

Широкое наступление таких организаций уже идет. Уберизация – от названия Uber – устоявшийся термин, означающий утеснение традиционного бизнеса и устранение посредников.

Мёбиусные организации трудно распознать, еще труднее от них защититься. Деятельность того же Uber вызвала конфликтные ситуации и протесты во многих странах, той же Франции, Германии, Италии, Испании.

Особенно борьбу с мёбиусными организациями осложняет участие в их деятельности государства, будь-то в режиме State, будь-то в режиме Business Capture.

Мёбиусианы эффективны, креативны, адаптивны. Уже, например, появились агрегаторы контента – программы или сервисы, которые собирают информацию из разных новостных каналов, сайтов, форумов и блогов в один источник.

Изложенное дает основание для следующих выводов: предложенная Э. Уоткинс и Д. Старком из Колумбийского университета (США) концепция мёбиусных организационных форм весьма актуальна для современной экономики, но американские авторы чересчур сузили фокус внимания – преимущественно на фирмах, использующих разнообразные Интернет-приложения, хотя есть основания утверждать, что организации, интенсивно кооптирующие принадлежащие не им активы, имеют гораздо более глубокую историю и намного более развитую сферу распространения. Вместе с тем, именно компьютеризация и цифровизация создают импульс тотальной и агрессивной экспансии мёбиусных компаний в экономике, социальной, военной и политической сфере.

Литература:

1. Watkins E.A. The Möbius Organizational Form: Make, Buy, Cooperate, or Co-opt / E.A. Watkins, D. Stark // Sociologica (International Journal for Sociological Debate). – 2018. – Vol. 12.– № 1.– P. 65-80. DOI: 10.6092/issn.1971-8853/8364.

2. Старк Д. Рекомбинированная собственность и рождение восточноевропейского капитализма / Д. Старк // Вопросы экономики. – 1996. – № 6. – С. 4-24.

3. Кабанов А.І. Чинники і тенденції, що зумовлюють структуру вугільної промисловості в світі / А. І. Кабанов, Л. Л. Стариченко, Д. Ю. Череватський // Уголь України. – 2011. – № 2. – С. 8-13.

4. Амоша А.И. Бизнес-процессное управление и его возможное воздействие на украинскую угольную промышленность / А. И. Амоша, О. В. Витушко // Экономика промышленности. – 2011. – № 1(53). – С. 3-7.

5. Петраков Н. Я. Трансформация отношений собственности в переходной экономике / Н. Я. Петраков // Экономика и управление. – 2005. – № 3.– С. 10-14.

6. Стратегия НК Роснефть по проникновению на европейский рынок моторного топлива [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.stplan.ru/articles/practice/rosneft.htm>.

7. Аптекарь С. С. Міжгалузеві промислові картелі вугільної генези / С. С. Аптекарь, Д. Ю. Череватський. – 2005. – С. 24-27.

ECONOMY AND MANAGEMENT OF NATIONAL ECONOMY, MODERNIZATION OF NATIONAL MODELS OF ECONOMIC SYSTEMS

Безус А. М., к.е.н., доцент

*Київський національний торговельно-економічний університет
м. Київ, Україна*

Шафранова К. В., к.е.н.

*Житомирський економіко-гуманітарний інститут
Вищого навчального закладу «Відкритий міжнародний
університет розвитку людини «Україна»
м. Житомир, Україна*

КЛАСТЕРИЗАЦІЯ В УМОВАХ МАЛОГО БІЗНЕСУ

Характерною рисою сучасного світу є його швидка зміна, трансформація та адаптивність до нових умов функціонування та розвитку, що обумовлено радикальними соціально-економічними трансформаціями. Вирішальним фактором таких суттєвих змін стали стрімкі та визначні науково-технічні досягнення людства фактично в усіх провідних сферах, зокрема у сфері комп'ютеризації, інформатизації, біо- та нанотехнологій, у засобах комунікації та обміну інформації, зв'язку, а також у сфері високих технологій.

Провідним феноменом початку третього тисячоліття стала інтернаціоналізація національних економік в умовах посилення їх економічної та політичної взаємозалежності. Все це, в свою чергу, активізувало та суттєво збільшило стрімкий обмін капіталами, інвестиціями, товарами, послугами, інформацією та ідеями.

До найважливіших змін світового господарства провідні науковці та практики економічної науки відносять трансформацію головних рис міжнародної конкуренції. За думкою професора, доктора економічних наук академіка АЕН України, Президента Спілки економістів України В.В. Оскольського, передусім, це знаходить своє відображення у стрімкому зниженні відносного значення простої праці та природних ресурсів за одночасного збільшення нових факторів економічної діяльності – витрат на розробку і створення нових продуктів, технологій, матеріалів, обладнання тощо. На рівень конкурентоспроможності продукції на світових ринках неухильно знижується вплив затрат, пов'язаних безпосередньо з виробництвом. У структурі цін сучасної продукції дедалі більша частка затрат припадає на маркетинг, брендинг, рекламу, фінансові та юридичні послуги [1].

В сучасних умовах господарювання розвиток малого підприємництва в Україні мав би бути одним із пріоритетних напрямів регіональної політики як окремих регіонів, так і країни в цілому, оскільки пов'язаний з вирішенням низки питань не тільки економічного, але й соціального характеру. Саме тому активізація малого підприємництва та зростання масштабів і ефективності функціонування підприємницького сектору є одним з головних чинників позитивних структурних змін та модернізації національного господарства, становлення нових ресурсів економічного пожвавлення, підвищення якості життя населення. Крім того, розвиток малого підприємництва також веде до загальної інституційної перебудови суспільства на основі поширення економічної свободи та становлення «середнього класу» як підґрунтя соціальної

стабільності. Необхідно зазначити, що мале підприємництво є невід'ємним сектором ринкової економіки, який має регіональну орієнтацію. Відтак, результативність функціонування малих підприємств значною мірою залежить від їх підтримки як на державному, так і регіональному рівнях [2].

Прогресивним напрямом для нинішнього стану управління процесами в адміністративно-територіальних формуваннях є орієнтація на кластерний розвиток, який є чинником прискорення економічного зростання. Кластери, як показує світовий досвід, мають великий вплив на процеси щодо посилення конкурентоспроможності національної економіки та швидкого розвитку інноваційної діяльності у країні. Необхідно запровадити концепцію кластеризації, яка б передбачала цілі, завдання та пріоритетні напрями розвитку виробничих підприємств та впроваджувала проекти з реалізації заходів кластерної політики на регіональному та національному рівнях, що приведе до прискорення процесів технологічного оновлення економіки України [3, с. 10].

Синергетичними ефектами взаємодії підприємств малого бізнесу у межах кластерних структур можуть бути наступні: синергія збуту, що виникає внаслідок переваг організації з погляду маркетингу, реклами, спільного розподілу; виробнича синергія, яка призводить до максимального використання виробничих потужностей, зменшення витрат при закупівлях, до економії накладних витрат; синергія інвестування, як мультиплікативний ефект від використання інвестиційних можливостей кожної окремої фірми; синергія управління, що виникає внаслідок збільшення кадрового потенціалу, оскільки зростають можливості навчання, обміну досвідом, внутрішньої ротації кадрів тощо. Інтегральним результатом дії різних видів синергетичного ефекту в кластері є підвищення його конкурентоспроможності [4].

Інноваційна структура кластера сприяє зниженню сукупних витрат на дослідження і розробку нововведень з подальшою їхньою комерціалізацією за рахунок високої ефективності виробничо-технологічної структури кластера. Це дозволяє учасникам кластера стабільно здійснювати інноваційну діяльність протягом тривалого часу. Найбільш успішні інноваційні кластери формуються там, де здійснюється або очікується прорив у галузі технології виробництва з подальшим виходом на нові ринкові ніші [5].

Отже, використання кластерного підходу в умовах економіки вітчизняних підприємств малого бізнесу є перспективним напрямом нарощування їх виробничого потенціалу, що в кінцевому підсумку призведе до підвищення рівня їх конкурентоспроможності, а отже, і конкурентоспроможності національної економіки в цілому. Кластеризація суб'єктів малого бізнесу України дозволить їх більш ефективно використовувати людські, технічні, виробничі, фінансові, інформаційні та інші види ресурсів, що стане реальним підґрунтям формування виробничого потенціалу та реальною передумовою сталого економічного розвитку та зростання національної економіки України.

Література:

1. Оскольський В.В. Кластеризація – вагомий фактор підвищення конкурентоспроможності економіки України / В.В. Оскольський // Економіка України. – 2014. – № 11(636). – С. 4-16.
2. Безус А.М. Розвиток підприємств малого бізнесу в Україні / А.М. Безус, К.В. Шафранова // Вісник КНУТД. – 2016. – № 3(99). – С. 7-17.
3. Ільчук В. Кластеризація у формуванні виробничого потенціалу підприємств реального сектору економіки / В. Ільчук, І. Хоменко // Проблеми і перспективи економіки і управління. – 2016. – № 4(8). – С. 7-15.

4. Продіус Ю.І. Кластерна форма організації підприємств як головний напрямок регіонального розвитку / Ю.І. Продіус, А.М. Ткаченко // Економіка: реалії часу. – 2013. – № 1(6). – С. 136-141.

5. Безус А.М. Кластер як інноваційна форма розвитку підприємств / А.М. Безус, К.В. Шафранова // Проблеми та перспективи розвитку інноваційної діяльності в Україні: ІХ Міжнародний бізнес-форум (Київ, 17 березня 2016 р.).

Ватульов А. В., к.е.н., доцент

*Київський національний торговельно-економічний університет
м. Київ, Україна*

ФІНАНСОВА ПОЛІТИКА ЯК СКЛАДОВА СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ КРАЇНИ

Фінансова політика є одним з основних інструментів впливу на соціально-економічний розвиток держави та сприяє забезпеченню раціонального розподілу фінансових ресурсів між галузями економіки і регіонами, концентрації фінансових ресурсів на важливих напрямках економічного розвитку та створенню ефективної системи управління державними фінансами. Основу формування фінансової політики становить визначення стратегічної мети та завдань, пошук оптимальної моделі розподілу фінансових ресурсів для стимулювання соціально-економічного розвитку країни. Стратегічною метою фінансової політики є забезпечення необхідними фінансовими ресурсами соціально-економічний розвиток суспільства, спрямований на стабілізацію національної економіки, відтворення економічного потенціалу, досягнення економічного зростання, проведення дієвих перетворень економіки та забезпечення належного рівня соціальних гарантій населення. Зазначена мета реалізується за допомогою забезпечення фінансової стійкості, що проявляється в макроекономічній збалансованості, зниженні рівня державного боргу, зміцненні національної валюти, поєднанні економічних і соціальних інтересів держави і суспільства. Як складова соціально-економічного розвитку фінансова політика являє собою діяльність органів державного управління з визначення засад короткострокового та довгострокового впливу на формування оптимального обсягу фінансових ресурсів, їх ефективного розподілу й використання для економічного розвитку країни.

При розробці фінансової політики необхідно враховувати низку вимог, яким вона повинна відповідати: розробка на основі наукового підходу, що передбачає відповідність фінансової політики стратегії суспільного розвитку; врахування відповідних історичних умов, особливостей внутрішнього становища і міжнародного середовища, реальних економічних і фінансових можливостей держави; врахування світового досвіду, нових тенденцій і прогресивних явищ, дотримання комплексного підходу при розробці та реалізації фінансової політики, результативність фінансової політики залежатиме від врахування потреб суспільного розвитку, інтересів всіх верств населення. Сучасна фінансова політика включає бюджетну, податкову, грошово-кредитну, інвестиційну, соціальну складові, при цьому однією з основних форм проведення фінансової політики є бюджетна політика.

Для реалізації ефективної фінансової політики необхідно досягти зниження соціальної напруженості в суспільстві, оздоровлення державних фінансів, повноцінного функціонування банківської системи, збалансування товарних і грошових потоків, розширення фінансово-економічної самостійності території. Для

забезпечення стійкого зростання економіки передбачається подальше удосконалення бюджетно-податкової, монетарної політики, що буде спрямоване на створення макроекономічних умов для стимулювання економічного зростання, зниження податкового навантаження та підвищення якісного життєвого рівня населення [3].

Основними напрями змін у бюджетній та податковій політиці є створення сприятливих умов для розвитку виробництва, стимулювання сталої економічної і соціальної розбудови держави; реалізація виваженої боргової політики; надання послуг для задоволення суспільних потреб виходячи з принципу забезпечення їх надання з урахуванням реальних державних ресурсів; поступове підвищення соціальних стандартів; розвиток міжбюджетних відносин з метою забезпечення стабільного соціально-економічного розвитку територій; концентрація ресурсів бюджету на виконанні пріоритетних державних цільових програм.

Проведення бюджетної політики у середньостроковій перспективі, згідно з прогнозом показників зведеного бюджету за основними видами доходів, видатків і фінансування орієнтуватиметься на створення сприятливих умов для забезпечення розвитку національної економіки, сприяння створенню нових робочих місць, збільшення обсягів виробництва. Забезпечення макроекономічної стабільності, збалансованості та стійкості бюджетної системи у середньостроковому періоді досягатиметься шляхом забезпечення утримання протягом прогнозованого періоду обсягу державного боргу стосовно валового внутрішнього продукту на безпечному рівні; поступового зменшення частки перерозподілу валового внутрішнього продукту через зведений бюджет. Бюджетна політика спрямовуватиметься на покращення добробуту та якості життя населення шляхом підвищення розмірів мінімальної заробітної плати та прожиткового мінімуму, удосконалення системи надання пільг і допомог, гарантування перших робочих місць молодим фахівцям, підготовленим за державним замовленням [1].

Основними напрямками податкового реформування повинні стати удосконалення інституційного середовища оподаткування, сприятливого для реалізації принципу рівності платників податків і зборів, їх відповідального ставлення до виконання податкових зобов'язань; установлення чітких правил регулювання взаємних зобов'язань держави і суб'єктів підприємницької діяльності, дієвого контролю за їх дотриманням; поетапне зниження податкового навантаження на економіку; здійснення заходів щодо легалізації доходів та майна.

Основними напрямками вдосконалення фінансової політики у найближчий час мають бути реформування податкової системи, посилення податкової дисципліни; удосконалення бюджетного процесу через підвищення наукової обґрунтованості прогнозів показників бюджету, розвиток системи середньо- та довгострокового бюджетного планування, скорочення переліку головних розпорядників коштів державного бюджету, забезпечення прозорості бюджетного процесу, оптимізації обсягів державного боргу; зміцнення системи управління державним боргом; запровадження дієвої політики державних видатків.

Проведення виваженої і послідовної фінансової політики надасть можливість забезпечити підтримку макроекономічної стабільності, збалансованість та стійкість бюджетної системи, утримання бюджетного дефіциту в економічно безпечних межах, підвищення якості надання соціальних послуг та посилення соціального захисту громадян, що сприятиме соціально-економічному розвитку країни та підвищенню рівня добробуту громадян [2].

Пріоритетним є дієве формування бюджетних ресурсів для забезпечення фінансування видаткової частини бюджету на відповідному рівні, з метою виконання

поставлених державою завдань у сфері суспільного розвитку. Збільшення обсягів держаних інвестицій, в умовах економічних перетворень, спрямованих на розвиток інфраструктури позитивно впливає на соціально-економічний розвиток країни. Реалізація довгострокових інвестиційних проектів, у тому числі за рахунок збільшення обсягів інвестування із бюджету можливе за рахунок збільшення податкових надходжень. Тому важливим є підвищення фіскальної ефективності податкової системи шляхом зменшення обсягу податкових пільг, запровадження дієвих майнових податків. Водночас із заходами, направленними на збільшення обсягу доходної частини бюджету слід проводити заходи у сфері оптимізації бюджетних видатків. Серед пріоритетних, варто виділити наступні: підвищення якісного рівня бюджетного планування із встановленням граничних меж бюджетних видатків на середньострокову перспективу, удосконалення системи соціального забезпечення, посилення дієвості державного контролю за використанням бюджетних коштів. Бюджетно-податкове регулювання дозволяє цілеспрямовано впливати на темпи і пропорції розвитку суспільного виробництва. На процес формування видаткової частини бюджету, яка є одним з основних елементів системи бюджетного регулювання, перш за все, впливає дохідна частина бюджету і показник дефіциту бюджету, визначений з урахуванням циклічності економічного розвитку.

Для підвищення дієвості бюджетно-податкового регулювання, важливим є удосконалення системи управління бюджетним процесом, посилення координації та взаємодії між державними фінансовими інститутами. Бюджетна система є адаптивним механізмом у системі регулювання економіки, спрямованим на забезпечення адекватності регулятивних заходів внутрішнім і зовнішнім змінам економічного середовища з метою забезпечення соціально-економічного розвитку держави та адміністративно-територіальних одиниць.

Література:

1. Бюджетна складова реалізації домінуючих напрямів суспільного розвитку: монографія / за ред. Л. В. Лисяк. Дніпропетровськ: ДДФА, 2015. 396 с.
2. Державне фінансове регулювання економічних перетворень / І.Я. Чугунов, А.В. Павелко, Т.В. Канєва та ін.; за заг.ред. А.А. Мазаракі. К.: Київ.нац.торг.-екон.ун-т, 2015. 376 с.
3. Чугунов І.Я., Пасічний М.Д. Фінансова політика України в умовах глобалізації економіки // Вісник КНТЕУ. 2016. № 5. С. 5–18.

Глівінська Ю. В., к.е.н., доцент
Київський міжнародний університет
м. Київ, Україна

ІННОВАЦІЙНО-ІНВЕСТИЦІЙНИЙ РОЗВИТОК ЯК НЕВІД'ЄМНА СКЛАДОВА НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ

Наша держава належить до числа країн із високим науковим потенціалом, тому пріоритетом для діяльності органів державної влади має бути створення умов, що забезпечують не тільки збільшення такого потенціалу, а насамперед його максимальну реалізацію в інтересах суспільства. Держава має стати безпосереднім провідником інноваційно-інвестиційного розвитку, замовником і організатором досліджень і розробок на найсучасніших напрямках науково-технічного прогресу та сприяти їх запровадженню в усі сфери економічної діяльності [2, с. 178].

На нашу думку, в Україні існує низка проблем розвитку інноваційно-інвестиційного потенціалу:

- неузгодженість законодавства в інноваційній та інвестиційній сфері;
- значне зниження інноваційної активності підприємств та загальне погіршення інноваційної культури суспільства;
- не створено належної системи прогнозування науково-технологічного та інноваційного розвитку;

Для вирішення проблем державного управління інноваційно-інвестиційною політикою необхідно виділити такі стратегічні напрями:

- адаптація інноваційної системи України до умов глобалізації та підвищення її конкурентоспроможності;
- створення сприятливого інвестиційного клімату;
- створення привабливих умов для творців інновацій, стимулювання інноваційної активності підприємництва; ліквідація “розпорошення” коштів і концентрування фінансів на основних інноваційних напрямках.

Внаслідок непослідовного проведення та низької ефективності державної інноваційно-інвестиційної політики наша країна відстає в технологічному розвитку від розвинутих країн. Зменшується кількість інноваційно активних підприємств, гальмується розвиток високотехнологічних галузей. Це призводить до зниження рівня конкурентоспроможності національної економіки. Поточна ситуація в інноваційно-інвестиційній сфері робить нагальною розробку такої державної політики, яка забезпечила б розширене відтворення об’єктної бази інноваційної діяльності на незворотний вплив інновацій на прискорене економічне зростання країни. У цьому зв’язку головними завданням є консолідація зусиль законодавців, урядових, наукових, бізнесових кіл суспільства на оптимальному комплексному вирішенні методологічних, стратегічних і тактичних проблем формування національної інноваційної системи, виробленні стратегії інноваційно-інвестиційного розвитку України в умовах глобалізаційних викликів, що дає змогу відкрити перспективи для впровадження інноваційної моделі розвитку країни, забезпечити її конкурентоспроможність [3, с. 127].

Безальтернативним шляхом забезпечити конкурентоспроможність нашої країни є утвердження інноваційно-інвестиційної моделі розвитку національної економіки, що в свою чергу дає можливість інтегруватися в глобальні інтеграційні процеси їх рівноправним суб’єктом спрямування, а також забезпечити випереджальні темпи економічного зростання відносно розвинених країн світу і створити економічне підґрунтя для запровадження високих соціальних стандартів, притаманних розвиненим країнам світу.

Для забезпечення подальшої активізації процесу інвестування в інноваційний розвиток національної економіки необхідно здійснення якісних технічних і технологічних зрушень у провідних галузях економіки та покращення кінцевих економічних результатів їх діяльності на основі підвищення якості продукції в галузях [4].

Щодо інноваційної інфраструктури як одного із суб’єктів національної інноваційної системи, то проведений SWOT-аналіз виявив низку проблем.

Нижче наведено результати аналізу можливостей та перешкод нарощення інноваційно-інвестиційного потенціалу економічного розвитку України (рисунок 1).

Насамперед роль держави полягає у створенні економічних умов для формування інноваційно-інвестиційного потенціалу.

По-перше, фактично не сформована система фінансової підтримки інноваційної діяльності, зокрема, законодавче забезпечення механізму венчурного фінансування.

Сильні сторони	Слабкі сторони
Активізація структурних реформ – створення передумов для реалізації інноваційно-інвестиційного потенціалу економічного розвитку. Високі адаптивні можливості національних виробництв щодо зростання зовнішнього попиту. Вагомі конкурентні переваги в окремих галузях, наявність резерву цінових переваг. Наявність освіченої (але недешевої) робочої сили. Розвинені внутрішні ринки.	Надмірна регулятивність підприємницької діяльності; Недостатньо презентований інвестиційний потенціал країни; Недостатній прогрес у створенні інформаційного суспільства; Не всі підприємства мають можливість здійснювати інноваційну діяльність, оскільки вона вимагає значного фінансування; Неєфективна реалізація інноваційних проектів з боку держави.
Можливості	Загрози
Запровадження програм інноваційно-інвестиційного розвитку України. Розширення експортної пропозиції. Поглиблення реформ у галузях, що формують інноваційно-інвестиційний потенціал України	Високі ризики (загроза нової кризи, падіння цін на товари). Посилення цінової конкуренції. Дестабілізація на енергетичних ринках. Погіршення зовнішньоекономічних відносин з деякими країнами-партнерами

Рис. 1. SWOT-аналіз умов та чинників нарощення інноваційно-інвестиційного потенціалу економічного розвитку України

По-друге, кадровою складовою не забезпечується необхідний рівень і структура кадрового потенціалу науки та інновацій.

По-третє, організаційна складова інноваційної інфраструктури не виконує своїх функцій через обмеження дії положень нормативно-правових актів, особливо з боку фіскальних органів влади [1, с. 48].

Таким чином, основні учасники технологічного розвитку (виробники знань та його споживачі) функціонують у суперечливих умовах.

Література:

1. Бородин Е. Человеческий капитал как основной источник экономического роста / Е. Бородин // Экономика Украины. – 2003. – № 7. – С. 48–53.
2. Захарченко В. И. Инновационное развитие в Украине: наука, технология, практика: монография / В. И. Захарченко, Н. Н. Меркулов, Л. В. Ширяева. – Одесса: Печатный дом, Фаворит. – 2011. – 598 с.
3. Інноваційна стратегія українських реформ / [А. С. Гальчинський, В. М. Геєць, А. К. Кінах, В. П. Семиноженко]. – К.: Знання України, 2002. – 336 с.
4. Лимич Ю. В. Організаційно-економічний механізм використання інноваційно-інвестиційного потенціалу сталого розвитку / Ю. В. Лимич // Менеджер: зб. наук. праць / [гол. ред. д.е.н. О. С. Поважний]: Вісник Донецького державного університету управління, 2014. – № 1(67). – С. 201–208.
5. Delener N. Service Science Research, Strategy and Innovation: Dynamic Knowledge Management Methods. IGI Global: 1 edition January 31, 2012. – pp. 356.

ELECTRONIC GOVERNING AS A WAY TO AN EFFECTIVE INNOVATION DEVELOPMENT

At the end of the twentieth century, in developed countries of the world there began to take place changes in public administration models that have brought them closer to informational, environmental, economic and social supranational challenges of the time. The main criteria for these changes were the requirements for an optimal balance of the professional and technological bases in public authorities, which led to the first step towards the integration of the information and communications technology (ICT) into the government activities [1, p. 79; 2, p. 112]. It became an impetus for the introduction of such a new phenomenon as e-governing, the development of which is divided into three stages of building the information society.

The first stage in the development of e-governing is e-governance, the essence of which is the management carried out on the basis of the use of ICT. During the first stage, there were a gradual introduction of computer facilities into the workplaces of civil servants and officials of local self-government and, accordingly, development of electronic infrastructure of the state and municipal government, leading up to the automated part of the administrative and management activities [2, p. 112]. All of this allowed the representatives of public authorities to exercise their powers more effectively.

The second stage in the development of e-governing is associated with the network stage of the transformation of the post-industrial society into information society – e-government. In other words, it is the informational interaction of public authorities and society based on using ICT through the reformation of bodies and public administration systems in order to increase their effectiveness of responsibility, introduce the decentralization and elements of market relations, and improve the resource management [2, p. 112].

As is known, every period of the development of social relations passed its way to state-building with a gradual change in the public management system during the state formation (Table 1).

Table 1

The phases of the electronic state formation

Phase	Society	State	Phase content
1	2	3	4
1	Pre-industrial (agrarian)	Control	The constant control over workers (slaves, peasants) who performed manual labor on the part of the commanders (slaveholders, landowners); lack of rights on the part of employees to make any decision without the permission of the commanders: the development of agriculture.
2	Industrial (trade)	Constitutional	The emergence of certain profitable enterprises, institutions and organizations, whose workers were entitled to produce products by using the means and objects of labor in order to profit from its sale within its powers, enshrined in separate provisions, approved by the heads of the relevant enterprises: the development of trade and industry.

1	2	3	4
3	Post-industrial (social and economic)	Social	The formation of the state of civil society, within which citizens have the right to make decisions in accordance with the current legislation and participate in presidential, parliamentary elections; development of various spheres of human activities (politics, education, health care, leisure, etc.): the social and economic development.
4	Information (digital)	Electronic	The relationship between the state and society in various spheres of human activities (politics, education, health care, leisure, etc.) by using ICT, thus everyone has the opportunity to create, distribute and use the information and knowledge: the digital economy development.

Source: author's development based on [3, p. 161-163]

As for Table 1, the basis of the electronic state is e-government – an electronic control system serving as a means of the development of electronic public institutions that arise in the information society. This contributed to the active introduction of ICT in public authorities for processing, transmission and dissemination of information, which resulted in the reduction of the number of public administration apparatus and internal normative documents, introduction of administrative regulations and quality standards.

The third stage concerned directly the e-governing as an interaction of the government institutions, business structures and citizens at the local, regional, national and global levels [2, p. 113]. Here the e-government and e-democracy are united, which is based on the improvement of the interaction of the whole society in the process of government decision-making, state regulation and provision of the valid government services on individual models (Fig 1).

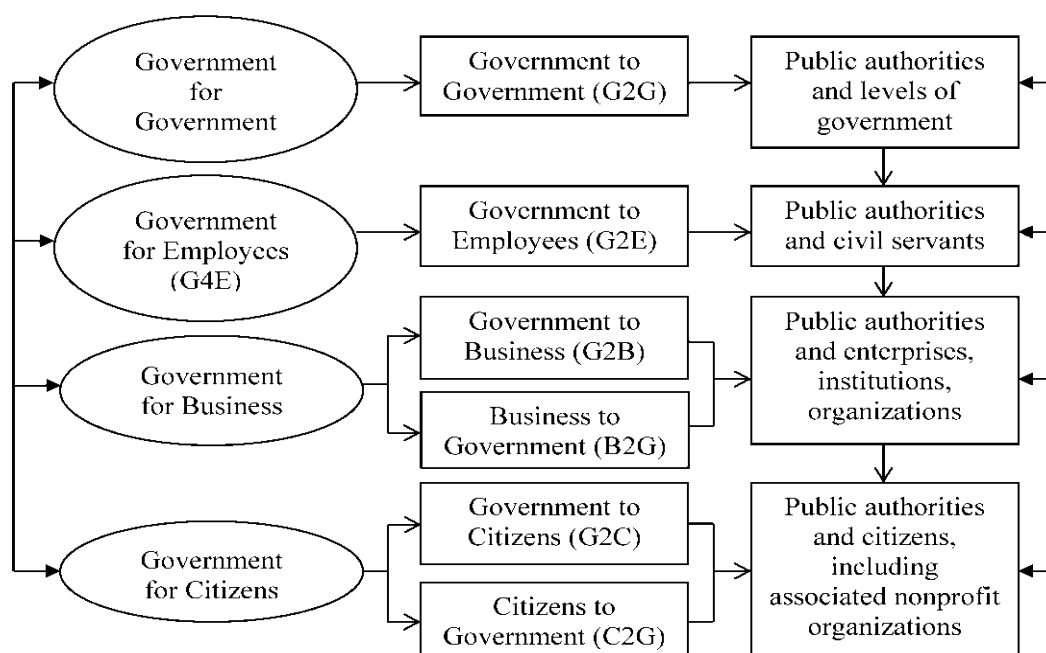

Fig. 1. Formation of models of the interaction between e-subjects

Source: author's development based on [1, p. 84-85; 3, p. 162; 4, p. 67-69]

From Fig. 1, each of the models of e-governing includes the separate types of the interaction of subjects based at information relations.

So, the G4G model includes the G2G model, which enables to share the information between the government agencies, departments and administrations, proved by the government service providers through the integrated databases (e.g. meetings online, electronic document exchange). The relevant model generates a relationship between the government and civil servants, forming the G4E model which in turn includes the G2E model. According to its model the management of public authorities provides the necessary information to civil servants on the implementation of their powers through the use of ICT. It combines a set of initiatives that facilitate the management of public services and provide an internal communication with civil servants (e.g. sending orders, decisions, regulations, information letters, etc. through the electronic document management systems). All of this provides the opportunity for public authorities to effectively interact with business structures, forming the G4B model.

In its turn, the G4B model includes G2B model consisting of electronic transactions when the government provides business with certain information needed for transactions with the government (e.g. corporate taxation, notification, registration of new companies, licensing procedures, etc.) and B2G model referring to the sale of products and services for the government to help the latter become more effective (e.g. submission of data to the Bureau of Statistics, customs declaration, public procurement in the electronic system, etc.). Therefore, the more effective the interaction of public authorities and business structures by using ICT, the higher level of customer satisfaction with receiving services given by different enterprises, institutions and organizations.

Given the above, if the population has a need to improve the level of service with the relevant business entities, the citizens, using ICT, have the possibility to apply to the public authorities for consultations, forming the G2C model (e.g. receiving services at the center for providing administrative services, medical and educational institutions, police and so on). Moreover, they also can associate in territorial communities, including the bodies of self-organization of the population and other nonprofit organizations online and participate in discussion of the important social and economic problems of the population through the registration on public authorities sites, forming the C2G model (e.g. regarding changes to the budget and / or tax legislation, implementation of some projects of the program of economic and social development of the country in general, and the region, city, district in particular).

Thus, the combination of e-government and e-democracy entails the emergence of partnerships between the government, business, citizens and employees in public authorities, which provides the increased transparency (e-access), participation (e-consultation, e-petition, e-voting) and discussion (e-forums). All of this leads to an increase in the transparency of authorities' actions and promotion of a social position due to the implementation of innovation projects with funding from the population and private institutions (both residents and non-residents), and also state and local budgets, which increases the efficiency of the formation of the national innovation system.

References:

1. Electronic governing: textbook / authors' number: V.P. Gorbulin, N.V. Grytsiak, A.I. Semenchenko, O.V. Karpenko and others; general edition by prof. Yu.V. Kovbasiuk; scientific edition by prof. N.V. Grytsiak, prof. A.I Semenchenko. – K.: NAPA, 2014 – 352 p.
2. Nyzhniy T.V. Theoretical foundations of electronic governing / T.V. Nyzhniy // Investments: practice and experience. – 2017. – № 20. – P. 112-116.

3. Zhukov Ye.V. Information state as a concept of the modern era / Ye.V. Zhukov // Law Almanac. – 2012. – Vol. 3. – P. 161-165.

4. Konoval V.O. Methodological foundations of electronic governing at the local level: concepts, principles, models and background / V.O/ Konoval // Theory and practice of public administration. – 2016. – Vol. 2. – P. 65-72.

Казак О. О., к.е.н.

Сосновська О. О., к.е.н., доцент
Київський університет імені Бориса Грінченка
м. Київ, Україна

ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ ІНВЕСТИЦІЙНО-ІННОВАЦІЙНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ

Сучасний стан світової економіки характеризується зростаючим числом складних і взаємопов'язаних проблем, серед яких вагоме місце займають стійка економічна нерівність та прискорення темпів четвертої промислової революції. Такі умови сприяють посиленню глобальних ризиків та загроз в усіх секторах світового економічного розвитку. Надзвичайно важливим в умовах оперативного реагування та ефективного їм протистояння перед Україною постає завдання формування конкурентоспроможної та високомодернізованої економіки шляхом підвищення темпів економічного зростання за рахунок інноваційного розвитку і модернізації. Саме тому інноваційно-інвестиційна модель розвитку спрямована на поступове формування дієздатного інноваційно-інвестиційного потенціалу стійкого розвитку України та забезпечує інноваційно-інвестиційну безпеку держави як одного з ключових елементів економічної безпеки на макро-, мезо- та мікрорівнях.

В умовах сьогодення інвестиційно-інноваційна складова економічної безпеки є пріоритетною складовою технічного оновлення, переоснащення та розвитку галузей економіки на інноваційних засадах. Інвестиції є основою матеріалізації економічної безпеки, тому системність завдань останньої об'єктивно вимагає активізації інвестиційних процесів для забезпечення розширеного відтворення, створення потенціалу позитивних змін в умовах загострення соціально-економічних суперечностей, загроз саморозвитку і незалежності держави.

Традиційно українські науковці досліджували поняття інвестиційно-інноваційної безпеки в розрізі його інвестиційної та інноваційної складових. Але на національному рівні у 2013 році Міністерство економічного розвитку і торгівлі у оновлених Методичних рекомендаціях щодо розрахунку рівня економічної безпеки України визначає інвестиційно-інноваційну безпеку як «стан економічного середовища у державі, що стимулює вітчизняних та іноземних інвесторів вкладати кошти в розширення виробництва в країні, сприяє розвитку високотехнологічного виробництва, інтеграції науково-дослідної та виробничої сфери з метою зростання ефективності, поглиблення спеціалізації національної економіки на створенні продукції з високою часткою доданої вартості» [2]. Згідно з цим документом, вагомість інвестиційно-інноваційної безпеки в загальній економічній безпеці України становить 10,89%. При дослідженні кожної зі складових інвестиційно-інноваційної безпеки передбачено систему індикаторів та визначено градацію показників залежно від ступеня наближення до оптимального чи критичного їх значень, що відображає ступінь віддалення поточного стану суб'єкта (об'єкта) інвестування від межі безпеки.

Сучасні світові тенденції зазвичай пов'язують інвестиційну складову економічної безпеки з інноваційною. Адже зв'язок інноваційної та інвестиційної складових у міжнародних рейтингах настільки сильний, що існування цих термінів окремо звучує визначення поняття інноваційності. І тільки інноваційно-інвестиційна економічна категорія розкриває шлях появи необхідних інвестиційних ресурсів для впровадження інновацій у більшості розвинутих країн для ведення бізнесу та здійснення господарської діяльності в умовах існування ризиків та загроз як наслідків глобалізації світової економіки.

Включення України в міжнародні рейтинги, які визначають стан та місце кожної країни у світовому економічному розвитку, є однією з найважливіших умов систематичного моніторингу її економічної діяльності, необхідного для обґрунтування перспектив розвитку та, відповідно, протидії сучасним економічним загрозам.

Рейтинг Doing Business 2019, який щорічно складає Світовий банк, вважається одним з найпрестижніших. Рейтинг оцінює легкість ведення бізнесу і аналізує ситуацію в 190 країнах світу. Так, у 2019 року Україна піднялася відразу на 5 позицій і посіла 71 місце, тоді як у 2018 році була тільки на 76 місці. Динаміка з 2012 року (152 місце) оцінюється як досить позитивна і свідчить про поліпшення бізнес-клімату та економіки в цілому. Водночас рейтинг Doing Business не є об'єктивним критерієм оцінки економічної ситуації в країні. Він складається з торішніх показників і не може повною мірою відобразити поточний стан речей. Незважаючи на те, що Україна здійснює певний прогрес в рейтингу, це ніяк не впливає на приплив іноземних інвестицій. Щоб країна виявилася привабливою для потенційних інвесторів, вона повинна як мінімум опинитися в ТОП-30 в цьому рейтингу.

Поруч з цим Україна втратила сім позицій в рейтингу американського агентства Bloomberg інноваційних країн світу – в 2017 році країна посідала 46-е місце, а в 2018-м опустилася на 53-є. Рейтинг країн світу з найвищим рівнем інновацій складається сьомий рік поспіль. Аналітики враховують витрати на дослідження і розробки, виробничі потужності та концентрацію високотехнологічних публічних компаній.

У доповіді Global Innovation Index видно, що Україна піднялася відразу на сім сходинок і виявилася на 43 місці. При цьому за останні три роки місце нашої країни в цьому рейтингу виросло більш, ніж на 20 позицій. У доповіді оцінюється ситуація в області інновацій в 126 країнах світу. Глобальний індекс інновацій включає 80 різних показників: число патентів, створених додатків, наукових публікацій і т.д. Лідером цього топа стала Швейцарія, а на останньому місці опинився Ємен.

Показовим щодо стану інноваційно-інвестиційної діяльності країни є також її місце у Глобальному рейтингу конкурентоспроможності, який щорічно складає Всесвітній економічний форум (WEF) із метою порівняння розвитку країн у глобальному масштабі. У 2018 року Україна опинилася на 83 місці з 140. Всього в індексі враховується 12 різних позицій: фінансові системи, інновації, ринок праці, інфраструктура, рівень розвитку бізнесу і т.д. Згідно компонентів рейтингу, Україні вдалося поліпшити показники в таких сферах, як фінансові системи (піднялася зі 120-го на 117-е місце), інституційний розвиток (зі 118-го на 110-е), інфраструктура (з 78-го на 57-е місце), інновації (з 61-го на 58-е). Зросли також позиції України за критеріями «ринок товарів» (зі 101-го на 73-е місце), «рівень розвитку бізнесу» (з 90-го на 86-е), «ринок праці» (з 86-го на 66-е). Найближчими сусідами України по рейтингу виявилися Македонія і Домініканська Республіка. Трійку лідерів очолили США, слідом йдуть Сінгапур і Німеччина. А ось Швейцарія, яка п'ять років очолювала рейтинг, опустилася на четверту позицію.

Усе вищезазначене дає змогу говорити про те, що на сучасному етапі розвитку світової економіки інноваційно-інвестиційна безпека займає провідне місце в структурі системи економічної безпеки як основної системи протидії існуючим глобальним економічним ризикам та загрозам. Проведений огляд міжнародних індикаторів оцінки інноваційно-інвестиційного потенціалу, який базується на визначенні позиції країни в глобальному інноваційному середовищі, демонструє відсутність значного прогресу в більш комплексних економічних рейтингах. Зосередженість на тих проблемах, які відображають місце країни у рейтингах, дасть змогу інтенсифікувати залучення іноземного інвестування та підвищити інноваційну активність у поєднанні із забезпеченням інноваційно-інвестиційної безпеки держави з метою посилення позицій держави на світовому ринку товарів, послуг та технологій.

Література:

1. The Global Risks Report 2019, 14th Edition – World Economic Forum. Geneva. – 2019. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www3.weforum.org/docs/WEF_Global_Risks_Report_2019.pdf.
2. Наказ Мінекономрозвитку «Про затвердження Методичних рекомендацій щодо розрахунку рівня економічної безпеки України» від 29.10.2013р. № 1277 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v1277731-13>.
3. Копилюк О. І. Інвестиційно-інноваційна складова в системі економічної безпеки України / О. І. Копилюк, О. М. Музичка, З. М. Холод // Бізнес Інформ. – 2016. – № 11. – С. 81-87. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/binf_2016_11_15.
4. Дурицька Г. В. Інвестиційно-інноваційна безпека країни в умовах транснаціоналізації / Г. В. Дурицька // Фінансовий простір. – 2015. – № 2. – С. 305-309. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Fin_pr_2015_2_39.
5. The Global Competitiveness Report 2018. – Professor Klaus Schwab. – World Economic Forum – 2019. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://reports.weforum.org/global-competitiveness-report-2018>.
6. Doing Business 2019: Training for Reform. – World Bank Group. – 2019. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.doingbusiness.org/en/reports/global-reports/doing-business-2019>.
7. Global Innovation Index 2018 Energizing the World with Innovation. 11th edition – Soumitra Dutta, Bruno Lanvin, Sacha Wunsch-Vincent. – 2019. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.globalinnovationindex.org/gii-2018-report>.

Клепанчук О. Ю., к.е.н., доцент
Львівський національний університет імені Івана Франка
м. Львів, Україна

ВНУТРІШНІЙ РИНОК ЯК ОБ'ЄКТ НАУКОВОГО ДОСЛІДЖЕННЯ: КЛАСИФІКАЦІЯ ТА ФУНКЦІЇ

Внутрішній ринок країни в сучасних економічних умовах є відображенням структури та стану економічної системи країни, розвитку її економічних процесів та суспільно-економічних відносин. Основою його становлення та розвитку є постійний процес поглиблення суспільного поділу праці, який стимулює подальший ринковий розвиток та активність внутрішньоринкових процесів, формування механізму економічної конкуренції між товаровиробниками.

Під внутрішнім ринком ми розуміємо сформовану у країні складну систему фінансово-господарських відносин, механізм взаємодії та економічних зв'язків між суб'єктами в сфері товарно-грошового обігу, базис, основу економічного зростання, особливістю якого є дуальний прояв, що здійснює системний і комплексний вплив як на стимулювання соціально-економічного розвитку, так і безпосередньо на сам розвиток внаслідок впровадження структурних змін та інституціональних реформ як ключових засобів регулювання внутрішнього ринку.

Внутрішній ринок як складна економічна система передбачає класифікацію за наступними ключовими ознаками.

1. Залежно від якісних характеристик обігу внутрішній ринок може бути високотехнологічним (з високою часткою високотехнологічної продукції) або низькотехнологічним (з відсутністю маркетингових інновацій та високою часткою низькотехнологічної продукції).

2. Залежно від складності входу та виходу внутрішній ринок класифікується на закритий (обмежений для вільного доступу певними умовами, угодами, коопераційними фінансово-господарськими зв'язками, домовленостями і спеціалізацією) та відкритий ринок (вільно функціонує значна кількість незалежних продавців, посередників тощо).

3. Залежно від виду внутрішній ринок може бути реальним (відображає кон'юнктуру ринку у реальному часі), умовним (має значний часовий лаг між періодом укладання угод та їх фактичною реалізацією), віртуальним (ринок електронної комерції, що реалізується засобами сучасних інформаційних технологій).

4. Залежно від характеру конкуренції внутрішній ринок класифікується на конкурентний ринок (значна кількість незалежних виробників та продавців), олігополістичний ринок (домінує незначна кількість товаровиробників однієї галузі, що формують ціни та конкурують на ринку), монополістичний ринок (один виробник, що виробляє всю ринкову продукцію).

5. Залежно від рівня державного регулювання внутрішній ринок класифікується на регульований ринок (високий рівень реалізації регуляторних функцій з використанням адміністративних і економічних інструментів) та нерегульований ринок.

6. Залежно від повноти ринку внутрішній ринок можна класифікувати: концентрований (значна кількість виробників та споживачів в межах певної галузі чи території) та неконцентрований (наявна незначна частка продавців певної продукції) ринки.

7. Залежно від активності економічних зв'язків ринок може бути інтегрованим (наявний високий рівень зв'язків між виробниками, посередниками і споживачами) та неінтегрованим (відсутні тісні територіальні зв'язки між контрагентами економічних відносин).

8. Залежно від рівноважного стану попиту та продукції на ринку внутрішній ринок класифікується на симетричний (наявне урівноважене співвідношення між обсягами попиту та пропозиції) та асиметричний (обсяги попиту та пропозиції не є збалансованими) ринки.

9. За об'єктом обміну внутрішній ринок можна поділити на дві основні групи: ринки товарів кінцевого споживання та ринки послуг та виробничих ресурсів [3, с. 232].

10. За пріоритетними складовими цілісного внутрішнього ринку можна виділити соціально значущі ринки (споживчий та житловий), базові ринки (аграрний із земельним включно, енергоносіїв, металопродукції), інноваційний ринок [1, с. 19].

Внутрішній ринок реалізується за допомогою шість базових функцій – саморегулюючої, регулюючої, контролюючої, стимулюючої, інформаційної та функції реалізації [4, с. 49; 2, с. 32]. На наш погляд, ці функції необхідно доповнити виробничо-економічною, інноваційно-прогресивною та інтеграційно-комунікаційною функціями.

Саморегулююча функція передбачає збалансування і наявність саморегулювання внутрішньої кон'юнктури ринку, яка базується на механізмах саморегулювання відповідно до існуючого попиту, його зміни та доцільності виробництва тієї чи іншої продукції у певний період часу.

Сутність регулюючої функції полягає у формуванні внутрішніх детермінант регулювання ринку, серед яких для формування ціни визначальним є вартість ресурсів, технологія виробництва та потенційний обсяг внутрішнього ринку, для формування попиту – тип продукції, купівельна спроможність внутрішнього ринку, наявність на ринку імпортованої продукції та її ціна.

Стимулююча функція внутрішнього ринку проявляється у стимулюванні поведінки виробників та покупців на внутрішньому ринку, їх мотивуванні та самомотивуванні для подальшого інвестування капіталу в реальний сектор економіки в межах внутрішнього ринку країни.

Контролююча функція полягає у здійсненні самоконтролю за функціонуванням внутрішнього ринку за допомогою ринкових інститутів та внутрішніх регуляторів. Реалізація стимулюючої та контролюючої функцій внутрішнього ринку можлива за умови реалізації функцій державного регулювання внутрішнього ринку та у взаємодії із ними, оскільки контролююча та стимулююча функції внутрішнього ринку реалізуються в межах сформованого та визначеного законодавством країни діючого нормативно-правового поля та значною мірою залежать від успішності виконання державою своїх регуляторних функцій.

Інформаційна функція реалізується при формуванні та функціонуванні єдиного інформаційного поля в межах певних галузей, регіонів між постачальниками та споживачами продукції. В результаті на внутрішньому ринку формуються інформаційні потоки, що в сучасних умовах разом із фінансовими та матеріальними потоками має першочергове значення для забезпечення функціонування внутрішнього ринку.

Функція реалізації полягає у функціонуванні механізму просування продукції від постачальників та виробників з використанням як традиційних, так і нових форм збуту продукції, а також функціонуванні сучасних механізмів стимулювання збуту продукції, удосконалення мереж гарантійного та обслуговуючого сервісу відповідно до вимог часу та технологічного рівня продукції.

Виробничо-економічна функція реалізується при обґрунтуванні виробничих програм товаровиробників.

Інноваційно-прогресивна функція внутрішнього ринку реалізується у процесі виробництва інноваційної продукції під дією зміни попиту, стимулювання впровадження нових інноваційних процесів їх виробництва, реалізації виробничого та маркетингового менеджменту, що в кінцевому рахунку зміцнює інноваційний потенціал країни.

Інтеграційно-комунікаційна функція полягає у активізації інтеграційних процесів взаємодії між товаровиробниками і споживачами продукції та подальшому зростанні комунікаційних зв'язків, за допомогою яких здійснюється їх взаємодія в межах внутрішнього ринку. Розвитку комунікаційно-інтеграційної функції значною мірою сприяє світовий розвиток програмного забезпечення та інформаційно-комунікаційних технологій.

Комплекс функцій внутрішнього ринку, які постійно змінюються і ускладнюються, в цілому відображає його сутність, призначення і його роль у розвитку соціально-економічної системи. Внутрішній ринок в результаті реалізації своїх функцій забезпечує ефективне функціонування національної економіки.

Література:

1. Збаразська Л.О. Внутрішній ринок України: проблеми і стратегії розвитку / Л.О. Збаразська // Наукові праці ДонНУ. Серія: Економічна. – 2003. – Вип. 68. – С. 18-25.
2. Попадинець Н.М. Внутрішній ринок продукції лісової промисловості України: проблеми та напрями розвитку: монографія / Н.М. Попадинець. – Львів: ІРД НАН України, 2014. – 182 с.
3. Сакун А.Ж. Формування галузевого ринку України / А.Ж. Сакун, С.М. Севрюкова [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.pdaa.edu.ua/sites/default/files/nppdaa/3.2/231.pdf>.
4. Сторонянська І.З. Внутрішній ринок: концептуалізація поняття / І.З. Стронянська, Н.М. Попадинець // Вісник ІЕДП НАН України. – 2011. – № 1. – С. 46-51.

Кожина А. В., к.держ.упр., доцент, докторант
*Національна академія державного управління
при Президентові України
м. Київ, Україна*

МОДЕЛЬ ІНКЛЮЗИВНОГО МІСЦЕВОГО РОЗВИТКУ В УМОВАХ ІНДУСТРІЇ 4.0

В сучасному світі відбуваються стрімкі та багатовекторні процеси, які призводять до необхідності змін в системі управління, як на глобальному, так і на національному, регіональному та місцевому рівнях. Уряди країн стикаються з необхідністю адаптації своїх національних моделей розвитку до вимог часу.

Значними викликами сьогодні залишаються глобалізація, глобальні економічні проблеми, нова економічна кон'юнктура, зміни клімату, зростання нерівності, безробіття та бідності, посилення міграції тощо. Процеси глобалізації значним чином вплинули на розвиток територій та міст, розширили доступ до міжнародних ринків капіталу, ресурсів, технологій, що призводить до конкуренції між регіонами, містами, громадами та, відповідно, до виникнення низки проблем та нових вимог до формування нової системи управління територіальним розвитком.

Україна теж зіткнулася з зазначеними ефектами глобальних процесів і забезпечення ефективного місцевого розвитку стає дедалі складнішим завданням для органів публічної влади та вимагає системного підходу.

У зазначеному контексті заслуговує на увагу новітній інклюзивний підхід до забезпечення місцевого розвитку та відповідна модель інклюзивного місцевого розвитку, що мають значне поширення в зарубіжних країнах і, на наш погляд, потребують ретельного дослідження з подальшою адаптацією та застосуванням в Україні.

Актуальність розробки моделі інклюзивного місцевого розвитку ґрунтується на тих змінах, що відбуваються в світі під впливом четвертої промислової революції, яку ще називають цифровою або Індустрією 4.0.

Серед основних позитивних змін, які несе Індустрія 4.0, виділяють покращення рівня життя у світі, створення нових ринків, підвищення економічного зростання, поліпшення якості товарів та послуг, посилення клієнтоорієнтованості. До негативних змін відносять посилення економічної, соціальної, цифрової нерівності у світі, зміни в структурі ринків праці та логістичних ланцюгів, виникнення нової природи національної та міжнародної безпеки [1].

Сучасні технологічні досягнення несуть людству великі можливості, які використовують передусім розвинені країни світу. Нажаль, Україна поки що значно відстає в цифровому розвитку від світових лідерів. Передусім, в Україні низький рівень технологічного розвитку, відсутня інноваційна інфраструктура, недостатня законодавча база, низька кібербезпека інформаційного простору, наявні цифрова неграмотність та нерівність. Втім, саме сфера розвитку високих технологій та цифрової економіки містить в Україні значний інноваційний потенціал і може стати опорою для економічного зростання держави та її регіонів і підвищення добробуту населення. Розвиток інформаційно-комунікативних технологій породжує новий потенціал демократичної мобілізації, їх ефективне використання може сприяти активізації різних соціальних груп, створювати центри тяжіння для креативних людей, долати соціальну нерівність. Особливо зазначені особливості є актуальними на місцевому рівні.

Інклюзивний місцевий розвиток ми пропонуємо розглядати як процес структурних змін, який супроводжується економічною та соціальною активністю на місцевому рівні й забезпечує підвищення добробуту на основі максимальної зайнятості, індивідуальну й соціальну безпеку, рівний доступ до можливостей та послуг для широкого кола місцевого населення з використанням місцевих ресурсів.

Модель інклюзивного місцевого розвитку базується на інклюзії (від. англ. “inclusion” – “включення”, “залучення”), що означає широке залучення місцевого населення до процесів розвитку території. При цьому поняття “модель” – це взірцевий примірник чогось; уявний чи умовний (зображення, опис, схема і т.і.) образ якого-небудь об’єкта, процесу або явища, що використовується як його “представник” [2, с. 683].

На думку французького дослідника Е. Плантиєр-Ройона, інклюзивний місцевий розвиток – це модель розвитку, яка сприяє рівності та найширшій соціальній участі на низовому рівні; базується на ключових концепціях децентралізації і участі громадян на місцевому рівні [3, с. 6].

Модель інклюзивного місцевого розвитку включає різні параметри: економічне зростання, економічне покращення, соціальне включення, якість життя, розширення прав і можливостей, безпека, екологія. Вона базується на таких принципах: всеохопність, рівність, сталість, широка соціальна участь на місцевому рівні, соціальна справедливість, недискримінація, суспільне надбання.

Інклюзивний місцевий розвиток представляє собою таку модель суспільного розвитку, яка має наступні сутнісні ознаки:

- соціальне включення: широке соціальне включення, у т.ч. молоді, жінок, людей з інвалідністю, мігрантів; участь в управлінні місцевими справами; наявність рівних можливостей для усіх у доступі до суспільних благ та ресурсів; наявність та застосування механізмів більш справедливого розподілу суспільного надбання (доходів);

- економічне включення: відсутність явищ крайньої бідності та безробіття; наявність можливостей для працевлаштування, підвищення рівня і якості життя; створення робочих місць для повної продуктивної зайнятості та умов гідної праці; наявність можливостей до самозайнятості та розвитку підприємницької діяльності, особливо в сільських місцевостях (передусім серед незаможних прошарків населення);

- доступність послуг: освітніх, медичних, транспортних, цифрових, фінансових тощо;

- збереження довкілля та ресурсів: ощадливе використання природних ресурсів та запобігання деградації навколишнього середовища; створення “зелених” робочих місць;

– стан безпеки: наявність умов індивідуальної, соціальної та територіальної безпеки для запобігання крайній бідності.

Отже, основними парадигмальними орієнтирами моделі інклюзивного місцевого розвитку є зменшення рівня бідності та нерівності, подолання різних форм соціального та економічного виключення, розширення доступу до основних послуг для більшості населення, розширення трудових прав, соціальна та екологічна безпека. Політичним підґрунтям цього є гарантування прав людини і громадянина для всіх громадян, зміцнення демократичних інститутів та розширення участі на всіх рівнях прийняття рішень.

Ключовим елементом моделі інклюзивного місцевого розвитку є місцеве населення як уособлення територіальної громади. Комплекс потреб місцевого населення лежить в основі його життєзабезпечення. Також до важливих складових даної моделі відносяться місцеві ресурси, виробнича і соціальна інфраструктура, що знаходяться на відповідній території, а також взаємозв'язки між ними.

Таким чином, інклюзивний місцевий розвиток є відносно новим концептуальним підходом соціально-економічного розвитку територій і місцевих спільнот. Переваги цього підходу полягають у тому, що зростає включення різних соціальних груп місцевого населення в процеси виробництва і перерозподілу суспільних благ на принципах широкої участі та недискримінації, з залученням місцевих ресурсів, таким чином підвищується економічне зростання і створюються нові “точки росту”, що дозволяє територіям (містам, селищам, селам) нарощувати свої конкурентні переваги і отримувати соціально-економічний ефект.

Література:

1. Schwab K. The Fourth Industrial Revolution. Foreign Affairs. March 15, 2018. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.foreignaffairs.com/articles/2015-12-12/fourth-industrial-revolution>.
2. Великий тлумачний словник сучасної української мови [Текст]: [250 000 сл. та словосполучень з дод. та доп.] / уклад. і голов. ред. В. Т. Бусел. – К.; Ірпінь, ВТФ “Перун”, 2005. – 1728 с.
3. Plantier-Royon E. Inclusive Local Development: How to implement a disability approach at local level / E. Plantier-Royon // Policy paper, Handicap International, Lyon, 2009. – 36 p.

Kravets K. P., Associate Professor
Kyiv National University of Trade and Economics
Kyiv, Ukraine

EFFECTS OF EXPORT-PROMOTIONAL OF THE FOOD AND BEVERAGE INDUSTRY

The food industry is one of the largest and most important industries in Ukraine. The state of the economy and the security of the state, the development of the internal and external markets, as well as the standard of living of the population depend on its level of development, stability of functioning.

In 2017, food products accounted for a significant share in the total exports of goods (vegetable products – 21.3%, grain crops – 15.0%: seeds and fruits of oilseeds – 4.8%,

fats and oils of animal or vegetable origin – 10.6%; ready-made food products – 6.5%) [1]. In 2017, there was an increase in exports of food products to 2016 (see Table 1).

Table 1

Export of Food and Beverage Products for 2013-2017 mln. USD

Product Name	2013	2014	2015	2016	2017
Total exports to Ukraine	63312,02	53901,68	38127,14	36361,70	43264,70
Living animals; products of animal origin	1 084,11	1 014,47	823,43	775,04	1 108,76
live animals	13,01	14,47	25,64	30,90	45,71
meat and edible offal	348,63	381,78	377,67	387,79	531,24
fish and crustaceans	20,81	27,40	12,99	17,01	26,38
milk and dairy products, poultry eggs; natural honey	691,74	575,43	386,48	330,52	494,21
other animal products	9,91	15,39	20,65	8,81	11,22
Products of vegetable origin	8 875,94	8 736,14	7 971,49	8 093,69	9 215,71
vegetables	112,65	129,86	97,21	152,65	235,37
edible fruits and nuts	138,49	148,19	154,08	148,22	195,29
coffee, tea	11,89	14,65	10,60	14,09	13,61
grain crops	6 371,33	6 544,13	6 057,49	6 073,92	6 501,13
products of the flour-grinding industry	137,19	124,40	117,89	138,67	181,89
seeds and fruits of oilseeds	2 048,06	1 687,72	1 475,46	1 535,00	2 060,12
vegetable materials for making	53,40	85,23	55,90	27,01	23,75
Fats and oils of animal or vegetable origin	3 507,13	3 822,03	3 299,80	3 962,98	4 605,67
Ready food products	3 557,17	3 096,31	2 468,42	2 450,10	2 826,72
meat products, fish	58,95	32,38	12,47	14,32	15,55
sugar and sugar confectionery	259,39	147,09	169,51	352,01	417,35
cocoa and products thereof	556,81	322,88	187,26	162,21	183,74
ready-made grain products	413,15	390,13	267,92	212,45	296,41
vegetables processing products	404,19	297,78	183,90	140,28	176,50
various foods	252,12	212,29	117,18	100,21	121,05
alcoholic and non-alcoholic drinks and vinegar	396,81	251,28	183,61	163,81	209,24
residues and wastes of the food industry	923,39	1 108,25	995,78	982,98	1 051,17
tobacco and industrial tobacco substitutes	292,37	334,22	350,80	321,82	355,73

Source: compiled by the author on the basis of data from statistical collections «Foreign Trade of Ukraine» for 2013-2017

One of the fundamental concepts used in the export of promotional goods is a «synergistic effect». The generalization of known approaches to the disclosure of the economic essence of the concept of «synergistic effect» has allowed to propose the definition of «synergistic effect» in the context of export-utilization processes at enterprises. The synergistic effect of export-utility is the added value of an integrated system, which arises as a result of the more effective use of factors of production, which allows to amplify or gain competitive advantages, which achievement was impossible under the distinct functioning of business units.

However, it should be noted that the quantitative measurement of the synergistic effect has a different nature of origin, in contrast to the expected economies of scale, which is economically feasible and obvious in spite of any volatility and chaos in the system. After all, as is known, the principles of synergetics, and hence the emergence of synergistic effects, are its unpredictability, nonlinear dependence on incurred costs, the long-term expected results, etc.

The complementary effect (the effect of rational use, complementarity, economy) is the foreseeable result of the implementation of a systematic (organized) process, which mainly finds its practical implementation, can be preliminarily calculated and hoped for by the owners, taking a managerial decision, including consolidation [1] The complementary effect in economic science is treated as a certain acquired advantage as a result of changes in volumes, production structure, management schemes, etc. Savings are the planned result of combining and complementing enterprise resources as a result of their association and arises at certain levels [2]. This effect is due to the pooling of resources, capacities, financial flows, marketing, substitution (investment), the effect of centralization, etc. At each of the levels of occurrence of the economic effect is possible, but not guaranteed appearance and synergistic effect [3]. The process of evaluating the effects of consolidation must begin with the identification and systematization of factors affecting their magnitude of effect. Such factors predetermine the export-promotions, which is accompanied by the detection of possible forms of manifestation of the effect as complementary (which can be estimated based on the indicators of enterprise development) and synergistic (the effect of uncertainty) (Fig. 1).

The study of the typology of factors that determine the magnitude of the effect has a scientific and practical orientation, since taking into account the features of the agreement and industry affiliation will allow more accurately estimate the magnitude of the effect, and therefore, to select effective agreements in the implementation of export-promotional activities at food industry enterprises.

As criteria for the selection of effective agreements for the implementation of export-promotions at food industry enterprises, based on the estimation of the value of the effect, the following are proposed:

- quantitative (the magnitude of the complementary effect from the conclusion of the transaction (monetary unit);
- qualitative (variety of forms of manifestation of the synergy effect) and criteria for achieving the predicted synergy effect or the magnitude of the risk of synergy (%).

On the basis of estimation of the value of the calculated effect, managerial decisions are taken on the selection of effective agreements for the implementation of export-promotions at food industry enterprises.

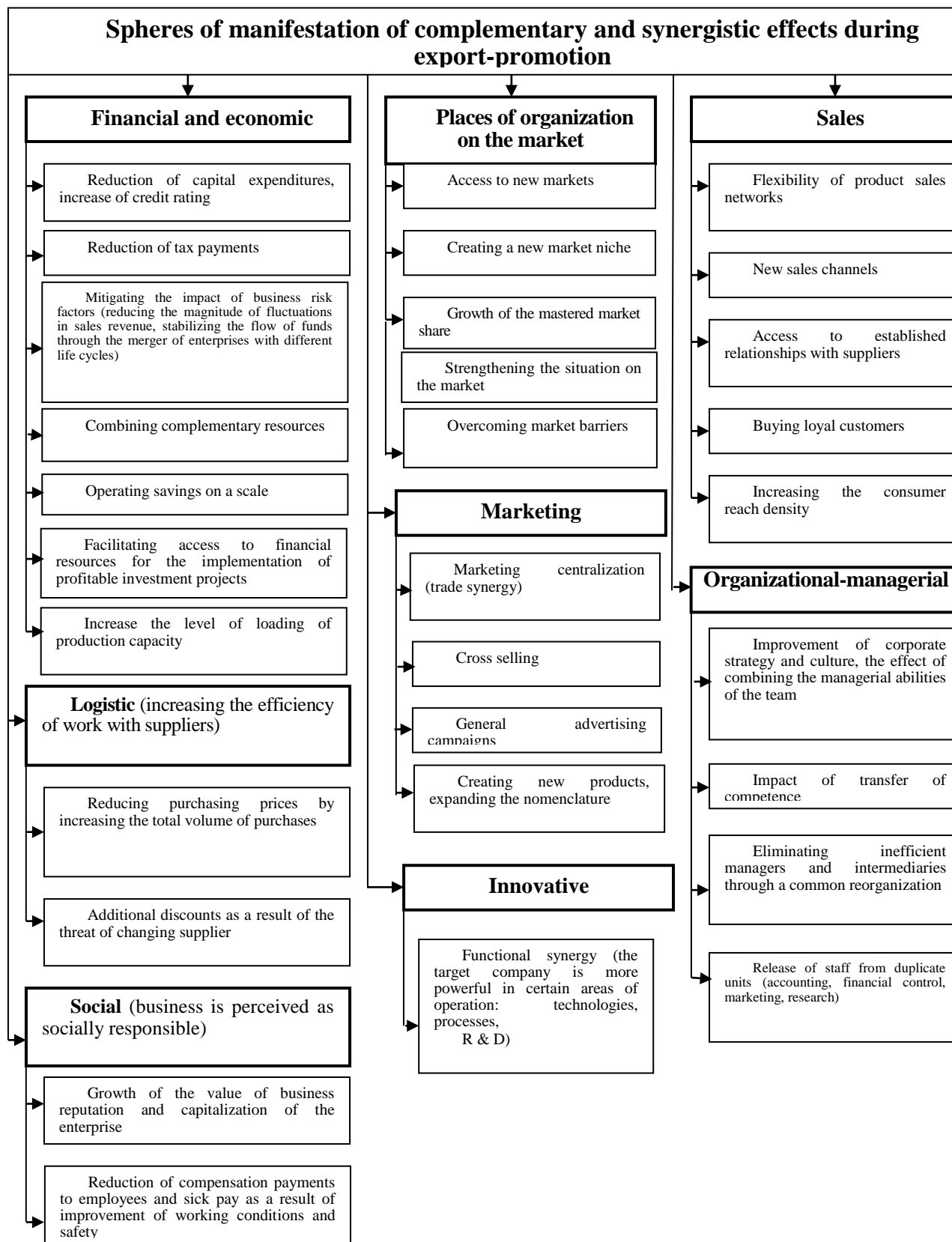

Fig. 1. Spheres of Manifestation Effects During Export-Promotion

Source: compiled by the author

References:

1. State Statistics Service of Ukraine – Access mode: <https://ukrstat.org>.
2. Marchenko V.M. Intellectual capital in the processes of mergers and acquisitions of corporations / V.M. Marchenko // Formation of market relations in Ukraine.– 2012. – № 9. – P. 101-105.

3. Marchenko V.M. Methodological approaches to the evaluation of the synergistic effect of mergers and acquisitions / V.M. Marchenko // Current problems of the economy. – 2011. – P. 135-142.

4. Kovtunenکو K.V. Innovative economy: theoretical and practical aspects: monograph / K.V. Kovtunenکو, Ye.I. Maslennikova – Kherson: Grin DS, 2017. – 906 p.

Крилова І. І., к.ю.н., докторант
*Національна академія державного управління
при Президентові України
м. Київ, Україна*

ДЕЯКІ ПИТАННЯ РЕАЛІЗАЦІЇ ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНИХ МЕХАНІЗМІВ У СФЕРІ ВОДОПОСТАЧАННЯ ТА ВОДОВІДВЕДЕННЯ

Сфера водопостачання та водовідведення України потребує значних інвестицій на оновлення основних фондів підприємств водопостачання та водовідведення, реконструкцію і розвиток інженерної інфраструктури, впровадження новітніх технологій, покращення якості послуг тощо. За підрахунками Мінрегіону України потреба в капітальних інвестиціях в сферу водопостачання та водовідведення всього складає – 19 млрд. дол. США, в тому числі: 7,6 млрд. дол. США – на ремонт водопровідних мереж; 9,9 млрд. дол. США – ремонт каналізаційних мереж; 463 млн дол. США – приведення якості питної води до норм; 1,3 млрд. дол. США – зменшення енергоємності подачі води [7;8]. Враховуючи належність сфери водопостачання та водовідведення до природних монополій, які потребують державного регулювання та мають значний вплив на економічну, екологічну та соціальну сторони життєзабезпечення, та відповідальність держави за забезпечення населення питною водою та водовідведенням, державна підтримка сфери є необхідною умовою функціонування та розвитку сфери. При цьому, державна підтримка виражається як шляхом правового та економічного регулювання сфери, так і шляхом прямого фінансування галузі. Разом з тим, реалізація Загальнодержавної програми «Питна вода України» на 2011-2020 роки» не здійснюється необхідним чином і не приносить очікуваних результатів [6]. Іншими джерелами фінансування сфери є власні кошти підприємств водопостачання та водовідведення, кошти місцевих бюджетів, кошти споживачів за отримані послуги, інвестиції і кредити, кошти міжнародних фінансових організацій тощо.

Неефективність бюджетного фінансування сфери, а також неможливість підтримувати водопровідно-каналізаційне господарство виключно за рахунок підвищення тарифів, викликають необхідність розробки нових підходів до фінансування галузі. Ефективне державне регулювання неможливе без застосування сучасних фінансово-економічних механізмів, причому це стосується усіх сфер суспільного життя [1, с. 439]. В умовах обмеженого бюджетного фінансування і наявності кризових явищ в економіці особливо актуальним вважалось запровадження механізмів державно-приватного партнерства [4]. Тим більше, що державно-приватні партнерства довели свою ефективність на ринках розвинутих індустріальних країни світу, і є одним з основних інструментів, що дозволяє співпрацювати державі (муніципалітетам) з приватними особами в інфраструктурних проектах. Моделі та методи використання та впровадження державно-приватного партнерства відрізняється в різних країнах світу своєю правовою базою, інституційною складовою, правилами ринку послуг водопостачання та

водовідведення. Проте, в Україні механізми державно-приватного партнерства не набули широкого поширення і розвиваються занадто повільно.

У табл. 1 відображено інформацію щодо укладених договорів на засадах державно-приватного партнерства (ДПП) в Україні станом на 01.01.2018 року.

Зазначені договори реалізуються в наступних сферах господарської діяльності: поводження з побутовими відходами (116 договорів, що становить 64,7% від загальної кількості); збір, очищення та розподілення води (39 договорів, що становить 21,4% від загальної кількості); будівництво та/або експлуатація автострад, доріг, залізниць, злітно-посадкових смуг на аеродромах, мостів, шляхових естакад, тунелів і метрополітенів, морських і річкових портів та їх інфраструктури (7 договорів, що становить 3,9% від загальної кількості); виробництво, транспортування і постачання тепла (10 договорів, що становить 5,5% від загальної кількості); виробництво, розподілення та постачання електричної енергії (2 договори, що становить 1,1% від загальної кількості); управління нерухомістю (2 договори, що становить 1,1% від загальної кількості); пошук, розвідка родовищ корисних копалин та їх видобування (1 договір, що становить 0,6% від загальної кількості); інші (3 договори, що становить 1,7% від загальної кількості) [2].

Серед основних проблем реалізації державно-приватного партнерства у сфері водопостачання та водовідведення (що характерно для всіх інфраструктурних проектів) визначають: відсутність логічної зрозумілої системи правового регулювання відповідних відносин (неузгодженість між законами «Про державно-приватне партнерство», «Про концесії» та декілька законів, що регулюють концесійні угоди у сферах будівництва автодоріг, об'єктів теплопостачання та водопостачання комунальної форми власності, об'єктів паливно-енергетичного комплексу державної форми власності, і інфраструктури); невпевненість інвесторів; обережність і невпевненість представників публічної влади; низька інституційна спроможність центральної та місцевої влади; недостатня обізнаність суспільства у цій сфері; високі ризики [3].

Таблиця 1

№	Область	Станом на 1 січня 2018 діють			
		концесія	спільна діяльність	договір ДПП	Разом
1	2	3	4	5	6
1	Вінницька	0	0	0	0
2	Волинська	0	0	0	0
3	Дніпропетровська	0	0	0	0
4	Донецька	2	2	0	4
5	Житомирська	0	1	0	1
6	Закарпатська	4	5	0	9
7	Запорізька	7	0	0	7
8	Івано-Франківська	1	0	0	1
9	Київська	13	0	0	13
10	Кіровоградська	0	1	0	1
11	Луганська	1	0	0	1

1	2	3	4	5	6
12	Львівська	3	1	0	4
13	Миколаївська	14	1	0	15
14	Одеська	0	6	0	6
15	Полтавська	109	5	0	114
16	Рівненська	0	0	0	0
17	Сумська	0	0	0	0
18	Тернопільська	0	0	0	0
19	Харківська	1	0	0	1
20	Херсонська	0	1	0	1
21	Хмельницька	2	0	1	3
22	Черкаська	0	0	0	0
23	Чернівецька	0	0	0	0
24	Чернігівська	0	1	0	1
25	КМДА	0	0	0	0
РАЗОМ		157	24	1	182

Примітка: таблицю 1 складено автором на основі [2]

Для покращення фінансово-економічного забезпечення сфери водопостачання та водовідведення необхідні структурні зміни, як-то: розроблення стратегії розвитку сфери водопостачання та водовідведення; визначення довгострокових та короткострокових планів фінансування; перегляд та оновлення державної програми фінансування галузі; запровадження системного підходу до державного інвестування; перегляд правових норм щодо зміцнення інституту власності, захисту інтересів власників інфраструктури, захисту інтересів інвесторів та споживачів послуг.

Література:

1. Бодров В. Г. Державне регулювання економіки та економічна політика: навч. посіб. / В. Г. Бодров, О. М. Сафронова, Н. І. Балдич. – К.: Академвидав, 2010. – 520 с.
2. Довідка щодо результатів здійснення ДПП (2017 рік). База даних: Офіційний сайт Мінекономрозвитку України. URL: <http://www.me.gov.ua/Documents/Detail?lang=uk-UA&id=ed00a2ba-480a-4979-84eb-d610a0827a8c&title=ZagalniiOgliad> (дата звернення: 22.01.2019).
3. Запатріна І.В. Правове регулювання не є основною перешкодою для реалізації ДПП, 2016. База даних: «Юридична газета». URL: <http://yur-gazeta.com/interview/pravove-regulyuvannya-ne-e-osnovnoyu-pereshkodoyu-dlya-realizaciyi-dpp-irina-zapatrina.html> (дата звернення: 22.01.2019).
4. Запатріна І.В. Публічно-приватне партнерство в Україні: перспективи застосування для реалізації інфраструктурних проектів та надання публічних послуг. 2010. URL: [file:///C:/Users/original/Downloads/econprog_2010_4_8%20\(2\).pdf](file:///C:/Users/original/Downloads/econprog_2010_4_8%20(2).pdf) (дата звернення: 22.01.2019).
5. Капітальні інвестиції. База даних «Держстат України». URL: http://www.ukrstat.gov.ua/druk/publicat/kat_u/publ6_u.htm (дата звернення: 22.01.2019).
6. Про результати аудиту виконання завдань і заходів, передбачених Загальнодержавною цільовою програмою «Питна вода України» на 2011-2020 роки. Рішення Рахункової палати України від 09.02.2016 року № 2-1. База даних: «Рахункова палата України». URL:

http://www.ac-rada.gov.ua/doccatalog/document/16748257/R_RP_2-1.pdf?subportal=main (дата звернення: 22.01.2019).

7. Стан водопровідно-каналізаційного господарства. Презентація Мінрегіону України (доповідач Медведь Т.А.) від 16.02.2016 р. База даних: «Центр ресурсоефективного та чистого виробництва». URL: http://ресрс.kpi.ua/images/eap_green/-16.02.16_Forum_Kyiv (дата звернення: 22.01.2019).

8. Технічний стан водопровідно-каналізаційного господарства. Презентація Мінрегіону України (доповідач Хоцянівська Н.) від 13.09.2018 р. База даних: «Львівводоканал». URL: http://eco-forum-lviv.com.ua/wp-content/uploads/2018/10/4_2-Khotsianivska.pdf (дата звернення: 22.01.2019).

Lavrinenko S. O., Kandydat do Ekonomii
Zhytomyr National Agroecological University
Zhytomyr, Ukraina

ANALIZA STRATEGICZNA I JEJ ZNACZENIE W PRZEDSIĘBIORSTWIE ZARZĄDZAJĄCYM

Rozwój stosunków rynkowych w naszym kraju jest złożoność relacji biznesowych zwiększa konkurencję, zwiększa ryzyko i niepewność w podejmowaniu decyzji.

Otoczenie makroekonomiczne jest niestabilny i czasami jesteśmy świadkami powstawania kryzysów, które pojawiają się na sytuacji finansowej i ekonomicznej przedsiębiorstw. W tych okolicznościach, coraz większa liczba organizacji koncentruje się na realizacji strategicznych technik zarządzania przedsiębiorstwem, które pozwalają poszerzyć horyzonty predykcji, wzmocnienie dalekowzroczności, a tym samym stworzenie możliwości terminowego i odpowiedniej reakcji na zmiany w wewnętrznym i zewnętrznym środowisku biznesowym.

Zarządzanie strategiczne przejawia się przez niektórych funkcji, wśród których ważne miejsce analizy strategicznej. Zadaniem analizy strategicznej jest to, że wszystkie rodzaje danych, które odzwierciedlają poszczególne wydarzenia i fakty, całościowy, spójny obraz obecnego stanu organizacji, aby ujawnić trendy i wzorce rozwoju i na tej podstawie przedstawić obiektywne informacje istotne dla dźwięku decyzje zarządcze [1, art. 56; 3].

Tradycyjnie, analiza strategiczna ujawniona w procedurze wyszukiwania i selekcji alternatyw. Jego cechy są zorientowane naprzód, wyczerpujące, a przedmiotem badań firmy jako całości lub poszczególnych jego segmentów.

W celu poprawy analizy strategicznej, najpierw trzeba ustalić, w tym przypadku jest analizowany obiekt. Jako przedmiot analizy strategicznej powinny być stosowane zamiast przedsiębiorstwie jako kompleks nieruchomości jako jej modelu biznesowego, który jest zbiorem modeli informacyjnych, które zapewniają niezbędną kompletności i dokładności opisu przedsiębiorczości, ponieważ model biznesowy określa sposób prowadzenia działalności gospodarczej, że firma przyciąga i zatrzymuje klientów, organizowania procesów biznesowych, pracy z pracownikami, dostawcami, inwestorów, instytucji kredytowych, rząd i tak dalej.

Główne elementy modelu biznesowego to finanse, zamawiający, pracownicy, klienci, innowacje, zasoby, procesy biznesowe, księgowość, marketingowe, struktura organizacyjna firmy. Oczywiście zestaw czynników dla każdej organizacji jest prawie taka sama, ale sposoby wzmocnienia mechanizmów wykonawczych i każda firma określa się w oparciu o ich cele, cele i konkretnej działalności.

Należy również pamiętać, że czynniki modeli biznesowych działających w określonym systemie, który jest ze sobą połączony i komunikują się ze sobą. Tak więc, połączenie można nazwać modelem biznesowym budowy [5, s. 289-294].

Budowa oryginalnego modelu biznesowego i specyficzne dla każdej organizacji. Ta niezrównoważona struktura modelu biznesowego, jego irracjonalna organizacja w przestrzeni i czasie, może spowodować nie tylko straty ekonomiczne dla organizacji, ale w ogóle w wątpliwość jego istnienie.

Oczywiście na model biznesowy wpływa duża liczba czynników wewnętrznych i zewnętrznych, z których najważniejszym jest cykl życia organizacji. Na różnych etapach jego rozwoju zintensyfikowane są różne elementy modelu biznesowego. Tak więc, w niemowlęctwie znaczeniu strategicznym dla organizacji mają możliwość wyboru zajęć dokonać poważnych inwestycji początkowych, poszukiwanie źródeł finansowania, kierunek badań rynkowych do pokonania „bariery” Wejście w branżę, tworzenie struktury organizacyjnej. Etap aktywnego wzrostu i dojrzałości organizacji wymaga elementy aktywacja takiego modelu biznesowego, jako klientów, pracowników, procesów biznesowych, czyli spółki, biorąc jego nisza rynkowa musi utrzymać swoją pozycję i szukać sposobów, aby wygenerować dodatkowe korzyści ekonomiczne. Na etapie recesji i starzenia się należy zdecydować, czy wyjść z rynku, czy przejść na jakościowo nowy poziom rozwoju. W tym drugim przypadku zaktualizowany zostaje innowacyjny komponent modelu biznesowego.

W związku z tym uznajemy model biznesowy za bieżącą pozycję firmy, która powstała pod wpływem czynników wewnętrznych i zewnętrznych na jednym lub drugim etapie cyklu życia. Tymczasem w celu zachowania organizacji i jej konkurencyjności model biznesowy musi zostać przekształcony, dostosowując się do nowych warunków. Kluczową rolę w tej strategii transformacji danego modelu biznesowego jest dodanie właściwości dynamiczne, że strategia służy jako rodzaj silnika do modelu biznesowego, który sprawia, że ostatni dostosowania ich budowę zgodnie z zapotrzebowaniem rynku. Dobrze skonstruowana strategia określa właściwy ruch wektor poprawę modelu biznesowego w misji, wizji i celów jednostki pracy [4, s. 19-24].

Celem analizy strategicznej jest zapewnienie równowagi i stabilności modelu biznesowego przedsiębiorstwa na wszystkich etapach jego cyklu życia w celu zachowania przewag konkurencyjnych i segmentów. Analiza strategiczna wydaje się najważniejszą funkcją zarządzania strategicznego, będącą ogniwem łączącym strategiczną rachunkowość i podejmowaniem strategicznych decyzji zarządczych.

W oparciu o powyższe, rozróżniamy główne etapy analizy strategicznej:

1. Identyfikacja etapu cyklu życia organizacji, która w dużej mierze determinuje charakter podejmowanych strategicznych decyzji.

2. Analiza i identyfikacja najważniejszych i strategicznie istotnych czynników modelu biznesowego. Najbardziej odpowiedzialny etap, od którego zależy w dużej mierze skuteczność wszystkich następujących strategicznie ukierunkowanych działań analitycznych. Jednocześnie konieczne jest zaangażowanie i koordynacja interakcji wszystkich kierowników liniowych firmy, w tym kierowników ds. Finansów i produkcji, księgowych, inżynierów, technologów, sprzedawców itp.

3. Szczegółowa analiza wewnętrznej zawartości strategicznych komponentów modelu biznesowego. Przeprowadzenie dokładnego badania stanu faktycznego, a także rozważenie możliwości dalszego rozwoju analizowanego segmentu modelu biznesowego. Jednocześnie uważamy za celowe szerokie wykorzystywanie informacji o konkurentach w podobnych warunkach. Pozwoli to uniknąć błędów, które inni już popełnili, mają pewien punkt odniesienia, który umożliwi im opracowanie skutecznych dźwigni walki konkurencyjnej poprzez stworzenie zrównoważonego i konkurencyjnego modelu biznesowego.

4. Opracowanie odpowiednich strategii biznesowych, których wdrożenie w danych warunkach pozwoli w maksymalnym stopniu uwzględnić wpływ czynniki wewnętrznego i zewnętrznego otoczenia biznesowego, utrzymanie zrównoważonej budowy modelu biznesowego i wzmocnienie pozycji konkurencyjnej organizacji oraz uzyskanie maksymalnych możliwych korzyści ekonomicznych.

Kontrola nad realizacją wybranych i wdrożonych w praktyce gospodarczej wektorów strategicznych [6, art. 210].

W warunkach konkurencji i ryzyka, jako przedmiot analizy strategicznej celowe jest zastosowanie modelu biznesowego przedsiębiorstwa. Realizacja strategii pozwala na przekształcenie modelu biznesowego, przekształcając go w aktywnie dostosowujący się mechanizm utrzymania konkurencyjności organizacji komercyjnej.

Analiza strategiczna pozwala nam zidentyfikować najważniejsze czynniki modelu biznesowego, biorąc pod uwagę cykl życia firmy i na tej podstawie zaproponować odpowiednie strategie, które mogą działać jako racjonalna siła napędowa modelu biznesowego podmiotu gospodarczego.

Literatura:

1. Gerasimchuk V. O. Zarządzanie strategiczne przedsiębiorstwa / V. O. Gerasimchuk – K.: KNEU, 2013. – 360 str.

2. Davydov G. M. Analiza strategiczna: Naucz. instrukcja obsługi / G. M. Davydov, V. M. Malakhov, O. A. Magopets i inni. – K.: Knowledge, 2011. – 389 str.

3. Pecherytsya Yu. V. Miejsce analizy strategicznej w systemie podejmowania decyzji strategicznych [Zasoby elektroniczne] / Yu.V. Pecherytsya. – Tryb dostępu: http://www.nbu.gov.ua/portal/soc_gum/ppei/2012_33/Pecher.pdf.

4. Teplinsky G. V. Strategia jako podstawa zarządzania nieruchomościami firmowymi / G. V. Teplinsky // Kształtowanie stosunków rynkowych na Ukrainie. – 2013 r. – nr 2 (141). – str. 19-24.

5. F'tsovich T. R. Analiza strategiczna w kontekście nowoczesnego rozwoju przedsiębiorczości [Tekst] / T. R. Fetsovich // Biuletyn Naukowy Uniwersytetu w Użhorodzie. – Seria ekonomiczna. Wydanie specjalne 33. – Część 2. – 2011 r. – s. 289-294.

6. Chandler A. D. Strategia i struktura / A. D. Chandler – Cambridge MIT Press, 2007 – 480 str.

Ліпський В. В., здобувач

*Причорноморський науково-дослідний
інститут економіки та інновацій
м. Одеса, Україна*

НАЯВНИЙ ПОТЕНЦІАЛ МОРСЬКИХ ПОРТІВ УКРАЇНИ ЯК ОБ'ЄКТА ІНВЕСТУВАННЯ

На сьогодні, зв'язуючою ланкою між сушею та морем являються морські порти України, які стають сукупністю промислових та торгових центрів і, які допомагають їй беруть участь у процесі перерозподілу вантажів. Дуже важливим для економічного зростання України є структуризація та систематизація внутрішнього та зовнішнього інвестиційного ринку.

Портова галузь має найпотужніший потенціал серед провідних країн світу: 38 державних підприємств з оборотом близько 10 млрд. грн. на рік; 5000 галузевих суб'єктів господарювання; 100000 моряків-громадян України; 1 робоче місце в галузі стимулює створення 4-5 робочих місць в суміжних галузях; 13 континентальних морських портів; 262 млн т пропускної здатності на рік, 25 тис. працівників [1].

На Чорноморському та Азовському узбережжі з 2016 році функціонують 13 морських портів підпорядкованих Адміністрації морських портів України (АМПУ), які в цілому забезпечують перевалку близько 40% вантажів Чорноморського регіону, їх сумарна потужність дорівнює 180 млн тон. Зауважимо, що у 2013 році Україна володіла 18 морськими портами. Тобто в Україні існує портовий комплекс здатних переробити до 230 млн т вантажів на рік [2].

До питань, що потребують нагального вирішення для підвищення ефективності функціонування портів в Україні, є їхнє інвестиційне забезпечення. Держава як власник портового майна не володіє достатніми економічними ресурсами для інвестування в портову галузь, разом з тим, власних коштів портів на відновлення основного капіталу не вистачає. Тому актуальним є залучення приватних інвестицій у портовий бізнес [1, с. 49; 3].

Найбільшими інвестиційними проектами стали початок будівництва контейнерного терміналу на Карантинному молу Одеського порту загальною вартістю 4,443 млрд. грн., будівництво причалу та комплексу відкритого зберігання вантажів у порту Південному вартістю 616,919 тис. грн., реконструкція трьох причалів Іллічівського порту вартістю 38,9 млн євро та будівництво зернового терміналу в Херсонському морському порту вартістю 29,9 млн грн. [1].

У 2018 році, за ініціативи Адміністрації морських портів України (АМПУ), був створений «Інвестиційний портал АМПУ» <http://investinports.com>, метою якого є відображення інфраструктурних проектів української портової галузі та залучення потенційних інвесторів в об'єкти портової інфраструктури. На порталі розміщена актуальна інформація про морські порти України інфраструктурні проекти, які реалізуються на території українських портів, а також розміщені рекомендації щодо механізмів інвестування в морську галузь. Також на порталі можна ознайомитися з особливостями чинного законодавства, що регулює діяльність бізнесу у портах, та дізнатися про публічні закупівлі АМПУ на послуги з реалізації вагомих інфраструктурних проектів [4].

У 2018 році АМПУ отримали від компанії «Укрводшлях» 24 одиниці плавзасобів на баланс компанії та інвестували 100 млн грн. На сьогодні загальна кількість суден, які АМПУ має на балансі, становить 162 одиниці, план інвестицій – 270 млн грн. для того, щоб можна було реалізувати програму ремонту флоту, і в майбутньому – власним флотом здійснювати днопоглиблювальні роботи. ДП «Адміністрація морських портів України» планує в 2019 році інвестувати 1,22 млрд. грн. для закупівлі і ремонту суден власного флоту. Також програмою розвитку флоту передбачено придбання трьох лоцманських катерів, землесоса і промірних катерів. Загальна сума інвестицій становитиме 950 млн грн. [5].

В останні місяці 2017 року Україна мала намір залучити 7 млрд. дол. кредитних ресурсів з Китаю для реалізації низки інфраструктурних проектів. Китайським інвесторам Україна цікава в першу чергу з логістичної точки зору – через територію України проходить найкоротший сухопутний шлях китайських товарів до Європи. Географічне положення України робить її привабливим транзитним вузлом, а низька вартість робочої сили і Угода про вільну торгівлю з ЄС може дозволити китайським компаніям використовувати Україну як виробничу базу для відправки промислових товарів в Європу. Україна розглядається Китаєм як важливий напрям в реалізації ініціативи «Один пояс, один шлях» [6].

Китайські компанії вже зараз активно беруть участь і стають переможцями відкритих конкурсів на реалізацію великих інфраструктурних проектів АМПУ.

Зокрема, China Harbour Engineering Company Ltd. виконує роботи з днопоглиблення в порту «Южний», а з серпня 2018 року почне працювати і в порту «Чорноморськ» [7].

Разом з тим, ситуація суттєво погіршується через виникнення та поглиблення інвестиційних ризиків, що стало причиною призупинення окремих інвестиційних планів розвитку портового господарства України, розірвання низки договорів про спільну діяльність у портах.

Усе вищевикладене вказує на недоліки роботи держави з боку механізмів управління, невваженої податкової політики, недосконалістю законодавчо-правового режиму. Для активізації інвестиційних процесів основними заходами мають бути такі: допустити приватних інвесторів та дозволити приватизацію збиткових портів, відокремити функції державного нагляду від комерційної діяльності портів, створити регіональні органи комплексного управління об'єктами державної та комунальної власності, зосередити основну дохідність у національному логістичному ланцюжку на морських портах, привести регламентуючі документи у відповідність до міжнародних норм тощо.

Висновки та пропозиції. Відтак, діяльність морського портового господарства України має бути забезпечена чіткою та виваженою інвестиційною стратегією для формування взаємовигідних умов участі держави та приватного бізнесу в спільних інвестиційних проектах.

Повинна відбуватися модернізація державної інфраструктури портів інфраструктури за рахунок, перш за все, приватного інвестора, який отримає можливість використовувати інвестиційних об'єкт, з пільгами з боку держави, в комерційних цілях. Це дасть змогу виділити додатковий грошовий потік, а таких підхід дозволить знизити бюджетне навантаження та генерувати додатковий грошовий потік у інші проекти розвитку морських портів.

Література:

1. Інформація про водний транспорт України. Міністерство інфраструктури України. URL: <https://mtu.gov.ua/content/informaciya-pro-vodniy-transport-ukraini.html?PrintVersion>.
2. Гладич М. Роль інвестицій в морські торговельні порти України. *Вісник THEU*. 2011. № 5-1. С. 48-52.
3. Примачев Н. Т. Морские торговые порты в системе интермодальных транспортных сообщений. Одесса: Инт проблем рынка и экон.-экол. исслед. 2001. 214 с.
4. Показники роботи. Адміністрація морських портів України. URL: <http://www.uspa.gov.ua/ru/pokazateli-raboty/pokazateli-raboty-2018>.
5. У 2019 році АМПУ інвестує в розвиток флоту 1,22 млрд. грн. URL: <https://ports.com.ua/uk/news/v-2019-godu-ampu-investiruet-v-razvitie-flota-122-mlrd-grn>.
6. Нерозкритий потенціал: чим Україна цікава Китаю. URL: <https://centre.today/vidnosynu-ukrainy-ta-kytayu>.
7. Найбільші китайські компанії хочуть інвестувати в українські інфраструктурні проекти. URL: <https://agropolit.com/news/9197-naybilshi-kitayski-kompaniyi-hochut-investuvati-v-ukrayinski-infrastrukturni-proekti>.

АНАЛІЗ ТЕНДЕНЦІЙ РОЗВИТКУ ХІМІЧНОЇ ПРОМИСЛОВОСТІ УКРАЇНИ

Хімічна промисловість є важливою складовою промислового комплексу України. Продукція, що виробляється хімічною промисловістю, використовується майже в усіх областях народного господарства країни, а також населенням у побуті. Незважаючи на те, що в економіці України відбуваються структурні зміни: частка матеріального виробництва зменшується, а нематеріального зростає, промисловість все ще відіграє важливу роль в економічному розвитку країни, оскільки її частка в структурі валового внутрішнього продукту у 2017 р. складала понад 20%, та понад 19% зайнятого населення було зайняте в промисловості.

Дослідженням проблеми розвитку промисловості присвячено праці вітчизняних вчених, а саме: С. Дорогунцова, Б. Заблоцького, В.М. Жук та інших. Роль і значення хімічного комплексу в економіці країни визначено в працях Ю. Тюленової, А. Шубіна [1] та інших. Проте, питання дослідження факторів, що впливають на розвиток промисловості, взагалі, та хімічної промисловості, зокрема, висвітлено недостатньо.

Як економічні показники, що характеризують розвиток промисловості розглянуто: кількість підприємств, кількість найманих працівників, що працюють в промисловості, витрати на оплату праці, обсяг реалізованої та виробленої продукції. Для аналізу тенденцій розвитку було використано статистичні данні за період з 2011 р. по 2017 р. [2].

Так, кількість промислових підприємств в Україні за період з 2011 р. по 2017 р. скоротилася більш ніж на 10% з 47479 у 2011 р. до 42333 у 2017 р., а в хімічній промисловості лише на 1,6%. Кількість найманих працівників в промисловості, за період що аналізується, зменшилася на 26,2% з 3037,1 тис. осіб у 2011 р. до 2123 тис. осіб у 2017 р., в хімічній промисловості спостерігалася така ж тенденція, скорочення становило 24%. Що стосується витрат на оплату праці, то взагалі по промисловості витрати зросли на 19,5%, а в хімічному комплексі зростання становило 28,9%. Обсяги реалізованої продукції підприємствами промислового комплексу, взагалі, та хімічного, зокрема, за означений період зросли відповідно на 28,9% та на 27,9%. Обсяги виробленої продукції підприємствами промислового комплексу зросли на 35,8%, а на підприємствах хімічного комплексу зростання обсягів виробництва, за період з 2011 р. по 2017 р. становило 50,8%.

Отже, аналіз економічних показників розвитку промисловості дозволяє дійти висновку, що незважаючи на те, що хімічна промисловість є складовою промислового комплексу України їй притаманні певні особливості розвитку. Для визначення таких особливостей оцінимо вплив показника кількості найманих працівників на обсяги виробленої продукції за допомогою кореляційно-регресійного аналізу.

Коефіцієнт кореляції між кількістю найманих працівників та обсягом виробленої продукції у промисловості дорівнює -0,81, у хімічній промисловості -0,89. Від'ємне значення коефіцієнтів свідчить про наявність оберненого зв'язку, тобто зростання кількості найманих працівників призводить до скорочення обсягів виробництва. Для більш глибокого аналізу побудовано лінійні регресійні моделі залежності кількості

найманих працівників та обсягу виробництва у промисловому та хімічному комплексі.

Модель залежності для промисловості:

$$y_n = 2985458 - 565,42 \cdot x_n, \quad (1)$$

де Y_n – обсяг виробленої продукції у промисловості, x_n – кількість найманих працівників у промисловості.

Коефіцієнт детермінації дорівнює 0,76, що свідчить про високу якість моделі.

Модель залежності обсягу виробництва у хімічному комплексі (Y_x) від кількості найманих працівників у цій сфері (x_x) має вигляд:

$$y_x = 654563.8 - 3713.49 \cdot x_x. \quad (2)$$

Коефіцієнт детермінації дорівнює 0,79, що свідчить про високу якість моделі (2).

Отже, при збільшенні кількості найманих працівників на одну тис. осіб в промисловості скорочення обсягів виробництва буде становити 565,42 млн грн., а в хімічному комплексі кожна додаткова тисяча найманих працівників призведе до скорочення виробництва на 3713,49 млн грн.

Враховуючи незначне скорочення кількості промислових підприємств хімічного комплексу України, скорочення кількості найманих працівників та значне зростання обсягів виробництва на підприємствах хімічної промисловості та результати кореляційно-регресійного аналізу, можна припустити, що в хімічній промисловості використовуються сучасні технології виробництва, а рівень технології виробництва у промисловому комплексі України є не дуже високим. Результати наведеного аналізу можна використовувати для обґрунтування стратегії розвитку промисловості країни та її регіонів.

Література:

1. Шубін А. А. Хімічна промисловість України: економічні трансформації та перспективи: монографія. Донецьк: Донецький Національний Університет, 2010. 628 с.
2. Діяльність підприємств. Державна служба статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua> (дата звернення 10.10.2018).

Мельник В. В., доцент

*Уманський державний педагогічний університет
імені Павла Тичини
м. Умань, Черкаська область, Україна*

ІННОВАЦІЙНА ЕКОНОМІКА ЯК ОСНОВА СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ УКРАЇНИ

Інноваційну економіку в більшості випадків трактують як таку, яка заснована на знаннях та інформаційних технологіях. При цьому, передбачається, що головний ефект її полягає не просто у випуску високотехнологічної продукції, а в її продуктивному використанні в усіх сферах і галузях, рівні впливу на економіку та суспільство [4, с. 5].

Відповідно під національною інноваційною системою розуміється синергетична система інститутів, механізмів і взаємодій між ними, які здатні забезпечити таку швидкість інноваційного процесу, яка має місце в світовому інноваційному процесі.

Більше того, в інноваційному процесі потрібна не просто швидкість, а деяке критичне пришвидшення [2, с. 35].

Зовнішнім проявом інноваційної економіки виступають збільшення витрат держави, підприємців, домашніх господарств на накопичення людського капіталу, вкладень у науково-дослідницькі та дослідноконструкторські розробки. Але, ці формальні ознаки стають реальністю лише тоді, коли мають місце і реалізуються вихідні умови розвитку інноваційної економіки. До них відносяться:

- інституційні – наявність системи – формальних і неформальних правил (інститутів), що сприяють інноваційній діяльності та становленню економіки інноваційного типу;

- структурні – наявність мережевих взаємодій – значної кількості суб'єктів інноваційної діяльності та ринку інновацій;

- конкуренція за нову техніку і технології, за – якість продукції (така конкуренція є базовою умовою інноваційної економіки);

- ресурсні – наукові, технологічні, – інтелектуальні ресурси, які формують інноваційний потенціал, достатній і можливий для організації й приведення в дію інноваційного процесу;

- мотивуючі – спонукають і заохочують – затребуваність інновацій більшістю господарюючих суб'єктів, домашніх господарств, споживачів, економікою в цілому [4, с. 6-7].

Інноваційний тип розвитку неможливий без активізації творчої співпраці і кооперації в бізнессередовищі та в суспільстві в цілому. На рівні окремих фірм це знаходить вираження в розвитку внутрішньофірмового антрепренерства – інтрапренерства, тобто в створенні внутрішніх венчурів для комерційної реалізації ідей і винаходів співробітників [3, с. 23].

Вирішення проблем науково-технічного розвитку прямо залежить від внесення до механізмів реалізації державної науково-технологічної політики законодавчо врегульованих змін, орієнтованих на:

- перехід від ідеології забезпечення виживання науково-технологічного потенціалу до якісної перебудови системи регулювання розвитку наукової сфери у відповідності з вимогами ринкових перетворень та визнанням провідної ролі науково-технологічного та інноваційного факторів в економічному розвитку;

- впровадження на державному рівні системи фінансової підтримки сфери НДДКР у сталих по відношенню до ВВП розмірах, з випереджальним нарощуванням їх порівняно з витратами на економіку, з одночасним збільшенням внеску опосередкованих джерел фінансування та коштів інвесторів всіх форм власності;

- розробку системи визначення пріоритетів та принципів селективної підтримки пріоритетних наукових та інноваційних проектів;

- формування комплексу державних науково-технічних програм та механізмів їх реалізації і фінансової підтримки;

- розвиток та вдосконалення форм і мережі регіональних науково-технічних комплексів;

- сприяння поширенню малих інноваційних фірм, орієнтованих на активізацію процесів розробки та впровадження нововведень і формування інфраструктурних інституцій сфери НДДКР, з забезпеченням пріоритетності витрат на їх створення перед рештою державних витрат [1, с. 83].

Безумовно, саме інноваційний прогрес переважно визначає темпи зростання рівня життя людей, які набирають все більшої актуальності при досягненні обриву постіндустріальної економіки і досвід бурхливого економічного зростання таких

країн, як “азійські тигри”, не дивлячись на різні політичні устрої [5, с. 13] зайвий раз засвідчує, що саме інноваційний тип відтворення національної економіки є доведеною аксіомою ефективного поступу в успішній ринковій трансформації та досягнення належного місця у рейтингу економічного розвитку в глобальній конкурентній економічній боротьбі на початку нинішнього століття.

Література:

1. Гальчинський А., Геєць В., Кінах А., Семиноженко В. Інноваційна стратегія українських реформ. – К.: Знання, 2002. – С. 324.
2. Головінов О. М. Інноваційна активність і інноваційні процеси в національній економіці / О. М. Головінов // Економіка та держава. – 2013. – № 6. – С. 4-8.
3. Иванов Н. Социальный контекст инновационного развития / Н. Иванов // Мирская экономика и международные отношения. – 2013. – № 5. – С. 17-30.
4. Кузнецов Б. Л. Институциональные и организационные разрывы в инновационной деятельности / Б. Л. Кузнецов, Ф. И. Андреева, Г. Ф. Галиуллина // Инновации. – № 9(107). – 2007. – С. 32-36.
5. Малицкий Б. Неoliberalизм и кризис инновационного развития экономики. Формула кризисна / Б. Малицкий / – Изд. второе. – К.: Феникс, 2013. – 64 с.

Степанова А. А., к.е.н., доцент

Ратнікова О. В., студентка

*Київський національний університет імені Тараса Шевченка
м. Київ, Україна*

СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІ ІНВЕСТИЦІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ

Теоретичні аспекти змісту та економічної суті інвестиційного забезпечення інноваційної діяльності в умовах ринкової трансформації економіки дають підґрунтя для емпіричного дослідження стану інноваційної діяльності в Україні, що, в подальшому, дозволить сформулювати шляхи вдосконалення інвестиційного забезпечення інноваційної діяльності підприємств.

За результатами досліджень, головною перешкодою на шляху інноваційного розвитку економіки в Україні є хронічний дефіцит інвестиційних ресурсів. Механізми створення підприємницького середовища, сприятливого для інновацій, базуються, в першу чергу, на системі інвестиційного забезпечення, складовими якої є ресурси з джерел різного походження, тому проблема пошуку інвестиційних ресурсів, необхідних для реалізації інноваційної діяльності, є актуальною та своєчасною.

Спроби подолати проблеми економічного розвитку України за рахунок застосування схем інноваційного розвитку, не нові – майже кожен уряд пропонує відповідні програми. Втім, за статистичними даними Україна, поки що, відстає не лише від країн Євросоюзу, але навіть і від країн пострадянського простору. Причини такого становища слід шукати в механізмах та джерелах забезпечення інноваційного розвитку в Україні. Програми та концепції інноваційного розвитку носять переважно декларативний характер. Їх не розуміють і не підтримують на рівні виробництва, а тому вони не втілюються в життя. Одним з результативних показників інноваційного розвитку економіки є частка підприємств, які впроваджували інновації.

Виходячи з показників, варто зазначити, що вже не перший рік основним джерелом інвестиційного забезпечення інноваційної діяльності підприємств були власні кошти підприємств. При цьому фінансування інноваційної діяльності за рахунок власних коштів підприємств кольорової металургії складає 100%, деревообробної та целюлозно-паперової промисловості – 97,4%, поліграфічної промисловості – 97,2%, чорної металургії – 95,3%, медичної промисловості – 93,5%, машинобудування та металообробки – 88,9% загального обсягу фінансування [1]. Відсутнє фінансування з державного бюджету інноваційної діяльності вітчизняних підприємств електроенергетики, металургії, деревообробної та целюлозно-паперової, медичної та поліграфічної промисловості.

У сучасних умовах інвестиційна політика банків набуває все більшого значення для економічного розвитку загалом та інноваційної діяльності зокрема, про що свідчать дослідження вітчизняних та зарубіжних вчених.

Здійснення інноваційної діяльності на підприємствах можливе за умови виходу з фінансових обмежень. Недостатній рівень капіталізації банківського сектора обмежує можливість інвестування довгострокових інноваційних проектів.

Основними чинниками монетарного походження, що стримують інноваційні процеси на підприємствах, є висока вартість фінансових ресурсів, яка тісно пов'язана з великими ризиками української економіки та низьким рівнем розвитку інструментів їхнього страхування; недостатня кількість «довгих» грошей в економіці; дефіцит необхідних технологій та досвіду ефективного проектного фінансування; відсутність адекватних механізмів прискореного формування національних заощаджень та їхнього використання для підтримки інноваційних процесів; повільне формування ефективної системи банківського обслуговування інноваційного процесу, зокрема, відсутність кредитної підтримки розвитку науково-технічного співробітництва з підприємствами інших країн.

Висока вартість кредитування робить банківські ресурси для підприємств не вигідними, оскільки відсоткова ставка визначається як сума базової ставки і премії за ризик, який для інноваційних проектів є високим. Можливості банківської системи у інвестиційному забезпеченні нових видів економічної діяльності реалізуються не повністю. Основний попит на банківські кредити упродовж останніх років формують суб'єкти господарювання тих галузей, де порівняно висока рентабельність чи значні експортні надходження (підприємства оптової та роздрібною торгівлі, підприємства обробної промисловості, торгівлі транспортними засобами, послуги з ремонту, частка яких у загальному обсязі кредитних вкладень є найбільшою – 42%) [2]. Підприємства низькорентабельних та капіталомістких галузей не в змозі сплатити відсотки за банківськими кредитами, а тому залишаються за межами кола потенційних позичальників. Це пояснюється орієнтацією кредитної політики банків, в першу чергу, на галузі з високою швидкістю освоєння кредитів та платоспроможністю підприємств. Інноваційна діяльність, задекларована урядовими програмами, залишається поза увагою банків, про що свідчить мала частка довгострокових кредитів, спрямована в інвестиційну діяльність та у пріоритетні галузі економіки.

Ще одна проблема, яка перешкоджає активізації банківського кредитування полягає у обмежених обсягах акумульованих ресурсів. Велика кількість українських банків є надто слабкими і неспроможними акумулювати достатні кредитні ресурси та обслуговувати інвестиційний процес. Ресурсна база комерційних банків України недостатня для забезпечення не лише інноваційних, а й виробничих процесів у реальному секторі економіки, що, у свою чергу, зумовлює використання кредитних

ресурсів, в основному, на поповнення обігових коштів підприємств, а не на реалізацію інноваційних проектів.

Таким чином, банківський сектор є одним з основних елементів ринкової інфраструктури, який повинен сприяти інноваційному розвитку економіки, проте реальне кредитування інноваційних проектів відбувається надто повільно. Аналіз засвідчує, що в умовах перехідної економіки ефективно виконувати функцію довгострокового кредитування інноваційної діяльності українські банки не спроможні. Це зумовлено низкою факторів: з одного боку, фінансові можливості банківської системи України як джерела довгострокового інвестування в економіку є обмеженими і з огляду їх масштабів, і з огляду умов та механізмів такого інвестування: по-перше, комерційні банки не мають значних та стабільних довгострокових пасивів, які б давали змогу здійснювати довгострокове кредитування без ризиків для ліквідності самих банків; по-друге, рівень кредитних ставок у банківській системі України на сьогодні надто високий, що, у свою чергу, не дає змоги низькорентабельним підприємствам користуватися довгостроковими кредитами.

Література:

1. Наукова та інноваційна діяльність в Україні: статистичний збірник. – К.: Державна служба статистики в Україні, 2016. – 314 с.
2. Панченко І. А. Фінансування наукової діяльності як необхідна умова інноваційного розвитку держави / І. А. Панченко // Всеукраїнський науково-виробничий журнал “Сталий розвиток економіки”: Економіка та управління національним господарством. – 2013. – Вип. 7. – С. 45–50.
3. Осьмірко І. В. Система фінансового забезпечення інноваційного розвитку: поняття, структура та принципи функціонування / Інна Володимирівна Осьмірко // Бізнес Інформ. – 2016. – (7). – С. 47–49.
4. Офіційний сайт Міністерства інфраструктури України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.mtu.gov.ua>.

Stroiko T. V., Doctor of Economic Sciences, Professor

Mulenko A. I., Postgraduate Student

*Mykolaiv V.O. Sukhomlynsky National University
Mykolaiv, Ukraine*

WORLD EXPERIENCE OF PUBLIC REGULATIONS IN INFORMATION AND TELECOMMUNICATION SPHERE

On the activity of the economy of each country, the period from the end of the 20th century to the beginning of the twenty-first century has a significant influence on the development of global information and telecommunication technologies. The main directions of the development strategies in many countries are the introduction of information society.

The following authors, such as I. Aristov, V. Bilous, V. Zakharov, V. Kopilov, V. Lipkan, O. Oliynyk, G. Pocheptsov, S. Chukut, V. Averyanov, I. Bachilo, Y. Burilo, A. Vasiliev, V. Kopilov, L. Kuzenko, B. Lazarev, A. Makarenko, O. Radchenko, O. Sosnin, V. Tsimbalyuk, L. Shimansky, O. Yuschik and others was followed by the study of the directions of the state's informational policy and its relevant sphere – regulation of the informational sphere.

Information and communications technology (ICT) is one of the most dynamic sectors of China's economic boom. China is the second largest ICT market in the world. According to IDC, China's ICT market will reach \$ 844 billion. The total volume of imports of ICT products in 2016 amounted to 528 billion US dollars, and exports reached 781 billion US dollars. Competition from Chinese firms is strong, as the quality of hardware, software and services continues to improve in recent years.

Despite the fact that the market potential in this sector is excellent, ICT market is undoubtedly the most difficult sector for moving around in China. China is considering this sector not only because of business, but also because of the national security lens, and its security policy is often done at the expense of foreign companies [1].

Canada's technology sector is a major economic factor and the most surpasses of the rest of the country's economy. Stock Exchange of Toronto have been grown faster than any other stock exchange since 2013, and over the past few years, Canada has become technological entrepreneurship. The ICT sector in Canada is heavily dependent on trade, importing \$ 39 billion in goods and exporting \$ 15.7 billion in the world in 2016. The United States is the second largest supplier of ICT products in Canada, and \$ 9.8 billion – the leading Canadian ICT export market since 2016 – worth \$ 10.3 billion. In 2016, total imports of ICT goods were headed by Ontario (\$ 28 billion), Quebec (\$ 4.3 billion), British Columbia (\$ 3.7 billion), and Alberta (1.4 billion USD). The Canadian IT market is expected to continue to grow by 2019 [2].

From side of the final consumer, both the public sector and private enterprises, as a rule, are well funded in Norway, are able to invest in ICT technologies that increase efficiency and increase labor productivity. In terms of suppliers, the turnover for ICT companies in Norway from 2014 to 2015 increased by 5.9%.

Norway is a net importer of IT equipment; imports are five times higher than exports and will continue growing. Imports of computers and related equipment in the range of \$ 2-2.5 billion, so is reflecting a good opportunity for main sellers in the United States. With a wealthy economy, Norwegian business generally has the ability to invest in main categories in IT-sphere. The three largest categories are computers, servers and peripherals, telecommunication equipment [3].

ICT is a priority of German government. German economic and innovation policy focuses on digital infrastructure, economy, workplaces, environment in society, innovative public governance, education, science, culture and the media, security, protection and trust for society and business, as well as for European and international measurements of digital program.

IT services compose for 55% of total ICT revenues. The public sector is a significant customer for many local IT consulting companies with expected investments in several sectors. Most of the companies that serve ICT in the local market are either Norwegian SMEs or larger regional companies in Northern Europe [4].

IT consulting services related to software and programming from nowadays is the largest consulting category.

In the next few years, transformation of traditional industries through Internet technology and the participation of Chinese enterprises in the «Belt and Road» initiatives in foreign markets will be the main driving forces behind the development of the domestic ICT market in China. The transformation of traditional industries through the integration of ICT technologies will spread the application and development of industries such as mobile Internet, cloud computing, and more.

At noon there is no universal approach, or it is the only way to regulate the informational IT sphere. In every region of the world and in the country, there are some internal affinities

that coexist and determine the specifics of this process. Detected, which differs with the general features of the standardization of a particular moodle at the world level, the national associates affect the specificity of its development and development. In the «western» world, the institutionalization of ICT will resist the liberal view of the state on the informational market and rumble on the construction of supermarkets and their universal oversight, while in the «Asian» – more attention is paid to the state regulation of the market, there is a desire to establish a link between traditional cultural values and non-invasive social changes.

References:

1. Lezhun Jia. Chinese Internet: Strategy for Infrastructure and Telecommunity Policy / Jia Lejun / Nationwide Information Society Information / Otv. edit and comrade E. L. Vartanova: scientific. edit N. V. Tkacheva. – M.: ICAR, 2004. – P. 251-262.
2. Makarenko E.A. Eurasian Infromation Policist / E. A. Makarenko. – K.: «Our Culture and Science» Center, 2000. – 367 pp.
3. Khimanen P., Infomation of the Abroad and State of Goodwill / P. Hymanen, M. Castells; [per. with Eng.] – M.: Logos, 2002. – 224 p.
4. Masuda Y. The Information Society as Postindustrial Society / Y. Masuda. Wash.: World Future Soc., 1983.

Khryniuk O. S., Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
National Technical University of Ukraine
«Igor Sikorsky Kyiv Polytechnic Institute»
Kyiv, Ukraine

ADMINISTRATIVE ASPECTS OF THE ECONOMIC SECURITY THREAT OF UKRAINE IN THE CONDITIONS OF REFORM

In the conditions of globalization of interests, acceleration of integration and deintegration world processes, military intervention of the Russian Federation, the problem of national security of Ukraine becomes very important. A special place in it is economic security, which is a prerequisite and a consequence of achieving a certain level of economic development. The real threat to sovereignty of the state raises requirements and shapes the urgent need to mobilize efforts to reform the economic sector in various aspects, ranging from targeted tasks, resource and technology provision, organization activities to the level of competitiveness achieved and evaluative judgments. At the same time, the reform efforts must overcome the strong opposition of the old system of relations and their carriers. Counteraction to positive changes comes from external and internal destructive forces and factors, which causes various risks and dangers to reach the target plants. Therefore, issues of identification of threats to certain spheres of the economy and economic security of Ukraine as a whole are of particular relevance.

The assessment of the current economic situation by the Ministry of Economic Development and Trade of Ukraine was indicative at the beginning of the second quarter of 2014, in which Ukraine has problems and risks both internal and external [1]. At that, the following were attributed to them: insufficient lending to the real sector by banks, an obstacle to the development of enterprises; unstable processes of economic development of European countries, which leads to fluctuations in demand and prices on the foreign market; the imbalance of Ukraine's balance of payments in the unpredictability of the situation on

foreign markets. These risks have not disappeared even today. Then the emphasis was on external factors, which, according to such an estimate, limit the potential of Ukraine's economic growth. Therefore, the task was to stimulate the development of the domestic market and domestic production through short-term State programs for the intensification of economic development.

The understanding of the authorities about the need to adopt new laws aimed at facilitating business is to be positively assessed. However, such work is stretched for a long time, instead of taking a comprehensive plan to remove excessive regulatory pressures from business in a short period of time. In September 2016, the First Vice Prime Minister of Ukraine noted that some of the regulatory acts have been in place since the Soviet era and that the effectiveness of most of them is questionable or not measured at all, which creates opportunities for corruption and abuse [2]. The question arises why the power structures do not systematically review regulatory acts for two decades? In our opinion, there is currently no political will under the conditions of the oligarchic economy to resolutely address this problem and not put a corresponding task for priority implementation. At the same time, technical laws that do not change real relations in the «state-business» or «activity – environment» areas are being put on the agenda of the day, but aimed at regulating the internal environment of enterprises – conditions and activities, quality of work, product standards, although the latter also is important.

There is some concern about the results of the announced large-scale reformation in the economy. Thus, in particular, let's look at some aspects of the vital area of defense industry reform and the apparent threats of the surface.

The decision of the government of the country, which was threatened from the summer of 2014 with external aggression, were correct but belated. For example, only in May 2017 a State Target Program for the Reform and Development of the Defense Industrial Complex of Ukraine until 2021 was adopted, which was intended to give impetus to the development of the technological, scientific and technical and production base of defense industry enterprises [3]. It also proclaimed the transition to defense planning as an integral part of the national strategic planning of the economy, which, as it turns out, had not previously been, which testifies to the presence of risks at the highest state level, even in the methodological part of the planning and management organization in the country's defense complex. Being captive of the market principle of self-financing of enterprises, the fiscal direction to business entities, the authorities failed in time to formulate state orders for defense for enterprises of the defense-industrial complex, which highlights the severity of financial risks for this sector of the economy. So, only in 2017, with the adoption of several state programs, the preconditions for financial recovery and targeted financing for the development of the production base of defense industry enterprises, and in fact for their restoration, were created.

The existing management system is not devoid of organizational risks. The experience of appointment by the state customer of the execution of the said state programs, in particular, in the part of technical re-equipment and reconstruction of operating enterprises of the enterprises of the defense industry complex, Ministry of Economic Development and Trade of Ukraine [4], looks very ambiguous. The latter, in its turn, assigned the functions of the customer service to the State Enterprise «Ukrainian Scientific-Technical and Implementation Center for Integrated Information Protection».

It is also known that the Ministry of Economic Development and Trade of Ukraine has the functions of forming and implementing state policy in the field of management of the defense industry. And since it can not directly manage the economic activities of enterprises of this complex, independently acquire the ownership of its products, does not have profile state enterprises in subordination, the policy is torn from real management, which violates

the principles of consistency and efficiency in management, forms gaps and deformations in between the «theory and practice of policy implementation», between the «production base and the needs of the consumer,» between the «development strategy and the perspective needs». Such risks undermine the resilience of the country's economic and national security.

Organizational risks also should include not full coverage for a long time by public administration and regulation of certain spheres of life of society. This is especially acute in the period of military aggression of the Russian Federation. Indicative is the lack of infrastructure for military conditions. Thus, explosive remnants of ammunition in military warehouses during almost a decade have been quite resonant, indicating a systematic threat to the national, including the economic security of the country, reducing its financial and resource capabilities. And only in December 2017, the Cabinet of Ministers of Ukraine approved the Concept for the creation of a state system for the protection of critical infrastructure in Ukraine [5]. The following actions are positive, but the problems with the system of protection of the totality of objects that are strategically important for the economy and security of the state, society, population and whose operation might harm the vital national interests of Ukraine became the obvious ones.

At present, the audit of public administration in the country, audit of managerial decisions at the macro level, monitoring of economic development trends, risks and threats to the economic and national security of Ukraine and timely and adequate reaction to them are extremely relevant.

References:

1. Current economic situation in Ukraine. URL: <http://www.me.gov.ua/Documents/Detail?lang=uk-UA&id=ae9645aa-c181-45d1-98ca-73b40c2c3fd8&title=PotochnaEkonomichnaSituatsiiaVUkraini> (date of treatment: 24.01.2019).

2. The press service of the Ministry of Economic Development and Trade / Stepan Kubiv: Effective regulation must ensure the safety of citizens, but avoid excessive pressure on business. URL: <http://www.me.gov.ua/News/Detail?lang=uk-UA&id=be46bb00-e976-4b0e9c79a233e75f807e&title=StepanKubivEfektivneReguliuванняPovinnGarantuvatiBezpekuGromadian-OdnakZapobigatiNadmironomuTiskuNaBiznes> (date of treatment: 24.01.2019).

3. The press service of the Ministry of Economic Development and Trade / The Ministry of Economic Development is preparing a reform program of the Defense Ministry for submission to the Government. URL: <http://www.me.gov.ua/News/Detail?lang=uk-UA&id=09d11a55-8dee-450b-ac95-8da62b6eb90e&title=MinekonomrozvitkuGotuProgramuReformuvannyaOpkDoPodanniaNaRozgliadUriadu> (date of treatment: 24.01.2019).

4. The press service of the Ministry of Economic Development / Commentary on the activities of the Ukrainian Center «Security». URL: <http://www.me.gov.ua/News/Detail?lang=uk-UA&id=ecff1ba0-9e9a-4df8-a11b881d385dbb91&title=KomentarSchodoDiialnostiUkrainskogoTsentruBezpeka> (date of treatment: 24.01.2019).

5. The press service of the Ministry of Economic Development / In the Ministry of Economic Development will develop mechanisms for the protection of critical infrastructure URL: <http://www.me.gov.ua/News/Detail?lang=uk-UA&id=36e2cf07-f12b-4a55-86d0-71454cfa8aca&title=UriadOpublikuvavKontseptsiuStvorenniaDerzhavnoiSistemiZakhistuKritichnoiInfrastrukturiUkraini> (date of treatment: 24.01.2019).

СТРАТЕГІЧНИЙ КОНСАЛТИНГ: ОБҐРУНТУВАННЯ ПЕРСПЕКТИВ РОЗВИТКУ БІЗНЕСУ

Стратегічний консалтинг – це врегульована контрактом професійна підприємницька діяльність фахівців із надання послуг із підготовки управлінських рішень щодо формування та реалізації стратегії, покликаної забезпечити організації (фірмі) найкращу конкурентну позицію, її функціонування й розвиток у нестабільному зовнішньому середовищі та досягнення поставлених цілей у довгостроковій перспективі. За допомогою стратегічних консультантів організації визначають, що потрібно робити зараз заради досягнення в майбутньому певних цілей і певного стану (позиції на ринку, організаційної структури і культури тощо).

Стратегічні консалтингові послуги у своєму розвитку пройшли певні етапи і зараз включають такі блоки (комплекси) послуг.

1. Розроблення для організації певної стратегії. Останню визначають як: напрям (модель) довгострокового розвитку організації; встановлення довгострокових цілей і завдань організації та створення програми дій і розподілу ресурсів, необхідних для досягнення цих цілей; комплексний план заходів із забезпечення здійснення місії організації. Стратегії спрямовуються на одержання організацією стійкої конкурентної переваги. Їх зазвичай розробляють власники бізнесу, виходячи із свого бачення та реалізуючи місію фірми. Однак за підтримки професійних бізнес-консультантів вони роблять це набагато краще. Послуги з розроблення стратегій є «класикою» стратегічного консалтингу, посідають центральне місце в його структурі і користуються незмінним попитом у клієнтських організацій.

2. Надання консультаційних послуг із трансформації бізнес-моделі і стратегій організації під впливом змін у внутрішньому і зовнішньому середовищі організації.

Процес розроблення бізнес-моделі є складовою розроблення стратегії, але на відміну від останньої, бізнес-модель концентрується насамперед на створенні цінності та отриманні прибутку; вона пояснює, як функціонує фірма, як поєднуються між собою функціональні блоки її бізнесу, тобто є своєрідним макетом бізнесу. Окремі консультанти наполягають на тому, що стратегії у кожній компанії свої, а бізнес-моделі можуть бути абсолютно однаковими. Консультування з розроблення бізнес-моделей набуло особливої популярності через бажання підприємців упорядкувати свої відносини з бізнес-партнерами та зменшити негативний вплив конкуренції, насамперед витрати на ведення конкурентної боротьби, які негативно позначаються на прибутковості бізнесу. На порядок денний вийшли бізнес-моделі, що передбачають попередження конкурентних дій в системах: «виробник – споживач продукції (послуг)» (управління відносинами зі споживачами, або CRM; модель клієнтингу); «виробник – постачальник ресурсів» (шляхом вертикальної інтеграції, розвитку субпідрядних відносин тощо); «виробник – виробник» (створення стратегічних альянсів виробників, саморегулювання бізнесу в галузі).

Покращення операційної діяльності може стосуватися: злиття і поглинання (M&A) до укладення угоди та після – на етапі інтеграції суб'єктів господарювання; доцільності створення стратегічних альянсів, асоціацій, спільних підприємств; розроблення функціональних стратегій розвитку маркетингу, людських ресурсів, виробництва тощо.

3. Розроблення цифрових стратегій. Саме вони останнім часом вийшли на перші позиції в консультуванні бізнесу. Йдеться про стратегії для цифрових операцій, корпоративні IT-стратегії або онлайн-стратегії, використання хмарних технологій, управління додатками [1]. Трансформуються і бізнес-моделі компаній, які вбирають у себе цифрові технології. Завданням консультанта є проведення діагностики здатності клієнта запроваджувати цифрові стратегії з виявленням джерел загроз і можливостей для бізнесу, а вже на цій основі – обґрунтувати розподіл ресурсів та інвестицій у традиційні і цифрові стратегії. Проте, на відміну від функціональних стратегій, цифрові стратегії як консалтинговий продукт є доволі складними. Результати досліджень McKinsey Global Institute вказують на те, що дуже багато цифрових стратегій терплять невдачу. Це пов'язане з масштабом руйнівної економічної сили, якою став цифровий зв'язок, несумісністю цифрової стратегії з традиційними економічними, стратегічними та операційними моделями [2].

Зазначу, що в сучасному консалтингу дедалі більше ціняться не тільки консультації, поради, надання експертних висновків клієнтам, а й розроблення та застосування консультантами авторських методик. Керівники Гарвардських програм професійного розвитку, наприклад, уважають, що бізнес-консультанти мають обов'язково володіти такими інструментами (методиками) аналізу роботи компаній, як бенчмаркінг; збалансована система показників; «п'ять сил» М. Портера; матриця GE-MCKINSEY NINE-BOX; матриця Boston Consulting Group (BCG); модель «основні компетенції» [3].

Зрозуміло, що крім цих методик, які вже ввійшли до підручників зі стратегічного менеджменту і консалтингу, кожна консалтингова фірма має власні доробки. Їх наявність дозволяє:

по-перше, проводити комплексні дослідження та готувати аналітичні матеріали по окремих галузях та ринках, у тому числі міжнародних. Особливо це вдається глобальним консалтинговим фірмам. Наприклад, серед досліджень McKinsey & Company, які здобули широку відомість у світі: «Освоєння трьох стратегій органічного зростання» [4]; «Зростання за межі основного бізнесу» [5] та інші;

по-друге, розробляти довгострокові стратегії розвитку клієнтських організацій та інструменти їх реалізації. *Висновки Глобального інституту McKinsey в США свідчать про те, що короткостроковий підхід до організації та управління бізнесом є неефективним. За 2001-2015 рр. компанії з довгостроковими стратегіями набагато випередили решту компаній за ключовими показниками: загальна виручка зросла на 47%; середній заробіток працівників компаній – на 36%; середній прибуток компанії – на 81%, а капіталізація в середньому на 7 млрд дол. Компанії, орієнтовані на довгострокову перспективу, також створили більше робочих місць – у середньому 12 тис. Дослідженням було охоплено 615 публічних компаній США з великою і середньою капіталізацією [6];*

по-третьє, долати суперечності між консультантами, які надають послуги із стратегічного та ситуаційного менеджменту. Річ у тім, що прихильники ситуаційного підходу до управління стверджують, що конкретні заходи та методи управління значно варіюються та визначаються не так стратегіями, як особливостями ситуації, тобто тих конкретних обставин, які в даний момент найбільше впливають на організацію та досягнення нею своїх цілей. З їхньої точки зору, управління – це насамперед мистецтво менеджерів зрозуміти конкретну ситуацію, розкрити її характеристики та обрати відповідне управління, а вже потім слідувати науковим рекомендаціям консультантів, що мають універсальний та узагальнюючий характер. Від консультанта тепер вимагається вміння правильно розуміти та оцінювати ситуацію, виділяти основні чинники, що впливають на організацію, передбачати

можливі наслідки такого впливу. У складі оперативного (тактичного) консалтингу формується ситуаційний і антикризовий консалтинг. Але за значенням та впливом консалтингової послуги на результати діяльності суб'єкта господарювання стратегічний консалтинг для більшості консультантів залишається найбільш важливим і престижним сегментом у галузі професійних послуг. Його кінцеве завдання – обґрунтувати довгострокові перспективи розвитку бізнесу клієнтів.

Література:

1. Strategic consulting. URL: <https://www.consultancy.uk/consulting-industry/strategy-consulting>.
2. Bughin J., Catlin T., Hirt M., and Willmott P. Why digital strategies fail. URL: <https://www.mckinsey.com/business-functions/digital-mckinsey/our-insights/why-digital-strategies-fail>.
3. 6 Tools Every Business Consultant Should Know. URL: <https://www.extension.harvard.edu/professional-development/blog/6-tools-every-business-consultant-should-know>.
4. McKinsey study: Organic growth remains key to long-term success. URL: <https://www.consultancy.uk/news/14562/mckinsey-study-organic-growth-remains-key-to-long-term-success>.
5. McKinsey: Best practice in core business diversification creates value. URL: <https://www.consultancy.uk/news/13008/mckinsey-best-practice-in-core-business-diversification-creates-value>.
6. Companies with a long-term strategy significantly outperform their rivals. URL: <https://www.consultancy.uk/news/13089/companies-with-a-longterm-strategy-significantly-outperform-their-rivals>.

**Shevchuk I. V., Candidate of Science in Public Administration,
Associate Professor**
*Khmelnytsky University of Management and Law
Khmelnytsky, Ukraine*

DOMINANTITY OF DECENTRALIZATION PROCESSES AS A PRELIMINARY PROVISION FOR THE PROVISION OF ECONOMIC SECURITY OF THE STATE

Economic state's security is ensured by the security of certain elements in the territories of administrative-territorial units. Promoting regional development is possible only by overcoming the disproportions in regional development, as well as by increasing resource provision through the settlement of the mechanism for the formation of local budgets. That is why the policy of the bodies of public authorities, which balances unevenness in the development of regions, acquires a special role and weight, thus ensuring their safety in the economic sphere.

The region is a peculiar reproduction system characterized only by its peculiarities, which, however, must be adapted to market conditions [1, p. 128]. The task of the state – taking into account the features of the socio-economic system, provide opportunities for the fullest possible implementation and sustainable development. These paths became possible through decentralization processes. One of the expected consequences of the reforms was the strengthening of the material capacity of the community [2]. These processes were not easy for our country, but the shifts are obvious.

Decentralization in Ukraine has led to the emergence of positive results and highlighted certain features during the implementation, namely:

1. The processes of decentralization are aimed, first of all, at supporting the weaker regions, which are not characterized by a high level of development, which are subsidized and, in the vast majority of cases, industrially oriented. In order to assist regions in the full implementation of socio-economic functions, the state contributes to the transparency of the budgeting process and the optimization of the allocation of financial resources. The finalization of the issue of providing non-repayable intergovernmental transfers also requires depressive regions and regions where hostilities are taking place. We differentiate the viewpoint of O. Vasilik about determining the category of budget decentralization, under which the author understands «the process of transfer of powers (functions, competence, responsibility) from central authorities to local ones. In other words, it is a redistribution of functions and powers of a single state power between the respective state authorities, on the one hand, and the organs of the regional (local) self-government – on the other [3, p. 56].

2. It is worth emphasizing that the autonomy of regions and united territorial communities leads to competition between regional and local authorities, which stimulates the search for additional sources of funding and contributes to the further development of both separate administrative units and the country as a whole.

3. Cooperation of the united territorial communities with the bodies of self-organization of the population and the units of district state administrations contributed to the efficiency of the distribution of the revenue part of local budgets.

4. The main responsibilities for the filling and redistribution of income were received by the territorial communities, while the authorities were given the position of ensuring conditions for the socio-economic growth not only of the territorial communities but also of the regions as a whole through the regulatory regulation of the said sphere.

In turn, the activities of public authorities should take into account the following points, namely:

1. Necessity of support along with depressed regions and regions taking the leading positions. Support requires the very scientific and technical potential and the promotion of the active implementation of innovation achievements in the production or service delivery processes.

2. Creation of conditions for raising the level of quality and competitiveness of domestic products and providing the necessary resources administrative and territorial units.

3. Optimization of fiscal decentralization through providing basic types of subsidies to regions in crisis situations.

Thus, processes of decentralization for the economic security of the administrative-territorial units require not only the optimal use of the existing potential, but also taking into account the requirements of market relations. In my state, the state moves from the kind of distributor to the side, which creates conditions for realization of regions of its potential.

References:

1. Economic security of Ukraine: monograph / Fedorenko V.G., Grishchenko I.M., Novikova O.F., Olshanska O.V., Melnyk A.O., Voronkova T.Ye., Denisenko M.P., Fashevsky M.I., Machina R.A., Gincharadze N.G., Gaiducky I.P., Boretka N.P., Malyutin O.K., Brus S.V., Valitsa S., Fedorenko S.V., Grishchenko A.I., Yankovets T.M., Shatskaya Z.Ya., Fokina Mezentsev K.V., Sidorchuk O.G., Kuznetsova A.I., Pinchuk Yu.B., Pyaskovskaya M.C.; ed. V.G. Fedorenko, I.M. Grishchenko, T.E. Voronkova – K.: LLC «DKS center», 2017. – 462 pp.

2. Vasilenko O.P., Diachenko M.I. decentralization of power and its implications for the community. Electronic resource. – Mode of access: <http://www.dy.nayka.com.ua/?op=1&z=1219>.

3. Vasilik O.D. Budget system of Ukraine / O.D. Vasilik, K.V. Pavlyuk – K.: Center for Educational Literature, 2004. – 544 pp.

ТРУДОВЫЕ ОТНОШЕНИЯ В ЭКОНОМИКЕ ПОЗНАЮЩЕГО ОБЩЕСТВА

Формирование и укрепление экономики познания сегодня – это и необходимость сохранения и культивирования своей социокультурной идентичности, независимости своего культурно-цивилизационного мира. С передачей совокупности энергетических и физических (мускульных) функций системе механизмов, машин, автоматов и, наконец, роботов общество оказывается перед необходимостью массового инициирования творчества личности, основанного на сугубо индивидуальной комбинации одарённости. Общественно необходимым становится воспроизводство «человека творческого». Уходит в прошлое давление ограниченного производительного, абстрактного труда: самооценочность для творческого самораскрытия (и взаимораскрытия) личности приобретают процессы игры и учения / образования, ранее выполнявшие, преимущественно, служебные функции в подготовке к трудовой деятельности. Одновременно из всего арсенала творческой деятельности на передний план выходит умственный, научно-интеллектуальный труд, а также как накопление, так и использование основанной на нём части общественного богатства [1-3].

Соответственно, главным фактором и хозяйственного успеха становятся инновационная направленность экономической культуры, а значит – восприимчивость к нововведениям, гибкость, мобильность, готовность быстро адаптироваться в переменчивых условиях без утраты стабилизирующей роли базовых ценностно-смысловых комплексов своего культурно-цивилизационного мира. Так гармония процессов индивидуализации и социализации / аккультурации оказывается накрепко связанными с формированием постиндустриального содержания трудовых (собственно, посттрудовых) отношений. Экономика познания базируется на культуре создания и распространения общественно значимых инноваций. При этом, с одной стороны, счастливый, нашедший своё место в жизни и ведущий деятельность на условиях, отвечающих его представлениям о справедливом и нормативном, состоявшийся как личность, человек и трудится, и проявляет себя в прочих сферах самореализации совершенно иначе, нежели отчуждённый, отверженный, ограниченный обществом и разделением труда индивид. Соответственно меняются у человека его цели, ценности, интересы, стимулы, заинтересованность и т.д. С другой, по известной формуле, «есть покой и воля», да и самоуспокоенность – душевная подлость, снижающая тонус духовного поиска. В этом контексте духовная и физиологическая сытость, моральное и физическое потребительство – этапы мещанства, элементы обезличивания умирания творческой личности. Опасность, риск отнюдь не заставляют прекратить творчество, а, зачастую, стимулируют его; трагедии вырастают из дарования настоящую величину. Новое рождается в неуспокоенности. Напротив, для достижения свободы необходимо становление ответственности и самодисциплины / самоограничения. Противопоставление производства – потребления, времени труда и досуга преодолевается свободой творческого самовоплощения (прежде всего, в труде и управлении). В творчестве не только свобода, но и необходимость – подчинённый элемент развития и реализации. Соответственно кардинально меняются оптимальные схемы организации трудовых отношений, отесняются подходы, базирующиеся на фортдистских концепции восприятия деятельности и культуре управления [4-7].

Постиндустриальное втягивание в познающее общество имеет характер всеобщей закономерности и подчиняет себе вне зависимости от осознания и желаний. Меняется основной вектор направленности и региональные отличия движения между материальным и нематериальным, реальным и виртуальным, телесным и духовным. Трансформируются требования к человеку и обществу, условиям их жизнедеятельности. Сдвигаются ресурсно-методологические конкретики экономики, обеспечивающие близкое к оптимальному поведение. Причём собственные варианты ответов на исторические вопросы ищут и аргументируют основные комплексные мировоззренческие направления: прежде всего, такие как консервативное, либеральное и социал-демократическое, – создавшие сквозные (в частности, о национальном-глобальном, государственном-корпоративном, протекционизме-фритредерстве и т.д.) представления о формах и путях транзита к познающей экономике и преодолению при этом разбалансированности порядка и хаоса. Однако та или иная субъектность позволяет сознательное использование вектора формирующихся характеристик.

Вместе с тем, нарастает разрыв между анклавами лидерской экономики и резервациями прошлого со своей атрибутикой. Глобальные СМИ, тиражируя на весь мир идеалы перепотребления и беззаботности, доступные наиболее преуспевающим прослойкам населения, стимулируют скачок от ориентаций на труд к ситуации, где жаждут денег как средства получения удовольствий, от трудовой этики к «поведению дельфина». Если в познающей экономике закрепляются посттрудовые стили жизни с интеграцией творчества в труде, познании и игре, то в непривилегированных регионах массовые профессии далеки от доминирования образовательно-воспитательных мотивов. Общественная среда, потворствующая трудовой миграции, различным вариантам дискриминации на рынке труда и работе на решение задач внешних заказчиков при разрушении структуры профессионального образования, – существенный фактор системной деградации этого рынка и массового оттока в наиболее благополучные регионы мира. Отсюда – и нарастающий дисбаланс трудового потенциала и народного хозяйства с огромной нехваткой квалифицированных работников, готовых к напряжённому производительному труду. При этом, с одной стороны, деградирующее и опирающееся на сырьевой сектор хозяйство становится дополнением флагманских экономик. С другой стороны, зачастую, оказывается выгодным, находясь в единой созидательной цепочке разработки и внедрения прорывных решений, проживать в среднеуровневых регионах (где тот же уровень затрат позволяет вести гораздо более комфортабельную жизнь). В результате, реализуются крайне индивидуализированные варианты моделей самих трудовых отношений и их организации на оси «проживание – работа».

Литература:

1. Мегатренды мирового развития / отв. ред. М.В. Ильин, В.Л. Иноземцев. М.: Экономика, 2001. 295 с.
2. Ещенко П.С., Арсеенко А.Г. Куда движется глобальная экономика в XXI веке? К.: Знання України, 2012. 479 с.
3. Шедяков В.Е. Осуществление парадигмальных трансформаций: сорезонирование стратегии, тактики и оперативного искусства в управленческих композициях. *Development and modernization of social sciences: experience of Poland and prospects of Ukraine* / Maria Curie-Skłodowska University. Lublin: Baltija Publishing, 2017. P. 282-307.
4. Шедяков В.Є. Системні основи розвитку трудових відносин. Вісник Київського національного ун-ту ім. Т.Шевченка. 2012. № 107. С. 43-46.
5. Шедяков В.Є., Блінов О.А., Морозов П.Д. Удосконалення трудових відносин як основа стійкості та розвитку громадянського суспільства. К.: Задруга, 2014. 320 с.

6. Шедяков В.Е. Активизация научно-интеллектуального потенциала как ресурс стратегического управления. Стратегії економічного розвитку: держава, регіон, підприємство / заг. ред. К.С. Шапошникова та ін.: у 2 т. Херсон: Гельветика, 2015. Т. II. С. 148-172.

7. Шедяков В.С. Рефлексивні організація та управління працею як риси постсучасної модернізації. The Visegrad Four – Ukrainian dimension. Integration – step by step / ed. by T. Derkach. Riga: Baltija Publishing, 2017. P. 78-91.

DIGITAL BUSINESS TECHNOLOGIES: E-COMMERCE AND VIRTUAL TRADE

Babukh I. B., Candidate of Economic Sciences

Baraniuk D. S., Student

*Yuriy Fedkoych Chernivtsi National University
Chernivtsi, Ukraine*

MODERN DEVELOPMENT TRENDS OF FINANCIAL MARKETING

Financial marketing, being a type of marketing, is today absolutely necessary for the successful development of any financial enterprise. Tougher competition in the financial market has become the main incentive forcing financial enterprises to invest in financial marketing. The wide penetration of information technologies into the sphere of socio-economic relations and, in fact, the “digitalization of society” determine the need for obtaining, accumulating and analyzing a significant and ever-increasing amount of marketing data in the process of managing financial organizations [3].

The current stage of development of the marketing theory – “marketing 3.0” – (according to F. Kotler) – is just being formed. At present, the vector of development of the marketing theory is increasingly shifting towards consumer interaction, which means modern marketing increasingly relies on information technology as the main technological platform. As a result, in recent times, a new industry, called “FinTech”, has emerged and developed on the financial services market. It is a set of companies that use modern information technologies and innovations to optimize the work on the provision of financial services in the market. In this regard, it is necessary to explore the opportunities offered by modern marketing tools in the financial services market. The most promising areas of development of marketing tools in the financial sector include:

- big data;
- social scoring;
- artificial neural networks;
- crowdsourcing;
- mobile technologies.

Let us briefly consider each direction.

Marketing tools on the basis of big data. The proliferation of data transmission technologies and the availability of mobile communication tools led to a huge increase in information (Big data) about consumers, which must be collected, analyzed and used when making management decisions in the market activities of modern companies. Technologies based on big data are widely used in marketing, especially in markets with a large number of consumers, which include financial. Abroad and in Ukrainian practice, many services have recently appeared that allow the use of consumer data in business intelligence.

Marketing tools based on social scoring. A new level of implementation of technologies based on Big data has become the integration of information about consumers from different sources. This technology is called “social scoring”, which is a collection of information about a client of a financial institution on its actions in social networks and data placed in its accounts. Currently, there are several services using social scoring technology. For example, the Double Data service is a solution for retail banks to increase the efficiency of all stages of working with individuals: from attracting customers and evaluating them to

collecting overdue debts through the use of Big data technologies, advanced machine learning methods and data mining. Double Data collects information from open sources and incorporates them into existing evaluation models of potential customers. Social networks themselves have joined the development of social scoring technologies. So Facebook social network officially patented a program to exchange information with banks. From now on, credit organizations will be able to assess creditworthiness using the profile of a potential borrower in a social network.

Marketing tools based on artificial neural networks. Neural network technology is a collection of information technologies based on the use of artificial neural networks. Artificial neural networks are software or hardware implemented systems built on the principle of the organization and functioning of their biological counterpart, namely the human nervous system. For example, FscoreLab is a tool developed by entrepreneur Nikita Valeev in 2017, it allows you to evaluate the creditworthiness of potential customers based on the use of neural network technologies using their photos and other parameters taken from the social networks VKontakte, Facebook. The service uses a neural network trained for 600 thousand real cases on the repayment of loans taken from the bases of credit history bureaus.

Marketing tools based on crowdsourcing. Recently, fund-raising and crowdsourcing technologies are gaining popularity, which are collective actions of voluntarily united people to achieve common goals. An example of a successful crowdsourcing platform is the service Boomstartet.ru, which was created to finance various private social projects and events. Anyone can find detailed information describing the social project being created and decide to support it by transferring a certain amount. Thanks to this platform, users have the opportunity to express their opinion about a particular project, as well as to realize their active social position, by making certain funds to the account of the project they like and feeling involved in a common, good initiative. This is a vivid example of the symbiosis of a new stage in the development of marketing and modern information technologies, benefiting not only individual companies and consumers, but the entire society [2].

Crowdinvesting is the idea development of crowdfunding, which is a financial tool for finding investments in small and medium-sized innovative enterprises and start-ups from a wide range of individual investors – private individuals. The key difference between crowdinvesting and crowdfunding is that investors get a stake in the company's equity and risk of losing investments. The use of crowdsourcing technology is used not only for solving financing problems. The principles of collective interaction are implemented in such functional areas of marketing as market research.

Marketing tools through mobile technologies. The iBeacon technology is the support of the Apple iOS and Google Android operating systems at the level of mobile applications by receiving and processing the Bluetooth signal from beacons. The wireless beacon, made in a plastic case, works autonomously and sends out information via bluetooth protocol in the form of a unique identifier. A mobile phone with an installed mobile application, getting into the range of the beacon, responds to the signal being sent and can execute a code fragment [1].

Apple is officially recognized as a pioneer in this technology, the term “iBeacon” acts as a trademark registered by the company. The technology actively finds its application in trade, in particular – in shopping centers or individual stores, performs the function of a consultant, allows you to tie advertising and promotions to the personal preferences of the client. The use of this technology is promising in the banking sector.

Thus, currently emerging information marketing tools in the near future can significantly change the landscape of the financial market. The main trends in the development of financial services marketing, which are the results of the development of the considered technologies, include: an increase in the share of financial services provided remotely

through modern mobile and internet banking systems; personalization and customization of financial services based on a detailed and more in-depth analysis of consumer information obtained from various both online and offline sources; integration of various marketing tools in the financial services market, which will improve the efficiency and effectiveness of communication with the consumer; the emergence of tools to build and manage customer experience of a financial institution based on the concept of interaction marketing. Ignoring the trend of informatization of marketing can lead not only to the loss of competitiveness of individual financial organizations, but also to a significant lag of domestic institutions of the financial sector from world leaders.

References:

1. Gorbulina D.V. The use of innovative technology «Ibeacon» in trade: experience and prospects // Trade and Economic Journal. – 2016. – V. 3. – № 4. – P. 309-316.
2. Kirizleeva A.S. Effective management of assets and liabilities of the bank in order to increase their reliability // Management and business administration. – 2016. – № 3. – P. 105-114.
3. Rozhkov I.V. Information systems and technologies in marketing: monograph. – M.: Rusayns, 2014. – 196 p.

Гаркушенко О. М., к.е.н., с.н.с.
*Інститут економіки промисловості
Національної академії наук України
м. Київ, Україна*

ДО ПРОБЛЕМ ВИЗНАЧЕННЯ ТА МАСШТАБІВ Е-КОМЕРЦІЇ

Розповсюдження світом цифрових технологій та процеси глобалізації уможливили виникнення електронної торгівлі (електронної комерції, е-комерції) та призвели до появи нової категорії товарів, що мають лише цифрову, нематеріальну форму (музичні та відео-файли, програмне забезпечення тощо). Але через новизну цих явищ є різні уявлення про їх сутність, масштаби, вплив на економіку країн та традиційну торгівлю. Дещо з цього буде розглянуто далі.

З 2015 р. світовим лідером з операцій у сфері е-комерції є Китай з обсягами продажів понад \$630 млрд на рік (на 80% більше за ринок е-комерції США) та щорічними темпами зростання у 30% [3, с. 1].

У другій за чисельністю населення країні світу – Індії – ринок е-комерції також демонструє суттєву позитивну динаміку: він зріс з \$2,8 млн у 1998 р. до \$207 млн у 2007 р. та \$877 млн у 2011 р. [7].

Бразилія (країна з населенням понад 200 млн осіб, входить до 10 країн-лідерів світу за обсягом ВВП) також має значний потенціал для розвитку е-комерції. Доход від цього виду діяльності тут становив \$12,89 млрд у 2013 р., \$16,9 млрд – у 2014 р., та передбачається, що у 2019 р. він становитиме \$30,1 млрд [5, с. 3].

В Росії (країна з емерджентною економікою та доходами вище середнього рівня на душу населення) у 2017 р. обсяг електронних продажів зріс на 18% порівняно з 2016 р. та склав приблизно \$16,4 млрд. Очікується, що щорічно обсяги е-комерції в Росії зростатимуть на 18-20% [1].

У країнах з високо розвинутою економікою та доходами населення вище середнього рівня на душу населення, е-комерція має ще більше значення, ніж у Росії, Індії та

Бразилії. Так, у Європейському Союзі (ЄС) на частку е-комерції припадало 12% загального обсягу торгівельних операцій по цьому об'єднанню, а у 2016 р. – вже 18% [2].

У світовому масштабі показники обсягів і динаміки е-комерції вражають ще більше: в 2014 р. обсяги лише роздрібної е-комерції склали \$1,34 трлн, у 2017 р. – \$2,3 трлн, в 2018 р. вони мають скласти \$2,84 трлн, в 2021 р. – \$4,88 трлн [8]. За деякими оцінками [9] обсяги е-комерції в 2025 р. складуть до 50% загальної світової економіки, що свідчить про важливість та динамічний розвиток цього виду торгівлі у світі.

Проте така ситуація спостерігається не всюди. Так, для України е-комерція – явище нове і мало поширене в порівнянні з провідними і деякими емерджентними країнами світу. Обсяг цього ринку (купівля-продаж товарів, послуги типу замовлення квитків, переказ коштів, оплати комунальних та інших послуг населенням) в 2013 р. склав \$2 млрд [10]. Але нестабільність економічної та політичної ситуації в країні, інфляційні процеси і коливання курсу долара США привели до того, що в 2017 р. цей показник становив \$1,88 млрд, що менше показника 2014 р. проте на 30% більше за аналогічний показник 2016 р. [14].

У відносному вираженні обсяг ринку е-комерції в Україні також незначний, хоча за 5 років він збільшився більш ніж у 2 рази (з 1,5% загального роздрібного товарообігу у 2012 р. [13] до 3,5% у 2017 р. [12]). Для порівняння: в 2012 р. в Росії на частку е-комерції в загальному обсязі роздрібного товарообігу припадало 1,8%, у Великобританії – 13%, в середньому по країнах світу цей показник становив 7% (10% – у 2017 р. [13]).

Слід зазначити, що для України (як і для Росії) основою операцій у сфері е-комерції є торгівля вроздріб кінцевим споживачам товарами масового споживання [10; 11; 14]. В ЄС, наприклад, до 90% всіх операцій у сфері е-комерції припадає на операції між підприємствами.

Також в емерджентних країнах (до яких належить і Україна) віддається перевага товарам в матеріальній формі. Частка продажів нематеріальних товарів у цих країнах в загальному обсязі операцій у сфері е-комерції не перевищує 20%, хоча надійної статистики з цього приводу наразі не існує.

Водночас в світовому масштабі динаміка зростання обсягів електронної торгівлі саме нематеріальними товарами і послугами вражає: в 2013 р. в світі було придбано таких товарів на суму \$102 млрд, тоді як в 2012 р. – \$64 млрд. Сукупний дохід організацій, що здійснюють електронну торгівлю нематеріальними товарами і послугами в 2013 р. перевищив \$26 млрд, що було на 31% більше, ніж в 2012 р. [4, с. 12]. Можна припустити, що переважно такі товари придбають споживачі з країн з високим рівнем доходів населення та розвинутим інститутом прав на об'єкти інтелектуальної власності.

Припущення та досить різномірні оцінки щодо розвитку ринку е-комерції у світі та окремих країнах пояснюються тим, що це явище є новим та не має уніфікованого визначення. Так, Організація економічного співробітництва та розвитку визначає е-комерцію як «... продаж або придбання товарів або послуг, що здійснюються через комп'ютерні мережі за допомогою методів, створених саме з метою отримання або розміщення замовлень» [4, с. 9]. Більш широким визначенням е-комерції є використання комп'ютерних мереж для сприяння виробництву, розповсюдженню, продажу і доставки товарів і послуг [6]. Не існує єдиної думки щодо включення або не включення у сферу е-комерції рекламних послуг в Internet, хоча цей напрям також динамічно розвивається у світі: в 2012 р. їх обсяг досяг \$100,2 млрд, що склало 20% всього світового обсягу рекламних послуг і на 17% перевищило показники 2011 р. [4, с. 12].

Також у світі не проводиться постійних статистичних досліджень щодо розвитку е-комерції. Наведені вище оцінки зібрані з різних джерел (переважно – крупними торговельними майданчиками, що здійснюють е-комерцію), є приблизними, не відома методика збору, аналізу такої статистики та її склад. Тому ці дані можуть не відображати точної картини, хоча і є свідомством розвитку е-комерції в світі. Для більш точних оцінок та проведення порівнянь між країнами потрібно створити уніфіковану термінологію у сфері е-комерції, єдину методологію збору та аналізу статистичної інформації, що стосується цього явища, проводити статистичні спостереження на рівні країни, а не окремих гравців ринку.

Ці заходи вимагають тісної міжнародної співпраці та координації діяльності законодавчих установ, статистичних агенцій та податкових органів, розвитку інституту прав на об'єкти інтелектуальної власності в кожній країні світу.

Література:

1. DATAInsight (2018). Интернет-торговля в России 2018. *DATAInsight*. Режим доступа: <http://datainsight.ru/ecommerce2018>.
2. Eurostat (2017, December). E-sales and turnover from e-sales, 2008 to 2016, EU28 (% enterprises, % total turnover). *Eurostat*. Retrieved from: [http://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=File:V1_E-sales_and_turnover_from_e-sales,_2008_to_2016,_EU28_\(%25_enterprises,_%25_total_turnover\).png](http://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=File:V1_E-sales_and_turnover_from_e-sales,_2008_to_2016,_EU28_(%25_enterprises,_%25_total_turnover).png).
3. International Trade Centre (2016). *E-Commerce in China: Opportunities for Asian Firms*. Geneva: International Trade Centre. 44 p.
4. Li, Jinyan (2014, June). Protecting the Tax Base in the Digital Economy. *UN Papers on Selected Topics in Protecting the Tax Base of Developing Countries*. Paper No. 9.
5. Lima de, G. A. (2017). National report on e-commerce development in Brazil. *Inclusive and Sustainable Industrial Development Working Paper Series WP 14/2017*. 48 p.
6. McLure, Jr. C. (2003). The value-added tax on electronic Commerce in the European Union. *International tax and Public Finance*, 10, 753-762.
7. Panigrahi, D. & Sarangi, M. S. K. (2016). Legal and Taxation Issues in Online Marketing in India-A Case Study. *International Journal of Scientific Engineering and Applied Science*, 2(1), 50-58.
8. STATISTA (2018). Retail e-commerce sales worldwide from 2014 to 2021 (in billion U.S. dollars). *STATISTA: the Statistics portal*. Retrieved from: <https://www.statista.com/statistics/379046/worldwide-retail-e-commerce-sales>.
9. The Asia Internet Coalition (2017, June). Indirect Taxation Challenges in the Digital Economy. *AIC Tax Policy Paper*.
10. Trust.ua (2016, 29 марта). Электронная коммерция в Украине. *Trust.ua*. Режим доступа: <http://www.trust.ua/news/124066-elektronnaya-kommerciya-v-ukraine.html>.
11. Абдрахманова, Г.И. & Кевеш, М.А. (2017, 9 июня). Электронная торговля в России. Наука, технологии, инновации: экспресс-информация. *Институт статистической информации и экономики знаний*. Режим доступа: https://issek.hse.ru/data/2017/06/09/1170702854/NTI_N_55_09062017.pdf.
12. Златьєва Д. Електронний рік: підсумки українського e-commerce за 2017-й. *Ukrainian Retail Association*. Режим доступу: <https://rau.ua/uk/novuni/novini-kompanij/e-commerce-2017/> (Дата звернення: 08.10.2018).
13. Поло, В. (2013). Интернет торговля в Украине: 15 слайдов о e-commerce. *Netpeak.net*. Режим доступа: <https://netpeak.net/ru/blog/15-slaydov-o-tom-kak-razvivaetsya-rynok-elektron-pou-kommercii-v-ukraine/> (С изменениями и дополнениями).
14. Яровая, М. (2018). 10 цифр про украинский e-commerce по итогам 2017 года. *ain.ua*. Режим доступа: <https://ain.ua/2018/01/22/10-cifr-pro-ukrainskij-e-commerce>.

THE IMPACT OF THE E-COMMERCE ON THE INDICATORS OF ECONOMIC DEVELOPMENT

E-commerce has made communications and collaboration between companies easy and inexpensive, e-commerce allows intangible assets to be leveraged across a much larger buyer base. As e-commerce offers a model with no more time and space constraints, companies no longer have to co-locate with the tangible means of production. The introduction on the internet allows sellers to be able to get insight on their customer's habits and hopes, not only at a segment level, but an individual level, translating into quality targeted products and services being offered to clients. The other main aspect that the internet has revolutionized is the availability of an extensive array of resources about any given product to the client [1].

E-commerce is one of the most dynamic markets and part of a small number of those segments of the economy that continue to grow and develop despite the crisis, currency jumps and other problems faced by the economies of different countries in recent years. By 2020, the total Internet sales in the world should be about \$4 trillion [2].

According to Eurostat, the online trade segment accounts for more than 15% of all retail sales in the B2C segment in the European Union. The Internet Trade center in Europe is UK. The volume of online sales in the B2C area in UK is higher than in the second biggest continental market in Germany in three times. The leading platform here is Amazon, which generates 54% of all sales [3].

The main problems according to analysts are able to limit market growth in the future are security and privacy issues.

One of the peculiarities of e-commerce in Ukraine is that this business is extremely attractive for investors due to the low level of necessary first-rate investments, but the problems in this area include the underdevelopment of the telephone infrastructure in Ukraine, the lack of knowledge of entrepreneurs in the market, the failure of a new generation of managers and service personnel who is able to work in the market of electronic services [1].

The main problems to electronic shopping in Ukraine are the fear of mistakes, the lack of trust for online stores, the lack of need for online shopping and the desire to see the product before the purchase. However, it should be noted that the domestic e-commerce market continues to grow, and its growth rates are among the highest in Europe [3].

Ukraine is on the last position with trade volumes via the Internet in 2017 of \$248, Poland in the second round with a sales volume of \$885 per person.

If we compare the share of Internet commerce in the country's GDP in 2010-2017, we can see that the ratio of this e-commerce parameter in certain countries changed with each passing year. Poland for many years had the largest share of Internet sales in GDP, but in 2017 Austria ranked first with 7,3%, while Ukraine was the second with 7,1% [4, 5]. It should be noted that in Ukraine electronic commerce has started to develop later than in European neighbors, but the rapid growth of the share of online sales in GDP of the country testifies to the high rates of e-commerce expansion and growth of its importance on the domestic market.

For a detailed analysis, other indicators determining the degree and rate of e-commerce development in each of the three countries were compared. Comparing the number of Internet users, we can see that Poland is the leader and Ukraine is second (with 29 and

27 million people by 2017). However, such a comparison is not very informative since the total population in Ukraine and Poland significantly exceeds the population in Austria. Therefore it is more appropriate to pay attention to the rate of Internet penetration in the country, as the ratio of the number of Internet users to the total population. And then we can conclude that Austria last year with an index of 85% (1% increase compared with 2016) has become one of the leading countries in Europe for this parameter. Poland and Ukraine (77% and 65% respectively) are lagging behind Austria, but there is also a significant increase in Internet users every year: in 2016 the Internet penetration in Poland was 73,3% (6% increase), in Ukraine 52,5% (23,4% increase in 2017) [6; 7].

Taking into account the rapid development of the sphere of Internet commerce worldwide, it is expedient to determine the degree of influence of e-commerce on indicators of economic development of the country. To do this, we try to build economic-mathematical models to determine the dependencies between e-commerce and country development on the example of Austria, Poland and Ukraine, and compare the results. For this purpose it is proposed to use the Cobb-Douglas function [8; 9; 10].

Models analysis has proved that their using is appropriate for tracking the relationship between these indicators. The models reflect the logical impact of e-commerce development on reducing unemployment in Ukraine and Poland, but for Austria the situation is reversed [10].

During the study, the main world trends in e-commerce development were considered; it gave the possibility to prove the rapid growth of this sector of the economy and its impact on the indicators of the economic development of the countries in the world. Based on the comparison of key indicators of the e-commerce sector in Ukraine, Poland and Austria, it has been determined that the Austrian e-commerce market is the leader at this stage. However, the pace of e-commerce development in Ukraine and Poland exceeds this indicator in Austria, as e-commerce markets in Ukraine and Poland are at the stage of formation and active growth [10].

In the study it was found that the simulation of the behavior of certain indicators shows the existing differences: for example, the growth of Internet sales per capita contributes to reducing of unemployment rate in Ukraine and Poland, but in Austria, on the contrary, this phenomenon will cause an increasing of this indicator. Perhaps this situation is due to the fact that Austria, in comparison with Ukraine and Poland, has a higher level of informatization of the branches of the economy. Therefore, the development of e-commerce in Ukraine and Poland will help to create new jobs and increase employment, while in Austria, the rapid growth of Internet transactions and automation of their processing will lead to a decreasing in it.

In the simulation of the dependence between e-commerce indicators such as the volume of Internet – trade, Internet penetration and the country's GDP growth rate we found that the degree of influence of e-commerce indicators on economic growth is the weakest in Austria. At the same time, the Ukrainian model shows the high sensitivity of the country's gross domestic product to the penetration rate of the Internet, while Poland's GDP is sensitive to the volume of trade through the Internet.

The results of simulation indicate that e-commerce has an impact on the country's development and contributes to an increasing of the gross domestic product in all three countries.

References:

1. Impact of e-Commerce in Today's Business World. [Online] Available: <http://aladdinjinnie.com/blog/2017/03/24/impact-of-e-commerce-in-todays-business-world/> (March 24, 2017).
2. Interesting facts about internet trade in the world in 2018. [Online] Available: <http://lemarbet.com/ua/razvitie-internet-magazina/interesnye-fakty-ob-internet-torgovle/> (2018).

3. Internet live stats. [Online] Available: <http://www.internetlivestats.com> (April, 2018).
4. El Gawady, Z.M. (2005) The Impact of E-commerce on Developed and Developing Countries. [Online] Available: http://www.must.edu.eg/Publications/Business_Res5.pdf (2005).
5. Vasilyev Y.Y. (2017). Elektronna komertsiiia yak instrument prosuvannia tovariv na rynku pobutovoi tekhniki [E-commerce as a tool for promoting products on the home appliance market]. Mizhnarodnyi naukovyi zhurnal «Internauka», (1(23)).
6. The World Bank. World Development Indicators. [Online] Available: <http://www.worldbank.org> (2018).
7. Financial portal Minfin. – [Online] Available: <https://minfin.com.ua/ua/> (2018).
8. Dharmasiri, L.M., Datye, V.S. (2011) Application of Cobb-Douglas Function for Analyzing the Process of Agricultural Production: A Case Study from Sri Lanka. – [Online] Available: https://www.researchgate.net/publication/241695593_Application_of_Cobb-Douglas_Function_for_Analyzing_the_Process_of_Agricultural_Production_A_Case_Study_from_Sri_Lanka (June, 2011).
9. Simuț, M. (2015) Estimating the Cobb Douglas production function including the export and openness in the case of Romania. [Online] Available: <http://steconomiceuradea.ro/anale/volume/2015/n1/072.pdf> (January, 2015).
10. Zatonatska, T. (2018). Models for analysis of impact of the e-commerce on indicators of economic development of Ukraine, Poland and Austria. *Marketing and management of innovations*, 2, 44-53.

Катанаха А. М., аспірант

*Хмельницький національний університет
м. Хмельницький, Україна*

ЗАСОБИ ПІДВИЩЕННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ВЕБ-САЙТІВ ПІДПРИЄМСТВА

За останні десятиліття умови ведення бізнесу та функціонування підприємств доволі сильно змінились. Причиною даних змін виступає масове використання автоматизації діяльності. Сьогодні важко уявити роботу будь-якого підприємства без використання засобів автоматизації обліку, продажів, фіксації результатів роботи на комп'ютерних носіях, які не лише полегшують та пришвидшують роботу, але і виступають однією з можливих переваг компанії на ринку, її конкурентною перевагою.

В умовах ринкової економіки кожне підприємство бореться за свою частину ринку, за свого цільового споживача, для чого, перш за все, необхідно його ознайомити з «існуванням» підприємства, своїми продуктами чи послугами нового клієнта, а також «нагадати» своїм постійним клієнтам про свої конкурентні переваги.

Щодо масовості та популярності інтернет ресурсів серед людей не лише в Україні, але й у світі, можна навести дослідження компаній «We Are Social та Hootsuite» в якому говориться, що в 2018 році кількість активних інтернет-користувачів сягнула позначки у 4 мільярди. У східній Європі в середньому 74% населення являється активними користувачами інтернет ресурсів, а в Україні проживає близько 25,6 млн мільйонів інтернет-користувачів.

Через це кожне підприємство прагне використовувати інтернет-ресурси у своїй діяльності. В умовах високої конкуренції питання про боротьбу за потенційних клієнтів, успішні кроки щодо «просування» компанії в мережі набувають особливого

значення. Так, найбільш ефективними методами конкурентної боротьби за клієнта в мережі виступає seo-оптимізація та SMM-маркетинг [1].

Seo-оптимізація – дії, скеровані на поліпшення видимості сайту в пошукових системах за тематичними запитами, користувачів і, як наслідок, збільшення цільового трафіку, що надходить з пошукових систем [2]. Сьогодні просування сайту в пошукових системах є одним з найефективніших способів залучення цільової аудиторії. З огляду на це вона з кожним днем привертає увагу дослідників, метою яких є розроблення нових методів та засобів для її автоматизації. Основна мета – отримання максимального ефекту від потенційної аудиторії сайту.

Термін «пошукова оптимізація» (search engine optimization) з'явився наприкінці 90х років XX століття; творцем даного терміну є Денні Саліван (Danny Sullivan), який тоді працював із сайтом Search Engine Watch – хоча він сам і стверджує, що точно не знає, хто придумав цей термін. Терміни, що передували цьому, включали «розміщення в пошукових системах», «пошукове ранжування», «пошукове позиціонування» та «пошукове просування», причому останнє належить Джиму Родос (Rhodes), автору збірки рад «Мистецтво пошукового просування». Їхні попередники, такі, як Джим Хіт (Jim Heath), який написав статтю «Вказівки як створювати бізнес-сайти, які працюють», не мали формального визначення для пошукової оптимізації [3].

Сьогодні спеціалісти розподіляють SEO-оптимізацію на внутрішню та зовнішню – внутрішня передбачає комплекс заходів зосереджених на сам перед з сайтом, а зовнішня – це отримання цільових зовнішніх посилань.

Оптимізація і просування сайту в мережі проходить декілька етапів, які є обов'язковими для виконання і мають на меті максимально ефективно оптимізувати сайт. Просування сайту здійснюється за такими етапами:

Рис. 1. Схема послідовності етапів просування сайту [4]

Як показує світова практика, після застосувань методів SEO-оптимізації для онлайн-ресурсів, кількість відвідувачів сайтів виростає у кілька разів, що веде до підвищення конкурентоспроможності підприємства – з позиції маркетингу [5].

Ще однією важливою складовою, яка допомагає заявити підприємству про себе, це SMM-маркетинг. SMM – аббревіатура англomовної фрази “social media marketing”, що описує просування сайтів в соціальних мережах, на форумах, на порталах і так далі. Таким чином, SMM – метод залучення користувачів напряду, а не через пошукові машини. Ефективним для просування інструмент SMM став після створення великих соціальних мереж, подібних Facebook або Twitter. З цього часу і слід відраховувати «епоху SMM». Набір засобів, за допомогою яких проводиться SMM-просування, тобто реклама сайту в соціальних мережах, по суті, величезний. Адже здійснення заходів SMM покликане зацікавити не пошукових роботів, а живих людей. Головне завдання – вписатися до тієї соціальної мережі, в якій проводиться SMM. Необхідно провести таку рекламну кампанію, яка пробудить інтерес до сайту з боку максимальної кількості членів соціальної мережі, одночасно не викликаючи нарікань з боку адміністрації ресурсу. Головним чином, використовується публікація матеріалів, цікавих користувачам мережі. Необхідний високий рівень майстерності SMM-оптимізатора для того щоб досягаючи своєї мети – залучення інтересу до ресурсу, який розкручуємо – не бути включеним в число спамерів, які втрачають можливість на публікацію матеріалів в рамках даної мережі [5].

SMM-просування деяких ресурсів вписано золотими літерами в історію. Прикладами можна назвати:

- Просування бренду Evian влітку 2009 року принесло в соціальну відеомережу YouTube танцюючих немовлят. Акція визнана найпотужнішою маркетинговою рекламною подією року, а відеоролик набрав приблизно 60 мільйонів переглядів, встановивши рекорд.

- У рамках кампанії CareerBuilder користувачі повинні були відправити друзям або знайомим мавпу, яка розмовляла у вигляді електронної листівки. Відправлено було гігантську кількість послань – 100 мільйонів.

Оскільки в останнім часом все більшої популярності набуває популярність соціальних мереж серед населення, то SMM-маркетинг є важливим елементом для підвищення відвідуваності веб-ресурсів підприємства, що безпосередньо впливає на конкурентоспроможність самого підприємства.

При впровадженні вдалої SEO-оптимізації та SMM-маркетингу безперечно буде зростати конкурентоспроможність підприємства, але не варто забувати і за інші конкурентні переваги підприємства, при чому не лише цінова політика, якість товару, але і технічні моменти пов'язані все з тим же «веб-контактом» з потенційними клієнтами, які як адаптація до мобільних пристроїв, вдалий контент-менеджмент, тощо.

Отже, в сучасних умовах комп'ютерна техніка та світова павутина тісно проникли в життя людей, що дає змогу дізнатись про будь-яке підприємство, його продукцію та здійснити покупку за допомогою декількох кліків. Саме тому однією із найбільш актуальних задач для конкурентної боротьби являється просування веб-сайтів в мережі. Ефективними інструментами, для підвищення конкурентоспроможності підприємства в мережі є SEO-оптимізація та SMM-маркетинг, що дозволяють краще позиціонувати підприємство як при запитах в пошукових системах, так і з «живими» клієнтами в соціальних мережах.

Література:

1. Ілляшенко Н. SEO-оптимізація як сучасний інструмент інтернет-маркетингу / Н. Ілляшенко, О. Савченко // Маркетинг і менеджмент інновацій, 2012. – С. 63–74.
2. Ашманов І.С. Просування сайту в пошукових системах / І.С. Ашманов, А.А. Іванов. – К.: Собор, 2015. – 340 с.
3. Білоус Ю.А. Використання соціальних мереж як інструмента маркетингової діяльності підприємств / Ю.А. Білоус // Вісник Східноукраїнського національного університету ім. В. Даля. – 2012. – № 11(182) – С. 38–44.
4. Халліган Б. Маркетинг в інтернеті: як привернути увагу клієнтів за Google, соцмереж та блогів – М.: Діалектика, 2015. – 256 с.
5. Ілляшенко Н. С. Сучасні тенденції застосування інтернет-технологій у маркетингу / С. Н. Ілляшенко // Маркетинг і менеджмент інновацій. – 2011. – № 4(2). – С. 64–74.

Sulyma L. O., Candidate of Economic Sciences, Associate Professor

Popovych D. O., Student

Netsyuk Ya. O., Student

*National Aviation University
Kyiv, Ukraine*

INFORMATION TECHNOLOGIES USAGE IN THE MANAGEMENT OF AIR TOURISM COMPANIES

Computerization of air tourist's sphere is essential for successful operation of subjects of travel industry. Latest technologies may improve informational, methodological and technological components of management system on entrepreneurial and governmental levels of administration in the field of international air tourism.

The air traveler's sector is fully saturated with information as it is characterized by a variety of business relations with other economic activities, and it may be described by dynamic processes, technological improvements and high competition. Therefore, the functionality of constantly improving information technologies shall ensure execution of options: input, editing, storing of current information on the transactions, control of applications in processing and payments under existing discounts at a particular time exchange rates, monitoring of payments, control of employee productivity, service quality and so on.

Comparing with trends of other countries, the level of development of information society in Ukraine does not meet the potential of the country and is insufficient since:

- There are no connections between public and private sectors in the efficient usage of available resources.
- The backlog in implementing of e-business technologies, electronic auctions and stocks, electronic exchanges, the use of payments for goods and services without cash.
- The level of informatization of specific industries and particular regions of the country is low.
- Development of legal framework of information sphere is not very fast.

In the process of starting of international tourism in Ukraine, considerable attention to the issue of determining the level of application of new information technologies by the subjects of tourist activity and the use of innovation at the national level is required. Despite the problems in the implementation of modern technologies in small companies, whose share of

the air tourist market is significant, information technologies are constantly improved and applied to reduce the time of operations and performing of easy application tasks.

The main types of information technologies that have a direct impact on improving the competitiveness of tourism enterprises Ukraine are Global Distribution Systems, Computer Reservation Systems, Management Information Systems and Electronic Information Systems.

1. Global Distribution Systems (GDS) – a global computer reservation network, which is used as a single point of access to reservation of seats of airlines, hotel rooms, rent of vehicles, and the use of services related to traveling on the basis of the information collected on travel agencies, Internet sites and major corporations in the field of tourism. GDS are formed as joint ventures by major airlines, hotel networks and companies of vehicles rent.

The main players in the international market of GDS are Amadeus, Galileo, Sabre and Worldspan. The following GDS are less popular and are specializing more on regional markets: SITA's Sahara, Infini (Japan), Axxcess (Japan), Tapas (Korea), Fantasia (South Pacific), Abacus (Asia/Pacific).

Amadeus is an advanced global reservation system and a provider of services of marketing, sales and distribution in the travel world. This system is the largest in Europe, which allows performing sales to corporate and individual customers in more than 210 countries around the world. Amadeus is founded by three airlines: Air France (23.36% of shares), Iberia (18.28%), and Lufthansa (5.28%). Representative office of Amadeus Global Travel Distribution in Ukraine (Amadeus Ukraine) was founded in 1997. Amadeus Ukraine provides connection to the reservation system, training of the staff of travel agencies, technical and functional support for users working with airlines and other travel industry providers [1]. To date, nearly 500 agents of Ukraine and Moldova are the users of Amadeus Ukraine. The advantages of Amadeus Ukraine:

- Interaction with modern GDS, which uses the advanced technology.
- Providing the most up-to-date information on flights and fares of airline companies and partners.
- Booking of low-cost carriers.
- Access and control of confidential fares of airlines.

Galileo is the second most popular GDS in Ukraine that provides booking of air travels, hotels, related services and car rentals [2]. The company Travelport is the official distributor of Galileo services in Ukraine. In addition, the distribution department of tourism services Travelport also includes the distribution system Worldspan. It is the youngest global reservation system, which helps to reserve tickets.

Technological feature of GDS is the usage of Internet and computer (terminal) as tools of communication between information databases and clients. Effectiveness of their usagelies in the increasing of sales. GDS is a promising area of promotion of tourist products of Ukraine to the global space and attract foreign tourists.

2. Computer Reservation Systems (CRS) – contribute to optimizing the operational time of travel agent and pricing strategies through rapid flight and additional tourist services reservations. Booking is performed in real time, so the reliability and accountability of operations improves efficiency of services to consumers. Computer Reservation Systems are among the most common information software of Ukrainian and foreign manufacturers of information technologies in the tourism market. Ukraine International Airlines (UIA), Wizz Air [3] provide CRS services. Among the major tour operators that use CRS to work with clients: TPG (Travel Professional Group), Pilot, SAM, TIS (TIS Travel), Bytsko, Express Tour, tour Sentosa and others. A wide range of local services of CRS is also represented. The first type includes Altis.aero, Tickets.ua and Sky Bus. The second one

includes Hotels24.ua, National System Book it hotel, Ukrainian hotel bookings system (UHBS) and Ukrainian Hotels Online.

3. Management Information Systems are designed for automation of tourism enterprises. Through their implementation, companies improve management capabilities by providing optimization of work with customers, suppliers of travel services and accounting operations. One of providers is the company «SAMO-Soft», which is engaged in the development, implementation and maintenance of software solutions for complex automation of tourism enterprises.

4. Electronic Information Systems are provided by a variety of information technologies in tourism and can be presented in the form of electronic manuals, catalogs and professional information portals. Among the information systems on the market of Ukraine, there are the products of the publishing house «News of the travel industry», information sites and portals «Everything for hotels, resorts, guest houses, lodges», «Resorts of Ukraine», «Museums and architecture attractions», etc.

Producer of «My tourists» is also the producer of popular information resource otpusk.com, which aggregates tours from more than hundreds of tour operators in a database larger than half a billion records in the 11 servers. Tur.Pravda.ua is the site of reviews included in the ten most popular in Ukraine.

A professional travel portal TourDom.ua presents an overview of recent trends in the tour business, studies the influence of economic and political factors on the whole industry. ToutistUA.com is one of the largest portals that more than 1000000 visitors use monthly. It combines services to tourists and travel companies providing a competitive advantage to companies that cooperate with ToutistUA.com and media services.

Almost all information technologies implemented in production and business processes of air tourism companies are developed and maintained without the participation of the state.

References:

1. Trofimchuk E. (2018) V Amadeus Travel Platform sozdany usloviya dlya razvitiya absolyutno vsekh napravleniy trevel-industrii [In Amadeus Travel Platform created conditions for development absolutely all branches travel-industry]. Expanding horizons, no. 5, pp. 5.
2. Remind Me. Galileo Formats: Galileo International, 2000. – 45 p.
3. Murovcev O. (2018) Chas prodavaty Lowcost? [The time for sale Lowcost?]. Ukrainian tourism, no. 4, pp. 24-25.

ENTERPRISE ECONOMICS AND CORPORATE GOVERNANCE: MODERNIZATION OF BUSINESS PROCESSES

Ведерніков М. Д., д.е.н., професор
Волянська-Савчук Л. В., к.е.н., доцент
Клімас В. А., студент
Хмельницький національний університет
м. Хмельницький, Україна

ВПЛИВ КОРПОРАТИВНОЇ КУЛЬТУРИ НА МОТИВАЦІЮ ЕФЕКТИВНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПРАЦІВНИКІВ ПІДПРИЄМСТВА

Світова економічна криза негативно позначилася на діяльності більшості українських підприємств. На даний момент одним із завдань менеджерів є пошук шляхів виходу з кризи. І саме корпоративна культура може стати тим інструментом, який дозволить поліпшити клімат у колективі, посилити прив'язаність до рідного підприємства та мотивацію до праці, а також підвищити її продуктивність за відносно невисоких грошових витрат.

Вагомий науковий внесок у вирішення проблем та розвиток основ мотивації персоналу зробили дослідження класиків теоретиків К. Альдерфера, М. Вебера, Ф. Герцберга, Е. Лока, Е. Лоулера. Окремі аспекти цієї проблеми вивчали українські вчені С. Бандур, Д. Богиня, А. Гальчинський, В. Данюк, Г. Дмитренко. Дослідженням корпоративної культури присвятили свої праці К. Голд, К. Девіс, П. Джеффі, В. Євтушевський, Ю. Залознова, І. Мажура, Л. Панченко.

На сучасному етапі розвитку економіки є досить відомим той факт, що майже кожна успішна організація має свою корпоративну культуру, – сукупність найважливіших положень діяльності організації, обумовлених місією та стратегією розвитку, що знаходять своє відображення в соціальних нормах і цінностях більшості працівників. Така культура дозволяє вирізнити організацію, створює атмосферу ідентифікованості для її членів, зміцнює соціальну стабільність та є контролюючим механізмом, який направляє і формує відносини та поведінку працівників. Сутність корпоративної культури – це специфічна форма існування взаємозалежної системи, яка включає в себе ієрархію цінностей, що домінують серед співробітників організації та сукупність способів їх реалізації, що переважають в ній на певному етапі розвитку [1, с. 64].

Корпоративна культура у системі управління підприємством має розглядатися як стратегічний інструмент, що дає змогу орієнтувати усі його підрозділи та усіх працівників на загальні цілі, підвищувати ініціативу персоналу, забезпечувати відданість загальній справі, полегшувати спілкування [2, с. 143].

Корпоративна культура – це система колективно поділених цінностей, переконань, традицій і норм поведінки працівників. Вона виражається в символічних засобах духовного і матеріального оточення людей, що працюють у даній організації [3, с. 49-51].

В поняття «корпоративна культура» вкладають елементи поведінки персоналу в компанії, його відношення до праці, взаємовідносини між керівниками та підлеглими, рівень самосвідомості співробітників. Корпоративна культура – це водночас і зовнішній вигляд працівників, часто це спецодяг, чи однакові краватки, хустинки,

сорочки чи таке інше; і єдині вимоги до ведення документації, що витримується в єдиному форматі, в одних і тих самих кольорах, і ті ж кольори, і торгові знаки, що асоціюються з компанією – тобто, багато зовнішніх елементів, тих, що можна побачити, почути, доторкнутися до них. Всі вони формують «однаковість», якщо можна так виразитися, тобто причетність до однієї компанії, а це фактор, що об'єднує людей. Але є і невидима сторона справи. Цінності, соціальні установки, моральні принципи, ділова етика – це ті цінності, що не надруковані і не вивішені на стінах підприємств. Саме вони формують соціально – психологічний клімат у колективі, відношення працівників до роботи, до колег, до начальників. Це та ідеологія, що в радянські часи об'єднувала, наприклад, цілу державу. А зараз по такому ж принципу, будується ідеологія окремо взятої компанії.

Це ті самі знакові правила поведінки, що визначають, як звертатися до керівника – на «ти» чи на «Ви», чи можна щось обговорити з колегами під час роботи, де місяця для «перекурів» та чи вітаються перекури чи кофе-брейки взагалі, і т.д. Ці цінності передаються в усній формі від одного працівника до іншого, від «старого» до новачка. Але саме вони відіграють вирішальну роль, бо як норми моралі для людини в суспільстві, так і ці правила впливають на підсвідомість. Вони примушують співробітників діяти в унісон згідно з загально усвідомлюваними нормами поведінки, властивими цьому підприємству. Структуру корпоративної культури складають зовнішні атрибути, що відображають матеріальну сторону життя компанії (символіка, кольори, зовнішній вигляд будівель, устаткування, меблі, слогани, фірмовий стиль, організаційні церемонії, робоча обстановка та ін.), так і внутрішні цінності, норми, стратегії поведінки (вірування, цінності, ритуали, табу, образи, міфи, пов'язані з діяльністю компанії, прийняті норми спілкування) [3, с. 49-51].

Оцінку впливу корпоративної культури на мотивацію ефективної діяльності працівників підприємств слід здійснювати з урахуванням такого:

- наявність/відсутність функціонування в організації корпоративної культури;
- рівень розвиненості корпоративної культури або окремих її атрибутів і складових. Якщо на підприємстві тільки запроваджується корпоративна культура, то обґрунтувати рівень її впливу на мотивацію ефективної діяльності персоналу можливо, виходячи із визначення зміни (як в абсолютному, так і відносному вираженні) показників обсягу продукції, витрат на виробництво і зростання прибутку, рентабельності виробництва, продуктивності праці; відносного скорочення або зростання трудомісткості обсягу робіт або продукції; підвищення або зниження якості продукції; зміни питомої ваги браку продукції або робіт;
- зміни питомої ваги матеріальних витрат у розрахунку на одиницю продукції або на тисячу (мільйон) гривень прибутку тощо. Висновки щодо рівня впливу корпоративної культури на мотивацію діяльності працівників встановлюються за принципом відхилення від базового значення, а саме за умов відсутності змін, поліпшення або погіршення зазначених показників у відсотковому вираженні від базових значень (до запровадження корпоративної культури) за такими критеріями: спостерігається погіршення зазначених показників (через скорочення значень «позитивних» показників, наприклад прибуток і продуктивність праці, і зростання «негативних», наприклад збитки і трудомісткість робіт) – невдало сформована корпоративна культура;
- значення показників не змінилися – запровадження корпоративної культури не вплинуло на мотивацію діяльності працівників;
- поліпшення показників при темпах зростання їх значень до 10% – задовільний вплив корпоративної культури на мотивацію працівників;

– поліпшення показників при темпах зростання їх значень від 10 до 30% – добрий рівень впливу корпоративної культури на мотивацію працівників;

– поліпшення показників при темпах зростання їх значень більше 30% – високий рівень впливу корпоративної культури на мотивацію працівників.

За умов відсутності на підприємстві запровадженої корпоративної культури як такої (відсутність правової регламентації її наявності та функціонування – відповідного положення, кодексу тощо) доцільним є проведення оцінки результативності з точки зору впливу на мотивацію ефективної діяльності персоналу, з одного боку, елементів корпоративної культури, які мають місце на підприємстві, а з іншого – очікуваних результатів від запровадження тих чи інших елементів і корпоративної культури в цілому. Таку оцінку можна здійснити двома методами [4, с. 76-88]:

– прямою оцінкою на основі тестування й опитування;

– непрямим методом, за поелементною оцінкою, аналізуючи можливості впливу (або вплив) кожного елемента системи на результати.

Отримані результати оцінки ефективності корпоративної культури є підставою для розробки рекомендацій щодо її вдосконалення. Очевидно, що навіть процвітаючі компанії із сильною корпоративною культурою потребують постійної підтримки й розвитку своїх культурних цінностей, оскільки чинники зовнішнього середовища, найм нових співробітників, звільнення перспективних співробітників, глобалізаційні процеси, зміна статусу – усе це сприяє трансформації мотивів працівників [5, с. 75]. У такому випадку існує необхідність моніторингу корпоративної культури. Особливу увагу слід приділити корпоративним цінностям, правилам, нормам і корпоративним заходам. І якщо вдало поєднати ось ці аспекти то вплив корпоративної культури на мотивацію може зіграти вирішальну роль у розвитку підприємства.

Література:

1. Аніщенко В. О. Роль корпоративної культури у прийнятті управлінських рішень. – Актуальні проблеми економіки. – 2009. – № 3. – С. 64-71.

2. Дубяга В.Ф. Организационная культура российского предприятия / В.Ф. Дубяга, А.В. Полосин, А.А.Тиунов. Монография. – М., 2007. – 220 с.

3. Кирилюк В.В. Корпоративна культура як важлива складова ефективного управління персоналом промислового підприємства // Актуальні проблеми управління персоналом та економіки праці: зб. матеріалів IV Всеукраїнської науково-практичної конференції студентів, аспірантів, молодих учених ЖДТУ [Електро-нний ресурс]. – Режим доступа: <http://eztuir.ztu.edu.ua/id/eprint/4336>.

4. Носков В. Психологічні детермінанти корпоративної культури / В. Носков, А. Кальянов, О. Єфросиніна // Політичний менеджмент. – 2006. – № 3 (17). – С. 76-88.

5. Volyanska-Savchuk Lesya Victorivna. Role of corporative culture in the system of personnel management in enterprise // Scientific Journal «European Applied Sciences» – Germany, № 9, 2015, pp. 74-76.

GLOBAL TRENDS IN THE DIGITALIZATION OF THE EXHIBITION INDUSTRY

The UFI Global Exhibition Barometer 2018 indicate that a majority of exhibition companies is looking to develop new activities or considering investments in new geographical markets. Revenue generated from new business models is expected to grow considerably in the coming years as the exhibition industry embraces evolving business models [4].

The focus of this theses is to have a look into the nearest future and identify major digital trends that potentially could impact the exhibition industry. The following trends determine the exhibition industry growth right now [2; 4; 5]:

- specialization of trade shows, exhibitions, and fairs gets deeper;
- exhibitors number increase and participation frequency decrease;
- size of exhibitions and shows increases and number of events decreases;
- quality of exhibition services gets higher;
- associated services become more in demand;
- movement from trade exhibitions to industry exhibitions;
- purchase of exhibition brands by strong and competitive companies;
- export of exhibition brands to new markets, e.g. organization leading European exhibitions in Asian countries under the same name;
- consolidation of the exhibition market;
- national and multinational support of exhibition events;
- combination of exhibition events with other forms of event management;
- wide media coverage of exhibition events;
- adoption of integrated communications by exhibition centres;
- rise of Internet technologies in exhibition marketing.

With digitisation accelerating in businesses around the world, exhibition industry adopts even more great innovations and breakthrough technologies in the nearest future.

1. 5G Technology. The new generation of wireless technology provides better image and sound quality at breakneck speed. With 5G technology, it becomes possible to hold VR events, organize multilateral interactive conference, show products in 3D and use many other advanced methods of high-quality communications. Moreover, 5G enables more devices are connected without the typical congestion seen with 4G LTE when too many gadgets are in one area.

2. Artificial Intelligence (AI) and bots. Using chatbots for customer care support is becoming more and more commonplace. AI allows to increase the frequency of contacts with prospects and improve the quality of processing requests. Furthermore, live chats with integrated AI track and capture customer online interactions that build a basis to offer personalized services to customers. Chatbots are used not only in lead generation but also for such marketing purposes as ad targeting and SEO as they are becoming easier to integrate into existing platforms and websites.

3. Internet of Things (IoT). IoT is a basic technology for real-time visibility of asset performance and remote venue's process management. Constant remote data collection helps to create better forecasting models and adjust to demand curves appropriately. The

adoption of this technology leads to increased profits, reduced waste and increased overall efficiency.

4. **Design Thinking.** Design Thinking is gaining in popularity as an approach to fill the needs of visitors and exhibitors. Organizers have to offer some valuable and unique event experience to their audience. However, each generation has its own special needs and communication preferences. In future, content on the shows will be programmatically segmented and shared in accordance with the needs or requests of a particular audience.

5. **Big Data as Service (BDaaS).** The exhibition industry did not pay enough attention to collecting, processing, storing, and managing data for a long time. So, it is necessary to implement a structured practice of data entry in order to ensure the correctness, accuracy, and reliability of databases. After the perceptible improvement in data quality and with the help of Big Data analytics, the venues will provide more value for both participants and visitors.

6. **Mobilization.** Most of the big exhibition organizers have already their own mobile apps that are used for orientation in the venue, for setting up meetings with exhibitors, and for finding booth location. Through the app exhibitors now have the ability to push marketing messages directly to visitors passing their booth. It makes sense to offer app users a personalized feed of recommended people to meet at the event rather than post a long list of attendees.

7. **Augmented Reality (AR).** A great way to serve a better experience to the exhibition visitors is to provide them with an interactive AR map in the mobile application. It becomes possible to search for companies and services in the AR interface, navigate to them as well as evaluate distance and show real-time directions like car's GPS do. In addition, the AR app enables its users to find their friends or colleagues who are at the expo.

8. **Virtual Reality (VR).** In the near future, the exhibition industry will use VR technology in the shows and expos. VR based presentations or immersive videos put customers closer to the action making the whole event experience enjoyable by keeping them engaged.

9. **Gamification.** Fun and challenge are core concepts to attract visitors to the boost and encourage positive experience of interaction with the brand. VR and AR games, video games, hashtag competitions or photo walls are good samples of gamification.

10. **Social Media.** Social media marketing is often used to expand audience reach and generate buzz about the event online. The potential of social networks is huge: video promotion on YouTube, lookalike audience targeting on Facebook, professional community establishing building on LinkedIn, remarketing campaigns on Google, and so on.

According to UFI research, more than a half of venues reported that they have added digital services or products (like apps, digital advertising etc.) around existing exhibitions or changed internal processes and workflows to be more digital. Germany, the UK, and the US are identified as the exhibition markets who are currently the most active in the digital transformation process [4].

To sum up, modern technologies such as 5G, AI, IoT, BDaaS, AR, and VR encourage the digitalization of the exhibition industry. As information technologies continue to evolve, it's time to think about how to take advantage of these changes in order to create a competitive strategy for the venues worldwide.

References:

1. Friedman F. (2016). Future Trends Impacting the Exhibitions and Events Industry. [online] IAEE. Available at <http://www.iaee.com/wp-content/uploads/2016/04/2016-IAEE-Future-Trends-Impacting-the-Exhibitions-and-Events-Industry-White-Paper.pdf> [Accessed 23 Jan. 2019].

2. Hochheim H. (2018). MesseTrend. [online] AUMA. Available at https://www.auma.de/de/medien_/publikationen_/Documents/auma-messtrend-2018/auma-messtrend-2018.pdf [Accessed 23 Jan. 2019].
3. The UFI Report on Best Practices in Digital Innovation. (2018). UFI. Available at https://www.ufi.org/wp-content/uploads/2018/02/UFI_Best_Practices_Digital_Innovation.pdf [Accessed 23 Jan. 2019].
4. UFI Global Exhibition Barometer. (2018). UFI. Available at https://www.ufi.org/wp-content/uploads/2018/07/21st_UFI_Global_Barometer_july2018.pdf [Accessed 23 Jan. 2019].
5. World Map Of Exhibition Venues. (2018). UFI. Available at https://www.ufi.org/wp-content/uploads/2018/06/UFI_World_Map_of_Venues_2017_revJune18.pdf [Accessed 23 Jan. 2019].

Курбацька Л. М., к.е.н., доцент

Кадирус І. Г., к.е.н., доцент

Ільченко Т. В., к.е.н., доцент

*Дніпровський державний аграрно-економічний університет
м. Дніпро, Україна*

ВПРОВАДЖЕННЯ МАРКЕТИНГОВИХ ІННОВАЦІЙ В ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ

Нині особливої актуальності набуває впровадження маркетингових інновацій, які передбачають використання нововведень у комерційній діяльності підприємств. Інновації в маркетингу пов'язані із використанням нових методів, технологій та інструментів маркетингу в процесі виробництва і просування продукції, вони забезпечують підприємству ексклюзивність, відмінність, індивідуальність підходу до задоволення вимог покупців та зміцнюють його конкурентні переваги. Тому важливим завданням будь-якого товаровиробника є постійне спрямування зусиль на пошук нових ідей та їх подальшу розробку й реалізацію [1].

Світовий досвід вказує на те, що майже всі підприємства, які успішно розвиваються на ринку, своїм успіхом зобов'язані саме використанню в своїй діяльності маркетингових інновацій. Постійне впровадження у виробництво і просування на ринок нових товарів, які забезпечують більший ступінь задоволення потреб споживачів ніж традиційні, здатне забезпечити і підтримувати постійну, зацікавленість до такого товаровиробника.

Тому, аби розвиватись, підвищувати свій імідж та конкурентні позиції на ринку, підприємству в своїй діяльності необхідно дотримуватись двох напрямів – розробляти та впроваджувати інновації і реалізовувати заходи комплексу маркетингу, що спрямовані на комерціалізацію інновацій [3].

Маркетингові інновації передбачають зміни та нововведення як до процесу виробництва товарів: у сфері маркетингових досліджень, товарної політики, внутрішнього маркетингу, так і в розробці та удосконаленні їх дизайну, упаковки, просування та стимулювання збуту, встановленні цін на товари.

Для того, щоб більш повно охарактеризувати безпосередньо процес формування та впровадження маркетингових інновацій в бізнесову діяльність підприємств розглянемо загальні та специфічні класифікаційні ознаки інновацій:

1. Загальні класифікаційні ознаки інновацій: за ступенем радикальності (новизни, оригінальності); за стимулом появи – джерелом (нововведення, спричинені розвитком науки і техніки, потребами виробництва і ринку); за розповсюдженістю (одиничні,

дифузні, завершені та незавершені); за наступністю; за рівнем впливу (комплексні та локальні); за причинами виникнення (стратегічні та реактивні); за характером задоволення потреб; за технологічними параметрами (продуктові та процесні).

2. Специфічні класифікаційні ознаки інновацій: за рівнем впливу на процес маркетингової діяльності (ті, що розширюють, замінюють; поліпшують маркетингову діяльність або певні маркетингові інструменти, технології, методи, заходи); за критеріями можливих напрямків моделювання інноваційних підходів до концепції продукту (нові старі продукти, нові ринки, нові способи ведення); за призначенням (ринкові та неринкові) [2].

Для успішного існування на ринку, підприємства повинні не тільки впроваджувати інновації у виробництво, але й ефективно поєднувати процес створення нового інноваційного продукту з маркетинговою діяльністю.

Маркетинговий підхід до розробки й виведення на ринок товару-новинки включає етапи від генерації ідей до початку комерційної реалізації проекту. У цей час товаровиробник створює потенційні варіанти, отримує уявлення споживачів про них, оцінює й усуває найменш привабливі, розробляє зразки товарів, випробовує та впроваджує їх на ринок.

Концепція маркетингу інновацій є основою дослідження ринку та визначення маркетингової конкурентної стратегії підприємства, що включає розробку інноваційної стратегії, аналіз ринкових позицій підприємства та оперативний маркетинг. При цьому найбільш важливими видами інноваційного маркетингу є стратегічна й оперативна складові.

Стратегії, які спрямовані на нові ринки та ґрунтуються на новітніх технологіях, є більш ризикованими, вони потребують значних маркетингових і технологічних зусиль, розглядаються як предмет венчурного інвестування. Висока ймовірність ризику вимагає прийняття точного рішення при розробці і впровадженні маркетингової стратегії, товарів, ціноутворення, просування, реклами, вибору цільових ринків тощо. Тому, стратегію слід обирати з урахуванням сильних і слабких сторін підприємства, можливостей та загроз, що на сучасному етапі ототожнюється з його ресурсним потенціалом, позицією на ринку та набором стратегічних цілей.

Таким чином, використання маркетингового підходу під час виведення на ринок інновацій, сприяє зниженню ризиків та дає можливість прогнозувати рівень попиту й розмір прибутку, а також сприяє визначенню комерційних перспектив інноваційної продукції.

Література:

1. Жегус О.В. Маркетинг інновацій. Конспект лекцій. Частина 1. Теоретичні аспекти маркетингу інновацій / О.В. Жегус. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://elib.hduht.edu.ua/bitstream/123456789/1877/1/162_Маркет_инновации.pdf.
2. Ілляшенко Н.С. Організаційно-економічні засади інноваційного маркетингу промислових підприємств: монографія / Н.С. Ілляшенко. – Суми: «Вид-во СумДУ», 2011. – 192 с.
3. Розробка наукових основ маркетингу інновацій: звіт про НДР (проміжний) / Керівник С.М. Ілляшенко. – Суми: СумДУ, 2009. – 300 с. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://essuir.sumdu.edu.ua/handle/123456789/4470>.

ПСИХОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ПОВЕДІНКОВОЇ ЕКОНОМІКИ

В умовах сьогодення все більшої уваги приділяється психологічним аспектам особистості в різних наукових та прикладних сферах. Не обійшла стороною ця тема і економіку. Зокрема, останнім часом особливої популярності набула поведінкова економіка, оскільки в її основу покладено теорію підштовхування або *nudge theory*, яка забезпечила економісту Річарду Талеру у 2017 році отримати Нобелівську премію. Саме дана теорія поєднала в собі основні засади економіки, психології та соціології.

Теоретичне підґрунтя теорії підштовхування або *nudge* – технології – це допомога людині прийняти ті рішення, які відповідають, перш за все, її інтересам, а вже потім інтересам всіх інших зацікавлених сторін.

Саме вона розбиває такі два основні міфи, закладені в класичній економічній теорії, які базуються на дослідженнях багатьох науковців психологів та економістів, таких як Д. Канеман, М. Алле, Р. Талер, Л. Фестингер, Г. Саймон, а саме:

- усі люди приймають раціональні рішення, які є правильними для них;
- усі люди приймають ті рішення, які забезпечують їм максимальну вигоду.

В основу психологічних аспектів особистості покладена робота мозку людини і процес її мислення, що досліджується і до сьогодні.

На даний час, багато науковців виокремлюють дві системи мислення: перша – «автоматична», друга – «рефлексивна» (іноді їх називають Система 1 та Система 2). Система 1 (автоматична) характеризується неконтрольованістю, асоціативністю, швидкістю оброблення інформації та піддається навчанню, сприяючи формуванню мислення на основі інтуїції. На противагу їй Система 2 є рефлексивною, дедуктивною, контрольованою, повільною, усвідомленою та діє за правилами, окрім того, схвалює рішення, прийняті системою 1 [1, с. 30].

Для прикладу можна зазначити, що досвідчені спортсмени, використовують автоматичну систему для миттєвого мислення, оскільки здатні оцінити ситуацію та прийняти відповідне рішення з надзвичайною точністю та швидкістю. У той самий час, при виборі подорожі часто використовується рефлексивне мислення.

Вчені в сфері поведінкової економіки умовно виділяють дві категорії людей, які відрізняються за своєю поведінкою: гомо економікус та гомо сапієнс. До першої категорії належать ті, які здатні думати нестандартно, рішення приймати виважено та сміливо, порівнювати всі «за» та «проти». На противагу даній категорії, є люди, які є забудькуватими, поверховими до сприйняття інформації, легко піддаються впливу та нав'язуванню чужих думок.

У залежності від типів систем мислення Річард Талер у своїй книзі «Поштовх. Як допомогти людям зробити правильний вибір», пише про два типи особистостей: еконів та гуманів (*humans and economists*). Приймаючи важливі рішення, еконі спираються на свою рефлексивну систему. А гумани дуже часто піддаються своїй автоматичній системі й незамислюються, даючи відповідь.

Між цими двома категоріями існує багато відмінностей у ставленні до життя, навколишнього світу, здійсненні вибору. Так, еконі більш розсудливо та зважено відносяться до вибору, мотивуючись стимулами. Їх ототожнюють з персонажем відомого серіалу «Зоряний шлях» містером Споком. Гумани – це Гомер Сімпсон, з

популярного мультфільму «Сімпсони». Вони найчастіше ведуться на техніку підштовхування «опція за промовчуванням». Їх відмінність гарно відображена у прикладі Р.Талера: якщо державою буде введений податок на шоколад, то перші будуть купувати їх менше або ж зовсім відмовляться, тоді як другі продовжуватимуть їх споживати.

Відповідно, методи щодо управління поштовхами на під-приємстві для цих двох категорій будуть різнитися. Гумани дуже легко піддаються поштовхам, і це може призвести до неетичних дій зі сторони архітекторів вибору, які будуть маніпулювати їхніми думками, обмежувати їх свободу вибору, діяти у власних інтересах. Екони ж реагують хіба на стимули.

Умовний поділ осіб на еконів та гуманів перегукується з теорією мотивації «Х» та «У» Дугласа Мак Грегорі [3, с. 90]. Так, згідно теорії «Х», люди за можливістю будуть уникати виконання роботи, відповідальності, самовираження. Тож, для стимулювання такого типу працівників необхідний контроль та погрози. Дуже схоже на тип поведінки гуманів, які є пасивними при виконанні своїх обов'язків, не проявляють ініціативи, ладні повірити у все, що говорять їм.

На противагу їм, за теорією «У», люди прагнуть до виконання роботи та не ховаються від відповідальності, якщо будуть створені для цього умови. Окрім того, відбувається орієнтація на відчуття причетності, самостійності та самовираження. Дана теорія говорить про осіб, подібних на еконів, які мають чітко поставлені цілі і роблять все для їхнього досягнення, прагнуть до виконання своїх обов'язків, відповідальності, раціонально відносяться до вибору.

В сучасному світі все частіше звертають увагу на поведінку людини в будь-яких ситуаціях, де необхідно здійснити вибір. Оскільки, вивчаючи поведінку людини, можна передбачити її наступні кроки, і допомогти, якщо рішення яке приймається не співпадає її інтересам, а прийняте під негативним впливом архітекторів вибору. Слід зазначити, що в багатьох розвинених країнах, або в країнах що розвиваються, починають дбати про виховання еконів з дитинства. До таких країн відносяться: Фінляндія, Франція, Сінгапур, Велика Британія, США, Китай, В'єтнам, Малайзія та інші [4]. Це допоможе суспільству бути більш самостійним, мислити раціонально, перевіряти надану інформацію, прагнути самоствердження та самовираження.

Отже, перш ніж використовувати теорію підштовхування на практиці (на підприємстві чи у побуті), слід ретельно дослідити типи людей, з якими планується працювати, їхні психологічні схильності та зосередитися на основних ключових техніках впливу на еконів та гуманів, які суттєво різняться між собою.

Література:

1. Талер Р. Поштовх. Як допомогти людям зробити правильний вибір / Р. Талер, К. Санстейн / пер. з англ. Ольга Захарченко. – К. Наш формат, 2017. – 312.
2. Economic Man [Electronic resource]. – Access mode: <https://www.investopedia.com/terms/e/economic-man.asp>.
3. Кравченко В. О. Основи менеджменту/ В. О. Кравченко – Одеса ОНЕУ, 2012. – 212.
4. Which countries are raising the most productive humans? [Electronic resource]. – Access mode: <https://www.economist.com/finance-and-economics/2018/10/11/which-countries-are-raising-the-most-productive-humans>.

УПРАВЛІННЯ ІННОВАЦІЙНИМ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯМ ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ СУЧАСНИХ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ

Серед найважливіших чинників забезпечення ефективного функціонування економіки країни слід виділити надходження інноваційних ресурсів та виділення пріоритетних шляхів їх використання для самих підприємств. В ринкових умовах ця проблема набуває особливої актуальності внаслідок загострення конкуренції. Нині інноваційна політика підприємства є однією з провідних характеристик підприємницького стану та визначає перспективи його подальшого розвитку.

Ефективність інновацій підприємств є відносною і змінюваною характеристикою, що залежить від дій не лише учасників інноваційного процесу, а й інших суб'єктів ринкових відносин, форс-мажорних та інших обставин. Тому базовою тезою дослідження є те, що рівень ефективності інновацій підприємств формується під впливом різноманітних чинників, і оцінка цього рівня має передбачати зіставлення результатів від інновацій, що аналізуються, з відповідними аналогами, нормативними або середніми показниками по певній сукупності підприємств. На сучасному етапі розвитку економічних відносин рівень ефективності інновацій сільськогосподарських підприємств формується переважно під впливом зовнішніх чинників, що за своїм характером сприяють або негативно позначаються на віддачі вкладень (рис. 1).

Рівень ефективності інновацій підприємств встановлюється шляхом співставлення ефекту від здійснення інновацій та витрат інноваційних ресурсів. Результат здійснення інновацій підприємств може проявлятися в різноманітних формах. В окремих випадках результат від інноваційної діяльності важко визначити в грошовому виразі або він є неочевидним. За умови простого відтворення основного капіталу за рахунок накопичених амортизаційних відрахувань здійснюється заміна зношених основних засобів, при цьому основні показники виробничої діяльності залишаються без змін. Для здійснення порівняння необхідно, щоб ефект і витрати були порівняльними, тобто мали однакову розмірність. Універсальним підходом в даному випадку є застосування грошового виразу вартості ефекту та витрат [1].

В сучасній теорії і практиці визначення ефективності інновацій використовуються методи, які більшість вчених поділяє на дві групи: статичні і динамічні, або методи засновані на бухгалтерському обліку і методи з використанням дисконтування (рис. 2).

Грошовим виразом ефекту інноваційної діяльності та відповідно понесених витрат є ціна виробленої продукції. В ринкових умовах ціна формується під впливом попиту і пропозиції. Функціонування ринкового механізму передбачає протиставлення інтересів інвестора, який прагне отримати максимум ефекту на одиницю виробленої продукції, та споживачів цієї продукції, які формуючи попит можуть впливати на ціну.

В ринкових умовах у процесі продажу товарів можуть виникати різні ситуації, які впливають на результативність інновацій. Ефект, який виражається розміром прибутку, залежить від зміни витрат на одиницю продукції та зміни ціни. Продукція підприємств є в переважній більшості традиційною, нові продукти виникають рідко, тому цінова стратегія, яка часто використовується в інших галузях, в сільському господарстві є неприйнятною. Залишається один шлях отримання приросту ефекту – економія питомих витрат ресурсів. Джерелами формування ефективності інновацій підприємств є основні фактори виробництва [2].

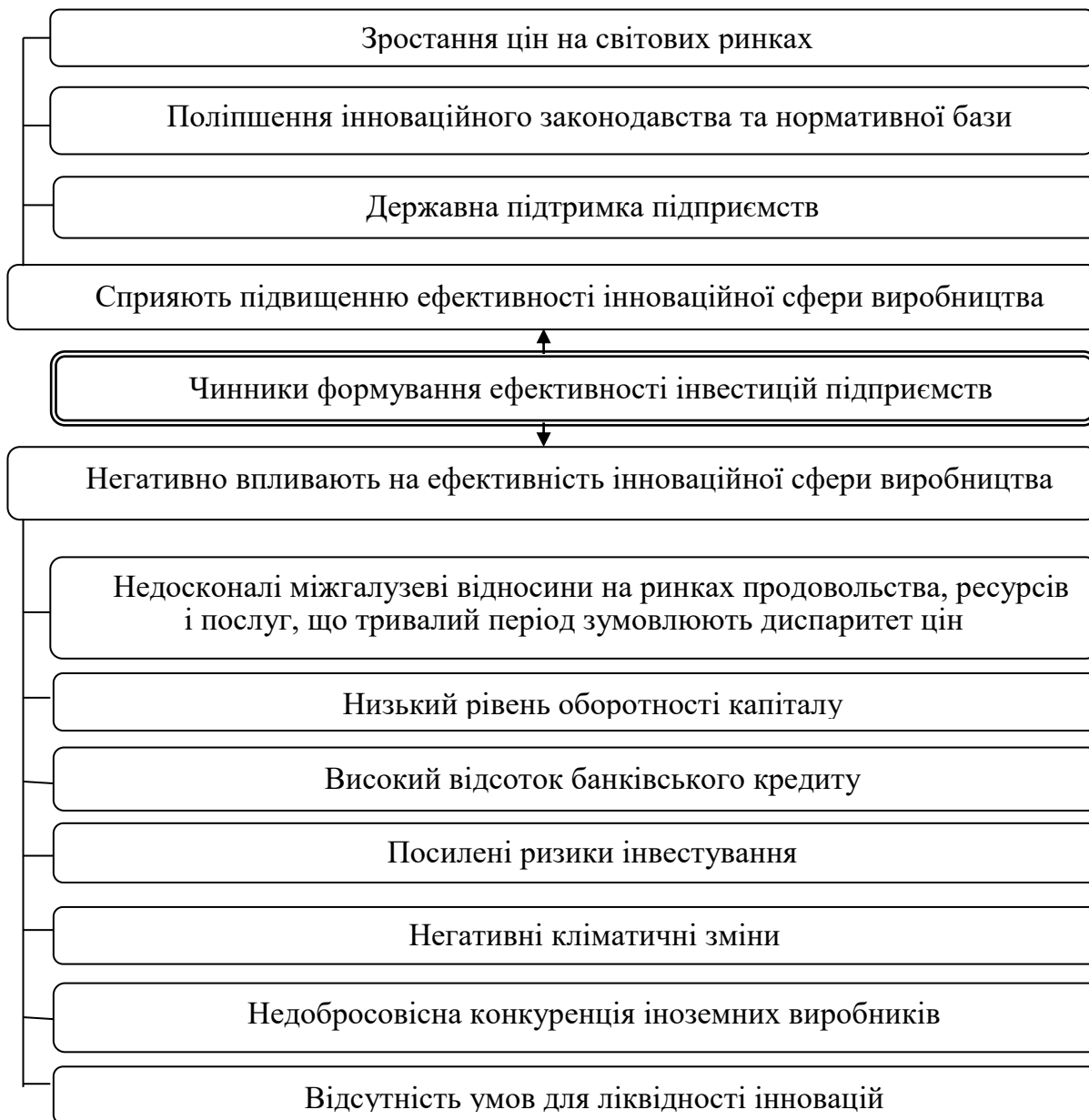

Рис. 1. Чинники формування ефективності інноваційної діяльності підприємств

Джерело: адаптовано автором на основі джерела [3]

Підприємства найчастіше є виробниками сировини, а не придатної для кінцевого споживання продукції. Тому механізм формування ефективності інновацій в них буде залежати від перерозподілу доходів на всіх етапах створення додаткової вартості. Порушення процесів обміну та перерозподілу між виробниками сільськогосподарської сировини і кінцевих продуктів спричинило до того, що інвестиції в перших дуже часто є неефективними, а останні працюють прибутково. Ще більше дану проблему загостило те, що протягом останніх років в умовах вільного обігу капіталу зовнішні і внутрішні інвестиції спрямовувались у переробні галузі, а в ремонтно-технічних та обслуговуючих підприємствах основним джерелом інновацій залишались власні кошти.

Експерти Світового банку дали негативну оцінку вітчизняному інноваційному клімату, який склався в Україні за останні роки. Серед головних причин існуючої ситуації називають відсутність за останні шість років економічних і регуляторних перетворень, які мають послідовно реалізуватися в державі [4].

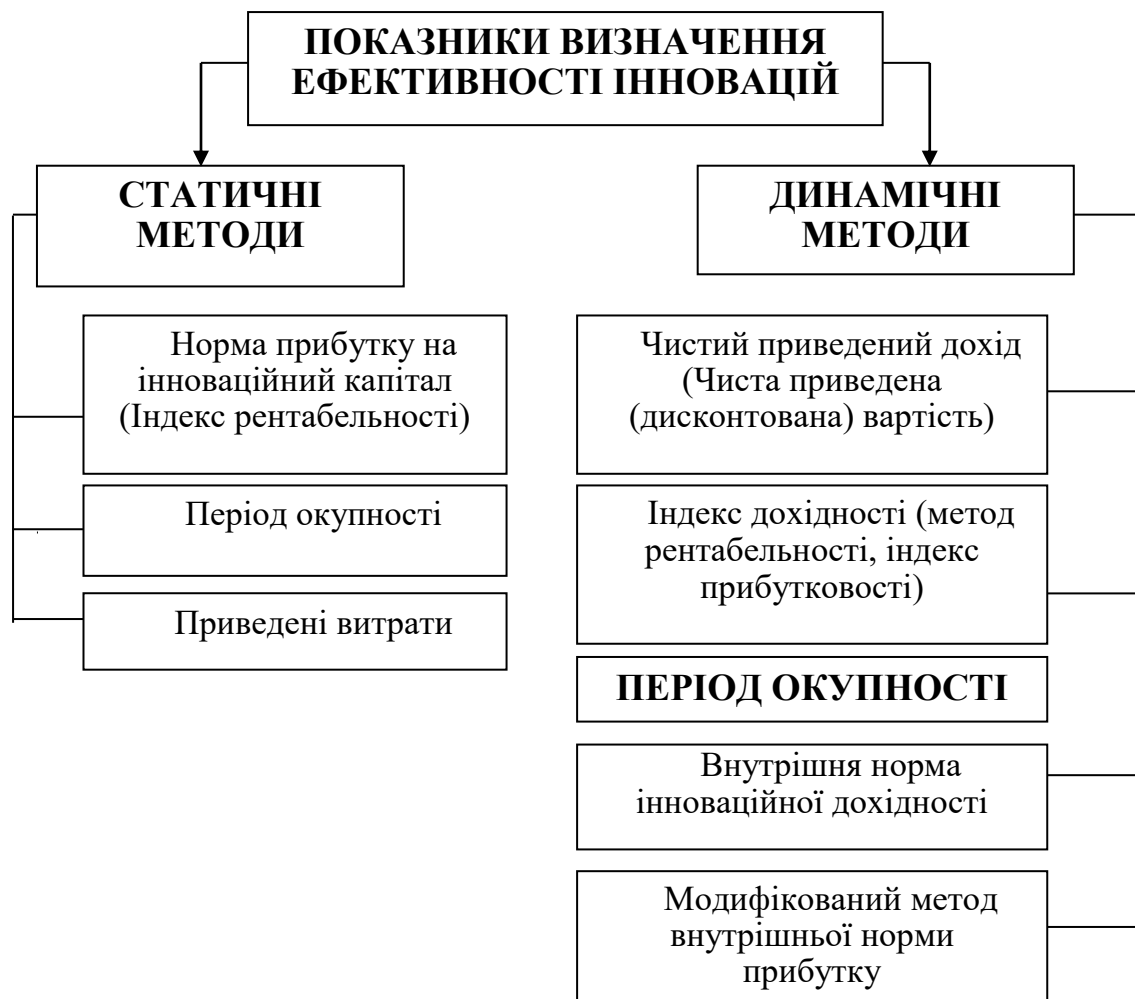

Рис. 2. Класифікація методів визначення показників ефективності інновацій

Розглядаючи макрорівень, інвестор зважає на той факт, що основними критеріями інноваційної привабливості галузі є:

- рівень прибутковості;
- рівень інноваційних ризиків;
- рівень перспективності розвитку галузей і підгалузей.

Інноваційна привабливість визначається не тільки кон'юнктурою ринку, але й політичною ситуацією і особливостями економічно-соціального розвитку, які суттєво впливають на інноваційну активність і формують її особливості.

Ефективність інновацій підприємств є відносною і змінюваною характеристикою, що залежить від дій не лише учасників інноваційного процесу, а й інших суб'єктів ринкових відносин, форс-мажорних та інших обставин. Тому базовою тезою дослідження є те, що рівень ефективності інновацій підприємств формується під впливом різноманітних чинників, і оцінка цього рівня має передбачати зіставлення результатів від інновацій, що аналізуються, з відповідними аналогами, нормативними або середніми показниками по певній сукупності підприємств. Ефективність інновацій підприємств на сучасному етапі формується в умовах надмірної експлуатації факторів виробництва. У сільськогосподарських підприємствах, особливо в тих, де вкладаються зовнішні інвестиції, інтерес інвестора полягає в отриманні надприбутків, що досягається посиленою експлуатацією ресурсів.

Література:

1. Федулова Л. І. Тенденції розвитку інноваційної політики та її вплив на економічне зростання / Л. І. Федулова // Економіка і прогнозування. – 2011. – № 2. – С. 63-81.
2. Шпикуляк О. Г. Етапність інноваційного процесу та оцінка ефективності інноваційної діяльності / О. Г. Шпикуляк // Економіка АПК. – 2011. – № 12. – С. 109-116.
3. Шубравська О. М. Інноваційний розвиток аграрного сектора економіки України: теоретико-методологічний аспект / О. М. Шубравська // Економіка України. – 2012. – № 1. – С. 27-35.
4. Никифоров А. Є. Державне антикризове управління та завдання інноваційного розвитку економіки України / А. Є. Никифорова // Економічна теорія. – 2011. – № 4. – С. 45-54.

Седіков Д. В., аспірант

*Одеська національна академія харчових технологій
м. Одеса, Україна*

ЦИФРОВА ЕКОНОМІКА: НОВІ ОРІЄНТИРИ УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВАМИ

У сучасних умовах ведення бізнесу підприємства намагаються бути гнучкими та еластичними у постійно змінному середовищі, на яке вони не впливають. Епоха ділового прогнозування закінчилася. Бізнес-структури функціонують у середовищі масового та неперервного обміну великого об'єму даних через мережу Інтернет, глобальні інформаційні та телекомунікаційні системи. Більшість сучасних підприємств побудовані на класичних організаційних структурах управління (лінійних, лінійно-функціональних, матричних, проектних тощо) які є жорсткими та не можуть швидко пристосовуватись до змінних умов середовища. Слабким місцем є сфера прийняття превентивних управлінських рішень, яка фактично здійснюється декількома ТОП-менеджерами, які фізично не в змозі прийняти рішення у мінімальний час, а також жорстка структура бізнес-процесів, яка не враховує нові можливості та шанси, технології втрачають першочерговість та є необхідною, але недостатньою умовою задля збереження конкуренції. Зростаючий вплив глобалізаційних та інтеграційних процесів висуває на перше місце можливість поєднання конкуренції та кооперації, що підвищує гнучкість, адаптивність бізнес-структур до умов невизначеності, що дасть змогу стати їм більш гнучкими.

Інноваційною формою організації сучасних бізнес-структур, різних розмірів та форм власності є мережеві структури (англ. *network structure*), і як наслідок є базисом створення цифрової/мережевої економіки.

На початку ХХІ ст. в світі сформувалась економіка нової формації, яку М. Кастельс, назвав «... інформаційною та глобальною, що дозволяє визначити її відмінні риси та взаємозв'язок між ними» [1]. Інформаційна, тому що продуктивність та конкурентоспроможність чинників чи суб'єктів господарювання залежать від здібностей продукувати, обробляти, зберігати, захищати та ефективно використовувати інформацію. Глобальна – всі види економічної діяльності згуртовуються у всесвітньому вимірі, безпосередньо чи/або із застосуванням розгалуженої мережі, яка об'єднує всі суб'єкти господарювання. Інформаційна та глобальна – у новітніх умовах отримання високого економічного ефекту бізнес-структурами в умовах жорсткої конкурентної боротьби представляється можливим лише в середині глобальної взаємопов'язаної мережі.

У класичному розумінні цифрова економіка – це економіка, що базується на цифрових технологіях, яку ще називають інтернет-економікою, новою економікою, або веб-економікою. Переважно, науковці, під цифровою економікою розуміють виробництво, продаж і постачання продуктів за допомогою інформаційно-комунікаційних мереж. Н. Негропonte особливість цифрової економіки окреслив, як «перехід від обробки атомів до обробки бітів». В. Апалькова переконує, що цифрова економіка є найважливішим двигуном інновацій, конкурентоспроможності і економічного розвитку [2, с. 12]. Томас Месенбург обґрунтував основні складові цифрової економіки [3]:

1) підтримуюча інфраструктура (апаратне забезпечення, програмне забезпечення, телекомунікації, мережі);

2) електронний бізнес (будь-які процеси, які організація проводить через комп'ютерні мережі);

3) електронна комерція (передача товарів он-лайн)

Інноваційна новітня технологічна парадигма підґрунтям якої є потужні, гнучкі інформаційні технології (ІТ) перетворила інформацію на продукт виробничого процесу. Слід акцентувати, що кінцевим результатом новітніх ІТ є пристрої для обробки, аналізу, зберігання інформації. Змінюючи процес обробки інформації сучасні ІТ діють на всі сфери життєдіяльності людини, це дає можливість встановлення безліч зв'язків між різними галузями, елементами та суб'єктами цієї діяльності. Поява мережевої цифрової економіки та всебічна взаємозалежністю елементів системи сприяє всеосяжному впровадженню її досягнень в технології управління та знань. Ця замкнута система дасть змогу підвищити ефективність функціонування різних елементів системи, досягти більшої продуктивності. Надалі автором роботи проведено порівняльну характеристику підприємств з традиційною структурою управління та мережевих організацій. Аналіз таблиці 1 дав змогу стверджувати, що мережева модель організації підприємств має певні переваги порівняно з підприємствами, які побудовано за стандартним принципом. Фундаментом цієї моделі є стратегічне партнерство, підґрунтям якого є високий рівень довіри, партнерські відносини, слідством якого є зменшення трансакційних витрати, підвищення рівня прогнозування діяльності та гарантує підприємствам гнучкість, активує інноваційну діяльність та орієнтованість на кінцевого споживача.

Збільшення інформаційного потоку даних, який притаманний даній моделі відкриває нові можливості суб'єктам бізнес-структур, а саме, доступність до нових інформаційних технологій, збільшення частки ринку збуту тощо.

Головною – цінністю в цифрову економіку є клієнт – який стає головним в процесі економічної діяльності, тому що без нього немає сенсу в ній самій. Клієнт вибирає товар покладаючись на поради, особистий досвід і рекламу, продавець не має можливості особисто контактувати з покупцем. При цьому реклама все так же має свою вагу, тільки це вже інтернет-реклама, інтернет-мода, інтернет-друзі, інтернет-захоплення. [4; 5; 6]. За рекомендаціями фахівців корпорацій «Telstra» і «Deloitte» [7], необхідними умовами для підприємств, які прагнуть до успішної діяльності в умовах цифрової економіки, вважаються наступні цінності: вони інвестують в нові здібності, а не в старі ділові моделі; вони високо цінують свої взаємини з клієнтами; вони стають більш швидкими і оперативними; вони знають своїх дійсних конкурентів; вони інвестують в талант.

Цифрові технології необхідні для зростання ефективності української промисловості, а в деяких секторах вони стають основою продуктових та виробничих стратегій. Їх перетворююча сила змінює традиційні моделі бізнесу, виробничі ланцюжки та обумовлює появу нових продуктів та інновацій. Діджиталізація для

України носить позитивний соціального характер, адже зосереджена на поліпшенні якості інфраструктури соціального забезпечення, якості соціальних послуг, організації прозорості та адресності соціальної допомоги, та скорочення витрат [8].

Література:

1. Кастельс М. Информационная эпоха: экономика, общество и культура: Монография [Электронный ресурс] / Мануэль Кастельс. – Режим доступа: http://www.lavkamirov.com/cyberpunk/books/nonfiction_books.html, С. 81.
2. Апалькова В. В. Концепція розвитку цифрової економіки в Євросоюзі та перспективи України. Вісник Дніпропетровського університету. Серія: Менеджмент інновацій. 2015. Вип. 4. С. 9-18.
3. Mesenbourg T. L. Measuring the Digital Economy / US Bureau of the Census, Suitland, MD. 2001. Retrieved from: <https://www.census.gov/content/dam/Census/library/workingpapers/2001/econ/umdigital.pdf>.
4. Краус Н. М., Клаус К. М. Інноваційне табло України. Східна Європа: економіка, бізнес та управління. – 2017. – № 6. [Електронний ресурс]. URL: <http://www.easterneuropeebm.in.ua/6-2017-ukr>.
5. Норец Н. К., Станкевич А. А. Цифровая экономика: состояние и перспективы развития. Инновационные кластеры в цифровой экономике: теория и практика: Научнопрактическая конференция с международным участием 17–22 мая 2017 года / под ред. д-ра экон. наук, проф. А. В. Бабкина: тезисы докладов. Санкт-Петербург: Изд-во Политехн. ун-та, 2017. С. 173–179. [Электронный ресурс]. URL: <http://inecprom.spbstu.ru/files/inprom-2017езисы%207/inprom-2017.pdf>.
6. Криворучко О. С., Краус Н. М. Імперативи формування та доміанти розвитку цифрової економіки у сучасному парадигмальному контексті. Парадигмальні зрушення в економічній теорії XIX ст.: III Міжнародна науково-практична конференція, 2–3 лист. 2017 р.: тези доповідей. Київ: КНУ ім. Т. Шевченка, 2017. С. 681–685.
7. Taking leadership in a digital economy / Telstra corporation limited, Deloitte digital. November 2012. Retrieved from: deloittedigital.com.au/telstra.com.
8. Цифрова адженда України – 2020 (Цифровий порядок денний – 2020). Концептуальні засади (версія 1.0). Першочергові сфери, ініціативи, проекти цифровізації України до 2020 року / НІТЕСН office. грудень 2016. 90 с. [Електронний ресурс]. – URL: <https://uccs.org.ua/uploads/files/58e78ee3c3922.pdf>.

Sokolenko A. S., Candidate of Economic Sciences, Assistant Lecturer

O. M. Beketov National University of Urban Economy in Kharkiv

Kharkiv, Ukraine

SOCIAL AND ECONOMIC CONDITIONS OF WINE CONSUMPTION CULTURE DEVELOPMENT IN UKRAINIAN RESTAURANTS

Ukrainian wine culture has been flourishing recently, with more and more Ukrainian consumers wanting to purchase and consume wine. For many social wine consumption has become part of their lifestyle. Given the international importance of the Ukrainian wine market, plus the increasing incorporation of wine into regular consumption behaviour, it is remarkable how few academic studies have been undertaken into the consumption behaviour of moderate, social ukrainian wine consumers [1]. In modern conditions, the role of services is constantly increasing. The number of subjects, employees in the service sector, the volume of products sold is constantly increasing. Services that provide restaurants have common and specific features. The current market of catering services is

characterized by increased competition. For a more efficient operation, the owners of restaurants should make efforts to retain existing and win new customers. For this it is necessary to:

- introduce modern new forms and methods of management;
- produce new dishes and improve their quality;
- improve the quality of customer service;
- use modern equipment;
- respond quickly and flexibly to changing consumer needs, taking into account the specificity of the services of these particular objects, in order to become and remain unique.

The results show that consumers use wine in very sophisticated ways via purchasing, gifting and consumption. The findings also show that social interaction with wine varies significantly, dependant upon occasion and environment. Behaviour also varies if the purchase, as gift and/or for consumption, is perceived as a private or public activity. There is a special group of restaurants where profits from the sale of alcoholic beverages are significant, and these are gastronomic restaurants. Gastronomic restaurants are restaurants that offer various dishes with a complex recipe in combination with fine alcoholic beverages [2]. The main concept of such restaurants is high cuisine and direct alcoholic beverages, offered by an individual recommendation of a sommelier.

There are features of the sommelier, that influence the culture of wine consumption:

- psychologist (guess the mood of their clients, sometimes even determine their social status and origin);
- work in extreme conditions (in order to offer drinks to ordered dishes, sommeliers usually have 2–3 minutes);
- mandatory completion of specialized courses of sommelier (know the technology of wine production, the versatility of grape varieties, the best years of its harvest, as well as the climatic conditions and geographical location of the vineyards themselves);
- should have a pleasant appearance, well-formulated speech, a sense of tact;
- have a perfect olfactory and taste memory;
- have the qualities of communication and honesty;
- have a good intuition;
- clearly assess the solvency of the guest and be able to offer the best of each price category;
- it is important to guess the passions of the guest and build a harmonious picture of the dinner, where the aperitif, accompaniment and digestif emphasize and complement each other.

In Ukraine, professional sommeliers are relatively few. Therefore, the profession of sommelier is considered to be in demand in the restaurant business. As wine culture becomes more popular, the profession of sommelier becomes necessary. In the working moments in the Ukrainian sommelier has its own nuances. The obstacles to the introduction of the profession of sommelier in Ukrainian restaurants are analyzed:

- in Ukraine this profession is quite new, nowadays it is still at the stage of its formation;
- representatives of the profession in the majority of young people who are characterized by youthful maximalism, as well as self-confidence, which some employers consider a disadvantage. This prevents young professionals from continuing to learn and critically evaluate their professional knowledge in this area;
- not all Ukrainian visitors of restaurants serving gastronomic cuisine imagine the peculiarity of the sommelier profession;
- not all employers at the proper level assess workers in this area;

– Ukrainian specialists do not always have wine given enough freedom of action and, over time, their responsibilities are usually narrower than those of their foreign counterparts.

A number of advantages of introducing the services of sommeliers are revealed. A sommelier can increase the efficiency of working in a restaurant by creating a regular customer base, establish an auxiliary network with wine makers, and ultimately increase revenue. Introducing the latest methods and optimizing processes, it has a positive impact on the efficiency of the restaurant[3]. A sommelier as a qualified employee can assist other colleagues in the restaurant, combine the duties of a sommelier with subsequent administrative and representative obligations, thus compensating for the problem with the number of staff. A sommelier is able to form a reputation for the restaurant, as the team leader as the first contact person, should respond in the event of complaints or complaints. It should have sufficient knowledge and social skills to solve such problems with the guests. Regardless of whether it is a financial or advertising factor, sommeliers increase profits on the account, reducing costs and increasing sales of wine. Untrained staff is simply not able to sell and advertise wine well enough. Therefore, a sommelier has the skills and experience to perform its duties well and therefore is able to generate higher incomes for the business.

Despite the positive aspects of introducing the work of a sommelier to a restaurant, there are low arguments against the use of sommelier services [4]. The identified factors are divided into two zones: financial and productivity factors. Sommelier as an expert and human resource is a cost factor, especially for small restaurants. Sommeliers can also have a negative impact on the business due to their poor performance. Choosing the right person is the most important task of the restaurant owner. If the sommelier does not have sufficient knowledge and experience to perform tasks relating to storage, acquisitions and sales, then the service of the sommelier will not be profitable. Sommeliers can be intrusive, advise guests, not paying attention to their wishes and expectations. It is also always visible if a sommelier works too profit-oriented and recommends the most expensive wines, which will lead to the loss of customers. The use of sommelier services can be bad if it buys for too large amounts and without any control. This can lead to large stocks that are difficult to sell and thus turn into financial losses for the owner. If there is no control in the purchase it can lead to a financial catastrophe.

Given overwhelming evidence for the primacy of sociocultural factors in determining both drinking patterns and their consequences, it is clear that ethnographic research findings on the social and cultural roles of alcohol may have important implications for policy-makers – particularly in areas such as Europe where economic and political ‘convergence’ could have significant impact on drinking-cultures and their associated lifestyles.

In this context, it is essential for sommeliers to have a clear understanding of the sociocultural functions and meanings of drinking.

References:

1. Радченко Т. М. Україна в сучасних тенденціях функціонування світового ринку вино продукції / Т.М. Радченко // Науковий вісник Миколаївського державного університету імені В. О. Сухомлинського. Серія: Економічні науки. – 2015. – № 1. – С. 70–6.
2. Трайно В.М. Специфіка послуг об'єктів ресторанного господарства / В.М. Трайно // Науковий вісник Полтавського університету економіки і торгівлі. – № 5(44). – 2010. – С. 149–155.
3. Ben Dewald B. W. A. The role of the sommeliers and their influence on US restaurant wine sales // International Journal of Wine Business Research. 2008. Vol. 20, Issue 2. P. 111–123.
4. Gultek M. M., Dodd T. H., Guydosh R. M. Attitudes towards wine-service training and its influence on restaurant wine sales // International Journal of Hospitality Management. 2006. Vol. 25, Issue 3. P. 432–446.

Стрижак О. О., к.е.н., доцент
Алдошина М. В., к.е.н., доцент
Харківський національний економічний університет
імені Семена Кузнеця
м. Харків, Україна

ОСОБЛИВОСТІ ДІЯЛЬНОСТІ ТУРИСТИЧНИХ ПІДПРИЄМСТВ УКРАЇНИ

В останні роки міжнародний туризм демонструє стабільні темпи зростання, здійснюючи значний внесок у ВВП багатьох країн, стимулюючи розвиток споріднених галузей, які пропонують супутні та додаткові туристичні послуги, туристичні товари тощо. Завдяки туризму створюються нові робочі місця, збільшуються доходи фізичних осіб та туристичних підприємств, підвищуються обсяги податкових надходжень до бюджету. В соціально-культурному аспекті туризм сприяє не тільки культурному обміну між країнами та регіонами, аде й подоланню расових, національних, мовних, релігійних та інших бар'єрів та упереджень. Таким чином, спостерігається посилення впливу туризму на всі сфери суспільно-економічного життя в сучасному глобальному світі.

За даними Всесвітньої туристичної організації міжнародні туристичні прибуття зростають вже восьмий рік поспіль, і така послідовність безперервного зростання не відмічалась з 1960-х рр. Кількість іноземних туристів досягла 1323 млн в 2017 р. У 2017 р. зростання міжнародних прибуттів склало близько 84 млн, або 7%, в порівнянні з 2016 р. Туризм зростав вище середнього, приблизно 4% на рік, протягом восьми років поспіль. У період з 2008 по 2017 рр. 393 млн чоловік подорожували по всьому світу як туристи [1, с. 10-11]. Отже, об'єктивне підвищення ролі та значення туризму у глобальному суспільстві актуалізує питання удосконалення науково-методичного інструментарію дослідження особливостей функціонування туристичної галузі України з метою розробки рекомендацій щодо підвищення ефективності діяльності вітчизняних туристичних підприємств в умовах загострення конкуренції на туристичному ринку.

Слід зазначити, що незважаючи на складне соціально-економічне становище, яке склалося в Україні, динаміка туристичних потоків за показниками як в'їзного, так і виїзного туризму в останні роки є позитивною. За інформацією Адміністрації Державної прикордонної служби України у 2017 р. Україну відвідало 14,4 млн іноземних туристів, що на 6% більше, ніж в 2016 р. Окрім того, за 2017 р. виїхало за кордон 26,4 млн українських громадян, що на 7,2% більше, ніж у 2016 р. [2]. Певною мірою пожвавлення на туристичному ринку України обумовлено скасуванням візового режиму з країнами Європейського Союзу. Так, запровадження безвізу з країнами ЄС вплинуло на збільшення в 2017 р. потоку українців до країн Європейського Союзу, зокрема, до Німеччини (на 24,7%), Румунії (на 21,9%) та Угорщини (на 7,8%). Крім того, зростання потоку подорожуючих українських туристів спостерігається до Єгипту (на 75,5%) та Туреччини (на 27,3%) [2]. Зростання туристичного потоку українських туристів до країн, що не є членами ЄС, обумовлено, на наш погляд, досягненням певної стабілізації в суспільстві та відносно стійким курсом гривні. Враховуючи поступову інтеграцію України до європейської спільноти, а також впроваджені заходи щодо покращення транспортного сполучення з європейськими країнами, слід очікувати подальшого зростання туристичних потоків як в'їзного, таг і виїзного туризму. Тому перед українськими туристичними

підприємствами відкриваються нові можливості в організації туризму за різними напрямками та видами.

Питому вагу подорожуючих за видами туризму представлено на рис. 1. (побудовано на основі даних [2]).

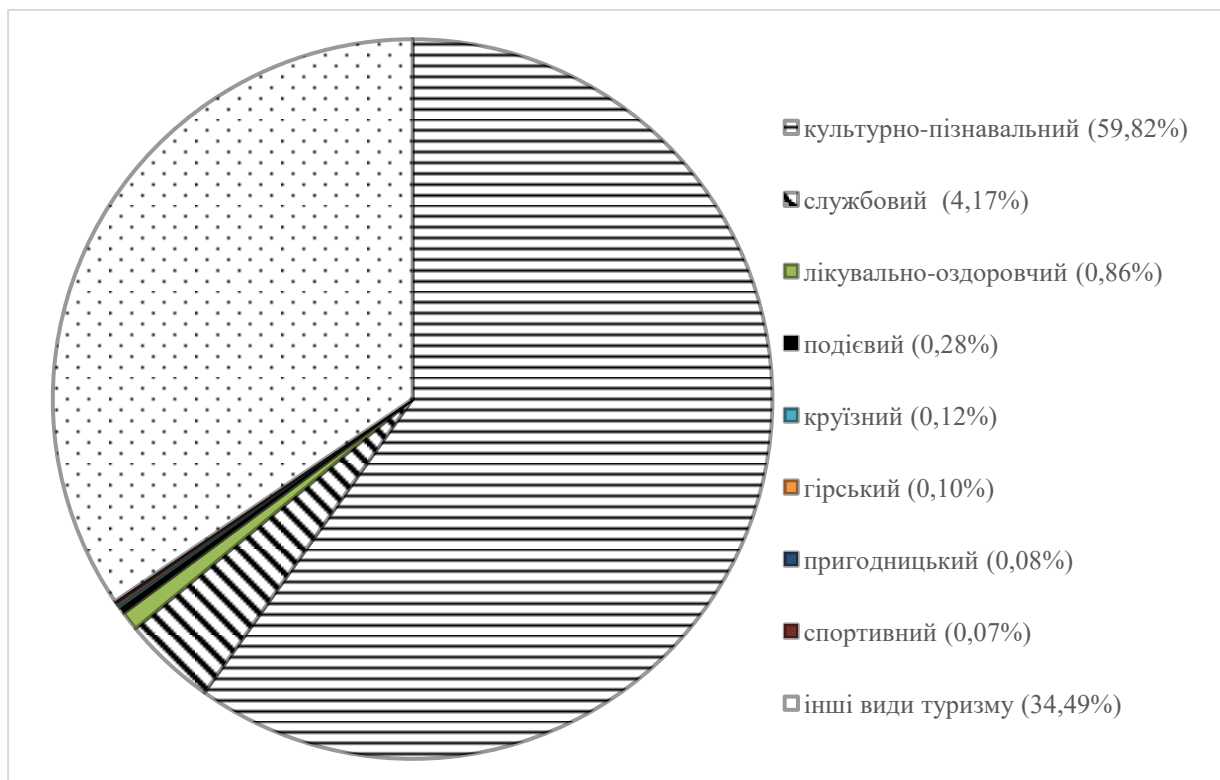

Рис. 1. Подорожуючі за видами туризму у 2017 р.

Як видно із рис. 1, більшу частину подорожей українці здійснюють з культурно-пізнавальною метою, також понад третину всіх подорожей складають туристичні поїздки, мета яких підпадає під «інші», тобто для цілей аналізу даних є невизначеною, 4,17% складають ділові подорожі, інші подорожі за видами туризму не перевищують 1% в загальному обсязі всіх подорожей. Наведені дані свідчать про слабку диференціацію туристичного продукту за видами туризму, переважна більшість туроператорів спеціалізується на культурно-пізнавальному туризмі, залишаючи поза увагою такі види туризму, як: екологічний, гастрономічний, освітній, пригодницький, сільський, міський тощо. Така ситуація не відповідає викликам глобального суспільства та сучасним тенденціям розвитку світового туристичного ринку.

Враховуючи сталі темпи розвитку туристичного сектора економіки, на нашу думку, вітчизняним туристичним підприємствам представляється доцільним:

по-перше, зосередити увагу на зборі та аналізі маркетингової інформації щодо більш досконалої сегментації туристичного ринку з метою більшого охоплення споживачів за метою та видами туризму;

по-друге, більш ретельно реалізовувати рекламні заходи з метою просування вже існуючих туристичних продуктів на ринок та збільшення питомої ваги туристів за визначеними напрямками;

по-третє, використовувати у своїй діяльності світовий досвід з розробки та реалізації новітніх та неординарних видів туризму та формувати попит на інноваційні туристичні продукти;

по-четверте, розробляти тури з урахуванням різного рівня доходів та можливостей населення, у тому числі розробляти бюджетні тури для малозабезпечених осіб, осіб з обмеженими можливостями та осіб похилого віку з урахуванням стану здоров'я та медичних рекомендацій щодо особливостей подорожування тощо.

Про необхідність зосередження уваги туристичними підприємствами на рекламуванні туристичного продукту та використанні маркетингових заходів щодо просування його на ринок свідчить і той факт, що з 26,4 млн українських громадян, які виїхали за кордон у 2017 р., послугами туристичних операторів скористалися лише 2564,2 тис. туристів, тобто лише кожний 10-й турист звертається до туристичного підприємства з питань організації подорожі. Така ситуація демонструє наявність значної кількості самодіяльних туристів, які з тієї чи іншої причини не звертаються за допомогою до туристичних підприємств, вважаючи за краще подорожувати самостійно. Співвідношення організованого та неорганізованого туризму, яке склалося в Україні в останні роки, з одного боку, демонструє наявність значного потенціалу туристичного ринку для туристичних підприємств, а з іншого – виявляє певні недоліки в роботі туристичних операторів та турагентств щодо неспроможності запропонувати диференційований туристичний продукт для значної кількості бажаючих подорожувати.

Отже, актуальним завданням для вітчизняних суб'єктів туристичного бізнесу є розробка заходів з поширення організованого туризму для ринкового сегменту самостійно подорожуючих туристів, а також формування турів для вузько диверсифікованих груп споживачів з метою охоплення більшої кількості населення туристичними послугами. Така диверсифікація повинна бути спрямована як на розробку принципово нових продуктів для вже існуючих клієнтів туристичних підприємств, так і для тих потенційних споживачів туристичного продукту, які раніше не користувалися послугами турфірм. Реалізація запропонованих заходів сприятиме зростанню туристичного потоку за рахунок більш повного охоплення всіх категорій населення та відповідному збільшенню туристичного попиту на існуючі та нові туристичні продукти, дозволить вітчизняним туристичним підприємствам збільшити кількість обслуговуваних клієнтів й відповідно підвищити обсяги реалізації туристичних товарів та послуг широкому колу споживачів.

Література:

1. UNWTO Annual Report 2017, UNWTO, Madrid, 2018 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.e-unwto.org/doi/pdf/10.18111/9789284419807>.
2. Міністерство економічного розвитку і торгівлі України. Аналітика та статистика [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.me.gov.ua/Documents/List?lang=uk-UA&id=be44a1a7-69b3-4a77-a86a-447499abcdd6&tag=Analitika&isSpecial=true>.

ОСОБЛИВОСТІ СУЧАСНИХ СИСТЕМ УПРАВЛІННЯ БІЗНЕСОМ

Не викликає сумнівів, що функціонування підприємства на сучасному етапі розвитку глобальної економіки пов'язано з якісним прийняттям рішень. Така якість залежить від швидкості та повноти отриманої інформації. Проте на сьогодні немає розробленої системи чи підходу до розуміння управлінської інформації, яка б створювала програму регулярного бюджету.

Відсутня зараз і система контролю, яка була б в змозі відстежувати, оцінювати та регулювати ведення управлінської діяльності з даного напрямку.

У висококонкурентній бізнес-екосистемі, де ставка на інновації в управлінських процесах є реальною потребою, стає все більш очевидним важливість впровадження повних систем управління бізнесом для досягнення більшої ефективності та прибутковості бізнесу. Компанії мають у своїй повсякденній діяльності велику кількість управлінських процесів, як внутрішніх, так і зовнішніх, що суттєво впливає на показники і зростання тих же самих. Важливість усвідомлення цього є важливою для кращого управління компанією, використовуючи нові системи управління бізнесом. Крім того, оскільки кількість компаній з усіх секторів діяльності, які вирішили запровадити систему управління бізнесом, зростає, це дуже згубно залишатися по цьому питанню. Якщо компанії конкуренції досягають більшої сприйнятливості в процесах і при цьому кращої рентабельності, вони матимуть кращу позицію, щоб набрати вагу на ринку.

Проведений аналіз багатьох компаній вказує на впровадження систем управління бізнесом:

- Інтегральне управління компанією
- Ефективність на всіх рівнях
- Співробітники більш залучені
- Використання спеціалізованого програмного забезпечення
- Аналіз інформації в режимі реального часу
- Краще внутрішнє спілкування
- Автоматизація дій і процесів
- Прогнози майбутнього

Інтегральне управління компанією. Завдяки повній системі управління на всіх рівнях ви можете керувати компанією всебічно. Від виробничого процесу через логістику і до місця продажу, всі сфери бізнесу будуть ідеально узгодженими. Це дозволить делегувати дії та рішення з повною впевненістю та впевненістю, що дозволяє підвищити ефективність.

Ефективність на всіх рівнях. Очевидно, висвітлюється підвищення ефективності на всіх рівнях після досягнення цілісного адміністрування через систему управління. Робота кожної точки виробничого процесу з достатньою конкретністю, щоб отримати максимальну віддачу від нього, безпосередньо впливає на більшу ефективність кожної галузі і, отже, на більшу загальну ефективність підприємства.

Співробітники більш залучені. Системи управління допомагають перевизначити дії, що виконуються кожним працівником, щоб керувати ними для досягнення

конкретних цілей. Факт наявності такої досяжної і мотивуючої мети робить працівників більш залученими до своєї роботи і що це призводить до підвищення продуктивності за відпрацьовану годину. Більш висока продуктивність безпосередньо впливає на прибутковість бізнесу, що явно покращується.

Використання спеціалізованого програмного забезпечення. Будучи спеціалізованим програмним забезпеченням з постійними оновленнями та можливістю персоналізації, система адаптується до потреб кожної компанії та її темпів роботи та виробництва. Вона дуже гнучка для адаптації до різних ситуацій, які виникають у бізнесі, і тому вона так цінується.

Аналіз інформації в режимі реального часу. Те, що все керівництво компанії зареєстровано в одній системі управління дозволяє нам використовувати дані для їх аналізу і, на основі цього аналізу, розробляти необхідні заходи для поліпшення прийняття рішень і продуктивного процесу. Вся ця інформація зберігається в програмному забезпеченні і доступна для співробітників компанії.

Краще внутрішнє спілкування. Помилки зв'язку між різними областями та відділами завжди були проблемою для компаній. Завдяки тому, що єдина система комунікацій дозволяє здійснювати інтегральне управління компаніями, всі відділи використовують одну платформу і мають однакові дані. Це має безпосередній вплив на прискорення процесу прийняття рішень шляхом уникнення конфліктів, розбіжностей або різних даних між відомствами.

Автоматизація дій і процесів. Завдяки автоматизації щоденних процесів, таких як замовлення акцій на склад компанії або логістичну систему, операція компанії стає набагато швидшою та ефективнішою, уникаючи постійного усвідомлення цього рішення.

Прогнози майбутнього. Завдяки аналітичним даним компанії, що дозволяє програмному забезпеченню управління, можна прогнозувати майбутнє і передбачати можливі тенденції або рухи в секторі, в якому компанія працює. Це навіть дозволяє заздалегідь створити нові напрямки бізнесу, щоб бути першими на ринку, пропонуючи цікаві економічні можливості, які приносять користь компанії.

Для будь-якої компанії або організації існує багато переваг для впровадження системи управління бізнесом, яка дозволяє інтегрувати всі процеси, відділи та співробітників в одну платформу з програмним забезпеченням, що спрощує процес прийняття рішень і впливає на прибутковість бізнесу. Переваги є незаперечними, а використання цих технологій є фундаментальним для сьогодення та майбутнього будь-якої компанії.

Література:

1. Ареф'єв С. О. Економічна стійкість підприємництва в умовах трансформаційної економіки / С. О. Ареф'єв // Управління стійким розвитком економіки: теоретичні і практичні аспекти: колективна монографія / за ред. д.е.н., проф. В. В. Прохорової. – Харків: Видавництво Іванченка І. С., 2018. – С. 53–60.
2. Мягих І. М. Проблеми розвитку авіатранспортних підприємств України та шляхи їх подолання / І. М. Мягих // Вісн. економіки трансп. і пром-сті: зб. наук.-практ. ст. / Укр. держ. акад. залізн. трансп. – Харків, 2011. – Вип. 34. – С. 209–212.
3. Ситник Л. С. Організаційно-економічний механізм антикризового управління підприємством / Л. С. Ситник; НАН України. Ін-т економіки пром-сті. – Донецьк: [б. в.], 2000. – 503 с.

Тубальцева Н. П., к.е.н., доцент

Тубальцева С. А., аспірант

*Національний університет кораблебудування імені адмірала Макарова
м. Миколаїв, Україна*

ШЛЯХИ СТАНОВЛЕННЯ ІННОВАЦІЙНОЇ ЕКОНОМІКИ В УКРАЇНІ

Останнім часом звужуються можливості традиційних ресурсів економічного зростання. Це пов'язано як з наближенням фізичних меж їх використання, так і зі зниженням ефективності виробництва традиційних галузей промисловості, а також зі збільшенням витрат на задоволення потреб споживачів. Домінантою у становленні моделі економічного зростання вітчизняної економіки в ХХІ столітті повинна стати розробка системи інтеграційних взаємозв'язків з іншими національними економіками. Виходячи з цього, особливої актуальності набуває дослідження шляхів і засобів подолання негативного характеру розвитку національного промислового комплексу, що характеризується поглибленням регресу і збільшенням технологічної відсталості порівняно з прискореним розвитком промисловості економічно розвинутих країн та посиленням їхнього впливу на світовий ринок. У міжнародних зв'язках Україна зберігає позицію постачальника сировини і ринку збуту для країн Заходу. Подальше функціонування української економіки в межах сировинної парадигми стає однозначно безперспективним і загрозливим щодо фінансово-економічної безпеки держави [1, с. 156].

Плани розвитку промисловості України характеризуються відсутністю комплексного вирішення проблеми реалізації механізму модернізації. Існує необхідність проведення глибокого аналізу перешкод на шляху розвитку модернізаційних перетворень української економіки, що дозволить розробити заходи для подолання її кризового становища та розвитку інноваційної сфери.

З урахуванням національних особливостей економічного розвитку, на думку авторів, механізм розробки програми національної модернізації повинен включати кілька важливих моментів.

По-перше, враховуючи фактори історичного розвитку і національної галузевої структури виробництва необхідно зробити глибокий аналіз кон'юктури світових ринків та її динаміки, тенденцій сучасної інноваційної діяльності (особливо у зв'язку з переходом до постіндустріальної стадії розвитку), а також наявних природних можливостей і невикористаних резервів. Повести дослідження тих наукових розробок, які вже є, а також того, що ми в змозі зробити. Наприклад, в зв'язку з нестачою державних коштів не всі розробки українських вчених можливо реалізувати на українських підприємствах, якусь частку з них можна запропонувати ведучим світовим гігантам з умовою співучасті в подальших роботах.

По-друге, визначити мету програми – пошук власного місця, власної «ринкової ніші» в сучасній системі світового господарства, тобто тих сегментів світового ринку, де продукція українських виробників буде потрібна. Наприклад, Україна має значні здобутки в розробці ІТ-технологій і програмуванні. Державна влада в змозі контролювати і реалізовувати цей інтелектуальний продукт, а не дозволяти іноземним компаніям купувати його за копійки в наших програмістів.

Заслуговує на увагу досвід Фінляндії при виході з кризи. У розпал кризи в Фінляндії зробили ставку не на згортання соціальних програм і тотальну приватизацію, а на розвиток інформаційних технологій, які повинні були компенсувати згортання традиційної промисловості, при цьому вирішальну роль в технологічному

ривку зіграло саме держава. З точки зору ліберальної теорії фіни зробили все неправильно. Високі податки зберігалися, держава активно брала участь в виробничих і наукових програмах. За логікою ліберальних економістів, все це повинно було закінчитися повною катастрофою. Тим часом до початку ХХІ століття Фінляндія випереджала Сполучені штати і за темпами зростання економіки і за розмахом технологічної революції. Якщо сьогодні в Америці близько третини населення не мають доступу до Інтернету, то Фінляндія займає перше місце в Європі по «підключеності» до Інтернету [2, с. 213].

По-третє, розробити стратегічні програми під конкретні ведучі підприємства, галузі або перспективні територіальні райони з максимальним урахуванням іноземного досвіду. Так, в США починаючи з 80-х років ХХ ст. одна промислова стратегія розвитку держави змінювала другу (наприклад: конкурентоспроможність (1987 р. – 2000 р.); стратегічна комп'ютерна ініціатива (1984 р. – 1992 р.); високотемпературна надпровідність (1987 р. – 1990 р.); національні критичні та подвійні технології (1994 р. – 2000 р.)). Приведені авторами приклади свідчать про стратегічні напрями розвитку з урахуванням новітніх наукових досліджень, а також про періоди і терміни розробки [3, с. 150].

По-четверте, організувати якісну підготовку інженерних кадрів та управлінського персоналу, який буде мотивований і мав би бажання до звернення структурних змін в економіці. Також актуальним сьогодні є питання розробки державно-правового забезпечення проблеми з від'їзджаючою за кордон на роботу талановитою молоддю, яка може працювати в іноземних університетах і наукових центрах від імені держави.

В економічно розвинених країнах обов'язковим вважається вкладати інвестиції в систему освіти і підготовки кадрів. В Україні ситуація зовсім протилежна. Замість інвестицій наш уряд здійснює кроки для зменшення кількості як вищих навчальних закладів, так і кількості вступників, запроваджуючи ЗНО, як для вступу на бакалаврат, так і до магістратури. В наслідок частина наших потенційних першокурсників навчається в Польщі і Чехії, де не потрібно пред'являти сертифікат зовнішнього тестування. Також спостерігається тривожна тенденція різкого зменшення кількості студентів, які навчаються на інженерних спеціальностях. Наслідком такої політики є збільшення кількості українських студентів в вищих навчальних закладах Польщі, в 2014 р. їх навчалось 15 тисяч, в 2017 р. вже 60 тисяч.

Огляд теоретичних розробок зарубіжних та вітчизняних вчених свідчить про те, що модернізація це революційний, системний, довготривалий процес, який впливає на економічну, політичну і соціальну сфери суспільства як на рівні держави, так і на рівні конкретного підприємства. Велика кількість теоретичних розробок і концепцій в області модернізації економіки свідчить про актуальну необхідність практичного впровадження наукових надбань і на їх основі виведення національної економіки з депресивного стану.

Для того, щоб Україна посіла своє місце серед інших країн, їй необхідно не тільки задекларувати, але й наполегливо впроваджувати програму модернізації для подальшого розвитку інноваційної сфери, а для цього необхідно розробити скоординовані механізми для подолання кризи довіри та забезпечення підтримки населенням нових економічних перетворень, які здійснюються «зверху», а реалізуються «знизу», так як без підтримки «знизу» реформи приречені на провал. Також необхідно мати чіткі строки виконання кожного етапу і відповідальність кожного виконавця, незалежно від мінливих політичних обставин, визначені джерела фінансування і форми державної підтримки.

Література:

1. Федулова Л.І. Сучасні концепції менеджменту: навч. посібник / За ред, д-ра екон. наук, проф. Л.І. Федулової. – К.: Центр учбової літератури, 2007. – 536 с.
2. Кастеллс М., Химанен П. Информационное общество и государство благосостояния: Финская модель / пер. с англ. – М.: Логос, 2002. – 219 с.
3. Краснокутська Н.В. Інноваційний менеджмент: навч. Посібник. – КНЕУ, 2003. – 504 с.

Ходаківський В. М., к.е.н., доцент
Житомирський національний агроекологічний університет
м. Житомир, Україна

ОСОБЛИВОСТІ РИЗИКІВ СИСТЕМИ ІНВЕСТИЦІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ МОЛОКОПЕРЕРОБНОГО ПІДПРИЄМСТВА В СУЧАСНИХ УМОВАХ ГОСПОДАРЮВАННЯ

Практика господарювання свідчить, що діяльність будь-якого економічного суб'єкта здійснюється в умовах невизначеності (при відсутності повної і точної інформації про умови діяльності) й ризику. Останній особливо характерний для формування показників прибутковості підприємства, оскільки чим вагоміший виробничий план підприємства, масштабніший обсяг інвестицій, триваліший строк одержання віддачі від них, тим вищий фінансовий ризик, що є складовою частиною загального фінансового становища підприємств і показує ймовірність (прогноз) фінансових втрат, недоодержання доходів від основної діяльності або появи додаткових фінансових витрат [3].

За результатами моніторингу ризикових ситуацій, які визначають економічний розвиток молокопереробних підприємств можна виділити дві групи ризиків: загальні ризики, пов'язані із можливістю впливу несприятливих факторів на всі суб'єкти господарювання, і специфічні, пов'язані з можливістю впливу несприятливих факторів на конкретний переробний об'єкт (табл. 1).

Таблиця 1

Основні ризики формування інвестиційного забезпечення в системі економічного розвитку ДП «Ружин-молоко» та їх причини

Вид ризику	Причини
1	2
Загальні ризики	
Політичний	Поляризація політичних симпатій населення за результатами останніх парламентських виборів (приналежність товарної марки по формі власності до певної політичної сили)
Законодавчий	Недосконалість правової бази; недостатнє законодавче забезпечення
Зовнішній	Тенденції в економічному розвитку країн світового співтовариства
Інфляційний	Високий рівень інфляції
Екологічний	Рівень забруднення навколишнього середовища та вміст шкідливих речовин в виробленій продукції

1	2
Специфічні ризики	
Виробничо-технічний	Погодні умови; стихійні лиха; зміна продуктивності тварин; нестабільність якості й обсягів сировини; помилки у проектно-кошторисній документації; новизна технологій
Збутовий	Зміна попиту й цін на молочну продукцію; зниження рівня ділової та маркетингової активності; дії конкурентів
Соціальний	Низький рівень доходів населення; нерозвиненість соціальної інфраструктури; труднощі у наборі кваліфікованих кадрів
Фінансово-економічний	Різка зміна цін на продукцію переробних підприємств; залежність від підприємств-постачальників; нестача оборотних коштів; низький рівень платоспроможності покупців продукції; порушення договірних зобов'язань

Джерело: власні дослідження автора

Неминучість виникнення ризикових ситуацій і прояв їх наслідків вимагають розробки й застосування у практичній діяльності молокопереробних підприємств відповідних методів попередження й реагування на них. Із цією метою рекомендуємо збільшувати норму дисконту, розраховану, виходячи із середньозваженої ціни капіталу на величину компенсації ризику.

Залежно від ступеня впливу на фінансовий стан молокопереробних підприємств можна виділити допустимий, критичний і катастрофічний ризики. Допустимий ризик – це ймовірність втрати підприємствами прибутку. Критичний ризик пов'язаний із втратою передбачуваного виторгу (виручки від реалізації продукції, робіт та послуг).

З метою визначення стратегічної для виробництва продукції ДП «Ружин-молоко», використано результати ранжування товарного асортименту за середнім інтегральним показником прибутковості, а також враховано розподіл пріоритетів розвитку товарного асортименту досліджуваного підприємства в контексті формування прибуткових секторів підприємства (табл. 2).

Таблиця 2

**Розподіл товарного асортименту ДП «Ружин-молоко»
за зонами інвестиційної привабливості (2018-2022 рр.)**

Галузь сільського господарства	Середній інтегральний показник	Зона інвестиційної привабливості
1	2	3
Молоко рідке оброблене	19,5	Стратегічна
Продукти харчові різноманітні	19,2	
Молоко сухе знежирене	18,3	
Молоко сухе незбиране	17,8	
Масло вершкове	12,7	
Сир сичужний	9,12	Середня
Молоко та вершки згущені або з додаванням цукру	8,24	

1	2	3
Йогурт та інші ферментовані або сквашені продукти	8,06	Низька
Маргарин і жири	6,47	
Спреди та суміші жирові	5,7	
Продукти молоковмісні	5,1	
Продукти молоковмісні сирні кисломолочні	4,2	
Продукти згущені молоковмісні	3,8	
Продукт молоковмісний «Дивина»	3,5	
Маслянка	2,9	

Джерело: власні дослідження автора

Встановлено, що до зони стратегічної привабливості, достатньої для забезпечення високорентабельного розвитку ДП «Ружин-молоко», середній інтегральний показник становить 17,5, належать наступні види продукції: масло вершкове, продукти харчові різноманітні, молоко сухе знежирене, молоко сухе незбиране, молоко рідке оброблене. До зони середньої прибутковості належать: сир сичужний, молоко та вершки згущені або з додаванням цукру, йогурт та інші ферментовані або сквашені продукти. Середній інтегральний показник по даній групі галузей складає 8,47. Найменш привабливими є галузі: маргарин і жири, спреди та суміші жирові, продукти молоковмісні, маслянка, продукти згущені молоковмісні, продукт молоковмісний «Дивина», продукти молоковмісні сирні кисломолочні. Середній інтегральний показник по даній групі галузей складає 5,37.

У сфері фінансової політики молокопереробних підприємств необхідно забезпечити реалізацію наступних пріоритетних інституціональних заходів: фіскального стимулювання політики реінвестування доходів; зниження бар'єрів входження на фінансовий ринок; забезпечення вільного руху капіталів і прибутків; створення нормативної бази для заохочення вкладення довгострокових фінансових інвестицій; спрощення режиму реєстрації іноземних та українських інвестицій в сферу розвитку переробки продукції АПК [1].

Важливе значення має: удосконалення нормативного забезпечення спільного (консорціумного) кредитування великих інвестиційних проектів декількома комерційними банками; розбудова національної депозитарної системи; запровадження міжнародних стандартів обліку прав власності на цінні папери та розвиток системи обігу цінних паперів; впровадження нормативно-методичного інструментарію емісії інвестиційних цінних паперів переробних підприємств для роздрібного продажу індивідуальним інвесторам; забезпечення законодавчого врегулювання емісії боргових цінних паперів на муніципальному рівні з цільовим спрямуванням коштів на реалізацію цілей розвитку переробної сфери АПК; розширення систем обов'язкового страхування з визначенням чітких гарантій відповідальності страхових компаній та механізмів спрямування їх коштів на інвестиційні цілі; створення інститутів трансферу технологій з науково-технічного сектору в переробну сферу АПК; формування інфраструктури інноваційної взаємодії для розвитку кооперативних відносин між сільськогосподарським виробництвом та

переробним сектором економіки; ухвалення спільного нормативно-правового акту щодо спрощеного порядку здійснення валютних операцій з інвестиціями [2].

Водночас, варто взяти до уваги, що розмір прибутковості у переробному комплексі неможливо підвищити лише за допомогою специфічних механізмів, спрямованих на активізацію виключно інноваційної складової. Будь-яке регулювання повинно передбачати і ряд заходів загального характеру, зокрема: стимулювання стійкого платоспроможного попиту на продукцію що виробляється; зростання ефективності регулювання імпорту аналогічної сільськогосподарської продукції та сировини регіону дослідження; забезпечення цінового паритету та здійснення жорсткого контролю за діяльністю аграрних монополій; координацію діяльності переробних підприємств та стимулювання їх об'єднань у корпоративні структури; забезпечення системи державної підтримки сільськогосподарського виробництва.

Література:

1. Артаманова Г. В. Вплив прямих іноземних інвестицій на ефективність економічного розвитку / Г. В. Артаманова // Формування ринкових відносин в Україні. – 2013. – № 6. – С. 110–116.
2. Бондаренко Ю. Підвищення ефективності державного управління в інвестиційній діяльності / Ю. Бондаренко // Актуальні проблеми економіки. – 2015. – № 10. – С. 89–94.
3. Череп А. В. Інвестиційний клімат України і шляхи його покращення / А. В. Череп, О. В. Топчанюк // Економіка. Фінанси. Право. – 2016. – № 1. – С. 7–11.

Sheiko I. A., Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Storozhenko O. V., Candidate of Technical Sciences, Associate Professor
Kharkiv National University of Radioelectronics
Kharkiv, Ukraine

NATIONAL DIGITALIZATION PROGRAMS IN EUROPEAN UNION: EXPERIENCE FOR UKRAINE

The development of the digital economy and society of Ukraine is a crucial factor for the success of not only all reforms, but also Ukrainian business on the world stage. Ukraine is an important player in the global digital market, but unfortunately, solely as an exporter of IT services and brains. High developed traditional sectors can be a good basis for providing elements of digitalization.

The concept of i4.0 is based on linkage of virtual and physical parts of business processes along a supply chain. The virtualization is gained by Internet of Things (IoT), Internet of Services (IoS) and Internet of people (IoP).

Industry 4.0 readiness is considerably greater in western and northern Europe than in other parts of Europe [3]. As the founder of the movement, Germany scores particularly high. Combining readiness with the importance of the manufacturing sector reveals four types of European markets [2]. We have analyzed the objectives and main results of industrial policies at Belgium and Czech Republic. Even Eastern European countries appears mainly at zones of “Traditionalists” and “Hesitators”, the experience of them will be useful for making clear the way Ukrainian economy should pass.

The Belgian federal system is highly decentralized in policy making, in particular regarding competences for innovation and industrial policies. As result the federal and regional governments have complementary competences and act as direct interlocutor with

the EU on those competences. ‘Digital Belgium’ is an initiative of the Belgian Federal Government, launched in April 2015, to boost the digital economy and expand prospects for growth and jobs. There is an important (generous) tax deduction mechanism for innovation (in 2016 the income deduction for patents was extended to software and other IP); also deduction for R&D wage-cost; investment allowances. The tax reform of 2017 will lower company revenue tax rates and increase deductions for investments [3].

In Czech Republic Průmysl 4.0 (Industry 4.0) is a national initiative aiming to maintain and enhance the competitiveness of the 4th Industrial Revolution. The goal is to prepare not only the industry but the whole society for the economic and societal changes related to the fourth industrial revolution. It has a wide focus on the creation of business and social environment, in which the Czech economy can reach its full potential. [1].

As about reality of Ukrainian enterprises, our country has a strong position at manufacturing industry, which could make them promising Industry 4.0 markets. However, these industries continue to focus on traditional manufacturing and are not ready for digitalization.

On January 17, 2018, the Cabinet of Ministers of Ukraine during its regular meeting the concept for the development of the digital economy and society of Ukraine for 2018-2020 was approved [4]. According to the plan, within the next three years, the government will modernize digital infrastructure, promote the development of Internet technologies and provide incentives for high-tech projects. The roadmap aims to cover 80 percent of the Ukrainian territory with broadband Internet by 2021 and carry out the digitalization of such sectors as education, medicine, ecology, infrastructure and transport.

References:

1. Czech Republic: “Průmysl 4.0” Digital Transformation Monitor. May, 17 URL: https://ec.europa.eu/growth/toolsdatabases/dem/monitor/sites/default/files/DTM_Prmysl%2040_CZ%20v1.pdf.
2. Industry 4.0 in Europe. CBI. Ministry of Foreign Affairs URL: <https://www.cbi.eu/market-information/outsourcing-itobpo/industry-40>.
3. Jan Larosse Analysis of National initiatives of Digitising of European Industry, October, 2017 URL: https://ec.europa.eu/futurium/en/.../be_country_analysis.pdf.
4. Pro skhvalennia Kontseptsii rozvytku tsyfrovoi ekonomiky ta suspilstva Ukrainy na 2018-2020 roky ta zatverdzhennia planu zakhodiv shchodo yii realizatsii: rozporiadzhennia Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 17 sichnia 2018 r. № 67-p4.

INNOVATIVE STRATEGIES FOR THE FORMATION AND USE OF HUMAN CAPITAL

Stoyanets N. V., Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Sumy National Agrarian University
Sumy, Ukraine

Xia Yuanyuan, Postgraduate Student
Sumy National Agrarian University, Sumy, Ukraine;
Henan Institute of Science and Technology, Henan, China

INNOVATIVE STRATEGIES FOR MANAGERS OF PRIVATE KINDERGARTENS TO IMPROVE THE STABILITY OF TEACHERS IN HENAN PROVINCE

Since the implementation of the universal two-child policy in China, the rigid increase of population has brought great pressure to pre-school education institutions. Pre-school education career faces the dual challenge and pressure of meeting the demand of existing population education and new population education. In particular, kindergarten teachers are the short board of pre-school education. In the document that “comprehensively deepening the construction and reform of the teaching staff in the new era”, which is issued on January 20, 2018 by the Chinese state council, it pointed out that the quality of kindergarten teachers should be comprehensively improved to build a high-quality teaching staff that is good at protecting and teaching. At two sessions in 2018, Chen Baosheng, the minister of education, pointed out: “China is short of 710,000 teachers and 760,000 child-care workers currently.” In such a grim situation, private kindergartens, which account for the majority of kindergartens, still have problems such as the instability of teaching staff and lack of professional attraction for teachers. To solve these problems, it mainly depends on the managerial competence of leaders of pre-school education institutions. The difference in their managerial competence directly affects the quality of kindergarten development [1].

In this study, a questionnaire survey on the teacher mobility tendency of private kindergartens was conducted in the management of pre-school education institutions, and the teacher mobility tendency is an important factor for the instability of the kindergarten teachers.

Most pre-school teachers, including physiological needs and safety needs contained in Maslow’s hierarchy of needs theory, have not been satisfied because of their low salary, especially the basic needs of food, clothing, shelter and transportation. In the survey, the salary proportion of 139 teachers were as follows: 1500-2000 Yuan (35.3%), 2000-2500 Yuan (26.6%), 1000-1500 Yuan (25.2%), 800-1000 Yuan (6.5%), and more than 2500 Yuan (5.8%) [2]. In this era of rapid price rise and economic burden, pre-school teachers would like to choose another job with high salary, and male teachers are more reluctant to choose the career of pre-school teacher. In this survey, there are only 2 male teachers, in 139 teachers from 7 private kindergartens, are engaged in pre-school teachers, which reveals a serious imbalance between male and female.

In the interview, a new kindergarten teacher said that they did not have any insurance and know little about these issues at the beginning of looking for a job. Besides, she did not have any friends working in the kindergarten around them, so she did not care about this problem so much. She just hoped that the kindergarten could pay the salary on time every month. Most new pre-school teachers have no concept of social insurance and have no

strong sense of rights protection, which leads to their own legitimate rights and interests cannot be guaranteed.

In order to improve the stability of the teachers in private kindergartens, it can be carried out from the aspects of society, kindergarten management and teachers themselves. Taking Henan province as an example, this study will put forward innovative strategies to improve the stability of teachers in private kindergartens from the perspective of kindergarten managers.

Managers of private kindergartens should standardize the management system of kindergartens and optimize the internal management of kindergartens. Only in this way can excellent pre-school teachers be attracted and retained. It is an effective way to prevent teacher turnover. Firstly, the managers of private kindergartens should improve the access system. The recruitment system should be strictly enforced when recruiting new teachers. The managers should not only pay attention to the display of preschool teachers' talent and skills, but also pay attention to the assessment of comprehensive quality. The overall quality of pre-school teachers can be guaranteed to be improved by standardizing the recruitment standards of pre-school teachers and enriching the content of recruitment and assessment. In view of the special group of pre-school teachers, the managers should implement the «moral misconduct» veto.

Secondly, different teaching and research groups can be divided according to the areas that teachers are responsible for, and the responsibilities and working procedures of each position should be clarified. Simultaneously, the structure of the teacher team should be optimized, such as matching the old, middle and young teachers with each other, and combining the teachers of different educational levels, so as to ensure that experienced teachers can bring new teachers, encourage mutual communication and learning among teachers, and realize common improvement. For new teachers, old teachers should be arranged to do a good job of «taking care of the new» and «tutor», so that new teachers can feel less confused at the beginning of work, make career planning, and get familiar with the work process better.

Thirdly, for the minority group of male teachers, while improving their sense of professional identity, the managers should also pay more attention to their living and working conditions and do a good job in guaranteeing their life and other aspects.

Finally, kindergarten managers should attach great importance to the kindergarten teacher team generally tend to be young in age and short in working time. The managers should also gradually increase the seniority allowance and salary level of pre-school teachers every month to improve the material treatment and social status of elderly teachers, meet the living needs of pre-school teachers and improve their occupational attractiveness.

In order to stabilize the pre-school teachers, kindergarten managers need to stimulate their internal motivation to achieve and help them do the career planning in addition to salary increase. First of all, the kindergarten managers should fully make clear the characteristics of each teacher such as age, major, education background and specialty, help each teacher analyze their own shortcomings and advantages, help teachers determine the direction and goal of future efforts, and cultivate them according to specialty. The teachers should be encouraged to do growth reflection and improve their self-cultivation. A reading area for teachers' periodicals and magazines should be set up to recommend excellent books to teachers regularly. A monthly reading session should be held and the teachers who do well should be encouraged [3].

Secondly, we should make full use of kindergarten-based training. Kindergarten-based training is an effective post-job training method to promote the professional growth of pre-school teachers, which kindergartens managers should attach great importance to. Demand-

oriented training plan for the entire staff should be implemented through developing a sound training system. In the training, the form of mutual assessment, discussion and exchange should be used to provide support for teachers at different stages. Teaching research should be carried out to aim at the problems that teachers met in teaching practice and home cooperation. Hiring excellent experts for training and organizing the online learning should be common ways to improve the quality of educational activities and promote the professional growth of teachers. The frequency of training should be guaranteed at least once a week to meet the needs of teachers.

References:

1. Chai Wei. Strive to give every child a fair and quality education // China education daily – 2018. – № 03. – P. 17.
2. Xia Yuanyuan. Investigation and research on the current situation of game activities in private kindergartens in Henan province // Henan University – 2012.
3. Xie Guixin. Value appeal and pre-service training of excellent kindergarten teachers // Journal of northeast normal university (philosophy and social science edition), 2019. – № 01. – P. 127.

Череп О. Г., д.е.н., професор
Тимошик В. Ю., старший викладач
Запорізький національний університет
м. Запоріжжя, Україна

ЛЮДСЬКИЙ КАПІТАЛ ЯК ОСНОВА ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ СУСПІЛЬСТВА

Економічні процеси є основою розвитку суспільства. У ХХІ столітті запорукою успішної економіки будь-якої країни виступають інновації, які взаємопов'язують ринки капіталу з новими технологіями і носять глобальний характер створення та використання знань і інформації [1, с. 15]. Інновації в свою чергу на пряму залежать від інтелектуального потенціалу суспільства, а отже від людського капіталу.

Теорія щодо людського капіталу як економічної категорії, зосереджує увагу на необхідності інвестування в людину та розвиток її здібностей для забезпечення основи стійкого економічного зростання. Фактор «людський капітал» стає принципово важливим джерелом економічного зростання до якого відносяться знання і компетенції, і відповідно, позитивно визначає роль освіти, науки, охорони здоров'я та інших нематеріальних галузей людської діяльності, які до цього розглядалися як невиробничі, у створенні матеріальних благ [2].

Інноваційну економіку не можна уявити без розвитку та впровадження передових науково – технічних розробок. Інформаційні технології, комп'ютерні системи, програмне забезпечення, високі виробничі технології – все це загалом представляє собою основу інноваційної складової суспільства. Вони радикально технологічно змінюють інтелектуальну діяльність. Але все це неможливо без значного фінансування науки як з боку учасників ринку, так і самої держави.

Якщо порівняти витрати на наукові дослідження та розробки (данні за 2015 рік у% до ВВП) , то Україна знаходиться у п'ятому десятку країн світу (42 місце – 0,6%). В трійці лідерів – країн, які найбільше витрачають кошти на НДКР: Ізраїль (1-е місце – 4,3%) Південна Корея (2-ге місце – 4,2%), Японія (3-тє місце – 3,3%).

Такі потужні країни ЄС як Німеччина та Франція знаходяться відповідно на 8-му місці – 2,9% та 11-му місці – 2,2%. США на 9-й позиції – 2,8% [3].

Розглядаючи людський капітал як основу інноваційної складової економіки, можна відмітити його вплив на інноваційний потенціал території через процеси створення нового продукту, забезпечення взаємодії учасників інноваційного процесу з метою підвищення економічного ефекту та прибутку, з урахуванням передових методів і принципів управління.

Радикальні зміни які відбуваються у світовій та національній економіках можна пояснити зростаючою роллю людського капіталу у змісті й динаміці професійної праці суспільного виробництва. Це знайшло своє втілення в міжнародному стандарті, запропонованому ООН: «індекс розвитку людського капіталу», який свідчить щодо рівня життя, грамотності, освіченості і тривалості життя [2].

Усі складові людського капіталу: інтелект, здоров'я, талант, творчі здібності, вміння концентруватися, прагнення до самореалізації, освіта, професійні навички та досвід, знання та компетенції, особистісні якості – всі вони являються фундаментом інноваційного капіталу.

Людський капітал є джерелом міцного кадрового потенціалу як запоруки підвищення продуктивності праці за умови використання усіх своїх ресурсів.

Таким чином, особливості формування людського капіталу як основи інноваційного розвитку економіки, визначаються обсягом інвестицій в освіту та професійне навчання.

Вважаємо, що на фоні провідних країн світу та ЄС відносні показники бюджетних витрат на систему освіти України виглядають непогано.

Рівень витрат на освіту (станом за 2017 рік): Україна витрачає – 6,0% ВВП, США – 5,0% ВВП, Німеччина – 4,9%, Великобританія – 5,6%, Швеція та Норвегія – 7,7%, Франція – 5,5% [4].

Аналіз динаміки розвитку освіти, то провідних країн світу показує, що лідируючі позиції займають наступні групи країн світу: Австралія, Великобританія, Німеччина, Індія, Іспанія, Канада, Південна Корея, Китай, Польща, Росія, США, Фінляндія, Франція, Японія [3].

Мотивування інтелектуальної праці до інноваційної діяльності визначається багатьма чинниками, але одним із важливих чинників залишається матеріальна зацікавленість. Однак мотиваційний потенціал оплати інтелектуальної праці в Україні, на жаль, використовується у недостатньому обсязі. Для того, щоб матеріальна зацікавленість слугувала мотивацією участі в інноваціях, розмір винагороди повинний співвідноситися з результативністю інтелектуальної праці і, тим самим, стимулювати її [1, с. 18].

Таким чином, людський капітал як основу інноваційного розвитку суспільства, можна розглядати як сукупність декількох компонент: економічної, соціально-культурної, інституційної, стимулюючої і безпосередньо самої інноваційної.

Розвиток суспільства можливо вважати інноваційним якщо він відповідає наступним вимогам:

1. Будь – яка особа або група, будь – яке підприємство може отримати на основі автоматизованого доступу у своїй країні інформацію про нові технології та знання.
2. Суспільство має розвинену інфраструктуру, яка забезпечує створення системи національних інформаційних ресурсів в обсязі, достатньому для підтримки та швидкого реагування на зміни у науково-технічному прогресі.
3. Відбувається процес прискореної автоматизації і комп'ютеризації всіх сфер виробництва та управління.

4. Суспільство має розвинену інноваційну інфраструктуру яка швидко реалізує необхідні на даний час інновації.

5. Суспільство має чітко налагоджену гнучку систему професійної підготовки та кадрової перепідготовки в інноваційній області для комплексного відновлення і розвитку виробництва.

Таким чином інноваційному суспільству притаманні наступні риси:

- високий рівень освітньої системи;
- наявність організаційних можливостей по прискоренню адаптації інновацій до ринку;
- взаємозв'язок між наукою та виробництвом.

Література:

1. Денисенко М.П. Інноваційний розвиток суспільства на основі інтелектуального капіталу *Наукові записки Серія «Економічні науки»*. 2013. № 23. С. 15-19. URL: <https://esj.oa.edu.ua/articles/2013/n23/4.pdf> (дата звернення: 21.01.2019).

2. Яловий Г.К. Теорія людського капіталу як методологія формування інноваційної системи. URL: <https://ev.fmm.kpi.ua/article/download/43884/40376> (дата звернення: 21.01.2019).

3. URL: <https://knoema.ru/atlas/sources> (дата звернення: 21.01.2019).

4. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media> (дата звернення: 22.01.2019).

PROBLEMS OF MANAGEMENT AND MARKETING IN THE CONDITIONS OF DEVELOPMENT OF THE DIGITAL ECONOMY

Bolbotenko M.

*Wydział Zarządzania, Uniwersytet Łódzki
m. Łódź, Polska*

KIERUNKI ROZWOJU REKLAMY INTERNETOWEJ W POLSCE

Żyjemy w czasach, gdy coraz większy stopień digitalizacji świata jest odbierany jako zjawisko całkiem naturalne, a większość biznesów zaczyna wykorzystywać przestrzeń internetową jako główny kanał komunikacji z klientami. Według raportu „Perspektywy rozwojowe reklamy online w Polsce” przygotowanego przez IAB Polska w 2019 roku w Polsce wydatki na reklamę internetową po raz pierwszy przekroczą wydatki na reklamę telewizyjną [1]. Można więc wnioskować, że niedługo reklama w sieci globalnej zdominuje polski rynek mediów i rozrywki ze strony promocji.

Reklama internetowa jest procesem, opartym na Technologii World Wide Web (WWW), poprzez który reklamodawcy mogą komunikować się oraz wstępować w interakcje z użytkownikami Internetu. W modelu komunikacji cyfrowej firm konsument już nie jest pasywnym odbiorcą, lecz poinformowanym i dynamicznym klientem, który ciągle jest wspierany przez stale rosnącą sieć źródeł informacji. Cechą charakterystyczną reklamy internetowej w porównaniu z tradycyjnymi środkami przekazu masowego, takimi jak telewizja, radio oraz prasa, jest możliwość bardzo precyzyjnej segmentacji użytkowników. Reklamodawcy mogą kierować swoje przekazy reklamowe wyłącznie do tych internautów, którzy zostali zidentyfikowani jako odbiorcy docelowi ze względu na swój model zachowania w sieci globalnej.

Można wyróżnić takie formy reklamy internetowej:

- *reklama banerowa* – są to statyczne bądź animowane obrazki, które najczęściej są umieszczane na stronach o wysokim natężeniu ruchu. Każdy baner reklamowy jest podlinkowany do strony internetowej reklamodawcy, dzięki czemu użytkownicy po kliknięciu w baner reklamowy zostają zazwyczaj przeniesieni do strony głównej witryny WWW. Najpopularniejszymi rodzajami banerów są billboard (baner główny), skyscraper, expand baner, pop-up, pop-under;

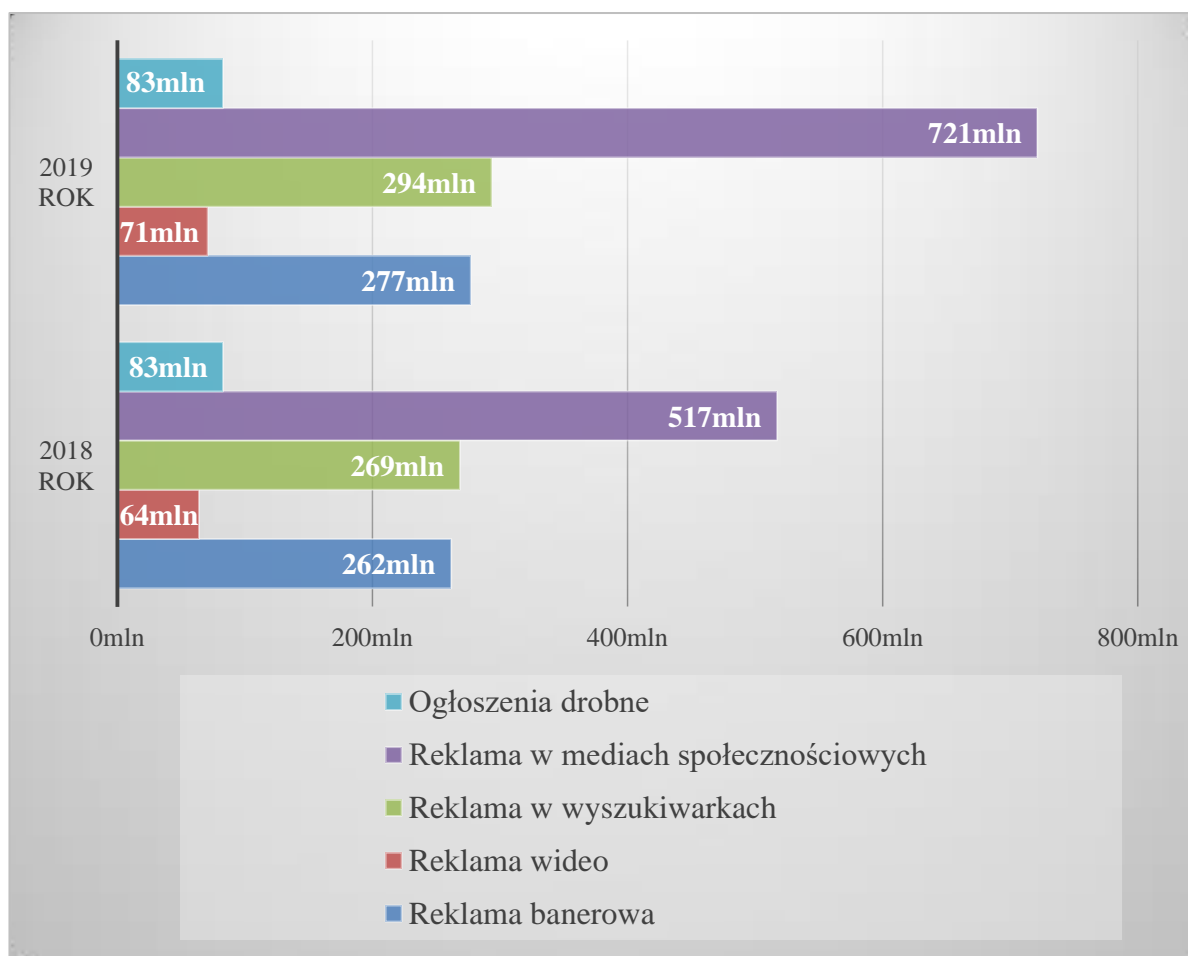
- *reklamy wideo* – są to reklamy, które zawierają treści wideo. Takie przekazy reklamowe mogą być emitowane w wynikach wyszukiwania, na stronie głównej YouTube bądź obok rekomendowanych filmów oraz w oknie odtwarzacza podczas oglądania filmu;

- *reklama w wyszukiwarkach* – są to reklamy pojawiające się w wynikach wyszukiwania po wpisaniu określonych słów kluczowych w pasek adresu przeglądarki przez internautę. Takie reklamy są określane mianem linków sponsorowanych i zawsze są oznaczane napisem „Reklama”.

- *reklama w mediach społecznościowych* – jest to reklama w serwisach społecznościowych, takich jak np.: Facebook, Instagram, Twitter oraz reklama na blogach, polegająca na zdobywaniu uwagi użytkowników oraz generowaniu ruchu internetowego.

- *ogłoszenia drobne (ang. classifieds)* – są to krótkie informacje zamieszczane w ramach danej kategorii tematycznej w wydzielonych zasobach danego serwisu [2].

Na Rysunku 1 został przedstawiony rozkład wydatków na reklamę internetową w 2018 roku oraz prognozowany rozkład wydatków na reklamę internetową w 2019 roku w Polsce.

Rysunek 1. Rozkład wydatków na reklamę internetową w Polsce

Źródło: opracowanie własne na podstawie [3]

Jak wynika z Rysunku nr 1, największy wzrost wydatków na działania reklamowe online prognozowany jest na rynku reklamy w mediach społecznościowych. Oczekuje się, że wydatki na reklamę w tym kanale cyfrowym wzrosną o 28%. Wydatki na pozostałe formy reklamy internetowej pozostaną prawie na tym samym poziomie.

Prognozowany gwałtowny wzrost zainteresowania mediami społecznościowymi wśród reklamodawców jest najprawdopodobniej spowodowany tym, że coraz więcej ludzi woli spędzać czas wolny w serwisach społecznościowych. Według badania Wave 60% użytkowników sieci korzysta z Facebooka chociażby raz dziennie [4]. Reklamy w serwisach społecznościowych, ze względu na możliwość bardzo precyzyjnego targetowania, zapewniają łatwość prowadzenia interakcji pomiędzy firmami a ich odbiorcami docelowymi. Warto jednak podkreślić, że największym wyzwaniem dla reklamodawców próbujących dotrzeć do określonej grupy użytkowników za pomocą platform social media jest stworzenie więzi pomiędzy klientami a marką. Użytkownicy serwisów społecznościowych na ogół nie tolerują reklam bezpośrednio nawołujących do kupowania określonych produktów. Reklamodawcy chcący odnieść sukces w serwisach społecznościowych muszą się skupić na dostarczaniu przydatnych i bardzo atrakcyjnych komunikatów w celu budowania stabilnych i długoterminowych relacji pomiędzy konsumentami a firmą.

Bibliografia:

1. Kolenda P. Wydatki na reklamę online / Raport IAB 2018/2019 „Perspektywy rozwojowe reklamy online w Polsce” // https://iab.org.pl/wp-content/uploads/2018/12/Raport-IAB_Perspektywy-Rozwojowe-Reklamy-Online-w-Polsce_2018-2019-1.pdf – 2018. – Str. 9.
2. Chmielarz W. Systemy biznesu elektronicznego./ W. Chmielarz // Systemy biznesu elektronicznego. – 2007. – Str. 157.
3. Statista. Digital Advertising/ IMF, World Bank, UN and Eurostat// <https://www.statista.com/outlook/216/146/digital-advertising/poland#market-revenue>. – 2018.
4. Business Insider Polska. Facebook nie ma sobie równych w Polsce. Tak wypadamy na tle reszty świata / Business Insider Polska // <https://businessinsider.com.pl/media/internet/najpopularniejsze-serwisy-spolesznosciowe-w-polsce-i-na-swiecie/m9gksls>. – 2017.

Ivanova V. V., Doctor of Economic Sciences, Professor
University of Educational Management
Kyiv, Ukraine

Ivanova O. M., Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Kyiv National University of Trade and Economics
Kyiv, Ukraine

DIGITAL INFORMATION TECHNOLOGIES AND DIGITAL ECONOMY

Informatization of all activities is a global trend, which is becoming a powerful factor in the development of each country. There is no generally accepted model of the information society, because the peculiarities of the socio-economic development of each country and its strategic development plans are too diversified and wide.

Among the directions of formation of the information society in various countries, there are digital economy development and diffusion of digital information technologies in the economic sphere. It will increase the ranking of countries in global market.

Transformation of the economic sphere towards the digital economy formation requires the information market intensification. Its objects are traditionally computer and communication equipment, software, databases, digital information technologies and services.

One of the most important steps of the digital information market development is the recognition of its important role for various business activities. It is this position of many states that has contributed to the priority of their information production and the higher level of economic and social development. Expansion of using information products and the information market development may strengthen a position in the information sphere, ensure the development and improvement of the competitiveness of a digital economy. Introduction of digital information technology by economic entities is of particular relevance in these conditions.

Current direction of economic development leads to the dominant use of the digital communication technologies during generation, dissemination and exchange of knowledge, material production, services and trade, and public administration. Business entities create the units involved in database development and acquisition, local network organization, and provision with computers and digital technologies. Such structures are most interested in the functioning and development of the information market. The development and implementation of digital communication technologies in all sectors of the economy is accelerated.

Development and use of modern digital technologies creates the conditions for implementation of innovation projects that can strengthen the competitiveness of domestic economy.

One of the business innovation activities is the development of new products and technologies based on a significant amount of information involved. They are used to assess the internal and external factors of the possible implementation of innovations.

Business success is based on a system of marketing activities, the effectiveness of which depends on the qualitative management of information flows.

Market saturation with goods and services and, as a result, the intensification of competition, necessitates the introduction of new digital marketing technologies by enterprises.

Marketing based on digital technologies and modern methods of work with information allows business entities to quickly respond to market changes. Such basis of marketing activities changes them and makes competition dynamic. It is conditioned by the accelerated information circulation due to telecommunication digital technologies.

The digital market provides ample opportunities to information business due to its global scale. Competition is strong only between major players. Small and medium-sized information businesses, which consume its products and use technology, are not challenged by intensive competitive pressure. The main issues of such enterprises are the recognized importance of digital technologies as a competitive advantage, identification of market entities requiring the digital information technology introduced, and creation of the information and marketing system based on digital technologies.

Due to network communication (via the Internet), the location of market entities does not affect their competitive status. New ways to reduce costs are emerging. However, special attention should be paid to new competitors may appear quickly and unexpectedly due to their specific digital form. Furthermore, the requirements for the processing of external information flows by economic entities should be strengthened, while constant monitoring of the information space and careful analysis of the obtained data are necessary. Thus, the importance of digital communication technology is increasing. The development of these technologies and their use requires the increasing level of knowledge and appropriate information support.

Digital technologies and communications provided the formation of specific forms of state institutions. Countries use their capabilities to organize public access to the state information.

Formation of the digital model of an economy based on the development of innovation processes requires the mechanisms for their information support, coordination of the state and business entities.

Ніколаєв М. Г., аспірант
*Дніпровський національний університет
імені Олеся Гончара*

МАРКЕТИНГОВІ СТРАТЕГІЇ МІЖНАРОДНИХ КОМПАНІЙ В ГЛОБАЛЬНОМУ ЦИФРОВОМУ СЕРЕДОВИЩІ

Ефективне управління в глобальному цифровому середовищі є актуальною стратегічною метою сучасних компаній в досягненні конкурентних переваг. В теорії менеджменту сформувалися різні підходи щодо формування маркетингових стратегій компаній в умовах змінного бізнес середовища. Доцільно виокремити два концептуальні підходи: класичний (врахування факторів макро- та мікросередовища)

та глобалізаційний, в основі якого розглядається інтеграція процесів глобалізації, монополізації, технологізації, діджиталізації та зміни поколінь [1].

В класичному розумінні формування маркетингових стратегій компаній – це процес, що направляє, координує і стимулює всі підсистеми міжнародної компанії. Проте на сучасному етапі розвитку глобального цифрового середовища значно підвищується роль стратегії як складної багатопланової маркетингової діяльності, що обумовлено декількома факторами: загостренням конкурентної боротьби за ринки збуту товарів; підвищенням уваги споживачів до якості товарів, обслуговування, упакування; збільшенням темпу росту появи нових товарів і товарів-замінників; підвищенням ролі реклами, стимулювання збуту, паблік рілейшнз тощо [2]. За цих умов саме фактори зовнішнього середовища з різним ступенем інтенсивності впливають як на процес прийняття рішення при формуванні стратегії компанії, так і на ефективність її реалізації [3].

Глобалізація прирікає компанії і суспільство на глобальну конкуренцію, а також робить доступними усі світові ресурси – від природних до технологічних та інтелектуальних, що у багато разів прискорює розвиток і збільшує можливості для компаній будь-якого рівня.

Автор Е.М. Климова виділяє декілька основних трендів глобалізації, першим з яких є кількість мандрівників, яка з кожним роком зростає, що змінюють ставлення до глобальних брендів, формують нові потреби й руйнують стереотипи. Другий тренд полягає у тому, що на сьогодні компанії можуть перебувати там, де для них це найбільш вигідно. Не менш важливим трендом є те, що торгові марки й компанії можуть звертатися до людських спільнот без територіальних обмежень. Також сьогодні триває розшарування компаній на глобальні й дрібні. Наступним трендом є новий підхід до сегментації: горизонтальна соціально-демографічна сегментація втрачає актуальність. І останнім трендом можна назвати глобальне наймання працівників: настала ера глобальної конкуренції фахівців, які будуть концентруватися в «креативних містах».

Монополізація світової економічної системи характеризується тим, що сьогодні ядро міжнародного економічного простору становлять близько 500 фінансово-промислових груп транснаціонального типу. У цих компаніях працює понад 70 млн чоловік. Вони щорічно виробляють товари й послуги на суму понад 7,5 трлн дол. Транснаціональні корпорації фактично контролюють дві третини світового торгового обороту. На їх частку припадає понад 80% всіх патентів на інтелектуальну власність і ліцензій на інноваційні технології й «ноу-хау» [1].

У доповіді «McKinsey & Company» та «Business of Fashion» зазначається, що ми вступаємо в нову фазу глобалізації, обумовлену цифровою комунікацією і потоком даних. З 2005 р. транскордонна пропускна здатність зросла приблизно в 80 разів, і протягом десятиліття потоки даних підвищили світовий ВВП більш ніж на 10%. Також експерти стверджують, що потоки даних зараз більше впливають на ВВП, ніж світова торгівля товарами [2].

У цифровій економіці саме використання, розповсюдження, покриття конкретної території, країни, громадян і навіть речей технологіями є платформою змін та трансформацій. На думку експертів, діджиталізація більшості процесів на глобальному ринку відбувається досить швидкими темпами та в перспективі може привести до значних змін, пов'язаних насамперед із роботизацією та автоматизацією процесів як створення продукції, так і її розповсюдження.

Наступним фактором є зміна поколінь. Події того чи іншого проміжку (технологічний прогрес, соціальні та економічні зміни й т.д.) впливають на світогляд

людей, що народилися у цей час, і грають важливу роль при формуванні особистості. Наведені кордони поколінь можуть відрізнятись у залежності від авторів і часу поділу (табл. 1).

Таблиця 1

Характеристика поколінь

Критерії	Покоління Internet, WEB (Y) – 1981-1995 рр.	Покоління комп'ютерів (X) – 1961-1980 рр.	Покоління TV (бебі-бумери) – 1945-1960 рр.
Приналежність до організації	Цінності й корпоративна культура компанії критичні при ухваленні рішення про роботу в ній.	Самодостатній і незалежний. Рідко залишається вірним компанії.	Лояльний до організації.
Стиль роботи	Висока потреба в похвалі, важко сприймає критику. Віддає перевагу управлінню, що ввовлікає.	Для досягнення мети готовий нехтувати правилами.	Старанний працівник. Схильний до мікроменеджменту. Хороший наставник.
Мотивація на роботу	У роботі важливо реалізувати творчий потенціал. Важливо навчання і розвиток.	Прагне знайти більш цікаву роботу і більш високу заробітну плату.	Орієнтований на матеріальний успіх.
Співвідношення роботи та особистого життя	Пріоритет особистого життя над роботою. Робота – засіб досягнення особистих цілей.	Цінність роботи та особистого життя.	У центрі життя – робота.

Джерело: розроблено автором самостійно

П'ять років тому питання про необхідність окремого підходу до представників різних поколінь не було настільки гострим. Основним базисом робочої сили були бебі-бумери й покоління X, які мають багато спільного у своїх характеристиках, на які й орієнтувався бізнес. Але з появою покоління Y, багато компаній відзначили, що вони помітно відрізнялися від інших співробітників. Їх мотивація, залучення в робочі процеси та залучення у компанії мають певні складнощі, хоча їх знання та навички були потрібні ринку [5].

Покоління мілленіалів, тобто людей, що народилися в період з початку 80-х до середини 90-х років, визнається авангардом технологічної революції, що охопила споживчий і діловий ландшафт. І за твердженнями сучасних дослідників їх вплив посилюється. Тільки в США представники покоління мілленіалів складають найбільшу групу співробітників компаній, істотно випереджаючи за кількістю покоління Z і бебі-бумерів. Таке співвідношення демографічних даних має великий вплив на просування нових технологій і стратегій в бізнесі [6].

Необхідність ідентифікації сучасного глобального цифрового середовища у контексті врахування в процесі стратегічного управління компаній полягає в наступному.

По-перше, глобальний цифровий простір за рахунок участі країн у ланцюгах виробництва сприяє зростанню ефективності використання ресурсів у світовій економіці.

По-друге, країни, що входять у систему міжнародних зв'язків, знаходяться в тісній взаємозалежності. У глобальній економіці зміни в одній країні спричиняють зміни в інших саме через механізми розвитку нових бізнес моделей заснованих на цифрових технологіях.

По-третє, в результаті формування маркетплейсів виникають ефекти як в країнах, де здійснюється виробництво, так і в тих, де споживається продукція. Дослідження цих ефектів є актуальним завданням з точки зору визначення стратегії розвитку компаній.

По-четверте, необхідно враховувати, що виробництво товарів здійснюється не тільки з первинних ресурсів (праці і капіталу), але і з використанням напівфабрикатів. Через динамічні взаємодії компаній в вертикально взаємозалежних галузях невелика зміна в одній з галузей може привести до переходу економіки до якісно нового рівноважного стану.

Роль глобального цифрового середовища стала настільки значною, що його динаміка, структурні зрушення, взаємозв'язок з трансформацією глобального виробництва потребує подальшого дослідження.

Література:

1. Климова Э.Н. Глобализация: основные тренды и коммуникационные инструменты. *Международный научно-исследовательский журнал: эконом. науки.* 2015. № 1(32). Ч. 2. С. 44–46.
2. Report «The State of Fashion». *McKinsey&Company.* 2018. URL: https://cdn.businessoffashion.com/reports/The_State_of_Fashion_2018_v2.pdf.
3. Тюха І.В. Основні напрями підвищення товарної політики підприємства при виході на зовнішні ринки. *«Молодий вчений».* Економічні науки. 2017. № 12 (52). С. 782–786.
4. Климова М. Диджитализация бизнеса – и драйвер, и барьер. 2017. URL: <http://expert.ru/siberia/2018/01/delojt-didzhitalizatsiya-biznesa---i-drajver-i-barer>.
5. Как работать в системе 4-х поколений сотрудников? *Advance Group.* 2017. URL: <http://advance.ag/4-generations>.
6. Влияние поколения миллениалов на развитие бизнеса и ИТ технологий. *ITM.* 2018. URL: <http://it-matika.pro/blog/informacionnyye-tehnologii/vliyanie-pokoleniya-millennialov-na-razvitiye-biznesa-i-it-tehnologij>.

МАРКЕТИНГ В УМОВАХ РОЗВИТКУ ЦИФРОВОЇ ЕКОНОМІКИ В УКРАЇНІ

Надзвичайно швидкі зміни в сучасному світі та динамічність розвитку економічного середовища вимагають сьогодні впровадження інноваційних рішень, що стосуються не тільки налагодження виробничого процесу, а й можливих способів ефективного інноваційного управління існуючими системами ведення бізнесу. Множинність факторів, що впливають на діяльність компаній вражає. Досить часто представлені у підручниках покрокові стратегії розвитку бізнесу сьогодні вже не несуть того успіху, який мали ще декілька років назад. А запозичені у високорозвинених країн моделі розвитку досить часто зазнають невдачі при використанні їх у сучасних умовах розвитку вітчизняних компаній.

Не викликає сумніву той факт, що на сучасному етапі науково-технічний розвиток вітчизняних підприємств неможливий без впровадження нової техніки і технологій, активної винахідницької діяльності та ефективного використання ресурсів. Багаточисельні спроби сформувані ефективні стратегії науково-технічного розвитку нерідко підкреслюють комплексність проблеми і неможливість її вирішення тут і зараз, використовуючи успішний досвід інших країн або застосовуючи універсальний набір інструментів [1].

Дану тенденцію досить легко простежити у сфері агровиробництва, де значна частина малих фермерів працюють за старими шаблонами і не планують змінювати звичні напрацьовані роками форми діяльності. Це також є наслідком неможливості проведення маркетингових досліджень, проте невеликими кроками цифрова економіка робить свою справу та змушує звертатися до нових більш ефективних та зручних способів управління і виробництва, що інколи є не результатом маркетингових заходів а вимогою сьогодення.

Відповідно до нових форм економічної активності вимагають змін у стилі проведення і маркетингові дослідження. У зв'язку з цим відбувається переорієнтація методів збору інформації з реальної сфери у віртуальний простір. Маркетингові дослідження в Internet-просторі за охопленням аудиторії, швидкістю обробки результатів, повноти інформації, на думку М. В. Макарової, не мають аналогів [5]. Проте дані дослідження вимагають значних коштів, а за відсутності державної підтримки, це є однією із першопричин неможливості виміряти той економічний ефект, який дозволить зробити повноцінний аналіз як маркетингової діяльності, так і впливу розвитку цифрових технологій на ефективність діяльності компаній.

Спрямування всіх галузей економіки у світ цифрової активності є головним рушійним фактором сучасного світу, і України у тому числі. Саме розвиток цифрової економіки дозволить сьогодні вітчизняному бізнесу вийти на новий рівень розвитку. При цьому надзвичайно важливим є обмін досвідом на світовому рівні, розробка та впровадження високотехнологічних шляхів управління тими процесами, що відбуваються в світовій економіці. Основною проблемою при цьому є низька адаптаційна здатність багатьох виробництв до нових технологій розвитку.

Новітні інформаційні системи, кількість яких щороку збільшується, спрямовані на вдосконалення та полегшення ведення діяльності, а тому розуміння їхніх структур і

механізмів взаємодії надає змогу оцінити ефективність такої системи та визначити її основні переваги і недоліки [2].

Саме тому кожне підприємство та кожен бізнес у найближчому майбутньому змушений буде пройти через процеси цифрової трансформації, що включає в себе зміни в організаційній культурі та впровадженні нових цифрових технологій і комунікацій.

Великий бізнес вже розуміє, що настав час здійснювати цифрову оптимізацію виробничих та управлінських процесів. Водночас, у багатьох малих підприємств цикл програм до цих пір вимірюється місяцями, якщо не роками; вони використовують ізольовану інфраструктуру і жорстку, застарілу архітектуру – тобто продовжують стикатися з бар'єрами на шляху до цифрової трансформації. Статистика свідчить, що 12% підприємств використовують застарілі інформаційні технології, 42% демонструють прогрес в ІТ-трансформації, але мало впроваджують сучасні технології дата-центрів, 41% підприємств використовують і модернізують технології дата-центрів і методи доставки ІТ-послуг, і лише 5% підприємств йдуть в ногу з цифровими перетвореннями [3].

Сучасний маркетинг та менеджмент будь-якого підприємства не може ефективно функціонувати без доступу до мережі Інтернет та без проведення відповідних досліджень, аналітики. Як свідчать дані Держстату України (Табл.1.), кількість абонентів мережі Інтернет станом на 01.10.2018 зросла на 99,3% у порівнянні з аналогічним періодом 2017 року та склала 26014,9 тис. осіб, з них 25175,0 тис. осіб (або 96,8%) отримують послуги широкопasmового доступу до мережі Інтернет.

Помітним також є збільшення кількості користувачів мережі Інтернет в сільській місцевості – на 61,8 тис. од. у 2018 році порівняно з 2017 роком. Такі позитивні зрушення є свідченням того, що вітчизняний бізнес рухається у правильному напрямку, у напрямку цифрової економіки.

Таблиця 1

Забезпеченість населення мережею Інтернет в Україні

Показники	Станом на 1.10.2017 тис. од.		Станом на 1.10.2018 тис. од.		Абсолютна зміна тис. од, +/-	
	Всього	В т.ч. населення	Всього	В т.ч. населення	Всього	В т.ч. населення
Абонентів Інтернет усього	13052,6	10714,0	26014,9	23395,2	12962,3	12681,2
у т.ч. у сільській місцевості	569,9	552,5	631,7	608,7	61,8	56,2
За видами підключення усього	11696,8	9587,8	24939,8	22588,3	13243,0	13000,5

Джерело: [4]

Для вітчизняного сільського господарства це значні показники, які є тим рушійним фактором, що можуть забезпечити швидке та ефективне зростання у найближчому майбутньому.

Нині, 90% не цифрових підприємств зіткнулися зі зростанням конкуренції із цифровими, фактично 87% підприємств включають digital трансформацію в стратегію розвитку, 40% підприємств-лідерів протягом 5 років будуть витіснені, якщо не

піддадуться цифровій трансформації та не переорієнтують свої управлінські моделі на нові цінності та орієнтири. Нині підприємства мають використовувати не одну, а цілий комплекс інтегрованих цифрових технологій, продуктів та послуг (BioTech, NanoTech, RetailTech, BlockChain, Digital marketing, TeleHealth та інші). Всі вони мають певну цінність для бізнесу – прискорюють роботу, економлять ресурси, збільшують прибуток, створюють унікальний досвід, відкривають принципово нові гілки розвитку [3].

Основними перешкодами на шляху до активного розвитку цифрової економіки в Україні є відсутність законодавчої бази та статистичного забезпечення даного виду діяльності. Онлайн та маркетингові дослідження на українському ринку проводяться лише такими компаніями, як Action Date Group, GfK Ukraine, In Mind, Nielsen, UMG. Проте не всі мають змогу дозволити собі проводити дані дослідження, що значно стримує розвиток цифрової економіки.

Саме тому в умовах повної відсутності інформації про стан вітчизняного ринку в просторах Інтернет виникає об'єктивна необхідність у створенні державних організацій з проведення маркетингових досліджень, які б могли забезпечити статистичною інформацією всі види бізнесу. Адже на сьогодні відсутність достовірних даних є головною проблемою, що гальмує розвиток компаній та практично блокує можливість повноцінного проведення аналізу стану цифрового розвитку економіки в цілому.

Література:

1. Грищенко О. Ф. Науково-технічний розвиток промислових підприємств України / О.Ф. Грищенко // Проблеми та перспективи маркетингу в умовах розвитку цифрових технологій: матеріали Всеукр. наук.-практ. Інтернет-конф. (5 жовтня 2018 р). – Луцьк: ІВВ Луцького НТУ. – 2018. – С. 106-108.
2. Дрозд І.К. Інформаційні технології як фактор удосконалення облікових процесів / І.К. Дрозд, В.О. Вдовіченко // Науково-практичне видання незалежний аудитор. – 2013. – № 4(II). – С. 2-11.
3. Гудзь О.Є. Цифрова економіка: зміна цінностей та орієнтирів управління підприємствами / Є. О. Гудзь // «Економіка. Менеджмент. Бізнес». – 2018 – № 2 (24). – С. 4-12.
4. Національна комісія, що здійснює державне регулювання у сфері зв'язку та інформації. – [Електронний ресурс]. – <https://nkrzi.gov.ua/index.php?r=site/index&pg=150&language=uk>.
5. Суворова С.Г. Розвиток маркетингових Інтернет досліджень в умовах поширення електронної комерції / С.Г. Суворова // Вісник східноєвропейського університету економіки і менеджменту. – 2012. – Випуск 1(11). – С. 81-89.

Sokolova H. B., Postgraduate Student
Shevtsova H. Z., Doctor of Economic Sciences, Associate Professor
Institute of Industrial Economics of NAS of Ukraine
Kyiv, Ukraine

DIGITALIZATION AS A MODERN FACTOR IN THE TRANSFORMATION OF ECONOMIC CULTURE

In the transition to a neo-industrial society, there is a need to study the issues of the economic culture development. There are global changes in all of spheres of life of modern society. Transformation processes are accompanied by a digital revolution that covers all aspects of business and offers effective ways of development with the use of new digital technologies. Successful economic changes can not be permanent without the proper changes in a culture.

Digital transformation is the transformation of business processes, competencies, models, knowledge changes, actions for the best use of new possibilities of digital technologies. Enterprises that support change and are ready for them, increase their value, have great opportunities for development and success.

The mechanism of digitalization, as a way of economic growth of the country, is set out in the Concept for the Development of the Digital Economy and Society of Ukraine for 2018-2020 [1]. The main objective of the Concept is to implement an accelerated digital development scenario, which is most relevant to Ukraine from the point of view challenges, needs and possibilities.

The concept contains the vision of transforming the economy from traditional to digital, determines defines that the development of creative culture and the ability to generate ideas – these are the priority tasks on the way to digitalization of the country.

The driving force of the digital economy is human capital, that knowledge, talents, skills, abilities, experience, intellect of people. Creation and implementation of the national program of studies general and professional digital competences is foreground job on a way to speed-up development of digital economy.

Economics and culture are interconnected and include for itself economic, cultural, technological and social aspects. Only the valued orientations on creativity can radically change the direction of the movement of the national economy to future prosperity.

A creative approach based on the capitalization of human talent and its intellectual potential, together with the accelerated development of a service economy based on ICTs, can accelerate the creation of strategic capacities of the national economy and become a catalyst for its modernization and the creation of a new high-tech economy [2]. The authors of the doctrine of balanced development, “Ukraine 2030”, note that creativity, knowledge and access to information are powerful drivers of economic growth.

For more effective use of digital technologies, enterprises must constantly implement new technologies and test them. The ability to adapt quickly to change and optimize your work, to meet the expectations of the client are the main challenges that bring digitalization to business. More and more countries turn the attention to the development of the digital economy. It is expected that by 2020 the share of the digital economy will be from 22% to 28% of the world economy [3].

The digital economy primarily depends on the development of communication technologies, which are based on broadband access to the Internet, as well as the development of mobile communications, satellite communications. Studies indicate that

when the Internet access infrastructure increases by 10%, this results in a 1.38% growth in the country's economy [3].

According to research by McKinsey [4], Europe today uses 12% of its digital potential, the United States is 18%, Germany – 10%, and the United Kingdom – 17%. This shows that even the advanced economies do not yet use all their potential.

Every day there are new opportunities appear for the conduct of business with the use of digital technologies:

- 1) doing business 24/7 – the most important transformational trait;
- 2) digital transformation in e-commerce (such as Amazon.com, Alibaba.com);
- 3) the use of online content for booking (such as Expedia, Booking.com) – the transformation of the tourism industry;
- 4) digital transformation in banking (online banking, a large network of ATMs, etc.);
- 5) digital transformation in health care (storage and exchange of clinical data, electronic medical records, primary health care system, etc.).

Enterprises need to build their digital development strategy, which should include the following components: an increase in the number of jobs associated with digital conversion; introduction of automation, new software; digital transformation in employee training (using video lectures, online learning); increasing the value of information and the need for data protection.

Modern labour force tests changes also because utilizes digital instruments such as mobile devices and technologies that make them mobile and create new possibilities for co-operation.

Organization in the era of digital transformation determines much more than just the actual structure of the company. The organization of the world of digital transformation includes a new digital culture and a set of new practices and approaches.

Changes in culture are the most important in the process of digital transformation, they are complex in content and need much time. This is primarily the flexibility of the organization, the business innovation, the ability to respond to changes in the external environment. Digital technology provides great possibilities for development of economic culture in a digital environment. Creation of culture of permanent changes is a key factor in the process of digital transformation.

References:

1. Pro skhvalennia Kontseptsii rozvytku tsyfrovoy ekonomiky ta suspilstva Ukrainy na 2018-2020 roky ta zatverdzhennia planu zakhodiv shchodo realizatsii: Rozporiadzhennia Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 17.01.2018 № 67-p. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/67-2018-p>.
2. UKRAINA 2030: Doktryna zbalansovanoho rozvytku. Vydannia druhe. Lviv: Kalvariia, 2017. 164p.
3. Goh Sh., Din V., Lanshina T. The role of the group of twenty in the global management of the digital economy // Bulletin of International Organizations. 2017. V. 12. No. 4. P. 169-181.
4. Bughin J., Hazan E., Manyika J. Digital Europe: Realizing the continent's potential. McKinsey Global Institute. 2016. URL: <https://www.mckinsey.com/~media/mckinsey/business/digital-europe-full-report-june-2016>.

Трифопова Е. В., д.э.н., доцент
Национальный технический университет «Днепровская политехника»
г. Днепр, Украина

Трушкина Н. В., к.э.н.
Институт экономики промышленности НАН Украины
г. Киев, Украина

КЛИЕНТООРИЕНТИРОВАННОСТЬ КАК ИНСТРУМЕНТ ЛОГИСТИЧЕСКОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ ПРЕДПРИЯТИЙ В УСЛОВИЯХ ЦИФРОВИЗАЦИИ БИЗНЕСА

Современные условия и требования ведения бизнеса вынуждают предприятия кардинально меняться, чтобы занимать ведущие конкурентные позиции на рынке. Особенно это актуально в эпоху цифровой трансформации. В связи с этим предприятия уделяют большое внимание технологической составляющей цифровизации бизнеса на основе перехода на «облачное» программное обеспечение, модернизации ИТ-инфраструктуры, формирования цифровых каналов и информатизации бизнес-процессов.

Ключевой вектор цифровой трансформации бизнеса должен быть направлен на обеспечение клиентоориентированности в контексте концепции рыночно-ориентированного менеджмента. Это подтверждается и результатами проведенного Агентством электронного консалтинга Econsultancy опроса среди компаний [1].

Так, на вопрос «Какие характеристики, на Ваш взгляд, являются наиболее важными для успешности в цифровой экономике?» были получены такие ответы: клиентоориентированность (58% респондентов); основанное на анализе данных управление (40%); инновационность (28%); готовность к сотрудничеству (28%); гибкость (25%). Как видно, более половины респондентов считают клиентоориентированность действенным инструментом ведения бизнеса с использованием цифровых технологий.

В то же время на вопрос «С какими проблемами Вы сталкиваетесь при построении клиентоориентированной компании?» ответы распределились следующим образом: функциональная разобщенность препятствует обмену данными (52%); корпоративная культура не выстроена вокруг требований клиентов (39%); отсутствуют технологические платформы, позволяющие управлять данными (35%); отсутствует общепринятое определение клиентоориентированности (31%); ИТ-подразделения не способны поддерживать коммуникации с клиентами (28%); недостаточная компетентность в анализе данных (28%); организация сфокусирована на продажах, а не на потребителе (28%).

Таким образом, клиентоориентированность тесно взаимосвязана с цифровой экономикой. Полная ориентация на потребителя достигается за счет организации аккумулирования, структурирования и обмена информацией, а высокий уровень конкурентоспособности в цифровой экономике невозможен без клиентоориентированного подхода к управлению.

По оценкам Дж. Коулмана, реализация стратегий, методов и систем для роста лояльности клиентов способствует повышению прибыльности компании на 25-100% [2]. При этом при правильном внедрении программ лояльности достигается маркетинговый эффект в размере 20% за счет увеличения объемов продаж на 15% [3, с. 12]. Американскими исследователями установлено, что 1% роста индекса удовлетворенности покупателей приводит к 3% увеличению капитализации компании [4].

Стремительное развитие цифровых технологий позволяет предприятиям анализировать запросы клиентов, реагировать на них в режиме реального времени и совершенствовать способы маркетинговой коммуникации потребителей с

компаниями. Согласно исследованиям, одним из важнейших критериев значимости является скорость в решении проблем клиентов. Например, в сервисный центр Samsung по цифровым каналам сегодня поступает около 25% всех запросов. И ежегодно их число растет на 30%. В будущем онлайн-каналы станут основным способом общения с клиентами, а онлайн-чаты заменят call-центры. При этом следует отметить, что уровень логистического обслуживания потребителей в чате достаточно высокий и работа сервиса в таком формате эффективная (так, один сотрудник может одновременно общаться с 4 клиентами) [5].

По мнению ряда ученых, необходимым условием для эффективного управления бизнес-процессами клиентоориентированной компании в контексте цифровой экономики является стратегическое выравнивание, трансформация менеджмента и корпоративной культуры, использование информационных технологий, управление человеческими ресурсами [6, с. 26-28].

На основе обобщения научной литературы и результатов исследований выявлены ключевые тенденции трансформации логистической деятельности предприятий на принципах клиентоориентированности в эпоху цифровой революции:

- необходимость предвосхищения запросов потребителей;
- персонализация продуктов, опыта и общения с помощью цифровых технологий;
- переход на гибкие методы управления;
- трансформация маркетинговой структуры предприятий (появление специалистов по потребительским предпочтениям и обработке данных);
- увеличение количества потребителей, желающих общаться посредством цифровых каналов;
- рост объема трафика в цифровых каналах и сокращение количества телефонного общения с клиентами. Для этого необходимо перестраивать существующую бизнес-модель и обеспечивать мультиканальность в коммуникациях;
- внедрение чат-ботов как одного из самых эффективных способов обеспечения моментальной клиентской поддержки. С их помощью клиенты не только экономят время на посещение сервисного центра, но и получают ответы на вопросы в удобной форме в виде текстового сообщения. В результате использования чат-ботов в сервисе Samsung упростилось дистанционное управление операционными показателями, сократилось количество жалоб клиентов, скорость работы сервиса выросло на 11%;
- развитие эмпатии, то есть умения сотрудников предприятия посмотреть на себя «глазами» клиентов, поставить себя на их место, понимать их. В настоящее время классическая маркетинговая концепция 4P уже не действует без эмпатии.

Поэтому целесообразно применять комплексный клиентоориентированный подход к организации логистического сервиса, сущность которого заключается в трансформации внутренней культуры общения в компании, поддержании доброжелательной атмосферы общения и цифрового взаимодействия с потребителями с помощью онлайн-каналов. Все это будет способствовать повышению уровня удовлетворенности потребителей сервисом приблизительно на 3%.

Исходя из вышеизложенного, можно сделать такой вывод. В современной цифровой среде возрастает роль и значение клиентоориентированного подхода к управлению логистической деятельностью предприятий. Клиентоориентированность означает выстраивание всех бизнес-процессов вокруг потребностей клиентов и рассматривается как инструмент по созданию ценностей для потребителей и использованию инновационных технологий для изменения клиентского опыта. Клиентоориентированность является действенным фактором повышения уровня и качества логистического обслуживания в цифровой экономике.

Она реализуется не только в маркетинговой стратегии развития, но и в форме партнерского взаимодействия с потребителями, которое носит многоканальный характер.

Литература:

1. Building a Digital Culture. Best practice guide, 2017. URL: <https://www.econsultancy.com/reports/building-a-digital-culture>.
2. Коулман Дж. Никогда не теряйте клиента. Превратите любого покупателя в пожизненного клиента за 100 дней. Пер. с англ. М. Чамахидзе-Дорониной. Москва: Библос, 2018. 340 с.
3. Жильцова О.Н. Клиентоориентированность бизнеса. *Ведомости*. 2015. № 48. С. 12-13.
4. Fomell C., Rust R., Dekimpe M. The Effect of Customer Satisfaction on Consumer Spending Growth. *Journal of Marketing Research*. 2010. Vol. 47. No 1. P. 28-35.
5. Нигматуллин Р. На службе цифр и улыбок: как меняются сервисные центры в XXI веке. URL: <https://hbr-russia.ru/innovatsii/trendy/P22311>.
6. Аренков И.А., Крылова Ю.В., Ценжарик М.К. Клиентоориентированный подход к управлению бизнес-процессами в цифровой экономике. *Научно-технические ведомости СПбГПУ. Экономические науки*. 2017. Т. 10. № 6. С. 18-30. DOI: 10.18721/NE.10602.

CROSS-BORDER COOPERATION, DECENTRALIZATION AND REGIONAL ECONOMICS

Лаврентьев М. М., с.н.с.

*Державна наукова установа «Інститут освітньої аналітики»
м. Київ, Україна*

ВПЛИВ БЮДЖЕТНИХ ІНСТРУМЕНТІВ НА ПОКАЗНИКИ РЕГІОНАЛЬНОГО РОЗВИТКУ

На сучасному етапі розвитку економіки України одним із головних завдань функціонування держави є стимулювання розвитку регіонів, оскільки саме від ступеня зростання їх соціально-економічних показників залежить загальний стан економіки країни. Держава має у своєму розпорядженні значну кількість інструментів підтримки та стимулювання регіонального розвитку, серед яких і бюджетні. Наразі в Україні застосовується значна кількість бюджетних інструментів підтримки та стимулювання регіонального розвитку, серед яких надання бюджетних дотацій, субсидій, субвенцій, кредитів, створення фондів у складі бюджету для фінансування регіональних програм економічного розвитку та інвестиційних проектів та інші. Але застосування бюджетних інструментів повинно обґрунтовуватися, з огляду на особливості етапу розвитку країни, особливості розвитку регіонів, економічних і соціальних чинників, бути узгодженим зі стратегією розвитку економіки, а також погоджені між собою й пріоритетами, які прийняті на законодавчому та урядових рівнях, що створить можливість активізувати інвестиційні процеси в усіх сферах економіки та врівноважити регіональні диспропорції.

Однією з сучасних проблем застосування бюджетних інструментів підтримки та стимулювання регіонального розвитку є їх низька ефективність, що зумовлює потребу у вдосконаленні існуючих та запровадженні інших, більш раціональних. Зокрема, нові вимоги до фінансового забезпечення регіонального розвитку, а саме відмова від патерналізму та перехід регіонів та громад до самозабезпечення на основі пошуку ресурсів на місцях, розкриття та ефективного використання внутрішнього потенціалу зумовлюють і зміну підходів до відбору і формування інструментів фінансового забезпечення регіонального розвитку [1, с. 34].

В останні роки в Україні суттєво вдосконалено законодавство з регіонального розвитку, розроблено та прийнято ряд нормативно-правових актів щодо стратегій регіонального розвитку, середньострокового планування бюджетних коштів, розробки та впровадження нових бюджетних інструментів підтримки та стимулювання регіонального розвитку (ДФРР, субвенції з державного бюджету місцевим бюджетам на здійснення заходів щодо соціально-економічного розвитку окремих територій та на формування інфраструктури об'єднаних громад). Проводиться реформа децентралізації в тому числі фінансова.

Але, разом з тим, наразі в Україні відсутня програма державних інвестицій (перелік пріоритетних проектів з урахуванням середньострокової бюджетної перспективи) та багаторічна стратегія щодо капіталовкладень на загальнодержавному та місцевому рівнях. Фінансування стратегічного розвитку регіонів в Україні на сьогодні відсутнє або існує в дуже фрагментарній формі в окремо взятих містах (у найбільш фінансово самозабезпечених регіонах).

Потреба в оптимізації та належному використанні державних інвестицій обумовлює необхідність поліпшення координації та синергії між інвестиціями, що здійснюються за рахунок різних джерел фінансування всіма учасниками процесу розвитку – державою, регіональною і місцевою владою на певній території. Це можна вважати певною формою планування або координації регіонального розвитку [2, с. 31].

Як показує практика, більшість державних витрат на місцевому рівні в Україні є поточними і часто «авральними». Як правило, вчасно або з невеликим запізненням фінансуються лише «захищені» статті витрат. Капітальні проекти якщо і здійснюються, то лише у сфері будівництва або ремонту соціально значущих об'єктів, таких як комунальна інфраструктура, школи, лікарні тощо. Більшість заходів у рамках регіональних угод або інвестиційних субвенцій спрямовані на розбудову базової інфраструктури та «затикання дірок» у фінансуванні поточних витрат. Майже не йдеться про проекти, спрямовані на перспективу, дійсно розвиткові заходи, які б мали вплив на зрушення у структурі економіки, її продуктивності, трудомісткості, а також на структуру зайнятості або доходи від активної економічної діяльності [2, с. 15].

Враховуючи вищенаведене, актуалізується питання щодо визначення впливу бюджетних інструментів на показники регіонального розвитку, а саме їх ефективність.

В результаті дослідження впливу капітальних інвестицій з державного та місцевих бюджетів на основні показники регіонального розвитку було оцінено 4 панельних моделей з фіксованими ефектами.

Побудовані моделі засвідчили незначний вплив капітальних інвестицій з державного та місцевих бюджетів на розвиток регіонів в Україні. Про це, зокрема, свідчать невисокі значення коефіцієнтів детермінації в моделях. Водночас капітальні інвестиції з державного та місцевих бюджетів є значимими у всіх моделях. В більшості моделей вплив інвестицій на розвиток регіонів відбувається із часовим лагом 4.

Коментуючи результати моделювання, зазначимо, що в результаті зростання державних капітальних інвестицій на 1% обсяг будівельних робіт зростає на 2,96% з лагом в 4 квартали.

В результаті зростання державних капітальних інвестицій на 1% обсяг реалізованої промислової продукції зростає на 2,39% з лагом в 5 кварталів.

Необхідно зазначити, що на обсяг реалізованої промислової продукції та обсяг виконаних будівельних робіт вплив здійснюють тільки капітальні інвестиції за рахунок коштів державного бюджету з лагом 5 та 4 відповідно.

Зміна державних капітальних інвестицій та капітальних інвестицій за рахунок коштів місцевих бюджетів майже не справляє впливу на безробіття.

Зростання державних капітальних інвестицій на 1% спричиняє підвищення капітальних інвестицій за рахунок власних коштів підприємств та організацій на 3,1% з лагом в 4 квартали. Водночас зростання капітальних інвестицій за рахунок коштів місцевих бюджетів на 1% спричиняє зростання капітальних інвестицій за рахунок власних коштів підприємств та організацій на 1,5% з лагом 3.

Підсумовуючи результати моделювання можна зазначити, що майже основний вплив на досліджувані показники регіонального розвитку справляють саме капітальні інвестиції за рахунок коштів державного бюджету, зокрема на збільшення обсягу будівельних робіт, обсягу реалізованої промислової продукції та обсягу капітальних інвестицій за рахунок власних коштів підприємств та організацій, що пов'язано з напрямком спрямування таких державних інвестицій, а саме інфраструктурні проекти. Натомість капітальні інвестиції за рахунок коштів місцевих бюджетів мають

лише незначний вплив на зростання обсягу капітальних інвестицій за рахунок власних коштів підприємств та організацій.

Негативним є те, що капітальні інвестиції за рахунок коштів як з державного так і місцевих бюджетів не справляють вплив на рівень безробіття, тобто на створення нових робочих місць.

Таким чином, результати дослідження демонструють незначний вплив досліджуваних бюджетних інструментів на показники регіонального розвитку, що вказує на їх низьку ефективність. Існує необхідність вдосконалення бюджетних інструментів підтримки регіонального розвитку та концентрації уваги на інструментах бюджетного стимулювання ефективного використання внутрішнього ресурсу регіонів (використання громадами грантів та залучення інвестицій до розвитку території). Наразі доцільно розвивати практику співфінансування проектів розвитку регіонів за визначеними цілями з ДФРР та обласних бюджетів. Для стимулювання та активізації ініціативи місцевих органів влади доцільне поступове підвищення частки співфінансування з місцевих бюджетів проектів регіонального розвитку, які реалізуються за рахунок коштів ДФРР, із 10 до 20%, що відповідає моделі співфінансування країн ЄС.

Література:

1. Економічна стратегія та політика реалізації європейського вектору розвитку України: концептуальні засади, виклики та протиріччя: монографія / за ред. член кор. НАН України, д.е.н., проф. В.Д. Базилевича, д.е.н., проф. Осецького В.Л. – К.: Київський національний університет імені Тараса Шевченка; НДС «Центр економічних досліджень»; ТОВ «СІК ГРУП Україна», 2018. – 536 с.

2. Регіональний розвиток та державна регіональна політика в Україні: стан і перспективи змін у контексті глобальних викликів та європейських стандартів політики. Аналітичний звіт. URL: <http://surdp.eu/Analytical-Report> (дата звернення: 18.01.2019).

Pozdniakova A. M., Postgraduate Student

*Research Centre for Industrial Problems of Development of NAS
Kharkiv, Ukraine*

SMART CITY INDEX FOR UKRAINIAN CITIES

In Ukraine, as in many other countries currently there is neither commonly accepted definition for Smart City nor a methodology for measuring smartness and sustainability of cities. However, some of the studies measure one or several components of the concept – Transparent Cities Ranking (Transparency International), The ranking of comfortability of Ukrainian cities (Focus magazine), The Poll of International Republican Institute, Cultural and Creative Capital index for Ukrainian Cities (CEDOS) etc.

Taking into account the Ukrainian context, we suggest to split the estimation process in two stages: a) creating conditions for building the concept; b) actual measurement of the sustainability and smartness of cities [1].

The initial (preparation) stage can be broadly described as technical and organizational provision. It implies that people should have devices (PCs, smartphones, laptops, etc.) available and Internet access. Moreover, the state should provide citizens with the access to open data, since this allows creating smart applications and solutions to improve the quality of life. We will call this component “Digitalization” (Fig. 1).

The second component of the preparation stage implies the availability of a smart city strategy, platform for communication and feedback, establishment of a responsible body, etc. We will refer to it as “Conceptualization”.

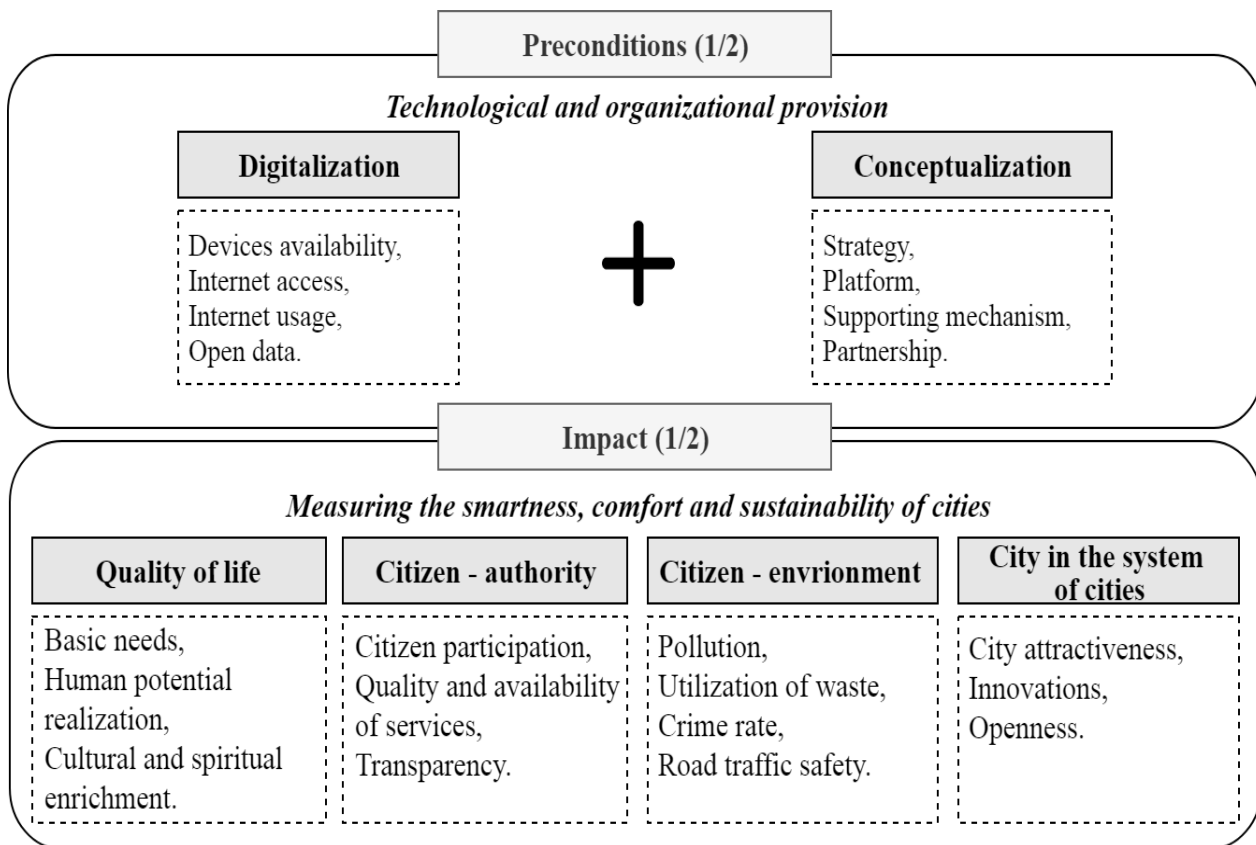

Fig. 1. Smart city index framework

The second stage measures actual people-friendliness, sustainability and smartness of cities as living environment, which can be disclosed through the following scheme:

1. Quality of life of citizens. The city of the future ensures satisfaction of all basic human needs (housing, food, clothes, health, etc.). It provides opportunities to reveal human potential (education, business creation, job search) and opportunities for intellectual enrichment (cultural area, travel opportunities, etc.).

2. “Citizen – authority” axis. It considers the quality of relations between citizens and authorized bodies (transparency, availability of services, accountability, etc.), as well as the civil activity of the inhabitants.

3. “Citizen – environment” axis. This dimension covers safe existence of citizens and their impact on the environment.

4. “City in a system of cities” axis. It measures attractiveness of a city for people who do not reside in it (attractiveness for tourists or business), including exchange of knowledge and experience with other cities.

The index is built through the aggregation (arithmetic mean) of components. Prior to this, indicators were re-scaled using min-max transformation (see Fig. 2).

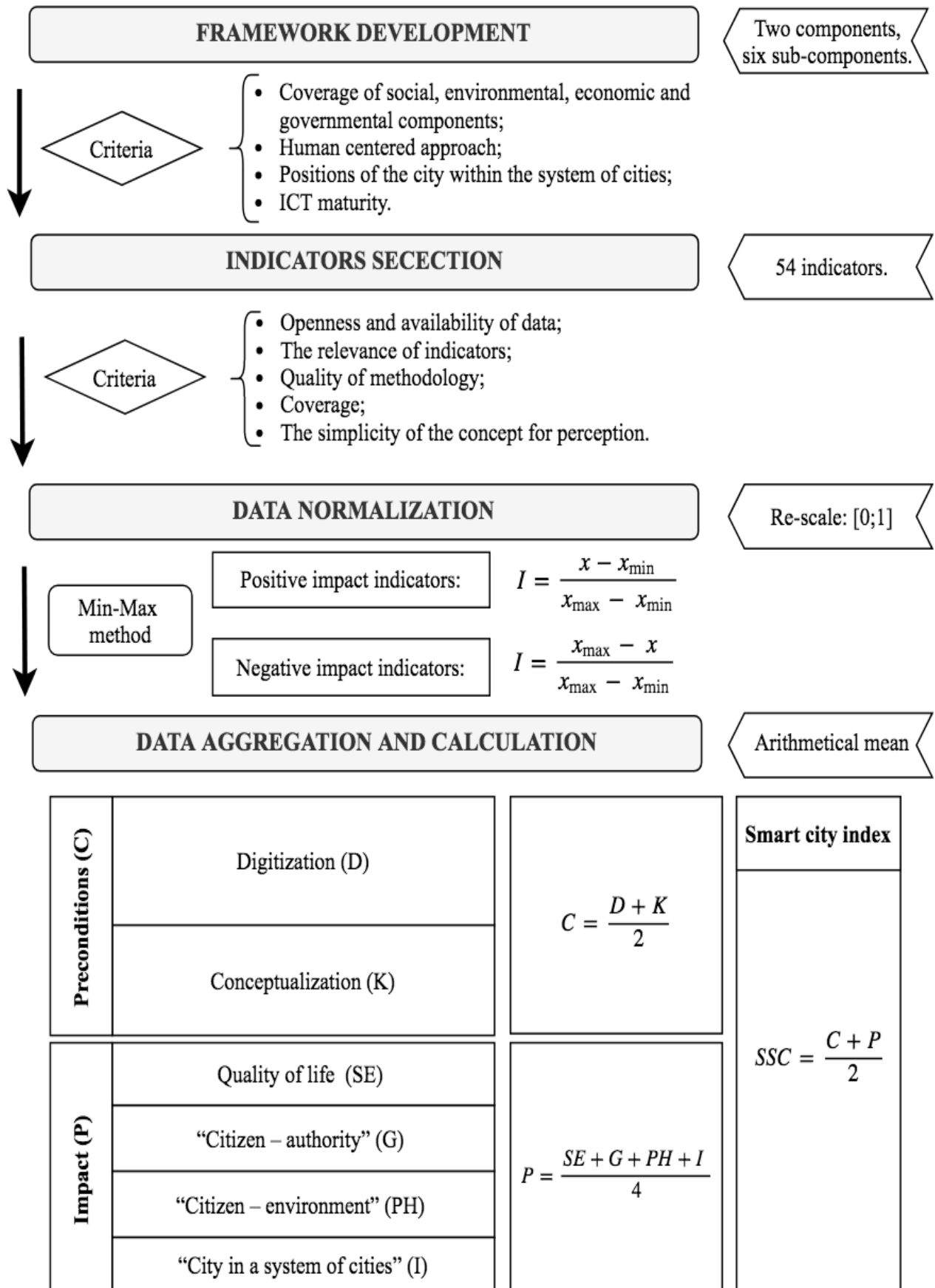

Fig. 2. Smart city index development algorithm

We have tested the methodology on six selected cities and considered two periods 2016 and 2017, the missing data on the city level has been replaced by the averaged regional data (see Table 1).

Table 1

Smart city index

	Kharkiv		Kyiv		Lviv		Dnipro		Vinnytsia		Odessa	
	2016	2017	2016	2017	2016	2017	2016	2017	2016	2017	2016	2017
Digitalization	0,43	0,57	1,00	1,00	0,53	0,46	0,48	0,66	0,30	0,38	0,58	0,63
Conceptualization	0,00	0,50	1,00	1,00	0,5	0,75	0,25	0,50	0,25	0,50	0,00	0,00
PRECONDITIONS	0,21	0,53	1,00	1,00	0,52	0,61	0,37	0,58	0,27	0,44	0,29	0,32
Citizen – authority	0,44	0,33	0,65	0,72	0,75	0,73	0,33	0,54	0,74	0,89	0,28	0,42
Citizen – environment	0,65	0,67	0,42	0,39	0,69	0,61	0,26	0,37	0,82	0,86	0,50	0,49
Quality of life	0,40	0,35	0,73	0,68	0,45	0,38	0,34	0,27	0,35	0,36	0,20	0,19
City in a system of cities	0,45	0,36	0,98	0,94	0,44	0,42	0,32	0,34	0,17	0,17	0,28	0,31
IMPACT	0,48	0,43	0,70	0,68	0,58	0,54	0,31	0,38	0,52	0,57	0,31	0,35
INDEX	0,35	0,48	0,85	0,84	0,55	0,57	0,34	0,48	0,40	0,50	0,30	0,34

Author's calculations

Kyiv and Lviv are the leaders of our rating. Kyiv has developed Smart City Concept back in 2015, in 2017 it was adopted on the official level and closer cooperation was established. The city has a platform for communication, feedback and constant updates [2].

In 2016 Lviv has adopted Digital transformation program for 2016-2020 [3]. The city recently started to conduct annual Smart City Forum (451°E) to get acquainted with the experience about implementing of Smart City in other cities of the world and begin developing the concept of Lviv Smart City.

The third place belongs to Vinnytsia which is one of the pioneering cities in e-gov smart solutions, for instance, Citizens portal has been launched back in 2013.

Kharkiv and Dnipro are sharing the fourth place. Both do not have a formally adopted smart city strategy but possess a great innovative potential. Recently specialized institutions have been established in both cities that should contribute greatly to smart city concept development.

In general, digital transformation and innovations, as well as the movement towards the open data, will allow us to involve even more indicators for analysis, so the methodology for 2018 will need to be revised in order to maintain its relevance.

Meanwhile, the results show that cities that have already officially adopted plans to build a digital society and use technologies in different areas of life are scoring better than cities which implement innovations on an ad-hoc basis (Fig. 3). In addition, ICT maturity of the society plays a crucial role, as well as mechanisms for working with people who cannot benefit from the technological advancements for certain reasons.

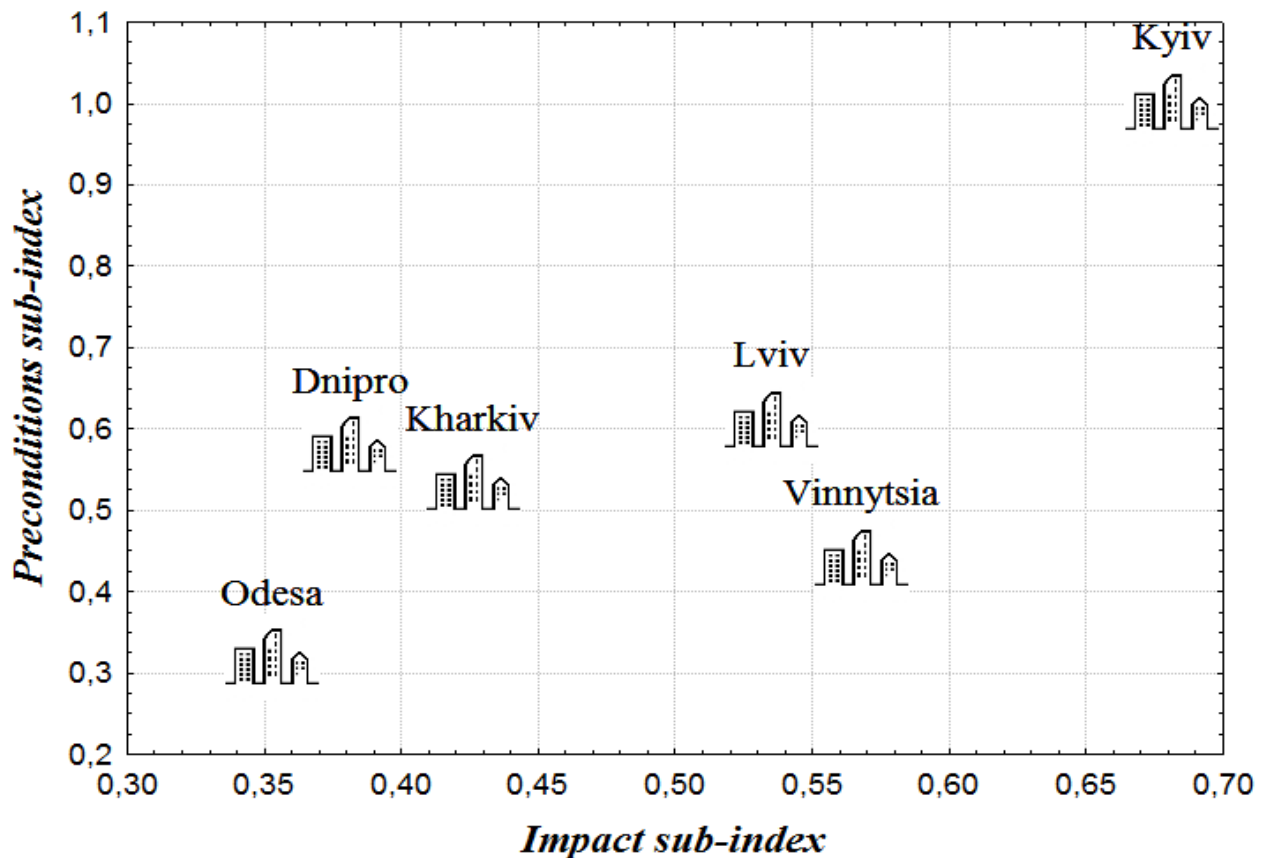

Fig. 3. Preconditions vs Impact axis for the selected cities

References:

1. Business INFORM № 10-2018. Pozdniakova A. M. Developing an approach to measure smartness and sustainability of Ukrainian cities (pp. 116–125).
2. Kyiv Smart City. URL: <https://www.kyivsmartcity.com>.
3. Digital transformation Agenda. URL: [https://www8.city-adm.lviv.ua/inTEAM/Uhvaly.nsf/\(SearchForWeb\)/F5AAAA4163C74BBEC2257F7E0052E61F?OpenDocument](https://www8.city-adm.lviv.ua/inTEAM/Uhvaly.nsf/(SearchForWeb)/F5AAAA4163C74BBEC2257F7E0052E61F?OpenDocument).

Чумакова І. Ю., к.е.н., доцент
*Науково-дослідний фінансовий інститут
 Державної навчально-наукової установи
 «Академія фінансового управління»
 м. Київ, Україна*

ПРОБЛЕМИ ЗАПРОВАДЖЕННЯ ІНСТИТУТУ НАГЛЯДОВИХ РАД У КОНТЕКСТІ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ УПРАВЛІННЯ І КОНТРОЛЮ КОМУНАЛЬНИМ ГОСПОДАРСТВОМ В УКРАЇНІ

В Україні активно впроваджуються реформи, кінцевою метою яких є децентралізація. Ці процеси крок за кроком забезпечують основу для рівномірного розвитку територій та зрештою успішної країни. Це база, без якої країна далі не зможе рухатися. Один з найважливіших викликів сьогодення є формування спроможних громад та ефективного самоврядування на базі покращення ефективності управління майном і коштами громади та забезпечення прозорого та відповідального фінансового, у тому числі бюджетного, управління на рівні муніципальних утворень,

яке має відповідати високим світовим і європейським стандартам. Саме фінансовий аспект є одним із найсуттєвіших, від якого у значній мірі залежить успішність функціонування новостворених об'єднаних територіальних громад (далі – ОТГ).

Умовами реалізації зазначених пріоритетів є досягнення максимізації корисного ефекту від використання коштів місцевих бюджетів для зазначених цілей, що не представляється можливим без запровадження механізмів забезпечення ефективності управління комунальним господарством громади та запровадження нових стандартів прозорості і підзвітності комунальних підприємств (далі – КП) через створення колегіальних органів управління цими підприємствами – наглядових рад та забезпечення умов для доступу до інформації про фінансові та економічні показники їх діяльності.

Наглядові ради – це не просто новий орган в підприємстві, який потребує фінансування. Це інструмент, що давно використовується в успішних підприємствах і корпораціях Європи, Азії та Америки. Такий інструмент сформувався і застосовують у власній практиці корпоративного управління величезні транснаціональні компанії і корпорації.

Утворення наглядових рад – це перенесення високих світових і європейських стандартів та принципів управління великими корпораціями на КП українських міст. Завдяки чому ці підприємства стануть конкурентними у порівнянні з приватними компаніями, зменшиться збитковість їх діяльності. Адже за допомогою численній кількості КП, що функціонують в Україні², держава реалізує свої соціальні, регуляторні і контрольні функції, які не можуть бути виконані апріорі приватними підприємствами. Водночас, у порівнянні з цими підприємствами КП демонструють меншу прибутковість та неефективність внутрішньо корпоративного управління. Так, за даними Центру економічної стратегії, КП за інших рівних умов отримують прибутку на 1,8% менше, ніж приватні підприємства. У 2016 році середні збитки на одне КП склали більше 1 млн грн., а сукупні збитки – більше 6 млрд. грн. [2].

Актуальність створення наглядових рад для КП, що стають об'єктами спільної власності у новоутворених ОТГ, та важливість правильного розуміння ролі і функцій цих наглядових органів значно посилюються з оновленням законодавства у сфері бухгалтерського обліку й аудиту фінансової звітності у зв'язку з виконанням завдань з імплементації Угоди про асоціацію України з ЄС та наближенням законодавства України до законодавства Євросоюзу. З метою приведення норм вітчизняного бухгалтерського законодавства і законодавства у сфері аудиторської діяльності у відповідність до законодавства ЄС з 01.01.2018 року набула чинності оновлена редакція Закону України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» [3] та прийнято новий Закон України «Про аудит фінансової звітності та аудиторську діяльність» [4].

Нововведення законодавства передбачають започаткування практики обов'язкових аудитів річної фінансової звітності для підприємств, що становлять суспільний інтерес, і в тому числі для КП. З 01.01.2019 р. підприємства зобов'язані оприлюднювати перевірену аудитором річну фінансову звітність, а КП повинні оприлюднювати ще і квартальну фінансову звітність. Крім цього, КП, як розпорядники суспільно необхідної інформації, мають надавати у відповідь на запит і публікувати і іншу інформацію, перелік якої регламентовано законами [5-9].

Водночас, незважаючи на створені умови для забезпечення прозорості інформації про фінансові і економічні показники діяльності КП, проконтролювати їх діяльність з

² За даними Державної служби статистики України на 1 січня 2019 року кількість зареєстрованих комунальних підприємств в Україні склала 12842 юридичних особи [1].

боку громади досить складно. Це призводить до неефективного витрачання ресурсів і зловживань в управлінні значними обсягами комунального майна і доходів, які останнім часом отримують ОТГ³.

Наглядова рада – це, насамперед, професійний контроль за роботою КП, який сприяє підвищенню ефективності та покращенню його роботи, робить діяльність цих підприємств більш прозорою та ефективною для територіальної громади міста. Два роки тому парламент України надав можливість місцевій владі суттєво підвищити підзвітність і ефективність роботи КП та зробити реальні кроки щоб запобігти корупції у комунальній сфері. У зв'язку зі змінами, внесеними до законодавства про місцеве самоврядування [12] міські ради отримали право утворювати колегіальні органи управління КП – наглядові ради. Однак, на даний час не всі ради скористалися таким правом, а серед тих, хто запровадив ці органи, спостерігається формальний підхід до створення наглядових рад – для «галочки». У результаті наглядові ради у цих випадках виявилися наділеними неприбутковими їм функціями, КП потерпають від безрозсудності, гордості та жадібності директорів і їх бредових управлінських рішень, а з боку місцевих рад не здійснюється фаховий контроль за діяльністю цих підприємств. Не усвідомлюючи власної відповідальності за достовірність показників фінансової звітності КП, керівники таких підприємств не прагнуть виконувати свої обов'язки щодо розкриття суспільно значимої інформації про результати фінансово-господарської діяльності і фінансовий стан та дотримуватися процедури проведення конкурсу при обранні незалежного аудитора (аудиторської фірми).

Функції наглядових рад мають відповідати тим, що визначені у законодавстві про бухгалтерський облік і аудиторську діяльність. Крім того, на сучасному етапі розвитку економіки країни вважаємо за доцільне врахувати критерії класифікації підприємств на мікро-, малі, середні і великі підприємства за розмірами показників фінансової звітності за попередній рік для визначення категорій КП, в яких мають бути створені наглядові ради та річна фінансова звітність яких підлягатиме проведенню обов'язкового аудиту. У подальшому ці критерії повинні бути покладені в основу під час розроблення і прийняття на урядовому рівні регуляторного акту (постанови Кабінету Міністрів України) щодо обґрунтування економічної доцільності створення наглядових рад у КП та затвердження єдиних підходів до відбору та прозорості проведення конкурсу з відбору суб'єкта аудиторської діяльності для проведення обов'язкового аудиту фінансової звітності КП.

Література:

1. Кількість юридичних осіб за організаційно-правовими формами господарювання (на 1 січня 2019 року) / Державна служба статистики України. URL: http://www.ukrstat.gov.ua/edrpy/ukr/EDRPU_2019/ks_opfg/ks_opfg_0119.htm (дата звернення: 25.01.2019).
2. Що робити державі з комунальними підприємствами? – Дмитро Яблоновський / Центр економічної стратегії. URL: https://ces.org.ua/wp-content/uploads/2018/10/Що-робити-з-ком-підприємствами_Яблоновський.pdf (дата звернення: 25.01.2019).
3. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні: Закон України від 16 липня 1999 р. № 996-XIV / Верховна Рада України. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/996-14> (дата звернення: 25.01.2019).

³ За 11 місяців 2018 року отримано абсолютний рекорд доходів місцевих бюджетів – 212,5 млрд грн., які збільшилися у порівнянні з аналогічним періодом минулого року на 22,5%, або на 39 млрд грн. Із розрахунку на одного мешканця власні доходи ОТГ зросли на 62,6%, у порівнянні з аналогічним періодом 2017 року, і склали 3354,4 грн. Разом з тим, приріст доходів на кінець 2017 року на 14,146 млн. грн. (або 0,4%) був незначним, якщо порівнювати його з приростом активів у власності ОТГ – на 64,1 млн. грн. (або на 23,2%) [10-11].

4. Про аудит фінансової звітності та аудиторську діяльність: Закон України від 21 грудня 2017 р. № 2258-VIII / Верховна Рада України. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2258-19> (дата звернення: 25.01.2019).
5. Господарський кодекс України: Закон; Кодекс від 16 січня 2003 р. № 436-IV / Верховна Рада України. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15> (дата звернення: 25.01.2019).
6. Про доступ до публічної інформації: Закон України від 13 січня 2011 р. № 2939-VI / Верховна Рада України. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2939-17> (дата звернення: 25.01.2019).
7. Про інформацію: Закон України від 2 жовтня 1992 р. № 2657-XII / Верховна Рада України. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2657-12> (дата звернення: 25.01.2019).
8. Про відкритість використання публічних коштів: Закон України від 11 лютого 2015 р. № 183-VIII / Верховна Рада України. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/183-19> (дата звернення: 25.01.2019).
9. Про затвердження Положення про набори даних, які підлягають оприлюдненню у формі відкритих даних: постанова Кабінету Міністрів України від 21 жовтня 2015 р. № 835 / Верховна Рада України. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/835-2015-%D0%BF> (дата звернення: 25.01.2019).
10. Доходи місцевих бюджетів за 11 місяців перевищили доходи, отримані за весь 2017 рік, – Геннадій Зубко / Урядовий портал. URL: <https://www.kmu.gov.ua/ua/news/dohodimiscevih-byudzhetyv-za-11-misyaciv-perevishchili-dohodi-otrimani-za-ves-2017-rik-gennadij-zubko> (дата звернення: 25.01.2019).
11. Оцінка фінансової спроможності 366 об'єднаних територіальних громад за 2017 р. / Асоціація ОТГ. URL: <https://hromady.org/wp-content/uploads/2018/03/Оцінка-фінансової-спроможності-ОТГ-за-2017-рік.pdf> (дата звернення: 25.01.2019).
12. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо управління об'єктами державної та комунальної власності: Закон України від 2 червня 2016 р. № 1405 / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1405-19> (дата звернення: 25.01.2019).

ECONOMICS OF THE USE OF NATURE AND MODERN PROBLEMS OF ENVIRONMENTAL PROTECTION

Вовк К. М., аспірант

Наумік-Гладка К. Г., д.е.н., професор

*Харківський національний економічний університет
імені Семена Кузнеця
м. Харків, Україна*

РОЛЬ ПОДІЄВОГО ТУРИЗМУ У ВІДНОВЛЕННІ РЕКРЕАЦІЙНИХ ТЕРИТОРІЙ

Сучасний ритм життя створює надмірне психологічне та фізичне навантаження на людину, що визначає необхідність повного відновлення організму та потреби в рекреаційних зонах відпочинку. Завдяки своєму географічному розташуванню Україна має великий рекреаційний потенціал в порівнянні з країнами-лідерами (Іспанія, Франція, Німеччина), і є всі передумови для виходу на першу сходинку у світовому туризмі. Але він використовується лише на 20%, що обумовлено незадовільним станом рекреаційних територій.

Правове регулювання цільового використання земель рекреаційного призначення недосконале. Безумовно, для відродження рекреаційних територій необхідні значні капіталовкладення на рівні держави. В умовах економічної нестабільності актуальним буде проведення подієвих заходів, які за результатами досліджень, мають значний економічний ефект, при порівняно невеликих інвестиціях.

Нещодавно Уряд України схвалив рамковий проект партнерства між Україною та Організацією Об'єднаних Націй на 2018-2022 роки. Нова програма партнерства є важливою базою зі стратегічного планування та вагомою допомогою Україні на наступні п'ять років. Зокрема, особливу увагу було приділено відновленню темі рекреації зони відчуження Чорнобильської АЕС, необхідності залучення відповідного фінансування і можливостям подальшого використання цієї території [1].

Необхідною умовою розвитку рекреації є наявність рекреаційного потенціалу, який може оцінюватися в різних масштабах: на рівні світу, країни, району. Під рекреаційним потенціалом розуміється вся сукупність природних, культурно-історичних і соціально-економічних передумов для організації рекреаційної діяльності на певній території [2]. Рекреаційний потенціал – це не тільки зовнішні передумови для організації відпочинку (природні, культурно-історичні, соціально-економічні. тощо), але й достатня внутрішня мотивація для реалізації вищезазначених можливостей.

З екологічної точки зору туризм є однією з форм природокористування. Розвиток туризму вимагає залучення людської діяльності до природних ресурсів. Це створює особливий вид ландшафту – рекреаційний. У багатьох розвинених країнах території, що використовуються для відпочинку та туризму, знаходяться на третьому місці після площі сільськогосподарських та лісових угідь [3]. Швидке зростання світової індустрії туризму та його великі економічні вигоди сприяють рекреаційному використанню землі та перспективній здатності успішно конкурувати та витіснити інші види використання. Але рекреаційні ресурси є кінцевими, вони незамінні та мають обмежені можливості. Їх стихійне та ірраціональне використання створює ряд екологічних проблем в областях інтенсивного розвитку туризму як в промислово

розвинених країнах, так і в країнах, що розвиваються. Так, з 1945 року відвідування 10 найпопулярніших гірських національних парків у Сполучених Штатах збільшилося в дванадцять разів, у європейських Альпах туризм зараз перевищує 100 мільйонів відвідувань днів, щороку в Індійській Гімалаї понад 250 000 індуських паломників, 25 000 треккерів та 75 альпіністських експедицій піднімаються до священного джерела річки Ганг, льодовика Ганготрі [4,5]. Наслідком туристичної активності є виснаження місцевих лісів для дров, витоптування прибережної рослинності і розсипання сміття. Такий туризм викликає нераціональне землекористування. Неконтрольований звичайний туризм створює потенційну загрозу для багатьох природних регіонів у всьому світі. Він створює величезний тиск на територію і призводить до таких впливів, як ерозія ґрунту, збільшення забруднення, скидання в море, втрата природного середовища існування, збільшення тиску на вимираючі види тварин та підвищену вразливість до лісових пожеж.

Вищезазначена ситуація потребує державного регулювання використання земель рекреаційного призначення. За даними Державного земельного кадастру України станом на 2009 рік площа земель рекреаційного призначення становила 108,2 тис. га, або 0,18% від загальної площі держави [6]. Інформація щодо площі землі рекреаційного призначення на даний час відсутня. Нажаль процес адаптації законодавства України до законодавства ЄС йде не такими жвакими темпами, як очікувалось. Так, проект Закону України «Про туризм» від 24.02.2014 р. [7] залишається тільки проектом. В цьому законопроекті, зокрема передбачається врегулювати основні засади, принципи, пріоритетні напрями та шляхи реалізації державної політики у галузі туризму, зокрема, напрями використання туристичних ресурсів, учасників відносин у туристичній галузі, утворити Раду з питань туризму та спеціальні туристично-рекреаційні економічні зони (СТРЕЗ) [7]. Відповідно до статті 50 Земельного кодексу України до земель рекреаційного призначення належать землі, які використовуються для організації відпочинку населення, туризму та проведення спортивних заходів. Норма статті 51 вищезазначеного кодексу визначає статус земель, що належать до земель рекреаційного призначення, а проект Закону України «Про землі рекреаційного призначення» від 24.02.2012р за № 10367 так і знаходиться в стадії проекту [7].

Відсутність на сьогоднішній день комплексної системи правового регулювання туристичної діяльності в рекреаційних зонах гальмує розробку системи подієвих заходів. Подієві ресурси належать до чинників формування туристичних потоків, оскільки включають мотиваційні передумови подорожі до місця, де відбувається подія чи явище [3]. Даний вид ресурсів не підлягає традиційному кількісному вимірюванню. Можна говорити лише про міру впливу подієвого туризму на створення туристичної інфраструктури, формування туристичних потоків. Таким чином, розвиток саме подієвого туризму є актуальним. Перевагою подієвого туризму є той факт, що для розвитку даного виду туризму не потрібна наявність багатьох туристично-рекреаційних ресурсів. Подієвий туризм – вид туризму, пов'язаний з відвідуванням туристами і екскурсантами місця проведення події, відмінного від місця їх постійного проживання, в певний час, відповідно до термінів проведення події [8]. Таким чином, подієвий туризм є альтернативним видом туризму для регіонів, що не володіють видатним історико-культурною спадщиною, а також природними ресурсами. Не менш важливим є економічна складова подієвого туризму. Всесвітньо відомі: м. Давос та щорічний економічний форум, Берлін і Канни та їх кінофестивалі, наприклад, в 2009 р економічний ефект від Каннського фестивалю

склав майже 200 млн євро, було створено 3200 робочих місць та 10% річного завантаження готелів в регіоні [9].

Недосконала система правового регулювання туристичної діяльності в Україні призводить до низки проблем. Зокрема відсутність Закону України «Про землі рекреаційного призначення» призводить до нераціонального використання рекреаційних ресурсів, які в свою чергу є стабілізаторами екологічної рівноваги. Відсутність правових норм також гальмує створення регіональних рекреаційних комплексів.

Використовуючи подієві ресурси можна направляти туристичні потоки в певні регіони, з метою відновлення тих областей, які цього потребують найбільше. Таким чином, для комплексного розвитку території, відновлення її рекреаційних ресурсів є актуальним включення подієвого туризму до програм довгострокового розвитку регіонів.

Література:

1. Рамкова програма партнерства між Урядом України та ООН на 2018-2022 рр. надзвичайно важлива для покращення ситуації на Сході, – І. Климпуш-Цинцадзе URL: http://www.kmu.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=250380857&cat_id=244276429 (дата звернення 12.01.2019).

2. Николаенко Т.В. Процесс рекреационного освоения региона (на примере Крыма). Симферополь. – 1998. 116 с.

3. Л.О.Кобанець, Т.Л.Овчаренко Інноваційний напрям формування рекреаційної індустрії в Україні URL: http://dspace.nbuv.gov.ua/bitstream/handle/123456789/2587/st_36_15.pdf?sequence=1 (дата звернення 12.01.2019).

4. This is based on feedback from over 300 tourism experts in some 100 destinations around the world UNWTO (2016). URL: http://cf.cdn.unwto.org/sites/all/files/pdf/unwto_barom18_03_june_excerpt.pdf (дата звернення 15.01.2019).

5. Impact of tourism. URL: <https://www.grabmyessay.com/samples/impacts-of-tourism> (дата звернення 15.01.2019).

6. Про туризм: Проект Закону України від 24.02.2014 № 424 URL: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/JG39C00A.html (дата звернення 20.01.2019).

7. Висновок на проект Закону України «Про туризм» (реєстраційний № 4224 від 24.02.2014 р.) URL: <http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc34?id...49894> (дата звернення 15.01.2019).

8. Фоменко Н.В. Рекреаційні ресурси та курортологія. Київ – Центр навчальної літератури, 2007. 312 с.

9. Глобова С. А. Зарубежный опыт применения событийного маркетинга как инструмента повышения туристической привлекательности территории [Текст] // Проблемы и перспективы экономики и управления: материалы II Междунар. науч. конф. (г. Санкт-Петербург, июнь 2013 г.). – СПб.: Реноме, 2013. – С. 137-140. – URL: <https://moluch.ru/conf/econ/archive/77/3989/> (дата звернення 20.01.2019).

ІСТОРІЯ ТА СУЧАСНИЙ СТАН РОЗВИТКУ ВИРОБНИЦТВА ОРГАНІЧНОЇ ПРОДУКЦІЇ

Виробництво органічної продукції в Україні має надзвичайну соціальноекономічну значущість, яка полягає у тому, що воно здатне задовольнити потреби населення у продуктах високої якості та сприяти захисту довкілля, належному утриманню тварин, а також розвитку сільської місцевості. Споживання органічної продукції сприяє зниженню рівня захворюваності населення та зростанню його ділової активності.

Органічне сільське господарство спеціалізується в 172 країнах, а займаються виробництвом органічної продукції приблизно 2,3 мільйона фермерів. [1]. Найбільша їх кількість припадала на Індію (547591), Уганду (188625), Мексику (169570) [2]. Як свідчать дослідження дослідного інституту органічного сільського господарства (Forschungsinstitut für biologischen Landbau, FiBL) органічне виробництво в світі стрімко поширювалось [3]. Зокрема, площа зайнята під органічне землеробство дорівнювала у 2014 році 43,7 млн га, проти 11 млн га у 1999 році. Найбільша площа органічних земель припадала на Австралію (17,2 млн га), Аргентину 3,1 млн га та США 2,2 млн га. В Європі за останнє десятиліття площа органічних земель в даному регіоні збільшилась у десятки разів. Повільнішими темпами зростає площа органічних сільгоспугідь в тих країнах, де цей процес розпочався порівняно давно (Німеччина, Нідерланди і Франція). Безперечним світовим лідером за цим показником став Ліхтенштейн – більше 26% сільськогосподарських угідь відноситься до органічних. Найслабкіше органічне сільське господарство розвивається в Ісландії, Ірландії і Мальті, де на його долю припадає менше 1% [4].

Площа органічних не сільськогосподарських земель (в більшості дикороси) дорівнювала у 2014 році 37,6 млн га проти 4,1 млн га у 1999 році. В даному сегменті найбільшу площу мали Фінляндія (9,1 млн га), Замбія (6,8 млн га) та Індія (4 млн га). Таким чином, загальна величина земель, які використовуються для органічного виробництва в світі складає 81,3 млн га. станом на 2014 рік. Найбільшу частку земель, зайнятих органічним сільським господарством, мають Фолклендські Острови (35,9%), Ліхтенштейн (29,3%), Австрія (19,7%). Деякі держави Східної Європи, в т.ч. входять до СНД (Латвія, Литва, Естонія) увійшли до числа лідерів за часткою біоорганічних сільськогосподарських угідь від всіх сільськогосподарських земель, обігнавши країни Західної Європи [5].

Високий приріст площ дають Аргентина, Іспанія, Китай, США, Казахстан. У США (як і в Канаді, Японії, Австралії та інших розвинених країнах) законодавство в галузі органічного сільського господарства в цілому ідентично європейському. Ще в 2001 р. Міністерство сільського господарства США виділив три категорії ферм: комерційні, проміжні та резидентські (ферми сільських жителів, для яких їх ферми не є основним джерелом доходів). В якості основного критерію була обрана річна вартість виробленої на фермі продукції [6].

Загальний обсяг органічного ринку склав у 2014 році 80 млрд доларів порівняно з 15,2 млрд. доларів у 1999 році. Серед окремих країн лідерами були: США (35,9 млрд доларів), Німеччина (10,5 млрд. доларів США; Франція (6,8 млрд. доларів). В розрахунку на одного мешканця найбільше органічної продукції споживалось в

Швейцарії (221 євро), Люксембурзі (164 євро), Данії (162 євро). Динамічний роздрібний ринок: ринок ЄС для органічних продуктів стає дедалі більше і збільшилася в 2014 році на 7,4%. Це винятковий враховуючи середньорічний темп зростання (2006-2012) в продуктових роздрібних ринках близько 2% до 3%. Органічні яйця мають частку ринку 11-22% в Австрії, Бельгії, Фінляндії, Франції, Німеччина і Нідерланди, молочні продукти тримати частку ринку від 5 до 10% в Австрії, Німеччині та Нідерланди. Молоко в поодиночці може досягти навіть більш високі частки – 15,7% в Австрії [7].

Даний статистичний аналіз взятий нами з різних джерел. У 2016 році IFOAM EU надрукувала статистичний звіт Organic in Europe. Prospects and developments. Даний звіт дає можливість проаналізувати різні аспекти розвитку органічного руху в світі [8]. Даний аналіз почнемо з розгляду тенденцій виробництва в Європі (табл.1).

Таблиця 1

**Органічний ринок і тенденції виробництва
в Європі та по групах країн, 2014**

Країни	Роздрібні продажі (млрд євро)	На душу населення споживання (євро)	Кількість виробників	Площа (млн га)	Питома вага органічних земель, %
EU-28	24	47,4	257525	10,3	5,7%
Європа	26,2	35,5	339824	11,6	2,4%
Світ	62,6	8,3	2260361	43,7	1,0%
EU-15	23,5	58	194979	7,8	6,1%
EU-13	0,5	4	62546	2,4	4,7%
EFTA	2,1	154	8500	0,2	4,4%
Інші країни Європи	0,1	1	424	0,7	0,2%

Джерело: [9]

В даному випадку, перш ніж аналізувати дані таблиці необхідно зробити окремі пояснення відносно наведених груп країн. EU-28 включають в себе 28 країн, членів Європейського союзу. EU-15 – це країни як представляють собою, так звану «стару» Європу. До них належать Австрія, Бельгія, Данія, Фінляндія, Франція, Німеччина, Греція, Ірландія, Італія, Люксембург, Нідерланди, Португалія, Іспанія, Швеція, Великобританія. EU-13 включає в себе нові країни Європейського союзу. В дану групу країн входять: Болгарія, Хорватія, Кіпр, Чехія, Естонія, Угорщина, Латвія, Литва, Мальта, Польща, Румунія, Словаччина та Словенія. Нарешті країни, які входять до групи European Free Trade Association (EFTA) включають в себе Ісландію, Ліхтенштейн, Норвегію, Швейцарію.

Слід відмітити, що Європейський ринок, у відповідності з наведеними даними, органічної продукції у 2014 році дорівнював 26,2 млрд. євро, з яких 24 млрд. євро припадало на країни Євросоюзу. Однак, в цілому споживання даної продукції на одного мешканця поки що не дуже високе. Зокрема в країнах Євросоюзу ця величина дорівнювала в середньому 47,4 євро на одного мешканця. В світі вона була значно менша – 8,3 євро. Найбільшою вона була в країнах Європейська Асоціація Вільної Торгівлі – 154 євро. Відносно загальної кількості зареєстрованих виробників

органічної продукції в світі, то в даному випадку їх кількість дорівнювала 2260 тис, з яких 339,8 тис знаходилось в країнах Європи. Відповідна площа оброблених земель при цьому дорівнювала 43,7 млн га та 11,6 млн га відповідно. В середньому в світі це становило 1% від загальної площі сільськогосподарських земель, а в Європі – 2,4%. Слід окремо підкреслити, що різні організації наводять різні дані відносно даних показників. Так, за даними дослідження дослідного інституту органічного сільського господарства (Forschungsinstitut für biologischen Landbau, FiBL), до якого включено 162 з 224 країн світу, у 2014 р. площа сільськогосподарських земель, зайнятих під органічним виробництвом (орні землі та багаторічні насадження), становила більше 78 млн га, включаючи землі у конверсії [9, с. 6].

Слід підкреслити, що ринок органічної продукції в Європі є швидко зростаючим ринком. В таблиці 2 наведені дані по обраним групам країн. В середньому у 2014 році порівняно з 2013 році даний ринок зріс в Європі на 7,6%. При цьому значно швидшими темпами він зростає в країнах Європейської зони вільної торгівлі (EFTA) – на 10,7%.

Таблиця 2

Органічні тенденції роздрібного ринку органічної продукції в Європі по групах країн, 2014

Країни	Роздрібні продажі (млн євро)	На душу населення споживання (євро)	2014 р. у% до 2013 (+,-),%
EU-28	23963	47,4	7,4%
Європа	26203	355	7,6%
Світ	62631	8,7	
EU-15	23491	58	7,6%
EU-13	472,4	4	
EFTA	2099,7	154	10,7%
Інші країни Європи	134,5	0,9	

Джерело: [9]

В той же саме час зростання ринку органічної продукції в країнах Європи виглядає ще більш вражаючі. За період з 2005 по 2014 роки він в абсолютному вираженні зріс з 119,9 млрд. євро до 26,2 млрд. євро, тобто майже в 2,5 рази. Середній темп росту ринку при цьому становив 636 млн євро на рік. Важливим також є і той факт, що навіть в кризисні роки (2008 рік) органічний ринок продовжував зростати. Така тенденція повинна зберегтись в найближчому періоді.

За останні десять років площа органічних земель в Україні збільшилася майже вдвічі – з 242 тис. га до 421 тис. га – це 11-й показник в Європі. Найбільше серед органічної продукції ми вирощуємо зернові, проте набирає популярності вирощування нішевих культур, зокрема ягід. Очікується, що виробництво органічної продукції в Україні збільшуватиметься й далі, оскільки європейські потужності не здатні задовольнити місцевий попит на неї. На сьогоднішній день Україна має значний потенціал розвитку виробництва органічної продукції. Продукція органічного походження стає все більш привабливою як для європейського, так і для національного споживача. Враховуючи те,

що Україна має потужний потенціал агропромислового комплексу, країна може стати одним із головних експортерів цієї продукції на ринку ЄС.

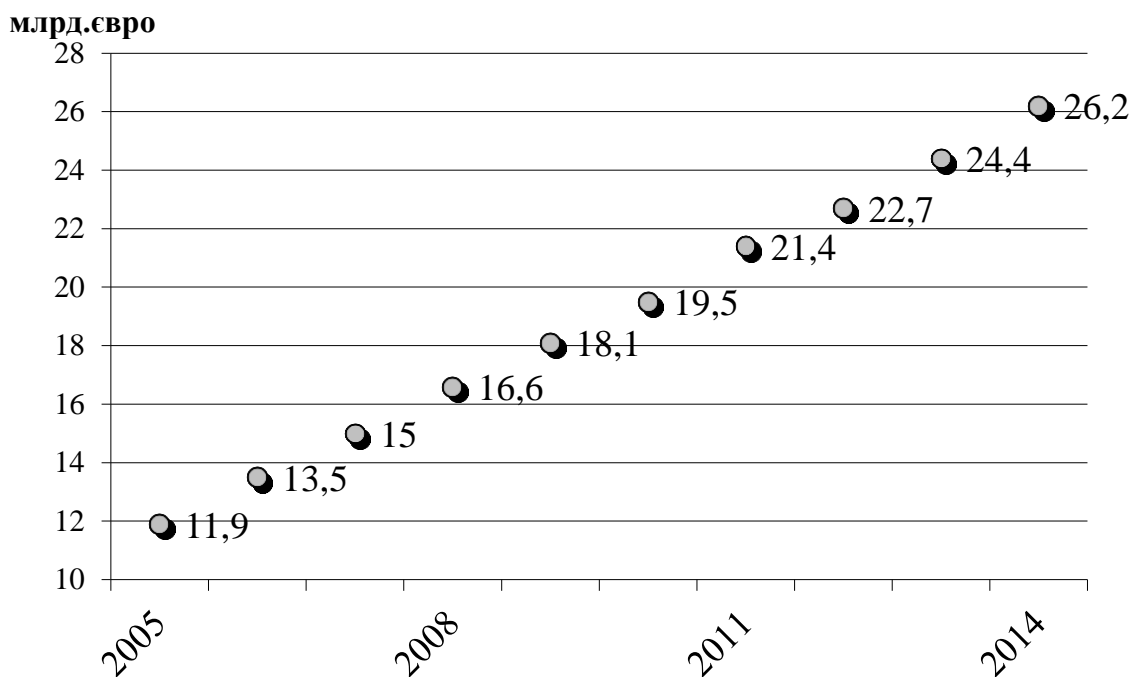

Рис. 1. Динаміка органічного ринку в Європі у 2005-2014 рр., млрд євро

Джерело [9]

Література:

1. The World of Organic Agriculture. Statistics and Emerging Trends 2016 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://shop.ifoam.bio/en/world-organic-agriculture-statistics-and-emerging-trends-2016>.
2. Буга Н.Ю. Перспективи розвитку органічного виробництва в Україні // Н.Ю. Буга, І.Г. Яненко / Актуальні проблеми економіки. – 2015. – № 2(164). – С. 117-125.
3. Науково-дослідний інститут органічного сільського господарства (FiBL) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.fibl.org/en/homepage.htm>.
4. Новак Н.П. Принципи та конкурентні переваги розвитку органічного сільськогосподарського виробництва в Україні // Н.П. Новак. – Агросвіт. – 2016. – № 9. – С. 23-28.
5. Мінькова О.Г. Тенденції розвитку органічного агровиробництва в Україні / О.Г. Мінькова, А.В. Калініченко, О.А. Галич // Актуальні проблеми економіки 2016. – № 1(175). – С. 76-82.
6. Андрушенко В.М. Світовий досвід переходу від традиційного до органічного агровиробництва та можливості його застосування в Україні // Агросвіт. – 2015.- № 7. – С. 55-61.
7. Organic in Europe. prospects and developments 2016 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.ifoam-eu.org.
8. Organic in Europe. Prospects and developments [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ifoam-eu.org/en/library/annual-reports>.
9. Ігнатенко М.М. Управління органічним виробництвом аграрних підприємств на засадах здійснення соціальної відповідальності // М.М. Ігнатенко. – Економіка і фінанси. – 2015. – № 12. – С. 4-11.

ІНСТИТУЦІОНАЛІЗАЦІЯ ПРОЦЕСУ ЕКОСИСТЕМНОГО ВИЗНАЧЕННЯ ЗБИТКІВ ВІД ЗАБРУДНЕННЯ ВОДНИХ РЕСУРСІВ

Євроінтеграційний вибір України актуалізує необхідність дослідження кращих зразків міжнародного досвіду оцінювання збитків від забруднення довкілля, який ґрунтується на засадах сталого розвитку й екосистемного підходу, що передбачає формування відповідного інституційного середовища у контексті домінант сталого просторового розвитку ЄС із метою визначення можливостей його імплементації в Україні.

Інституціоналізація – це «регуляція людської діяльності, забезпечення організованості, упорядкованості, нормативності життя суспільства і підвищення його ефективності; інституалізація екологічної безпеки – динамічний і цілеспрямований процес визначення та закріплення норм, правил, статусів і функцій суб'єктів, об'єднання їх у систему на принципах і засадах збалансованого природокористування, здатну задовольняти певні суспільні потреби, а саме досягнення достатнього рівня екологічної безпеки» [1, с. 41].

Сучасна інституційна основа визначення заподіяних та попереджених збитків від забруднення довкілля на рівні ЄС характеризується чіткою функціональною спрямованістю й структурою, яка передбачає усунення шкоди чи обмеження її наслідків із метою попередження можливих подальших збитків екосистемі в цілому. Тоді як, на відміну, в Україні, режим екологічної відповідальності традиційно зосереджено лише на оцінці економічного збитку з метою нарахування й стягнення його грошового відшкодування державі (що практично є санкцією).

Зазначимо, що саме для водних ресурсів запровадження екосистемного підходу до оцінювання збитків від їх забруднення набуває особливої актуальності через низький рівень їх капіталізації в Україні (за розрахунками фахівців ДУ ІЕПСР НАН України, рівень їх капіталізації сьогодні знаходиться в межах 12% при загальному рівню капіталізації активів в Україні – 14,5%) [2].

Огляд сучасного національного нормативно-правового забезпечення у сфері використання й охорони водних ресурсів також свідчить, що наразі в Україні сформувалася суперечлива ситуація: на фоні прийняття низки нових екологічних законів і документів (наприклад, Закон України «Про оцінку впливу на навколишнє середовище» (2017), Закон України «Про питну воду та питне водопостачання» (2017), Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо впровадження інтегрованих підходів в управлінні водними ресурсами за басейновим принципом» (2016) тощо) у контексті адаптації національного екологічного законодавства до європейського, чинні методики по відшкодуванню збитків від забруднення водних ресурсів досі залишаються без змін і потребують негайного осучаснення.

Дослідження європейського законодавства в частині забруднення водних ресурсів (понад 30 директив та регламентів) показує, що безпосереднє відношення до визначення збитків від забруднення водного середовища мають 3 спеціальні євродирективи, а саме:

- Директива ЄС «Про забруднення, спричинене деякими небезпечними речовинами, що скидаються до водного середовища Співтовариства» (ELD, 2006/11/ЄС);

- Директива ЄС «Щодо всеохоплюючого запобігання і контролю забруднень» (ELD, 96/61/ЄС);

- Директива ЄС «Про екологічну відповідальність» (2004/35/ЄС).

Попри те, що зазначені директиви не увійшли до Угоди про асоціацію України з ЄС [3], вважаємо, що їх варто розглядати як євроорієнтири і враховувати у процесі гармонізації національного законодавства до європейського. Для здійснення цього процесу в Україні сьогодні існують усі передумови, але для вирішення низки організаційних, кадрових, фінансових, методологічних, інформаційних і наукових питань передбачається створення відповідного інституційного середовища.

Пропозиції щодо формування інституційного середовища екосистемного визначення заподіяних та попереджених збитків від забруднення водних ресурсів полягають наступному:

- на законодавчому рівні необхідно розробити й затвердити організаційну структуру і функціональну схему запровадження екосистемного принципу управління;

- розробити й затвердити відповідні нормативно-правові акти, що забезпечують реалізацію екосистемного підходу до оцінювання збитків від забруднення водних ресурсів, які враховують сучасні євроінтегративні нормативно-правові документи по цій проблематиці;

- розробити методичну базу екосистемного оцінювання збитків від забруднення водних ресурсів;

- розробити стратегічні підходи щодо активізації інвестиційної діяльності управлінської інфраструктури по басейнах основних річок;

- створити ефективні важелі економічного регулювання водних відносин, що відповідають ринковим умовам та розробити компенсаційні механізми відшкодування втрачених екосистемних послуг води на засадах ППП;

- створити в рамках Міністерства екології та природних ресурсів України спеціальний Департамент екосистемного оцінювання збитків від забруднення навколишнього природного середовища.

Таким чином, інституціоналізація процесу екосистемного визначення заподіяних та попереджених збитків від забруднення водних ресурсів з урахуванням міжнародного досвіду має стати передумовою для відтворення повноцінних екосистемних послуг водної екосистеми з метою активізації їх залучення у фінансовий обіг просторового розвитку на всіх рівнях господарювання.

Література:

1. Економіка природокористування: глосарій основних термінів / [за заг. ред. д.е.н., проф., акад. НААН України М. А. Хвесика]. – К.: Державна установа «Інститут економіки природокористування та сталого розвитку Національної академії наук України», 2018. – 94 с.

2. Потенціал капіталізації для сфери природних ресурсів [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ecos.kiev.ua/news/view/630>.

3. Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_011.

ВИКОРИСТАННЯ ВІДНОВЛЮВАНИХ ДЖЕРЕЛ ЕНЕРГІЇ В РОБОТІ ІНТЕГРОВАНИХ СИСТЕМ ЕНЕРГОЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

На фоні зростаючого попиту на електричну енергію постійно загострюється потреба її збереження та оптимального використання споживачами. Відновлювані джерела все частіше використовуються разом з традиційними мережами електропостачання і технології їх застосування з кожним днем стають все вигідніше і зручніше, а з тим і зростає потреба в їх моделюванні.

Мета дослідження – розробити систему моделювання режимів роботи інтегрованої системи енергозабезпечення, яка б забезпечувала обґрунтоване формування наборів енергетичного обладнання, на основі даних про споживання електричної енергії помешканням і погодних умов місцевості та вибір того з наборів відновлюваного обладнання, який є найбільш оптимальним для користувача.

Проектування системи електропостачання є трудомістким і багатофункціональним завданням, для рішення якого необхідне застосування обчислювальної техніки при розрахунку навантажень й оптимізації розподілу електроенергії, як усередині підприємства, так і по його підрозділах.

Інтегрована система енергозабезпечення – система, яка об'єднує засоби енергозабезпечення на основі єдиного програмно апаратного комплексу із загальним інформаційним середовищем і єдиною базою даних. Нові виклики часу роблять актуальними питання створення взаємопов'язаних енергетичних систем з декількома видами джерел електропостачання для забезпечення якісної відповідності споживчим послугам в області енергозабезпечення, істотного розширення їх сфери згідно збільшеним і постійно зростаючим вимогам споживачів (Рівень комфорту, технологічні інновації у виробничій сфері і в побуті, підвищення різноманітності і потужності енергоприймачів, радикальні зміни їх властивостей і ін.) [1, 2].

Для побудови цілісної системи було вирішено розбити розробку на декілька етапів:

1. Отримання даних вітрів та сонячної інсоляції для розрахунку кількості виробленої електричної енергії обладнанням;
2. Аналіз алгоритмів та побудова загальної моделі логіки роботи програми;
3. Побудова схеми роботи програми;
4. Створення концептуальної моделі бази даних для коректної роботи системи;
5. Створення бази даних згідно концептуальної моделі;
6. Розробка основного коду програми для розрахунку підбору обладнання та розрахунку його режимів роботи в інтегрованих системах енергозабезпечення;
7. Реалізація зв'язку з базою даних;
8. Підключення візуалізації та реалізація роботи з графіками;

Весь програмний продукт реалізує три головних модуля, а саме: аналітичний модуль, модуль візуалізації та модуль роботи з базою даних.

На рисунку 1. зображено взаємодію основних функцій та модулів програми, які містять класи для реалізації цих функцій. Також на рисунку зображено стрілку, яка показує, що дві функції взаємозв'язані і для пошуку оптимального набору генеруючого обладнання потрібно спочатку згенерувати усі можливі комбінації з існуючих елементів.

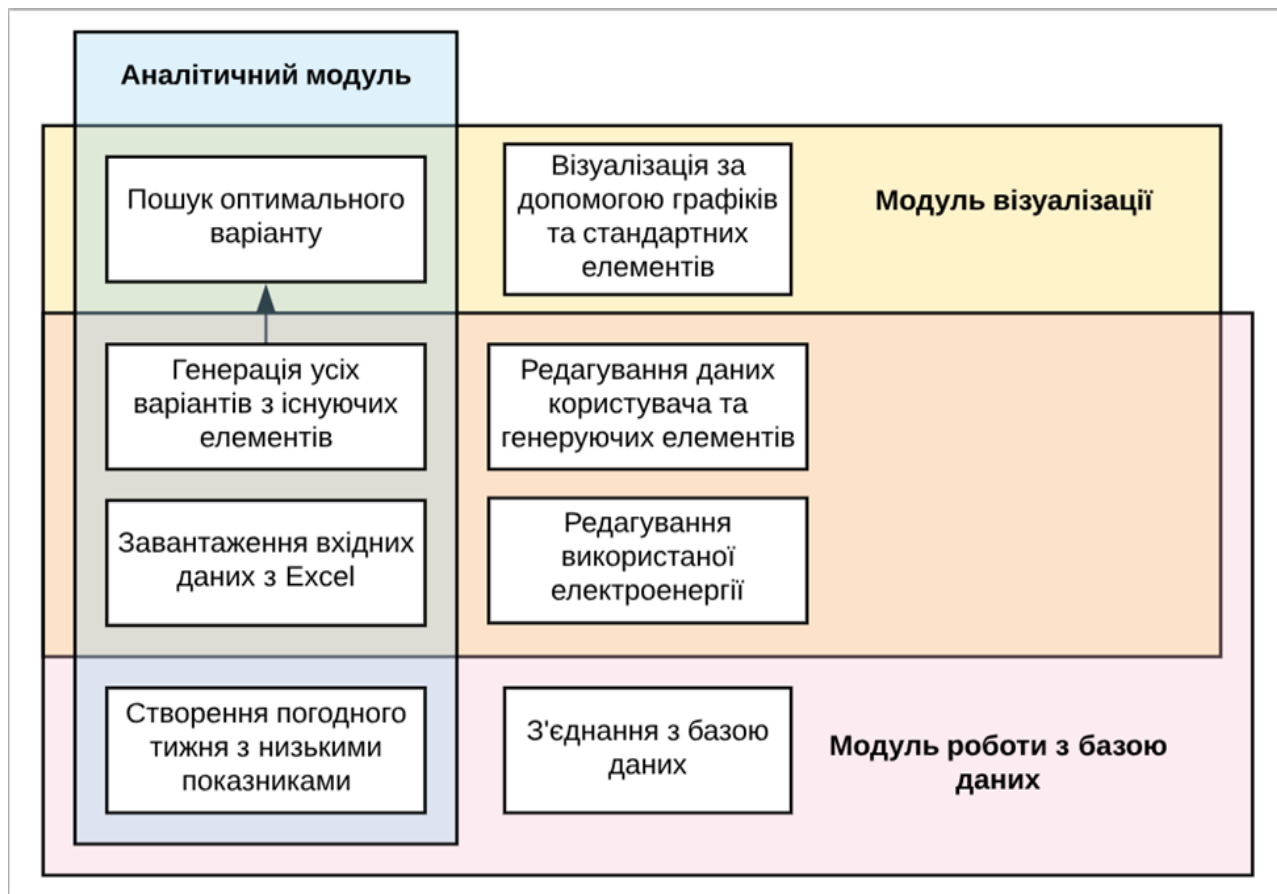

Рис. 1. Модульна структура програми

Модуль візуалізації – реалізує відображення даних за допомогою графіків та стандартних елементів Windows Forms.

Модуль роботи з базою даних.

Аналітичний модуль програми – де відбуваються всі розрахунки.

Якщо функція знаходиться на перетині двох модулів – це означає, що вона має відношення до кожного з них.

Наприклад функція пошуку оптимального варіанту використовує аналітичний модуль для виконання розрахунків, а візуальний для відображення результату у вигляді графіку.

Функції «Генерація усіх варіантів з існуючих елементів» та «Завантаження вхідних даних з Excel» входять до трьох модулів одночасно, адже містять як розрахунки та роботу з базою даних так і візуалізацію результату.

Функції редагування не містять аналітичних розрахунків і об'єднують у собі реалізацію модуля роботи з базою даних і модулю візуалізації.

Функція «Створення погодного тижня» не має візуалізації і тож працює лише з базою даних та з модулем проведення розрахунків.

Отже розроблена програма надає змогу вибирати зі списку обладнання (сонячна батарея, вітряк), випадючий список вибору місцевості та загальну схему роботи інтегрованих систем енергозабезпечення.

Також було проведено порівняння існуючих програмних-аналогів, таблиця 1.

Проведений аналіз показав, ключовими пунктами є інтеграція з базою даних, можливість завантажувати дані пакетно, а також можливість порівнювати декілька результатів. Програмний продукт-аналог не має змоги завантажувати дані з файлу, а після довгого клопіткого налаштування тижня використання електроенергії користувачем, не зберігає введені дані адже не має інтеграції з базою даних. Однак

даний продукт містить більш широкий спектр типів обладнання для якого є можливість розрахувати оптимальний набір елементів.

Таблиця 1

Порівняльна характеристика системи з програмою аналогом

Параметр	Розроблена програма	Helios House
Збереження результату	До бази даних	Відсутнє
Довідка	Українською	Російською
Можливість розрахунку сумарного графіку для різного типу обладнання	Для сонячних панелей і вітрогенераторів	Для сонячних панелей, вітрогенераторів, водних та повітряних сонячних колекторів
Деталізація вхідних даних	По годинам	За добу та на вибір теплий/холодний період року
Платна програма	Так	Є пробна версія
Можливість брати енергію з мережі	Так	Ні
Можливість завантажити вхідні дані пакетно	Завантаження Excel файлу, налаштування вручну	Налаштування вручну
Можливість порівняти декілька результатів	На графіку	Відсутня

Таким чином, розроблена система моделювання режимів роботи інтегрованих систем енергозабезпечення, елементи якої здійснюють пошук найоптимальнішого набору обладнання для задоволення потреб помешкання користувача – сприяє безперебійному, надійному, екологічно чистому та економному забезпеченню житла електричною енергією.

Література:

1. Крижанівська Ю.В., Тарнавський Ю.А. Моделювання режимів роботи інтегрованих систем енергозабезпечення // Сучасні аспекти розробки програмного забезпечення: Збірник наукових праць V науково-практичної дистанційної конференції молодих вчених і фахівців з розробки програмного забезпечення, 15 травня 2018 р. – Черкаси: видавець Чабаненко Ю.А., 2018. – С. 171-173.
2. Іванець С.А. Розвиток електроенергетики на основі концепції «інтелектуальних» електричних мереж smart grid / С.А. Іванець, О.В. Красножон // Вісник чернігівського державного технологічного університету. – 2013. – № 1(63). – С. 167-178.

Тимчак С. В., к.с.-г.н.

Тимчак В. С., к.е.н.

*Буковинський державний медичний університет
м. Чернівці, Україна*

РАЦІОНАЛЬНЕ ВИКОРИСТАННЯ ВІДХОДІВ ХАРЧОВОЇ ПРОМИСЛОВОСТІ – ЗАПОРУКА УСУНЕННЯ ПРОБЛЕМ ЩОДО ОХОРОНИ НАВКОЛИШНЬОГО СЕРЕДОВИЩА

Раціональне використання сировини підприємств харчової промисловості має особливо важливе значення, адже харчова промисловість займає одне із перших місць серед галузей народного господарства та відноситься до найбільш матеріалоємних. Утилізація відходів виробництва поряд з комплексним використанням сировини є найважливішим резервом економії матеріальних ресурсів, розширенням асортименту, збільшенням випуску продукції і відходів харчової промисловості та підвищенням результативності переробних підприємств.

Екологічні наслідки від забруднення відходами виявляються іноді через кілька років або навіть кілька десятків років, проте є не менш руйнівними. У суспільній свідомості поступово сформувалася ідея про те, що закопування відходів в землю або скидання їх у відстійники – це неприпустиме перекладання проблем на плечі нащадків [1]. Високий рівень споживання обумовлює великий обсяг відходів підприємств харчової промисловості, які негативно впливають на об'єкти навколишнього середовища та мають високу ступінь забруднення і становлять небезпеку.

Відходи виробництва – це матеріальні залишки виробничого процесу (сировини, матеріалів, засобів виробництва), які втратили свою споживну вартість, не є метою даного виробництва і не можуть бути використані за прямим призначенням через технологічні особливості підприємства [2]. Більшість відходів характеризуються цінним хімічним складом і можуть бути використані для виготовлення різної цінної і необхідної для народного господарства продукції. Відходи харчової промисловості підрозділяються на тверді та рідкі, промислові та побутові. Наприклад, міста Франції та Великобританії щорічно дають промислових відходів до 50 млн т, у ФРН – до 61 млн т, в Італії – до 44 млн т. Побутових відходів у Франції, Великобританії та Італії складає 17 млн т на рік, а у ФРН – 20 млн т на рік, а у містах Японії відходів утворюється 920 – 2120 г на одну людину за добу. Найбільшу кількість відходів у розрахунку на одну людину мають США, що складає 0,47 – 0,52 т/рік або 1450 г/день. Загальний світовий об'єм відходів перевищує 300 млн т., а загальний об'єм відходів в Україні складає 10 – 11 млн т на рік. Звалищами зайняті 2600 га земель [3].

За даними Організації об'єднаних Націй (ООН) щорічно 1,3 млрд тонн продовольчих відходів засмічують навколишнє середовище. В цілому у світі 54% продовольчих відходів викидається на стадії виробництва, збору урожаю та зберігання продукції, а 46% утворюється під час переробки, збуту і споживання [4, с. 104-105]. З метою забезпечення мінімального економічного впливу на природні ресурси переробка та утилізація харчових відходів, як трудомісткий процес вимагає впровадження інноваційних технологій, адже в Україні утворюється щорічно 95-115 кг відходів на душу населення. Значна частина є відходами переробки рослинної сировини на харчові продукти, які є побічними продуктами після пивоварного, бурякоцукрового, спиртового, борошномельного, хлібопекарського і макаронного виробництва, шоколадного, соковинного та олійноекстракційного

виробництва тощо [5, с. 254-255]. Відходи цих виробництв при застосуванні певних технологічних інновацій можна перетворювати в корм для тварин.

Аналіз патентних матеріалів за останні п'ять років показує, що в розвинених зарубіжних країнах ведеться інтенсивний пошук найбільш економічних і високо-ефективних способів утилізації відходів харчової промисловості. Характерною рисою є поєднання класичних методів очищення (механічний, фізико-хімічний, біологічний і т.д.) з новими методами (зворотний осмос, ультрафільтрація, мікрофільтрація, електродіаліз тощо), з використанням мікроорганізмів (дріжджі, бактерії). Також у світі активно ведуться розробки по комплексному використанні сировини і безвідходній переробці утворених вторинних ресурсів із застосуванням мікробіологічної біотрансформації сировини, головним чином у напрямку збагачення його білком, що синтезуються бактеріями, дріжджами або грибами з метою отримання кормів, кормових і харчових добавок.

Існують різні способи переробки відходів: 1) пресування; 2) консервування; 3) сушіння тощо [6, с. 1-2]. Одним із інноваційних напрямів утилізації рослинних відходів харчової промисловості є сушіння за допомогою мікронізації, яке проводиться з метою підвищення безпеки, санітарно-ветеринарних і поживних якостей, економії енергетичних ресурсів, покращення екології довкілля. З урахуванням подальших напрямів переробки відходів з метою їх повної утилізації сушіння є ще й найбільш доцільним методом зберігання кондицій цінної сировини, який дозволяє залучати потужності переробних заводів у міжсезонний період.

У проведених дослідженнях щодо переробки відходів та застосуванням в годівлі, а саме, суха пивна дробина, яку отримали на переробному підприємстві ТОВ «Владівік корми» з допомогою мікронізації [6] за продуктивною дією може служити заміником високобілкових кормів в раціонах годівлі тварин, що дає можливість мінімізувати витрати на використання в раціонах високоякісних зернових кормів. У результаті використання сухої пивної дробини у раціонах годівлі тварин на вирощуванні у СВК «Зоря», найбільших середньодобових приростів було досягнуто у третій групі – 752 г (з додаванням 300 г сухої пивної дробини). За найменших витрат кормів на 1 ц приросту – 4,84 ц к. од. та на 1 голову 1,82 ц к. од. Таким чином, використання сухої пивної дробини у раціонах годівлі телят на вирощуванні сприяло зростанню ефективності вирощування приросту.

Екологічна складова аграрного виробництва пов'язана з економічною ефективністю використання відходів харчової промисловості. Вона має забезпечити виробництво екологічно чистих кормів для тваринництва, а також раціональне ресурсокористування і охорону довкілля. Згідно з цим визначенням, до важливих критеріальних показників розвитку екологічної ефективності слід віднести: частку чистого прибутку підприємства, що направляється на заходи екологічного спрямування; частку продукції в загальному обсязі її виробництва, в якій вміст залишків отрутохімкатів, нітратів і нітритів нижчий від граничнодопустимих норм; частку екологічно чистої продукції в загальному обсязі виробництва, що отримана без застосування хімічних препаратів; масштаби використання біологічних засобів у виробництві продукції з відходів харчової промисловості; наявність сучасних очисних споруд, що унеможливають або мінімізують шкідливі викиди і скиди; економічний результат природоохоронних заходів; річні витрати на здійснення природоохоронних заходів; фактичний чистий екологічний ефект. Практично всі вони становлять екологічні ризики розвитку та функціонування галузі виробництва кормів з відходів харчової промисловості.

Показники екологічної ефективності відтворюють наслідки реалізації екологічного виробництва для стану навколишнього природного середовища і характеризують динаміку зниження кількості забруднюючих викидів і скидань. У результаті природне середовище стає менш забрудненим, а, отже, більш стійким до негативного антропогенного впливу внаслідок економічної діяльності.

Рациональне використання відходів харчової промисловості повинно базуватися на впровадженні маловідходних, безвідходних та енергозберігаючих технологіях, комплексному використанні відходів, модернізації обладнання, впровадженні інноваційних продуктів та забезпечення їх екологічності за етапами повного виробничого циклу конкурентоспроможної продукції тощо.

Література:

1. Шпильовий В.А. Організаційно-економічні основи забезпечення екологічної безпеки підприємств харчової промисловості: автореф. дис. канд. екон. наук: 08.06.01 / В.А. Шпильовий; Європейський ун-т. – К., 2006. – 212, XXVIII арк.: рис., табл. – Бібліогр.: арк. 199-212. Режим доступу: <http://www.lib.uaru.net/diss/cont/241519.html#introduction>.
2. Відходи сільськогосподарського виробництва та їх переробка. Електронний ресурс: http://studopedia.com.ua/view_ekonomikaripod.php?id=26.
3. Проблема утилізації відходів. Електронний ресурс: <http://www.ukrainereferat.org/uaref-1991-1.html>.
4. Зінчук Т.О. Економічні наслідки впливу продовольчих органічних відходів на природні ресурси світу / Зінчук Т.О. // Органічне виробництво і продовольча безпека. – Житомир: Вид-во «Полісся», 2014. – 536 с.
5. Тимчак В. С. Особливості теоретико-методологічних підходів до змісту категорій «інновація» у кормовиробництві / В. С. Тимчак // Інноваційна економіка. – 2014. – № 6(55). – С. 249-256.
6. Екологічний енергоресурсозберігаючий спосіб сушіння рідкої пивної дробини: пат. 99124 Україна: МПК А23К 1/06 (2006.01) / М. В. Гладій, В. С. Тимчак, В. П. Славов, В. Г. Кебко, М. Г. Порхун, А. В. Дідківський. – № 201410531; заявл. 26.09.2014; опубл. 25.05.2015, Бюл. № 10. – 6 с.

**Shevchenko T., Candidate of Economic Sciences,
Associate Professor, Senior Researcher**
*Sumy National Agrarian University
Sumy, Ukraine*

Qu Dongxu, Postgraduate Student
*Henan Institute of Science and Technology;
Henan, China*

MANAGEMENT STRATEGY FOR BIKE-SHARING SYSTEM OPERATION AT COLLEGE CAMPUS IN COMPLIANCE WITH CIRCULAR ECONOMY PRINCIPLES

In recent years, many Chinese cities have implemented the limit policy for motor vehicles in different degree and encouraged people to use public transportation in order to reduce the vehicle exhaust emissions. The innovative bike-sharing system without docking station emerged in 2015 in China [1]. It is more convenient and cheap which can not only effectively solve the last-mile problem in multimodal transportation, but also turn into an important way for energy conservation and emission reduction. In accordance with the

principles and development trend of circular economy, bike-sharing systems are becoming increasingly popular in cities in China. However, many colleges, where the idea of new bike-sharing systems originated from, have been shut sharing bikes out because of the management difficulties. Correspondingly, there are a large number of old bikes, which are abandoned by the graduates or other students year by year, lain idle and made a serious waste of resources. It has become an urgent problem to introduce an appropriate amount of off-campus sharing bikes and integrate it with on-campus bikes to form a cycle bike-sharing system that is easy to operate and manage in colleges, improve the utilization efficiency of resources, and enable more teachers and students to enjoy the convenience of sharing bikes.

He Yuanwen etc. found that there are indeed problems such as disorderly parking, unattended repair, and delayed return of deposit [2]. Liu Jiahao etc. suggested college managers can coordinate bike operators to do regular maintenance, deployment, and management [3]. As suggested by Feng Yifan, the current social problems appeared in development of sharing bike could be solved if the government intervenes in the state-owned economy to sharing bike operation [4]. Chen Bin etc. found the utilization rate of self-vehicles in colleges can be improved by selling and renting bikes through the network platform [5]. However, most of the previous studies have focused on individual colleges that allow sharing bikes to enter the campus as a case study, ignoring the reality that most colleges ban them. Taking the city where the author is located as an example, 4 of the 7 colleges have banned the sharing bikes. The proposed management strategies focused on the responsibility of operators, ignoring the educational and scientific research advantages of colleges in management. Up to now, there is almost no research on the integration of off-campus sharing bikes and on-campus waste vehicles to form colleges' own bike-sharing operation and management system based on the principle of circular economy.

Operating the bike-sharing system in colleges is in line with their social responsibilities. "Circular Economy Promotion Law of the People's Republic of China" stipulates that institutions shall establish and improve the management system, take measures to reduce resource consumption and the amount of wastes. Also, it is in line with the 3R principle of circular economy to operating the bike-sharing system in colleges. The cost of buying bikes for new students can be saved every year, which can directly reduce the consumption of resources. The bikes that have been abandoned due to factors such as graduates leaving school can be refurbished and utilized to improve the efficiency of resource utilization. Furthermore, the implementation of bike-sharing system in colleges has the rationality of environmental protection, economy and management. According to the relevant calculation in Beijing, every 1,000 sharing bikes can save 34 tons of gasoline and nearly 100 tons of carbon emissions on average [4]. It can help the government save the expenditure in reducing greenhouse gas emissions. Besides, the cost of carrying out sharing bikes is lower than the cost of campus buses and the labor cost of drivers. In addition, most bikes in colleges are distributed in teaching areas and dormitory areas, which is also convenient for colleges to carry out effective management.

The construction of campus bike-sharing operation system in colleges can maximize the utilization efficiency of public resources. To achieve efficient management of sharing bikes, the following strategies should be adopted.

Firstly, college managers need to enhance the recycling awareness and promote the campus recycling economy. In the transition to the circular economy model, increasing public awareness is one of the major driving forces. The circular economy in the building of a responsible society requires a deeply ecological culture and societal awareness [6]. Many managers have banned the sharing bikes on campus due to the inconvenience of

management, which reflects managers still need to further strengthen the awareness of circular economy.

Secondly, the state-owned economy of colleges could be used to operate the sharing bike business directly. The state-owned economy has sufficient financial and organizational strength, as well as the environmental responsibilities. College managers can bring a proper number of sharing bikes into the operation and management of state-owned assets, which can solve many problems caused by the current commercial operation mode recently.

Thirdly, college managers should give full play to the advantages of scientific research and improve the efficiency of vehicle management. The main activity areas of colleges are teaching buildings, dormitories and canteens, where sharing bikes parking spots can be planned and electronic fences can be set up. In addition, students of related majors can be provided with work-study positions for sharing bikes, so that the students can not only participate in the operation and maintenance, but also earn daily living expenses.

Finally, the circular economy awareness of bike users should be enhanced to improve the efficiency of sharing bikes. The comprehensive quality of teachers and students is relatively high, which is also convenient for centralized publicity and education. Through the guidance of education to further enhance the recycling economy awareness of teachers and students, and strengthen the social public goods care education, it is bound to solve vehicle damage, private possession and other problems, and further improve the use efficiency.

In conclusion, the establishment of the bike-sharing operation system in colleges has various aspects of rationality based on the principle of circular economy. The college managers should not give up eating for fear of choking. It is necessary to enhance the management efficiency and reduce resource consumption and waste by giving full play to the advantages of colleges' own economy, education and scientific research, so that more people can enjoy the convenience brought by technological development.

References:

1. Shan Chang, Rui Song, Shiwei He, and Guo Qiu. Innovative bike-sharing in China: solving faulty bike-sharing recycling problem // *Journal of Advanced Transportation*, – 2018. – № 06. – P. 1-10.
2. He Yuanwen and Yin Yanhong. Investigation and analysis of the use of shared bicycles in university campus // *Heilongjiang Transportation Technology*, –2018. – № 01. – P. 153-158.
3. Liu Jiahao, Wang Chuanyu, Ge Jingxiang, and others. Fine management of campus shared bicycles // *Science and Technology Innovation Report*, – 2018. – № 02. – P. 176-178.
4. Feng Yifan. Rationality and feasibility of government operation on sharing bike // *Wind of Science and Technology*, – 2018. – № 12. – P. 265-266.
5. Chen Bin and Chen Xiaofang. New ideas of college bicycle recycling in the Internet era // *West Leather*, – 2017. – № 02. – P. 174-175.
6. Smol M., Avdiushchenko A., Kulczycka J., Nowaczek A. Public awareness of circular economy in southern Poland: case of the Malopolska Region // *Journal of Cleaner Production*, – 2018. – № 06. – P. 1035-1045.

Щетина М. А., к.е.н., старший викладач

Щетина С. В., к.с.-г.н., доцент

Уманський національний університет садівництва
м. Умань, Черкаська область, Україна

ЕКОЛОГІЧНИЙ СТАН АТМОСФЕРНОГО ПОВІТРЯ В КІРОВОГРАДСЬКІЙ ОБЛАСТІ

Атмосферне повітря є одним з основних життєво важливих елементів навколишнього природного середовища. Як природний об'єкт воно являє собою природну суміш газів, що знаходиться за межами житлових, виробничих та інших приміщень. Забруднення атмосферного повітря полягає у викиді в атмосферу хімічних речовин, твердих частинок і біологічних матеріалів, здатних викликати шкоду для людини та інших живих організмів. Часто ефект забруднювачів є непрямим та проявляється лише через тривалий час, наприклад, певні речовини здатні зменшувати товщину озонового шару, впливаючи таким чином на більшість земних екосистем.

Метою охорони атмосферного повітря є забезпечення збереження сприятливого стану атмосферного повітря, його відтворення, поліпшення для підтримки екологічної безпеки та життєдіяльності людини, а також запобігання шкідливому впливу на навколишнє природне середовище [1].

Основними забруднювачами атмосферного повітря є стаціонарні джерела, до яких належать промислові підприємства, теплові електростанції та котельні. Від цих джерел у повітряний простір Кіровоградської області щорічно надходить велика частина забруднюючих речовин, які зумовлюють стійке забруднення атмосферного повітря (табл. 1).

Таблиця 1

Динаміка обсягів викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря [2]

Показники	2015 р.	2016 р.	2017 р.
Загальна кількість (одиниць) дозволів на викиди забруднюючих речовин в атмосферне повітря, виданих у поточному році суб'єкту господарювання, об'єкт якого належить до:	312	496	513
- другої групи	57	81	91
- третьої групи	255	415	422
Викиди забруднюючих речовин та парникових газів від стаціонарних джерел, тис. т	14,2	11,8	12,2
Викиди забруднюючих речовин в атмосферне повітря від пересувних джерел, тис. тонн	58,1	52,2	56,7
Викиди забруднюючих речовин в атмосферне повітря від стаціонарних джерел у розрахунку на км ² , т	0,6	0,5	0,5
Викиди забруднюючих речовин в атмосферне повітря від стаціонарних джерел у розрахунку на одну особу, кг	14,5	12,2	12,7

За галузями промисловості найбільшими забруднювачами атмосферного повітря в Кіровоградській області стали підприємства переробної промисловості – 48% загального обсягу викидів, підприємства транспорту – 24,1% та добувна промисловість і розроблення кар'єрів – 13,7%.

Основними забруднювачами довкілля області є підприємства металургійного виробництва (26,4% від загального обсягу забруднюючих речовин) наземного і трубопровідного транспорту (21,2%) та виробництва харчових продуктів (15,4%). Викиди забруднюючих речовин в атмосферне повітря в розрізі економічної діяльності наведено в таблиці 2.

Таблиця 2

**Викиди забруднюючих речовин в атмосферне повітря
за видами економічної діяльності у 2017 році [2]**

	Види економічної діяльності	Обсяги викидів за регіоном	
		тис. т	%
1	Сільське господарство, мисливство та надання пов'язаних із ними послуг	690,03	5,7
2	Добування металевих руд	823,6	6,7
3	Добування інших корисних копалин та розроблення кар'єрів	844,8	6,9
4	Виробництво харчових продуктів	1879,0	15,4
5	Виробництво іншої неметалевої мінеральної продукції	346,6	2,8
6	Металургійне виробництво	3225,4	26,4
7	Постачання електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря	227,6	1,9
8	Наземний і трубопровідний транспорт	2591,1	21,2
9	Складське господарство та допоміжна діяльність у сфері транспорту	346,1	2,8
10	Державне управління й оборона; обов'язкове соціальне страхування	476,8	3,9

Основними забруднювачами атмосферного повітря в Кіровоградській області є ТОВ «Побужський феронікелевий комбінат», філія управління магістральних газопроводів «Черкаситрансгаз» ПАТ «Укртрансгаз» ЛВУМГ, філія управління магістральних газопроводів «Черкаситрансгаз» ПАТ «Укртрансгаз» Кременчуцького ЛВУМГ КС «Задніпровська», ПрАТ «Центральний гірничо-збагачувальний комбінат» (Петрівський рудник), ТОВ «Олександрійський цукровий завод», ПрАТ «Кропивницький олійноекстракційний завод», ПП «Еллада», ПП «Новоукраїнський гранітний кар'єр», філія управління магістральних газопроводів «Черкаситрансгаз» ПАТ «Укртрансгаз» Олександрівського ЛВУМГ КС «Кіровоградська» [3].

Найбільший обсяг викидів забруднюючих речовин надійшов до атмосферного повітря від підприємств Голованівського району (28,9%), м. Кропивницького (19,9%), Олександрівського району (9,5%) Новоукраїнського району (7,64%) та Світловодського району (5,86%).

Для забезпечення стабільної екологічної безпеки та зменшення викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря по області вживається низка

відповідних заходів, зокрема контролюється питання недопущення здійснення викидів забруднюючих речовин в повітря без відповідних дозволів, реалізується ряд природоохоронних програм, проводиться постійний моніторинг екологічного стану регіону, здійснюється реконструкція та налагоджувальні роботи обладнання на підприємствах.

Ряд підприємств, відповідно до заходів щодо скорочення викидів забруднюючих речовин та терміну виконання, передбачених у дозволах на викиди проводять модернізацію пилогазоочисних установок, встановлюють циклони, підвищують ступені очищення на джерелах викидів, здійснюють заміну пилогазоочисного обладнання, розробляють та встановлюють додаткові системи очищення.

Література:

1. Федорищева А. Техногенно-екологічна ситуація в Україні та управління рівнем її безпеки / А. Федорищева, О. Бутрин // Економіка України. – 2008. – № 5. – С. 75-79.
2. Екологічний паспорт Кіровоградської області (2017 р.) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: menr.gov.ua/news/32629.html.
3. Регіональна доповідь про стан навколишнього природного середовища Кіровоградської області у 2017 році» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ekolog.kr-admin.gov.ua/diialnist/stan-dovkillia-kirovohradskoi-oblasti-2013-r/151-dovkilla-2013-r>.

DEMOGRAPHY AND SOCIAL POLICY: AN INNOVATIVE CONTEXT

Поляріна Є. С., аспірант
*Донбаська державна машинобудівна академія
м. Краматорськ, Донецька область, Україна*

ЗАКОРДОННА ПРАКТИКА ГРОМАДСЬКОГО ЗАХИСТУ ВНУТРІШНІХ ПЕРЕСЕЛЕНЦІВ БЮДЖЕТНИМ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯМ

Конфлікти, мережа насильства і злочинності, стихійні лиха привели до кількості у 31,1 млн статистичного обсягу внутрішніх переміщень ще в 2016 році. Це еквівалентно тому, що однієї людині кожну мить доводиться покинути все, причину тому озброєні напади, висока схильність природних і антропогенних загроз. Про це йдеться в глобальному звіті про внутрішнє переміщення (Internal displacement monitoring centre Grid 2017) [3].

З 1951 року статус і права біженців визначені Конвенцією ООН, поширення якої охоплює 145 країн світу [5]. У 2004 році ООН приймає принципи внутрішніх переміщень, тобто міжнародна система захисту є гнучкою.

У жовтні 2014 року прийнято закон України «Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб», тим самим це закріпило термін «внутрішньо переміщені особи».

«Внутрішньо переміщеними особами» (ВПО) називають людей, які змушені покинути свої місця проживання і тікати до інших регіонів своєї країни. Словосполучення «внутрішньо переміщені особи» іноді видається формальним, задовгим, тоді означеній групі людей дають назву «внутрішні переселенці» чи «вимушені переселенці». Є можливим називати внутрішньо переміщених осіб «біженцями»? Ні в якому разі. Люди залишаються у межах власної країни, на відміну від біженців: властивістю поняття «біженець» є вимушена міграція за межі своєї країни походження, пошук притулку за кордоном. Даючи назву внутрішнім переселенцям «біженці» у таких ситуаціях, як теперішня українська, цим вказується, що ні є дійсним факт окупації Криму чи частини Донецької та Луганської областей території України [2].

19 вересня 2016 року в штаб-квартирі ООН на саміті з питань біженців і мігрантів, світові лідери та глави МЗС зі 193 країн прийняли Нью-Йоркську декларацію у справах біженців і мігрантів.

Станом на кінець 2017 року в світі нараховувалося близько 25,4 млн біженців, більша частина з яких – віком до 18 років.

На сьогодні всього десять країн приймають 60% біженців з усього світу. Туреччина приймає рекордну кількість в обсязі 3,5 млн осіб. В Лівані кожен шостий є біженцем, у Йордані кожен чотирнадцятий [1].

Держави-члени ООН ухвалили всеосяжний механізм реагування на ситуацію з біженцями (CRRF), фундаментом якого є багаторічний досвід захисту біженців, підтримка приймальних країн та громад, а також пошук рішень.

20 липня 2018 року опублікований проект глобального договору щодо біженців, частиною якого є CRRF. На даний час у світі більше ВПО, ніж транскордонних біженців. Попри глобальні масштаби проблема внутрішніх переселенців залишається

в значній мірі затіненій. Шість з десяти країн, які мають велику чисельність біженців у 2015 році – Афганістан, Колумбія, Демократична Республіка Конго, Південний Судан, Судан і Сирія – також були серед десяти з найбільшим потоком ВПО.

В IDMC проводиться серія емпіричних досліджень з біженцями та ВПО, для виконання цього завдання встановлені відносини з наступними партнерами: Парламентською асамблеєю Ради Європи (Parliamentary Assembly of the Council of Europe), Управлінням Верховного комісара Організації Об'єднаних Націй у справах біженців (United Nations High Commissioner for Refugees), Міжнародним комітетом Червоного Хреста (International Committee of the Red Cross), Міжнародною організацією з міграції (International Organization for Migration), Норвезькою радою у справах біженців (Norwegian Refugee Council), Всесвітнім банком (World Bank), Програмою розвитку ООН (United Nations Development Programme), соціальним підприємством (Samuel Hall), регламентом Європейського союзу (REACH), Регіональним секретаріатом довгострокових рішень (Regional Durable Solutions Secretariat), Спільною службою профілювання (Joint IDP Profiling Service), Дитячий фонд ООН (United Nations International Children's Emergency Fund). Соціальна місія зазначених структур охоплює безліч гілок життєвих сфер та орієнтована на покращення карти змін внутрішньо переміщених осіб в глобальному масштабі.

Доцільно віднайти істотні риси соціального та бюджетного захисту ВПО у закордонній практиці як інструмент досвіду для України в цій сфері.

Аналізуючи статистику позитивних змін країн узагальнимо досвід Сербії, Грузії та Азербайджану.

Сербія кількістю ВПО становила 2,2 млн осіб. У 1992 році інституційною базою є Комісаріат з питань біженців та міграції. У 2002 році уряд прийняв національну програму для покращення якості існування. У 2005 році ЄС сприяє в створенні інфраструктури та робочих місць. У Сербії діє Урядовий офіс із питань Метохії та Косова. Пріоритетом було чітке виконання стратегічного плану щодо повернення ВПО до суспільного життя, трудової зайнятості та гідне проживання.

У квітні 2014 рік рівень ВПО у Грузії налічував 253574 тис. осіб, майже 6% населення. У 2007 році відкрита Стратегія та стартує моніторинг забезпечення гідних умов, здійснення грошових компенсацій. При уряді окреме Міністерство у справах вимушеного переміщення з окупованих територій.

22 жовтня 2014 року у Києві підписано Меморандум щодо подолання гуманітарних проблем та забезпечення соціального захисту.

В Азербайджані майже 600 тис. ВПО. Для мешканців існує програма звільнення від сплати прибуткового податку, державного мита, надається адресна допомога, школярам на безоплатній основі надають підручники та шкільне приладдя, студентам компенсується вартість навчання та пільгове забезпечення. За виконанням слідкує Державний комітет по роботі з особами, які вимушено покинули місця постійного проживання [4].

Роблячи висновок, приходимо до необхідності ведення моніторингової компанії кількості потоку переселенців, обговорення у фокус-групах, слідкування зайнятості ВПО після переміщення за раундами та здійснення опитування потреб, впровадження пільг, забезпечення інформаційною базою стосовно правових та соціальних факторів. Майже завжди такі люди страждають від психологічних травм, складних умов життя та дискримінації.

Добробут, засоби існування, мінімізація дискримінації – це орієнтири, якими повинні бути наділені організації, які мають місію допомогти вимушеним переселенцям. Саме з метою подолання цих викликів Управлінням Верховного

комісара Організації Об'єднаних Націй у справах біженців були розроблені Керівні принципи з питань ВПО. Принципи окреслюють відповідні гарантії й права захисту на кожному етапі. Керівні принципи є тлумаченням міжнародного гуманітарного права, відповідають міжнародним угодам, мають рекомендаційний характер та визначають гарантії безпечного гуманітарного розміщення.

Література:

1. Аналітичний центр CEDOS. Міграційна криза в ЄС: статистика і аналіз політики [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://cedos.org.ua/uk/articles/mihratsiina-kryza-v-yes-statystyka-ta-analiz-polityky>.
2. Балакірева О.М. Вимушені переселенці та приймаючі громади: уроки для ефективної суспільної адаптації й інтеграції: наукова доповідь; НАН України, ДУ «Інститут економіки та прогнозування НАН України». – К., 2016. – 140 с.
3. Глобальний звіт про внутрішнє переміщення [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.internal-displacement.org/global-report/grid2017/#>.
4. Ефективність державного управління: збірник наук. Праць Львівського регіонального інституту державного управління Національної академії державного управління при Президентові України. – Вип. 3(52): у 2 ч. / за заг.ред. чл.-кор. НАН України В.С. Загорського, доц. А.В. Ліпенцева. – Львів: ЛРІДУ НАДУ, 2017. – 320 с.
5. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод: міжнародний документ від 4 листопада 1950 року: у ред. від 1 червня 2010 року / Офіційний сайт Верховної Ради України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_004.

ACCOUNTING, ANALYSIS AND AUDIT: NATIONAL FEATURES AND WORLD TRENDS

Калабухова С. В., к.е.н., професор
Київський національний економічний університет
імені Вадима Гетьмана
м. Київ, Україна

ПРАКТИЧНІ АСПЕКТИ УПРАВЛІНСЬКОГО АНАЛІЗУ ЗАПАСІВ ГОТОВОЇ ПРОДУКЦІЇ СУБ'ЄКТА ГОСПОДАРЮВАННЯ

Виробничий процес на підприємстві закінчується виготовленням готової продукції. До готової продукції належить продукція, обробка якої закінчена та яка пройшла випробування, приймання, укомплектування згідно з умовами договорів із замовниками і відповідає технічним умовам і стандартам [1]. У ПСБО 16 «Витрати» зазначаються два види собівартості готової продукції – виробнича та собівартість реалізованої продукції [2, п. 11]. Надходження готової продукції на склад відображається за фактичною *виробничою собівартістю* або за нормативною виробничою собівартістю. *Собівартість реалізованої* готової продукції визначається за методами оцінки вибуття запасів згідно ПСБО 9 «Запаси» [3, п. 16]. У бухгалтерському балансі залишки готової продукції відображаються за виробничою собівартістю.

Реалізація запасів готової продукції завершує процес кругообігу продуктового капіталу та є джерелом одержання доходу. Реалізованою вважається продукція, за яку покупцеві (замовнику) пред'явлені розрахункові документи, або одержано векселі, або надійшли аванси від покупців і замовників. У результаті реалізації виявляється суспільна корисність виробленого продукту через зіставлення доходів від реалізації і собівартості реалізованої продукції та обчислюється фінансовий результат, що спрямовується на відновлення процесу кругообігу капіталу, його безперервне повторення (рис. 1).

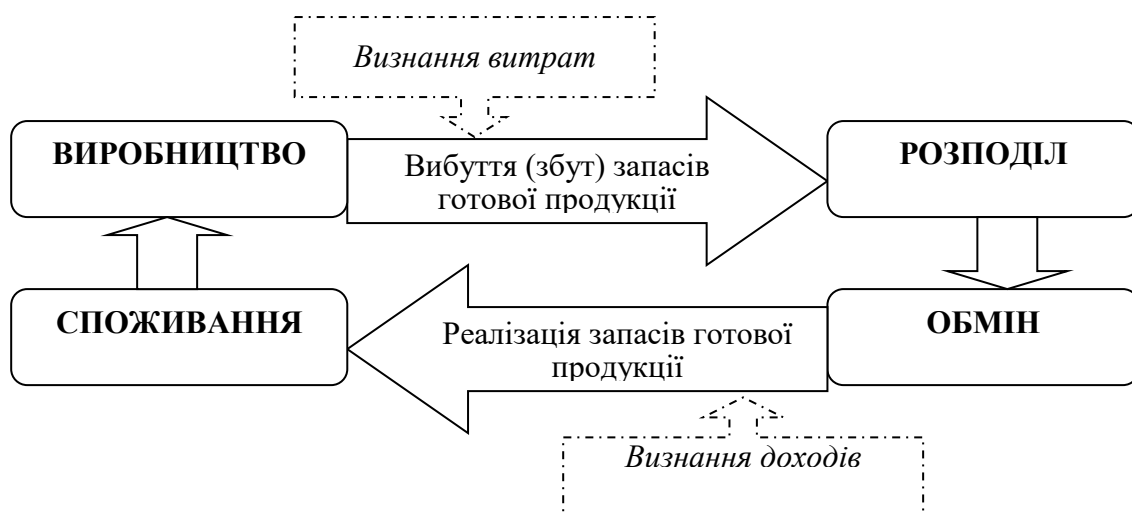

Рис. 1. Безперервність руху продукту праці в процесі суспільного відтворення
Джерело: узагальнено автором

Процедуру аналізу формування запасів готової продукції (ГП) суб'єкта господарювання запропоновано у табл. 1.

Таблиця 1

Аналіз формування запасів готової продукції суб'єкта господарювання у звітному періоді

Показник	Звітний період, тис. грн. (1)	Попередній період, тис. грн. (0)	Абс. відх., тис. грн. (Δ)	Темп приросту, % (ΔТ)
1. Виробнича собівартість готової продукції, тис.грн – CB^B	249852	286023	-36171	-12,65
2. Собівартість реалізованої готової продукції ($CP^{ГП}$)	215823	256178	-40355	-15,75
Аналітичні операції:				
<i>1. Розрахунок ключових показників запасів готової продукції:</i>				
Визначення запасів готової продукції (зміни залишків) – ГП (п. 1 – п. 2)	34029	29845	+4184	+14,0
Розрахунок частки готової продукції в запасі, %: $ГП / CB^B \times 100\%$	13,62	10,43	+3,19	+30,58
2. Виявлення тенденції розвитку збутової діяльності: $\Delta T_{CP^{ГП}} > \Delta T_{CB^B}$ (позитивна тенденція)			(-15,75)% < (-12,65)% (негативна тенденція)	
<i>3. Факторний аналіз зміни запасів готової продукції:</i>				
Побудова 2-х факторної адитивної моделі запасу готової продукції:	$ГП = CB^B - CP^{ГП}$			
Розрахунок впливу факторів прийомом ланцюгових підстановок: 1) вплив зміни обсягів виробництва готової продукції: умов. $ГП_{(Ф1)} = CB^B_{(1)} - CP^{ГП}_{(0)}$ $\Delta ГП_{(Ф1)} = \text{умов. } ГП_{(Ф1)} - ГП_{(0)}$ 2) вплив зміни обсягів збуту готової продукції: умов. $ГП_{(Ф2)} = CB^B_{(1)} - CP^{ГП}_{(1)} = ГП_{(1)}$ $\Delta ГП_{(Ф2)} = \text{умов. } ГП_{(Ф2)} - \text{умов. } ГП_{(Ф1)}$ Перевірка достовірності розрахунків впливу факторів: $\Delta ГП = \Delta ГП_{(Ф1)} + \Delta ГП_{(Ф2)}$	<p>умов. $ГП_{(Ф1)} = 249852 - 256178 = -6326$ тис.грн $\Delta ГП_{(Ф1)} = -6326 - 29845 = -36171$ тис.грн. (негативний вплив)</p> <p>умов. $ГП_{(Ф2)} = 249852 - 215823 = 34029$ тис.грн. $\Delta ГП_{(Ф2)} = 34029 - (-6326) = + 40355$ тис.грн. (позитивний вплив)</p> <p>$+4184 = (-36171) + 40355$</p>			
Висновки: у звітному періоді спостерігається зростання запасів готової продукції (на 14%), що сприяє покращенню показника ліквідності, але свідчить про можливі проблеми із збутовою діяльністю, розвиток якої має негативну тенденцію у порівнянні із виробництвом; негативний вплив на зміну запасів готової продукції спричинило скорочення обсягів виробництва, що свідчить про можливе порушення безперервності діяльності внаслідок недостатнього запасу незавершеного виробництва. Управлінському персоналу підприємства необхідно звернути увагу на своєчасність укладання договорів на збут продукції; забезпеченість підприємства транспортними засобами і тарою для відвантаження готової продукції, вибір оптимальних каналів збуту.				

Джерело: розроблено автором

Процедуру аналізу вибуття запасів готової продукції, що уможливило оцінку впливу зміни масштабів діяльності, структурних зрушень та ефективності використання фізичного капіталу на зміну фінансового результату операційної діяльності, запропоновано у табл. 2.

Таблиця 2

**Аналіз вибуття запасів готової продукції суб'єкта господарювання
у звітному періоді**

Основні види продукції,	Обсяг вибуття готової продукції, тон		Вартість вибуття готової продукції, тис. грн.		Собівартість вибуття 1-ці готової продукції, тис. грн.	
	Звітний період	Попер. період	Звітний період	Поперед. період	Звітний період	Попередній період
1	2	3	4	5	6	7
(i)	$K_{(1)}$	$K_{(0)}$	$K_{(1)} \times C_{(1)}$	$K_{(0)} \times C_{(0)}$	$C_{(1)}$	$C_{(0)}$
1	2	3	4	5	6 = гр. 4 / гр. 2	7 = гр. 5 / гр. 3
10.71	5152	6291	52468,9	80640,3	10,184	12,818
10.72	16871	19916	169899,2	86395,9	10,071	4,338
10.82	2743	10679	27483,8	118987,1	10,019	11,142
Разом (Σ)	24766	36886	249851,9	286023,3	10,089	7,754

Аналітичні операції:

1. Розрахунок показників структури вибуття видів готової продукції, оцінка вартості вибуття за умови нейтралізації впливу вартісного фактору для уможливлення зіставності купівельної спроможності:

(i)	Структура вибуття готової продукції, % (за кількістю!)		Вартість вибуття ГП у звіт. періоді за с/в 1-ці поперед. періоду, тис. грн.	Вартість вибуття ГП у звіт. періоді за с/в 1-ці поперед. періоду при базовій структурі, тис. грн.
	Звітний період	Поперед. період		
	$Ч_{(1)}$	$Ч_{(0)}$	$K_{(1)} \times C_{(0)}$	$\Sigma K_{(1)} \times Ч_{(0)} \times C_{(0)}$
	8	9	$10 = гр. 2 \times гр. 7$	$11 = гр. 2 \Sigma \times гр. 9(i) \times гр. 7(i)$
10.71	21	17	$5152 \times 12,818 = 66038,3$	$24766 \times 0,17 \times 12,818 = 53966,6$
10.72	68	54	$16871 \times 4,338 = 73186,4$	$24766 \times 0,54 \times 4,338 = 58014,9$
10.82	11	29	$2743 \times 11,142 = 30562,5$	$24766 \times 0,29 \times 11,142 = 80023,4$
Разом (Σ)	100	100	169787,2	192004,9

2. Факторний аналіз вартості вибуття запасів готової продукції

(i)	Вплив зміни масштабів діяльності, тис. грн.	Вплив структурних зрушень, тис. грн.	Вплив зміни собівартості вибуття 1-ці готової продукції, тис. грн.
	$12 = гр. 11 - гр. 5$	$13 = гр. 10 - гр. 11$	$14 = гр. 4 - гр. 10$

1	2	3	4	5	6	7
10.71	53966,6 – 80640,3 = -26673,7 (позитивний)		66038,3 – 53966,6 = +12071,7 (негативний)		52468,9 – 66038,3 = -13569,4 (позитивний)	
10.72	58014,9 – 86395,9 = -28381,0 (позитивний)		73186,4 – 58014,9 = +15171,5 (негативний)		169899,2 – 73186,4 = +96712,8 (негативний)	
10.82	80023,4 – 118987,1 = -38963,7 (позитивний)		30562,5 – 80023,4 = -49460,9 (позитивний)		27483,8 – 30562,5 = -3078,7 (позитивний)	
Разом (Σ)	192004,9 – 286023,3 = -94018,4 (позитивний)		169787,2 – 192004,9 = -22217,7 (позитивний)		249851,9 – 169787,2 = +80064,7 (негативний)	
<i>Перевірка достовірності розрахунків впливу факторів:</i>			249851,9 – 286023,3 = -36171,4 = = (-94018,4) + (-22217,7) + 80064,7			
Висновки: у звітному періоді вартість вибуття готової продукції має тенденцію до зниження (- 36171,4 тис. грн), що свідчить про можливе скорочення масштабів діяльності; негативний вплив на зміну вартості вибуття готової продукції у бік її збільшення при загальній тенденції до її зменшення спричинили зростання частки продукції 10.71 та 10.72, а також зростання собівартості вибуття одиниці готової продукції виду продукції 10.72. Оскільки збільшення собівартості реалізованої готової продукції зменшує фінансовий результат операційної діяльності, управлінському персоналу необхідно контролювати структуру збуту видів продукції у напрямку її оптимізації та приймати ефективні збутові рішення, а також шукати нові виробничі рішення в напрямку мінімізації витрат на виробництво продукції виду 10.72.						

Джерело: розроблено автором

Література:

1. Інструкція про застосування Плану рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій [Електронний ресурс] / Міністерство фінансів України; від 30.11.1999 № 291 (із змінами). – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0893-99>.
2. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 16 «Витрати» [Електронний ресурс] / Мінфін України; наказ від 31.12.1999 № 318 (із змінами). – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0027-00>.
3. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 9 «Запаси» [Електронний ресурс] / Мінфін України; Наказ від 20.10.1999 № 246 (із змінами). – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0751-99>.

СУТНІСТЬ ФІНАНСОВИХ РЕСУРСІВ БАНКІВ ТА ЇХ КЛАСИФІКАЦІЯ

Економічні системи всіх країн світу мають у своєму складі своєрідний фундамент – банківські системи. Основою діяльності банківської системи в цілому та кожного окремого банку зокрема є фінансові ресурси. З кожним новим етапом розвитку економіки, технічного прогресу, впровадження нових цифрових та інноваційних технологій залучення та запозичення фінансових банківських ресурсів сутність цього питання залишається не змінною – банківська система потребує фінансових ресурсів, для виконання своїх функцій та забезпечення діяльності економіки в цілому.

Ресурси (від франц. *Resource* – допоміжний засіб) – грошові кошти, цінності, запаси, можливості; джерела доходів в державному бюджеті [1]. У словнику іншомовних слів наведено наступне визначення ресурсів – засоби, запаси, джерела засобів, доходів [2]. Новий економічний словник визначає ресурси, як грошові кошти, цінності, запаси, можливості, джерела засобів, доходів [3]. Універсальний словник економічних термінів наводить два визначення терміну «ресурси». З однієї сторони ресурси – це термін, що використовується у калькуляції собівартості за видами діяльності і означає людей, машини чи комп'ютерні системи, які виконують певний об'єм праці і на які витрачають кошти. З іншої сторони ресурси – технології, грошові кошти, співробітники та інші активи, наявні у розпорядженні керівництва, які можуть бути перерозподілені між різними підрозділами. Підсумовуючи вищевикладене можна зробити висновок, що ресурси – це різноманітні засоби (людські, матеріальні або фінансові), джерела доходів або певні можливості.

Не зважаючи на те, що питання сутності та класифікації фінансових банківських ресурсів є надважливим, єдиного наукового підходу до трактування цієї економічної категорії не має.

Крім того різні науковці, маючи на увазі саме фінансові ресурси банків (оскільки характеризують банківські ресурси перш за все як ті чи інші грошові кошти) використовують різні визначення, такі як «банківські ресурси», «фінансові банківські ресурси», «ресурсна база».

С.Л. Коваль вважає, що банківські ресурси – це власні кошти банку (власний капітал), а також кошти, залучені та запозичені на фінансовому ринку, які використовуються для здійснення активних операцій та надання послуг з метою отримання прибутку [4].

М.Д. Алексеєнко наводить таке визначення банківські ресурси – це сукупність грошових коштів і виражених у грошовій формі матеріальних, нематеріальних і фінансових активів, що перебувають у розпорядженні банків і можуть бути використані ними для здійснення активних операцій і надання послуг [5].

В. І. Міщенко вважає, що банківські ресурси (*bank resources*) – сукупність грошових коштів, що перебувають у розпорядженні банку та використовуються ним для виконання своїх функцій та операцій; банківські ресурси – це фінансові ресурси банку, що складаються із власних, залучених і запозичених коштів [6].

За О. В. Дзюблюком ресурси комерційного банку – це сукупність грошових коштів, які перебувають у розпорядженні банку і використовуються ним для здійснення кредитних, інвестиційних та інших активних операцій [7].

Колектив вчених під керівництвом О. І. Лаврушина та І. Д. Мамонової дійшли до висновку, що «Ресурси коммерческих банков, или банковские ресурсы, представляют собой совокупность всех средств, имеющихся в распоряжении банков и используемых для осуществления активных операций; ресурсы коммерческого банка подразделяются на собственные и привлечённые средства» [8].

Наведені різнопланові визначення доводять твердження про те, що питання сутності фінансових ресурсів банків потребує додаткового ґрунтовного та всебічного визначення.

Окремо необхідно зазначити, що в умовах постійного удосконалення та розробки новітніх цифрових комп'ютерних технологій важливо досліджувати не тільки сутність ресурсів та їх класифікацію, а й механізми, способи їх залучення та супроводження операцій із залучення й запозичення фінансових банківських ресурсів з використанням сучасних технологій.

Література:

1. Большая Советская Энциклопедия. гл. ред. А.М. Прохоров. Изд. 3-е. М., «Советская энциклопедия». 1975. Т. 22 Ремень – Сафи. 1975. 628 с.
2. Словарь иностранных слов / Ред И.В. Лёхин, Ф.Н. Петров. Изд. 4-е. М., Государственное издательство иностранных и национальных словарей. 1954. 853 с.
3. Новый экономический словарь / Под ред. А.Н. Азрилияна. – М.: Институт новой экономики, 2006. – 1088 с.
4. Коваль С. Л. Формування фінансових ресурсів комерційних банків. Фінанси України. – 2012. – № 7. – С. 110-115.
5. Алексеенко М. Д. Капітал банку: питання теорії і практики: Монографія. – К.: КНЕУ, 2002. – 276 с.
6. Міщенко В.І., Слав'янська Н.Г., О.Г. Коренева. Банківські операції: Підручник – 2-е вид., переробл. і доп. – К.: Знання, 2007.
7. Дзюблюк О.В. Банківські операції: Підручник / За ред. д. е. н. проф. О. В. Дзюблюка. – Тернопіль: Вид-во ТНЕУ «Економічна думка», 2009. – 696 с.
8. Лаврушин О.И., Мамонова И.Д., Валенцева Н.И. [и др.]. Банковское дело: учебник / под ред. засл. деят. науки РФ, д-ра экон. наук, проф. О.И. Лаврушина. – 8-е изд., стер. – М.: КНОРУС, 2009. – 768 с.

Соколова Н. М., аспірант

*ДВНЗ «Київський національний економічний університет
імені Вадима Гетьмана»
м. Київ, Україна*

ПРОЦЕДУРИ АУДИТУ ОЧІКУВАНИХ КРЕДИТНИХ ЗБИТКІВ

Нові вимоги, надані в МСФЗ (IFRS) 9 «Фінансові інструменти» [1] щодо знецінення фінансових активів, базуються на моделі очікуваних кредитних збитків і замінюють модель понесених збитків згідно МСФЗ (IAS)39, яка застосовувалась у міжнародній практиці для оцінки та визнання збитків від знецінення фінансових активів до 01 січня 2018 року.

Виконуючи вимог МСФЗ (IFRS) 9 «Фінансові інструменти», керівництву суб'єкта господарювання необхідно застосовувати судження для розробки політики та підходу, для оцінки очікуваних кредитних збитків.

Для того щоб користувачі могли краще розуміти та оцінювати судження, фінансові установи та суб'єкти господарювання, які застосовують загальний підхід щодо оцінки очікуваних кредитних збитків, повинні базувати свої розкриття на наступних елементах:

- Обліковій політиці;
- Операційних процедурах та системах внутрішнього контролю;
- Інформаційних системах та даних;
- Моделях оцінки [2].

Отже, ці елементи є основними напрямками аудиту оцінки очікуваних кредитних збитків.

Аудитори повинні:

- Виконати оцінку ризику, щоб з'ясувати значення ризику суттєвого викривлення, який пов'язаний з оцінкою очікуваних кредитних збитків;
- Здійснювати оцінку ризику, отримавши розуміння процесу та оцінювати відповідність процесу оцінки вимогам МСФЗ (IFRS) 9 «Фінансові інструменти», включаючи оцінку якості облікової політики фінансової установи або суб'єкта господарювання;
- Отримати розуміння функціонування процесу оцінки, фінансової установи або суб'єкта господарювання включаючи його внутрішній контроль та інформаційні системи, що використовуються в процесі оцінки;
- Визначити компоненти підходів оцінки, які застосовують фінансова установа або суб'єкт господарювання, і які сприяють ризику суттєвих викривлень у оцінці очікуваних кредитних збитків, та розробляти заходи реагування аудиту, які є специфічними для джерел виявленого ризику;
- Застосовувати професійний скептицизм протягом аудиту, розробляючи незалежні оцінки, виконуючи аналіз чутливості, зворотне тестування та бенчмаркінг, а також вивчаючи подальші події, щоб оцінити обґрунтованість оцінок очікуваних кредитних збитків;
- Оцінити повноту, достовірність і точність розкриття фінансової звітності, включаючи розкриття інформації щодо облікової політики, основні припущення, що використовуються в оцінках очікуваних кредитних збитків [3].

Отже, розробка методології та моделей для оцінки очікуваних кредитних збитків, ймовірно, буде одним з найбільш складних аспектів впровадження для керівництва суб'єктів господарювання. Важливо оцінити необхідні зміни для облікової політики, процесів, інформаційних систем, вимог до даних та розробити достовірні та обґрунтовані оцінки очікуваних кредитних збитків щоб забезпечити повноту, достовірність та точність розкриття фінансових звітів. В свою чергу підвищується необхідність надання аудиторськими компаніями високоякісних послуг щодо оцінки очікуваних кредитних збитків, так щоб користувачі фінансових звітів могли покладатися на ці оцінки та розкриття інформації.

Література:

1. Міжнародний стандарт фінансової звітності (IFRS) 9 «Фінансові інструменти» Міжнародний документ від 01.01.2012 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/929_016.

2. The Auditor's response to the material misstatement posed by estimates of expected credit losses under IFRS 9 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [https://www.ey.com/Publication/vwLUAssets/ey-gppc-paper-ii-final-branded/\\$File/ey-gppc-paper-ii-final-branded.pdf](https://www.ey.com/Publication/vwLUAssets/ey-gppc-paper-ii-final-branded/$File/ey-gppc-paper-ii-final-branded.pdf).

3. Auditing IFRS 9 Considerations for audit committees of systemically important banks [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://assets.kpmg/content/dam/kpmg/xx/pdf/2017/07/auditing-ifs9-gppc.pdf>.

Тютюнник Ю. М., к.е.н., доцент
Тютюнник С. В., к.е.н., доцент
Полтавська державна аграрна академія
м. Полтава, Україна

ЗАВДАННЯ ТА ПОСЛІДОВНІСТЬ АНАЛІЗУ ЗОБОВ'ЯЗАНЬ БАНКУ

Пасиви банку, як джерела формування його фінансових ресурсів, поділяються на зобов'язання (залучений і позичений капітал) та власний банківський капітал.

Зобов'язання банку – це вимоги до активів банківської установи, що зобов'язують її сплатити фіксовану суму коштів у визначений час у майбутньому [1, с. 59]. У складі зобов'язань залучений капітал – це грошові кошти юридичних і фізичних осіб, залучені банком на вклади, а позичений капітал – це капітал, отриманий у результаті недепозитного запозичення, тобто запозичення коштів на міжбанківському ринку, в центральному банку або через продаж власних боргових зобов'язань на грошовому ринку. Спільним для залученого і позиченого капіталу є те, що вони розглядаються як зобов'язання банку перед вкладниками і кредиторами.

Залучені кошти (депозитні зобов'язання) є найбільшою частиною зобов'язань банку. Це основне джерело формування ресурсів банку, які спрямовуються на проведення активних операцій. У світовій практиці частка залученого капіталу в структурі пасивів становить від 60 до 80%.

Головним джерелом інформації для проведення аналізу зобов'язань банку є Звіт про фінансовий стан (Баланс), форма якого визначається додатком 1 до «Інструкції про порядок складання та оприлюднення фінансової звітності банків України» (у редакції постанови Правління НБУ № 34 від 04.04.2018 р.) [2]. Також використовується інформація приміток до фінансової звітності, де розшифровуються окремі статті балансу.

Відповідно до «Інструкції про порядок складання та оприлюднення фінансової звітності банків України» до зобов'язань банку належать [2]: кошти банків; кошти клієнтів; похідні фінансові зобов'язання; боргові цінні папери, емітовані банком; інші залучені кошти; обов'язання щодо поточного податку на прибуток; відстрочені податкові зобов'язання; резерви за зобов'язаннями; інші зобов'язання; субординований борг; зобов'язання групи вибуття.

Метою аналізу зобов'язань банку є оцінка та визначення шляхів оптимізації їх структури за двома критеріями [1, с. 61]:

- зниження середньої вартості ресурсів банку;
- підвищення стабільності ресурсної бази та надійності банку в цілому.

Досягнення цієї мети конкретизується у таких завданнях:

- оцінювання ділової активності банку щодо залучення зовнішніх джерел фінансування своєї діяльності;
- дослідження динаміки та структури зобов'язань банку;

- контроль дотримання банком нормативів обов'язкового резервування коштів на коррахунку в НБУ;
- визначення стабільності та оборотності зобов'язань банку в цілому та окремих їх складових;
- визначення середньої вартості ресурсів банку та окремих їх складових;
- аналітичне оцінювання ступеня використання залучених та позичених коштів.

Послідовність аналізу зобов'язань банку включає такі взаємопов'язані етапи:

1. Аналіз динаміки та структури зобов'язань банку. Як правило, їх частка в пасивах банку становить не менше 80%. Значення менше цієї величини означає більш високу фінансову стійкість банку, проте негативно характеризує його ділову активність [1, с. 62].

Згідно зі світовою практикою при аналізі структури за вартісною ознакою зобов'язань виділяють такі узагальнені групи: депозити до запитання (онкольні депозити); строкові депозити (включаючи вклади населення та боргові цінні папери); міжбанківський кредит; кредиторська заборгованість.

2. Аналіз депозитів за системою показників [3, с. 75-79]:

- середні залишки депозитних вкладень;
- оборот з прийому вкладів (кредитовий оборот);
- оборот з видачі вкладів (дебетовий оборот);
- середній розмір депозитів;
- середній термін використання депозитів;
- оборотність депозитних вкладень (відношення дебетового обороту до середнього розміру депозитів);
- тривалість одного обороту депозитних вкладень (середній термін зберігання вкладених коштів) у днях (відношення тривалості періоду в днях до оборотності депозитних вкладень);
- рівень осідання депозитних вкладень (відношення різниці залишку депозитних вкладень на кінець періоду і залишку депозитних вкладень на початок періоду до кредитового обороту);
- коефіцієнт нестабільності депозитів (відношення суми достроково вилучених депозитів до загальної суми депозитів);
- коефіцієнт використання депозитів (відношення середніх залишків кредитних вкладень до середніх залишків депозитів);
- відносна витратність депозитів (відношення процентних витрат за депозитними вкладками до середніх залишків депозитних вкладень).

Для прогнозування сталості депозитів банку і потреби у таких ресурсах аналізують виплату коштів на певну дату, що пов'язано з настанням термінів виконання зобов'язань перед вкладниками і потребою в коштах для вирішення питання ліквідності [4, с. 37].

3. Аналіз розвитку клієнтської бази за показниками [3, с. 79]:

- коефіцієнт плинності клієнтів (відношення кількості закритих рахунків за період до середньої кількості рахунків клієнтів);
- коефіцієнт залучення клієнтів (відношення кількості відкритих рахунків за період до середньої кількості рахунків клієнтів);
- коефіцієнт розширення клієнтської бази (відношення різниці кількості відкритих рахунків за період і кількості закритих рахунків за період до середньої кількості рахунків клієнтів);
- коефіцієнт постійності клієнтів (1 мінус коефіцієнт плинності клієнтів).

4. Аналіз використання міжбанківського кредиту (МБК). Метою аналізу є визначення залежності діяльності банку від міжбанківських кредитів, доцільності залучення та ефективності використання міжбанківських кредитів.

Характеристика використання МБК проводиться за показниками:

- частка МБК отриманих у загальному обсязі зобов'язань банку (оптимальне значення – 25-40%);
- частка МБК отриманих у валюті балансу (оптимальне значення – 20-35%);
- коефіцієнт відношення МБК отриманих до статутного капіталу (значення не повинне перевищувати 6 разів);
- коефіцієнт співвідношення МБК отриманих і МБК наданих (значення не повинне перевищувати 1).

5. Аналіз ефективності формування та використання банківських ресурсів за показниками:

- ступінь використання платних пасивів банку (відношення дохідних активів до платних пасивів) (норматив використання платних пасивів має становити не менше 90%);
- ступінь використання сукупних зобов'язань (відношення дохідних активів до сукупних зобов'язань) (вважається, що банк ефективно використовує в господарському обороті сукупні зобов'язання, якщо цей показник буде не менше 75-80%);
- відносна вартість (витратність) ресурсів (відношення витрат на залучення кожного виду ресурсів до середньорічних залишків ресурсів).

Оптимальною буде така структура ресурсів, коли за наявних умов забезпечуватиметься максимальна стабільність ресурсної бази за її мінімальної відносної вартості. У процесі формування оптимальної ресурсної бази банку першочергово необхідно визначити пріоритети окремих видів ресурсів шляхом проведення структурного аналізу ресурсної бази банку. Ефективність оптимізації досягатиметься за умови врахування всіх наявних обмежень на ресурси та можливостей їх залучення [3, с. 84].

Література:

1. Аналіз банківської діяльності: [підручник] / за ред. А.М. Герасимовича. – К.: КНЕУ, 2003. – 599 с.
2. Інструкція про порядок складання та оприлюднення фінансової звітності банків України / Затверджено постановою Правління Національного банку України № 34 від 04.04.2018 р. [Електронний ресурс] / Режим доступу: <http://www.minfin.gov.ua>.
3. Косова Т.Д. Аналіз банківської діяльності: [навч. посіб.] / Т.Д. Косова. – К.: Центр учбової літератури, 2008. – 486 с.
4. Щибиволок З.І. Аналіз банківської діяльності: [навч. посіб.] / З.І. Щибиволок; 2-ге вид. – К.: Знання, 2007. – 311 с.

«ОБЛІК І АУДИТ В ЦИФРОВІЙ ЕКОНОМІЦІ: ВИКЛИКИ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ ТА ПЕРСПЕКТИВИ»

Сучасні тенденції розвитку світових економічних систем характеризуються надзвичайно швидким технічним прогресом та штучним інтелектом, що змушують відмовитись від застарілої моделі управління бізнесу, вивчати нові методи та способи, щоб змінити бізнес-процеси і відповідати потребам цифрового ринку, створювати високотехнологічні продукти. Нові можливості українських підприємств на зовнішніх ринках, зростання конкуренції на внутрішньому ринку спонукають суб'єктів господарювання приділяти значну увагу пошуку напрямків посилення конкурентних переваг як важливої передумови їхнього стабільного розвитку.

В сучасний період неможливо не використовувати різноманітні цифрові технології. Серед вчених та науковців тривають дискусії про світову цифрову економіку та «четверту промислову революцію», особливість якої полягає в масовому впровадженні кіберфізичних систем у виробництво. Промислова революція – «Індустрія 4.0» – так називають нинішню епоху інновацій, коли передові технології радикально змінюють цілі галузі економіки надзвичайно швидкими темпами. Як відомо, першими кроками до нової промислової революції стали комп'ютерне моделювання, хмарні технології, синтетична біологія, штучний інтелект, робототехніка, Інтернет речі, розвиток способів збору і аналізу «Big Data», краудсорсинг, біотехнології, безпілотні автомобілі і медицина, заснована на 3D-друку, а також криптовалюта «Bitcoin» і технології «Blockchain». Саме злиття цих технологій і спричиняє «четверту промислову революцію».

Як стверджує професор Клаус Шваб: *перша промислова революція* використовувала для механізації виробництва силу води і пари (кінець XVIII ст.); *друга промислова революція* використовувала для конвеєрного виробництва електрику (кінець XIX ст.); *третья* – автоматизувала виробництво за допомогою електроніки та інформаційних технологій (комп'ютерна революція 1960-х рр.). *Четверта промислова революція* спирається на третю – з середини минулого століття триває цифрова революція в усіх сферах життя. Технології зливаються, і кордони матеріального, цифрового і біологічного світів стираються [1].

Незважаючи на те, що нові технології завдають удару по бізнесу багатьох підприємств, «четверта промислова революція» зможе глобально підняти світовий рівень життя, підвищити його ефективність і продуктивність у разі. У майбутньому технологічні інновації зроблять переворот в будь-якій галузі виробництва.

Світові компанії змушені швидко адаптуватись до «четвертої промислової революції», що є каталізатором нового культурного відродження і справжньої глобальної цивілізації, та безупинно модернізуватись, інакше – не витримають конкуренції та збанкрутують. Сучасний економічний світ потребує глобальних змін, саме тому, відмова від командно-контрольних структур та перехід до нових моделей управління бізнесу, які відображають спільні командні дії допоможуть втриматись на світовому ринку.

На думку С.В. Коляденко, використання новітніх технологій в сфері економіки, яка визначена науковцями як «цифрова економіка», дасть змогу ефективніше використовувати знання класичної економіки для вирішення економічних проблем

світу (кризових явищ, інфляцій, збиткової економічної політики в деяких галузях), циклічних проблемах [2, с. 109].

Разом з тим, «нова революція» породжує чималі небезпеки, а саме: загрозу масового безробіття; порушення роботи багатьох усталених виробництв; руйнування глобального управління; нерівний поділ результатів діяльності та дивідендів від технологічних досягнень; зловживання робототехнікою, генною інженерією і кіберзброєю; тощо. Тобто, збільшиться соціальна та фінансова нерівності у світі та кардинально трансформується робота ринків праці (роботи та машини витіснять з ринку працю людей). Найкращі перспективи, які дають інновації передбачають для висококваліфікованих фахівців (інтелектуалів, інноваторів, акціонерів та інвесторів, що креативно мислять).

Зростання обсягів управлінської інформації цифрових підприємств, які отримують за рахунок соціальних мереж, різноманітних зовнішніх джерел та датчиків цифрового формату, змінюють вимоги до персоналу таких суб'єктів господарювання [3]. Інновації, що з'являються з неймовірною швидкістю, порушують будь-які прогнози і бізнес-плани [1]. Також поступово переходить на цифровий формат і виробництво, відповідно зростає обсяг і складність показників, які потрібно проаналізувати.

Дослідження свідчать, що потреби світового ринку докорінно змінять багато професій. Зокрема, прогрес в області інформаційних технологій і його вплив на бухгалтерський облік змусять бухгалтера і аудитора використовувати нові інструменти, пов'язані з інформаційними системами, надавати кваліфіковані послуги для ґрунтовної інформації щодо фінансового стану цифрового підприємства на основі сучасних криптографічних технологій.

В обліку застосовуватимуться ERP-системи нового покоління, що допоможуть швидко зреагувати на потреби конкретних споживачів та вивести продукцію на ринок. Досягнути цього можна за рахунок використання технології SMAC у розробці ERP-платформ [3].

В сучасний період стрімко розвивається «Blockchain», що є новітньою перспективною технологією для використання в публічному управлінні, а також для обліку та аудиту. Саме «blockchain» дозволить підвищити відкритість реєстрів (наприклад, таких як інвентар-бюро та земельні кадастри), точність інформації та значно зменшити помилки та шахрайство.

«Blockchain» – інноваційна книга обліку – спосіб зберігання даних або цифровий реєстр будь-яких операцій, упорядкованих у блоки за ланцюговим принципом (англійською «block» – блок, «chain» – ланцюг). Тобто, це спосіб для окремої групи людей самостійно керувати своєю віртуальною «книгою обліку», і будувати відносини на взаємній довірі (приміром, відкритої інформації про стан рахунку), а не довіряти управлінню своїми грошима іншим [4]. Використання технологій «blockchain» дозволить провести структурну перебудову процесів обліку, їх автоматизацію та підвищити рівень прозорості розкриття інформації підприємствами. Використання «blockchain» з метою аудиту стає унікальним рішенням, тому що аудит впливає на всі галузі та є фундаментальною основою, за допомогою якої глобальні фінансові ринки отримують довіру інвесторів. Враховуючи економічні проблеми України, використання технологій «blockchain» допоможе роз'являти проблеми корупції та спроб легалізації капіталу [5, с. 106].

Бухгалтер та аудитор, щоб у майбутньому бути затребуваним на ринку праці мають удосконалювати свої професійні знання, вивчати нове програмне забезпечення для здійснення бухгалтерського обліку та аудиту, а також – інші додатки для ведення бізнесу та фінансів, уміти об'єднувати інформацію, отриману з ERP-системи, зі смартфонів (завдяки віртуальному доступу) та веб-сторінок. Цифровий ринок вимагає

від фахівців працювати в нових умовах володіючи не лише новими технологіями, але й іноземними мовами.

Таким чином, перехід на безпаперовий документооборот, трансформація (скорочення) бухгалтерського обліку та збільшення електронного обліку для цілей оподаткування, хмарні обчислення, відмова від фізичного офісу призведуть до того, що професія бухгалтера трансформується у фінансового фахівця, який аналізуватиме та інтерпретуватиме отриману інформацію покращуючи якість фінансової інформації суб'єкта господарювання. Відповідно, на ринку праці має заявити про себе нове покоління бухгалтерів та аудиторів з максимальною швидкістю реакції на запит споживача, що миттєво зможуть зорієнтуватись на нових ринках та клієнтах.

Література:

1. Шваб Клаус. Четверта промислова революція: як до неї готуватися (переклад) [Електронний ресурс] / Клаус Шваб // Режим доступу: <https://nubip.edu.ua/node/23076>.
2. Коляденко С.В. Цифрова економіка: передумови та етапи становлення в Україні і у світі / С.В. Коляденко // Економіка. Фінанси. Менеджмент: актуальні питання науки і практики. – 2016. – № 6. – С. 105-112.
3. Что такое «Цифровое предприятие» и как им стать? [Електронний ресурс] // Режим доступу: <http://www.docflow.ru/news/analytics/detail.php?ID=32175>.
4. Технології Bitcoin та Blockchain: що це таке і як працює в Україні та світі? [Електронний ресурс] // Режим доступу: <https://hromadske.ua/posts/shcho-take-bitcoin>.
5. Литвененко А.О. Економічна сутність обліку фінансових інвестицій та перспективи використання «blockchain» для контролю інвестиційної діяльності в Україні / А.О. Литвененко, Є.В. Дорохов // Науковий журнал: Сучасний стан наукових досліджень та технологій в промисловості. – 2018. – № 1(3). – С. 103-108. – [Електронний ресурс] // Режим доступу: <http://journals.uran.ua/itssi/article/view/2522-9818.2018.3.103>.

FINANCE, INSURANCE AND STOCK TRADING: MODERNIZATION OF THE STRATEGIC PORTFOLIO

Доброскок С. С., здобувач
*ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький державний
педагогічний університет імені Григорія Сковороди»
м. Переяслав-Хмельницький, Київська область, Україна*

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ДЕРЖАВНОЇ ФІНАНСОВОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ

Актуальність. Ефективне функціонування фінансової системи держави залежить від налагодженості фінансових відносин у суспільстві, а також від дієвості фінансового механізму, за допомогою якого реалізується фінансова політика держави. Від ефективності фінансової політики залежить, зокрема, успішність реалізації регулюючої функції держави. Повною мірою брак ефективної фінансової політики Україна відчула у період політико-економічної кризи та зовнішньої агресії, коли питання визначення пріоритетів у фінансуванні та забезпечення раціонального використання бюджетних ресурсів постали особливо гостро.

Теоретичні та практичні засади фінансової політики досліджували у своїх працях такі українські вчені: І. Адаменко, О. Василик, С. Задворних, І. Запатріна, І. Лютий, Н. Танклевська та інші. Але незважаючи на наукову і практичну цінність опублікованих праць, ряд питань щодо прагматики та проблематики фінансової політики держави залишаються дискусійними.

Сучасна фінансова політика повинна враховувати всю багатofакторність, багатокomпонентність та багатоваріантність управління фінансами для досягнення поставленої мети та виконання завдань щодо ефективного її розвитку. Державна фінансова політика не може визначатися раз і назавжди. Навпаки, на сучасному етапі розвитку вітчизняної економіки вона повинна бути гнучкою та коригуватися у відповідь на зміни зовнішніх та внутрішніх факторів.

Рівень соціально-економічного розвитку країни, фінансові можливості держави, добробут громадян, безперечно, залежить від якості розробки та ефективності фінансової політики держави.

Головними проблемами фінансової політики є проблеми забезпечення динаміки зростання, конкурентоспроможності економіки України, утвердження оновленої моделі фінансового розвитку. Саме такий шлях дозволить Україні зберегти і найефективніше використовувати наявний науково-технічний потенціал для здійснення структурних змін та зайняти належне місце у світовому просторі. Поглиблення курсу ринкових реформ на інноваційних засадах та їх прискорення, радикалізація системних перетворень можуть забезпечити прогресивний розвиток держави [5].

Дослідження формування та реалізації фінансової політики в Україні свідчить про її багатоплановість. Нині фінансова політика має переважно тактичний характер, підпорядковується поточним завданням, виконує функції перерозподілу та стабілізації, неповною мірою відповідає стратегічним орієнтирам соціально-економічного розвитку. З огляду на це основним завданням має стати активізація регуляторної функції фінансової політики, впровадження ефективних механізмів,

формування стратегічного характеру цілеспрямованих рішень з метою забезпечення у системі державного регулювання єдності із соціально-економічною стратегією [5].

Фінансова політика повинна концентруватися на досягненні макроекономічної стабільності та на ефективності розподілу фінансових ресурсів. Фінанси, що відіграють контролюючу і стимулюючу роль, мають спрямовуватися на формування ефективної структури виробництва, стимулювання науково-технічного прогресу, ресурсозбереження і підвищення ефективності праці. При цьому бюджетна політика має бути органічно пов'язана з функціонуванням інших інструментів і відігравати роль координатора на загальнодержавному рівні за рахунок:

- прискорення економічного зростання шляхом створення сприятливого інвестиційного клімату та утримання макроекономічної стабільності, зокрема продовження фіскальної консолідації;

- встановлення верховенства права і боротьба з корупцією шляхом підтримки ефективного функціонування інститутів боротьби з корупцією, забезпечення рівного доступу до правосуддя та ефективного захисту прав власності;

- забезпечення безпеки та оборони держави, зокрема захист її суверенітету та територіальної цілісності держави, а також забезпечення найважливіших аспектів безпеки громадян [4].

Фінансова політика, якщо вона спрямована на проведення всебічної модернізації вітчизняної економіки, здатна створити умови для підвищення її ефективності та поліпшення інвестиційного клімату. Адже тільки завдяки комплексному підходу до визначення пріоритетних напрямів фінансової політики можливо здійснити перерозподіл ресурсів на користь ефективних напрямів державної політики [2].

Ці головні принципи буде реалізовано, зокрема, шляхом:

- підвищення результативності використання бюджетних коштів за рахунок посилення зв'язку бюджетних призначень із стратегічними пріоритетами держави і здійснення оцінки ефективності та доцільності видатків;

- продовження створення професійної і сучасно оснащеної та укомплектованої армії, що стоїть на захисті миру в Україні і Європі;

- проведення кардинальної реформи охорони здоров'я, яка ґрунтується на принципі фінансування послуги, а не ліжка-місць, і надасть кожному українцю доступ до якісного медичного обслуговування;

- поглиблення реформи освіти і забезпечення кращих можливостей для дітей, що є передумовою для розвитку дитини та її успішної реалізації в суспільстві;

- забезпечення гідної оплати праці як для працівників бюджетної сфери, так і для працівників приватного сектору, шляхом її поступового підвищення та вжиття заходів до детінізації заробітних плат;

- дерегуляції та створення сприятливого бізнес-середовища для збільшення інвестицій в інновації, агробізнес та інші сектори, які продукують додану вартість в Україні і зростання малого та середнього бізнесу;

- дотримання головними розпорядниками бюджетних коштів принципу забезпечення рівних гендерних прав і можливостей під час формування бюджетних показників [4].

Останніми роками державна фінансова політика України поступово переорієнтовується на розв'язання економічних та соціальних проблем із використанням непрямих важелів. Для того щоби фінансова політика держави була ефективною, потрібно запровадження структурних реформ, таких як земельна, пенсійна та охорони здоров'я, проведення прозорої приватизації та реалізація бюджетної політики в повному обсязі дозволять Україні використати свій потенціал у наступні три роки.

Основним завданням боргової політики буде досягнення цільових показників за борговим навантаженням із забезпеченням фінансування державного бюджету в запланованих обсягах та зменшення видатків на обслуговування боргу [4; 6; 7].

Основним викликом для боргової політики України в найближчі роки є суттєве зростання виплат за зовнішнім боргом починаючи з 2019 року. Тому важливим завданням боргової політики на наступні три роки є забезпечення повноцінного доступу до зовнішніх джерел фінансування для рефінансування такої заборгованості разом із зменшенням вартості обслуговування боргу та забезпеченням більш плавного графіка його погашення [1; 4].

Таким чином, можливості щодо підвищення рівня соціально- економічного розвитку України пов'язані з підвищенням результативності та ефективності фінансової політики. Враховуючи наявність значних ризиків сповільнення економічної динаміки, які можуть перейти в активну фазу, при формуванні фінансової політики слід розробити превентивний пакет заходів, впровадження яких дозволить стримати розростання дисбалансів в системі державних фінансів України.

Література:

1. Макарчук І.М. Основні проблеми фінансової безпеки України в умовах кризових явищ в економіці / І.М. Макарчук, О.В. Перчук, В. М. Виноградня // Економічний вісник університету. – 2016. – Випуск 30/1. – С. 189-196.
2. Макогон В. Пріоритети сучасної бюджетної політики України / В. Макогон // Вісник КНТЕУ. – 2011. – № 3. – С. 50-57.
3. Офіційний сайт Державної казначеської служби України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.treasury.gov.ua/main/uk/doccatalog/list?currDir=146477>.
4. Про Основні напрями бюджетної політики на 2018 – 2020 роки [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/DH53300A.html.
5. Makarchuk I. Modern state and ways of improving debt safety of Ukraine / Makarchuk I., Perchuk O., Yaremenko L. // «Financial and credit activity: problems of theory and practice», Vol. 2, № 23(2017) – S. 181-188.
6. Сіташ Т.Д. Фінансова політика держави: прагматика та проблематика / Т.Д. Сіташ // Академічний огляд. – 2015. – № 1(42). – С. 29-34.
7. Yaremenko L. M. The debt component of financial safety of Ukraine in the situation of crisis events in the economy / L. M. Yaremenko, I. M. Makarchuk, N. M. Yevtushenko // Науковий вісник Полісся. – 2017. – № 2(10). Ч. 1. – С. 120-126. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://nvp.stu.cn.ua/en/news/item/726-yaremenko-l-m-makarchuk-i-m-evtushenko-n-m-the-debt-component-of-financial-safety-of-ukraine-in-the-situation-of-crisis-events-in-the-economy.html>.

Загреба І. Л., к.е.н., доцент

*Центральноукраїнський національний технічний університет
м. Кропивницький, Кіровоградська область, Україна*

ПРІОРИТЕТИ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ

Однією з визначальних рис економічного розвитку України є відновлення позитивної динаміки інвестиційної складової економіки. Обсяг капітальних інвестицій у 2016-2017 роках зріс на 44,1 відсотка. Позитивна динаміка капітальних інвестицій була сформована в умовах поступового покращення фінансового стану підприємств, послаблення інвестиційних ризиків на тлі відносної макрофінансової

стабілізації та запуску масштабних державних інвестиційних проектів (інфраструктурних, оборонних, енергоефективних). В цілому питома вага валового нагромадження основного капіталу у ВВП збільшилася до 16 відсотків у 2017 році [1].

Головним джерелом фінансування капітальних інвестицій є власні кошти підприємств та організацій (69,9 відсотка капіталовкладень), Частка кредитів банків та інших позик у загальних обсягах капіталовкладень становила 5,3 відсотка, за рахунок державного та місцевих бюджетів освоєно 12,7 відсотка капітальних інвестицій. Частка коштів іноземних інвесторів становила 1,4 відсотка усіх капіталовкладень [2].

Україна стає привабливою для інвестицій. У рейтингу Doing Business 2018 Україна посіла 76 позицію зі 190 країн світу [2].

В країні удосконалюється правова та організаційна база для підвищення дієздатності механізмів забезпечення сприятливого інвестиційного клімату.

Відповідно до Закону України «Про стимулювання інвестиційної діяльності у пріоритетних галузях економіки з метою створення нових робочих місць» пріоритетними галузями економіки є галузі, спрямовані на забезпечення потреб суспільства у високотехнологічній конкурентоспроможній екологічно чистій продукції, високоякісних послугах, які реалізують державну політику щодо розвитку виробничого та експортного потенціалу, створення нових робочих місць. Податковим та Митним кодексами України. визначаються особливості оподаткування суб'єктів господарювання, які реалізують інвестиційні проекти у пріоритетних галузях економіки, Обсяги коштів, що спрямовуються на їх державну підтримку, щороку визначаються законом про Державний бюджет України, а також відповідними місцевими бюджетами.

На території України до іноземних інвесторів застосовується національний режим інвестиційної діяльності. Підписано та ратифіковано Верховною Радою України міжурядові угоди про сприяння та взаємний захист інвестицій з більше ніж 70 країнами світу. Підписано Угоду про заохочення та захист інвестицій між Україною та Фондом Міжнародного розвитку ОПЕК. Угода передбачає надання режиму найбільшого сприяння щодо розпорядження інвестиціями та сприятиме збільшенню обсягів іноземних інвестицій в ключові галузі економіки України. Здійснюються заходи щодо приєднання України до Декларації ОЕСР про міжнародне інвестування та багатонаціональні підприємства [2].

Одним із інструментів, що дозволить залучити в державний сектор економіки додаткові інвестиційні ресурси та сприятиме розвитку партнерських відносин держави та бізнесу, є державно-приватне партнерство. Станом на 1 січня 2018 року в Україні на засадах державно-приватного партнерства укладено 191 договорів.

Відповідно до Державної стратегії регіонального розвитку на період до 2020 року одним із пріоритетних напрямів розвитку регіонів є створення індустріальних парків і надання їм державної підтримки. Станом на 26.02.2018 до Реєстру індустріальних (промислових) парків включено 29 індустріальних парків. Суб'єкти індустріальних парків можуть, зокрема, звільнятися від сплати ввізного мита або ввозити за пільговими ставками ввізного мита (до 0%) визначені товари [2].

Постановою Кабінету Міністрів України від 19.10.2016 р. утворено Офіс із залучення та підтримки інвестицій. Указом Президента України від 29 серпня 2016 року затверджено положення про Національну інвестиційну раду.

Згідно «Прогнозу економічного і соціального розвитку України на 2019-2021 роки» Міністерства економічного розвитку і торгівлі України пріоритетами інвестиційно-інноваційної політики визначено покращення інвестиційного клімату, дерегуляція і

розвиток підприємництва, розбудова банківської системи, сприяння інвестиційній спрямованості фінансових потоків, зокрема, шляхом розвитку мікrokредитування та інших форм фінансової підтримки малих та середніх виробників, застосування різних форм державно-приватного партнерства, у тому числі концесії у сфері енергетики, теплопостачання, Передбачено формування механізмів залучення приватних вітчизняних інвестицій у розвиток інновацій через використання інститутів спільного інвестування, запровадження механізму підтримки промисловості шляхом надання допомоги для розвитку індустріальних парків на компенсаційній основі або інших європейських підходів.

Серед джерел фінансування цих процесів превалюватимуть власні кошти підприємств, фінансові можливості яких поступово розширюватимуться в умовах зростання активності та прибутковості виробничої діяльності. Водночас реалізація політики Національного банку України у найближчій п'ятирічній перспективі має посилити канал підтримки економічного зростання за рахунок кредитування з урахуванням покращення умов формування ресурсної бази для цього.

Реалізація комплексу реформ, спрямованих на подальшу дерегуляцію процесу інвестування в Україні, включаючи спрощення валютного регулювання, введення та виведення капіталу, звітності, реєстрації та функціонування іноземних представництв, забезпечуватиме розширення не тільки внутрішніх джерел залучення капіталу, а й зовнішніх, зокрема прямих іноземних інвестицій (щороку на рівні 5-5,5 млрд доларів США в середньому у 2019-2021 роках), а також підвищення вмотивованості потенційних інвесторів до активної реалізації політики розвитку [2].

У галузевому розрізі спрямування інвестиційних потоків відбуватиметься з урахуванням визначених пріоритетів розвитку, зокрема, це енергетика (підвищення енергоефективності та розвиток альтернативних джерел енергії), добування енергетичних матеріалів (наращування власного виробництва енергетичних ресурсів). Крім того, інвестиційні потоки спрямовуватимуться у галузі агропромислового комплексу, де є значний потенціал розвитку.

Енергетичною стратегією України на період до 2035 року, передбачено розвиток машинобудування за рахунок збільшення пропозиції машин та обладнання, що підвищують енергоефективність. Зокрема, поступове збільшення частки енергії, виробленої з відновлювальних джерел з урахуванням дії механізму «зеленого» тарифу, стимулює виробництво обладнання для альтернативної енергетики [3].

Серед інвестиційних ризиків варто зазначити:

посилення загроз національній безпеці України, що негативно впливає на потенціал її інвестиційного розвитку;

загострення суспільно-політичної ситуації в країні, що може обумовити падіння виробничої активності, сформувати девальваційні тенденції на валютному ринку (посилення курсової волатильності) та інфляційні процеси в країні, зростання негативних очікувань.

Попри всі ризики зараз найкращий час інвестувати в Україну, перш за все, через високу дохідність інвестицій.

Проте, інвестиційна сфера у подальшому потребуватиме більшої уваги та зусиль у напрямку забезпечення достатньої мотивації потенційних інвесторів та сприятливих умов здійснення капіталовкладень, щоб забезпечити ліквідацію економічного відставання України від розвинених країн в умовах постійного технічного прогресу.

Література:

1. Україна: перспективи розвитку. Прогноз економічного і соціального розвитку України на 2019-2021 роки / Департамент економічної стратегії та макроекономічного

прогнозування Міністерства економічного розвитку і торгівлі України. 2018. URL: <http://www.me.gov.ua/Documents/Detail?lang=uk-UA&id=1823a8c9-13e6-4bf1-919e-f477ec225437&title=PrognozEkonomichnogoISotsialnogoRozvitkuUkrainiNa2019-2021-Roki> (дата звернення: 16.10.2018).

2. Інформаційно-аналітичні матеріали щодо інвестиційного клімату в Україні за 2017 рік / Департамент залучення інвестицій Міністерства економічного розвитку і торгівлі України. 2018. URL: <http://www.me.gov.ua/Documents/Download?id=09ebfb1d-0c58-490b-96dd-453a41285d4b> (дата звернення: 16.07.2018).

3. Про схвалення Енергетичної стратегії України на період до 2035 року «Безпека, енергоефективність, конкурентоспроможність» / Розпорядження Кабінету Міністрів України від 24 липня 2013 р. № 1071 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/605-2017-%D1%80> (дата звернення: 16.07.2018).

Заяць Е. Л., студент

Онищенко Ю. І., к.е.н.

*Одеський національний економічний університет
м. Одеса, Україна*

ТЕОРЕТИЧНІ ПІДХОДИ ДО ВИЗНАЧЕННЯ ДЕФІНІЦІ «БІЗНЕС-МОДЕЛЬ БАНКУ»

Бізнес-модель є відносно новим поняттям, що з'явилося в 90 х рр. ХХ ст. в економічній науці. Відсутність єдиного або достатньо близького погляду на розуміння поняття «бізнес-моделі», невизначеність концептуальних та методологічних підходів до процесів розробки та аналізу бізнес-моделей істотно ускладнюють її використання в емпіричних та особливо в теоретичних дослідженнях. Якщо виходити з визначення Гарвардської школи бізнесу: «Бізнес-модель – це сукупність бізнес рішень, а також поступок і компромісів, задіяних компанією для отримання прибутку», – то можна зробити висновок, що універсальної бізнес-моделі не існує і не може існувати, тому можна говорити про певні види бізнес-моделей, які є типовими для конкретної галузі [1].

Класична бізнес-модель як спосіб розбудови та процесу ведення бізнесу відображає логіку діяльності будь-якого підприємства з економічної точки зору. Отже, дослідження моделей банківського бізнесу як одного із різновидів підприємств, що діють на фінансовому ринку, з метою виявлення їх типових видів є більш ніж обґрунтованим.

Дослідженню сутності поняття «бізнес-модель банку» в українській літературі присвячено небагато уваги, даному питанню більше уваги приділяється у світових дослідженнях таких авторів: Ф. Алескеров [2], В. Белоусова [2], П. Бондарчук [2], А. Жофьєнуа [3], Р. Ісаєв [4], Дж. Ліндер [5], А. Остервальдер [6], Н. Пантелєєва [7], І. Пінье [6], Є. Попова [2], Г. Сміт [5], М. Томкус [8], С. Шефер [5].

Банки перебувають під постійним тиском регуляторів, тому щоб втримати споживачів своїх продуктів і послуг, вони мають знижувати витрати, здійснювати ефективне управління активами та пасивами, ризикувати та впроваджувати нові технології і бізнес-моделі. Традиційні банківські бізнес-моделі, які домінували на банківському просторі протягом другої половини ХІХ та останні десятиліття ХХ ст., де форма надання послуг та продуктів часто відмінна від їх суті і де банк поставав центральним гравцем, невраховуючи потреб і переваг своїх клієнтів, повільно

поступаються клієнтоорієнтованим моделям, що засновані на електронному банкінгу і пропонують широкий спектр банківських продуктів і послуг, враховуючи потреби кінцевих споживачів, а саме вкладників та позичальників.

Аналіз підходів вітчизняних та зарубіжних авторів [5; 7; 8] дозволив зробити висновок, що в останні роки все більше уваги приділяється дослідженню категорії «бізнес модель банку». На нашу думку, це пов'язано з тим, що банківський бізнес стає більш орієнтованим на клієнтів при постійній зміні зовнішніх умов функціонування.

Аналіз теоретичних підходів до поняття «бізнес модель банку» виявив таку основну особливість: трактування даного поняття залежить від акценту дослідження на зовнішнє або внутрішнє середовище функціонування банку (див. рис. 1).

Якщо розглядати внутрішні фактори побудови бізнес моделі банку, то, на нашу думку, можна виділити два підходи. По-перше, операційний підхід, основна увага якого зосереджена на внутрішніх бізнес-процесах і операціях банку, описує яким чином відбувається створення, продаж і доставка продуктів та послуг клієнтам в бізнес-моделі банку [2; 6].

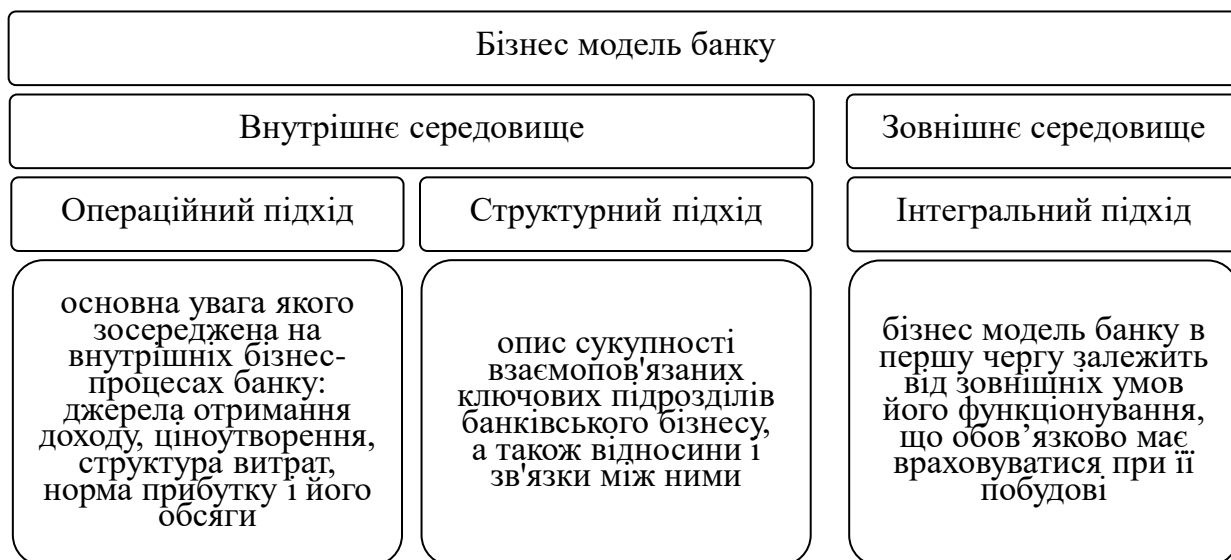

Рис. 1. Теоретичні підходи до визначення сутності дефініції «бізнес модель банку»

Вчені-економісти, які дотримуються цієї точки зору, розглядають бізнес-модель банку як формулювання того, яким чином (за рахунок яких надходжень від певних продуктів та послуг) установа буде отримувати доходи і забезпечувати стійкий прибуток протягом тривалого періоду часу. Серед елементів такого підходу найголовнішим є бізнес-стратегія внутрішніх бізнес-процесів банку, яка включає такі складові як: джерела отримання доходу, систему ціноутворення банківських продуктів та послуг, структуру витрат, норма прибутку і його необхідні для розвитку обсяги.

По-друге, структурний підхід, основна ідея якого полягає у тому, що бізнес модель банку постає як сукупність взаємопов'язаних ключових підрозділів банківського бізнесу, враховуючи відносини і зв'язки між ними. Проте такий підхід обмежений тим, що не описує взаємодію бізнес-моделі із зовнішнім середовищем (споживачами, поставальниками, конкурентами, регулятором тощо) [3; 4]. Прихильники даного підходу пропонують враховувати різні складові елементи банку як взаємопов'язаних між собою підсистеми єдиної структури, яка власне і постає моделлю банківського бізнесу.

Група авторів, таких як С. Шефер, Г. Сміт, Дж.Ліндер, М. Томкус, вважають, що бізнес модель банку в першу чергу залежить від зовнішніх умов його функціонування,

що обов'язково має враховуватися при її побудові. На нашу думку, такий підхід можна назвати інтегральним, коли всі рішення, що приймаються банком спрямовані на досягнення конкурентних переваг на ринку[5; 8]. Автори наголошують на тому, що необхідно приділяти увагу всім складовим банківського бізнесу при формулюванні його бізнес-моделі, через що така ідея частково включає вищезгадані підходи.

На нашу думку, найбільш повно поняття «бізнес-модель банку» описали С. Шефер, Г. Сміт, Дж.Ліндер: бізнес-модель розглядається як представлення основи діяльності банку через набір логічних та стратегічних рішень з метою створення та утримання вартості в межах мережі цінностей, таких як постачальники ресурсів, споживачі, партнери, канали збуту, інформаційні канали, які складають зовнішнє середовище діяльності банку [5]. Так, при моделюванні будь-якого бізнесу слід враховувати, що його кінцевою метою є створення цінності (у вигляді продуктів та послуг) і її подальша реалізація споживачам. Таке визначення сутності банківської бізнес-моделі дає змогу виділити основні структурні компоненти, що мають аналізуватися при формуванні бізнес-моделі банку: прийняття стратегічних рішень, система створення вартості, система оцінки вартості та мережа створення цінностей (канали збуту продуктів та послуг споживачам).

Отже, проведений аналіз щодо сутності поняття «бізнес-модель банку» дав змогу виділити три основні теоретичні підходи до визначення даного поняття: операційний, структурний та інтегральний, що є підґрунтям як для теоретичного осмислення побудови бізнес-моделей банків, так і прикладних досліджень щодо визначення основних видів бізнес-моделей банків у національних банківських системах.

Література:

1. Кірісов С.В. Теорія і практика застосування процесного підходу до управління якістю діяльності організації: монографія / С.В. Кірісов // Тамбов: Вісник Тамб. держ. техн. ун-ту, 2009. – С. 76-80.
2. Алескеров Ф.Т. Бізнес-моделі російських банків: типологія, структура, прихильність вибору / Ф.Т. Алескеров, В.Ю. Белоусова, П.К. Бондарчук, Є.С. Попова [Електронний ресурс]. – Режим доступу: hse.ru/data/2012/12/04/1268905426/бизнесмодели%20рос%20банков%20статья.pdf.
3. Jopienс A. Business models of Scandinavian banks subsidiaries in the Baltics: identification and analysis / A. Jopienс // The Centre for Excellence in Finance and Economic, Bank of Lithuania. – Occasional Paper Series. – 2015. – № 5. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.lb.lt/business_models_of_scandinavian_banks_subsidaries_in_the_baltics_identification_and_analysis.
4. Ісаєв Р.А. Банківський менеджмент и бізнес-інжинирінг. – М.: ІНФРА-М, 2013. – 276 с.
5. Shafer S. M. The power of business models / S. M. Shafer, H. J. Smith, J. C. Linder // Business Horizons. – 2005. – Vol. 48, № 3. – P. 199-207.
6. Osterwalder A., Pigneur Y. Business model generation / A. Osterwalder, Y. Pigneur // Hoboken, New Jersey: John Wiley & Sons, Inc., 2010. – 288 p.
7. Пантелєєва Н.М. Інноваційні бізнес-моделі банків як відповіді на виклики та наслідки фінансової кризи / Н.М. Пантелєєва // Фінансовий простір. – 2013. – № 3(11). – С. 70-76.
8. Tomkus M. Identifying Business Models of Banks: Analysis of Biggest Banks from Europe and United States of America / M. Tomkus // Aarhus University: Business and Social Sciences, 2014. – 66 p.

Пілецька С. Т., д.е.н., професор
Петровська С. В., к.е.н., доцент
Національний авіаційний університет
м. Київ, Україна

ОЦІНЮВАННЯ ВПЛИВУ ЗОВНІШНЬОГО СЕРЕДОВИЩА НА ФІНАНСОВУ СТІЙКІСТЬ ПІДПРИЄМСТВА

Фінансова стійкість визначає здатність підприємства фінансувати свою діяльність на розширеній основі, протистояти нестабільному зовнішньому середовищу і забезпечувати свою платоспроможність в несприятливих умовах. Діагностика фінансової стійкості дозволяє оцінити ступінь ефективності управління фінансовими ресурсами підприємства, успішність використання належного йому майна, раціональність поєднання власних і позикових коштів і використання наявного капіталу.

Питання аналізу та оцінювання фінансової стійкості підприємств завжди були об'єктом вивчення науковців. Значний вклад у вирішення цих проблем внесли такі науковці, як: Дем'яненко І.В. [1], Донченко Т.В. [2], Коритько Т.Ю. [3], Курочкін Д.В. [4], Партин Г.О. [5], Пілецька С.Т. [6] та багато інших. Але авторами недостатньо розглядається вплив зовнішнього середовища на фінансову стійкість підприємства.

Метою дослідження є розробка підходу щодо прогнозування рівня фінансової стійкості підприємства, враховуючи тенденції зовнішнього середовища.

На початку 1990-х років американські економісти Р. Каплан і Д. Нортон розробили інноваційний підхід до стратегічного управління компанією, що базується на використанні «збалансованої системи показників» (ССП або BSC). З їх точки зору, традиційні фінансові облікові показники дають неповну і неточну оцінку стану економічного суб'єкта, яка заважала робити адекватні висновки про перспективи його розвитку. У запропонованій ними методикі зазначені автори дали чіткий опис того, що і як потрібно вимірювати, щоб збалансувати фінансову діяльність підприємства з метою досягнення стійкості його положення.

Розробка даної системи була викликана незадоволеністю осіб, які приймають рішення на основі класичних систем показників, що засновані на використанні виключно фінансових даних, в той час як на успішність процесу забезпечення фінансової впливають нефінансові фактори. ССП розглядає фінансові показники лише як одну зі своїх складових, ключового значення набувають не тільки значення окремих показників, а також їх взаємодія і збалансованість.

Назва системи відображає цільову рівновагу, яка повинна бути досягнута між фінансовими і нефінансовими показниками, стратегічним та оперативним рівнем управління (довгостроковими і короткостроковими цілями), минулими і майбутніми результатами, а також внутрішніми і зовнішніми чинниками діяльності.

В даний час система збалансованих показників використовується в різних цілях, що обумовлює наявність ряду підходів до визначення її сутності, яка, відповідно до них, трактується наступним чином:

зважений набір монетарних і немонетарних показників внутрішньофірмових управлінських стратегій, які спрямовані на взаємне узгодження вартісних показників з операційними вимірниками;

інструмент управління підприємством на основі оцінки її ефективності по набору показників, які підібрані таким чином, щоб врахувати всі суттєві з позиції реалізації стратегії аспекти діяльності;

сукупність параметрів, які найбільш повно характеризують діяльність підприємства в умовах сучасної ринкової економіки;

система стратегічного управління і оцінки його ефективності, яка переводить місію і загальну стратегію компанії в систему показників.

Повний набір показників може становити від десятка до декількох сотень одиниць. Занадто велика їх кількість ускладнює процес роботи з ССП, занадто мале – може бути недостатнім для виявлення тенденцій і прийняття управлінських рішень. При цьому сукупність показників організовани в систему по причинно-наслідковому принципу таким чином, щоб досягнення необхідних величин індикаторів нефінансових перспектив в результаті забезпечило досягнення фінансових орієнтирів.

ССП забезпечує цілеспрямований моніторинг діяльності підприємства, дозволяє прогнозувати появу проблем в його розвитку, органічно поєднує рівні стратегічного і оперативного управління, контролює найбільш суттєві фінансові та нефінансові показники.

Збалансована система показників виходить за рамки фінансових параметрів діяльності підприємства, які мають ключове значення в її структурі. Фінансові показники доповнені індикаторами, які відображають вплив зовнішніх факторів на результативність фінансової діяльності. Отже, ССП наочно ілюструє як на різні аспекти фінансової діяльності підприємства впливають умови зовнішнього середовища.

Система збалансованих показників може бути з успіхом використана для визначення залежності факторів (показників) внутрішнього середовища від факторів (показників) зовнішнього середовища для розробки моделей моніторингу кризового стану підприємства. Така цільова установка базується на тому, що збалансована система показників дозволяє визначити взаємозалежність причинно-наслідкові зв'язки з критеріями оцінки результатів і факторів їх досягнення.

У зв'язку з цим модель для розрахунку динамічної фінансової стійкості підприємства на основі системи збалансованих показників повинна включати наступні параметри: кількісні параметри, що відображають фінансову стійкість підприємства; якісні параметри, що відображають фінансову стійкість підприємства; параметри, що відображають вплив зовнішнього середовища на фінансову стійкість підприємства. Що стосується вибору конкретних коефіцієнтів, що входять в модель, то він відбувається на основі кореляційного аналізу за ступенем їх впливу на підсумковий показник діяльності підприємства. При цьому віднесення підприємства до певного класу перспективної фінансової стійкості ґрунтується на аналізі динаміки даних показників для конкретного підприємства і галузі в цілому і визначається за шкалою Харінгтонна.

Базою для визначення перспективного рейтингу фінансової стійкості (I) є використання інтегрального показника, що розраховується за формулою:

$$I = \frac{\sum_{i=1}^n \frac{P_{il}}{P_{io}}}{n} \quad (1)$$

де P_{il} – середнє за п'ять років значення i -го показника для підприємства, що розглядається;

P_{io} – середнє значення i -го показника для даної галузі;

n – кількість врахованих параметрів.

Даний показник визначається за сукупністю фінансових параметрів, що відображають фінансову стійкість підприємства.

Наступним етапом розробки динамічної моделі фінансової стійкості підприємства є визначення динамічних коефіцієнтів, що відображають тренд руху показників і

дозволяють спрогнозувати їх динаміку. У разі постійного зростання певного показника протягом декількох періодів інтегральний показник фінансової стійкості збільшується. При негативній динаміці певних показників відповідні часовим відрізком коефіцієнти віднімаються із значення інтегрального показника фінансової стійкості.

У математичній формі динамічну модель фінансової стійкості підприємства можна записати в наступному вигляді:

$$R = I + \sum_{i=1}^n k_i; \quad (2)$$

де R – рейтингова оцінка перспективної фінансової стійкості,

I – інтегральний показник фінансової стійкості,

k_i – динамічний коефіцієнт для i -го параметра моделі;

n – кількість параметрів моделі.

Таким чином, використання запропонованого підходу дозволяє спрогнозувати рівень фінансової стійкості підприємства, спираючись не тільки на дані його фінансової звітності, але і враховувати тенденції зовнішнього середовища, які надають безпосередній вплив на перспективи його розвитку.

Література:

1. Дем'яненко І.В. Фінансова стійкість підприємства та її регулювання / І.В. Дем'яненко // Фінанси України. – 2012. – № 5. – С. 127-129.
2. Донченко Т. В. Теоретичні основи формування механізму управління фінансовою стійкістю підприємства [Текст] / Т. В. Донченко // Вісник Хмельницького національного університету. – 2010. – № 1. – Т. 1. – С. 23-27.
3. Корицько Т.Ю. Использование сбалансированной системы показателей для разработки и реализации программ стратегического развития местных бюджетов / Т.Ю. Корицько, Е.В.Панченко // Вісник ДДМА. –2010 – № 4(21) – С. 117-121.
4. Курочкін Д. В. Методи оцінки фінансової стійкості підприємства / Д. В. Курочкін // Сучасна економіка. 2011. № 1. – С. 107-112.
5. Партин Г.О. Особливості впливу основних чинників на фінансову стійкість підприємства в умовах фінансово-економічної кризи // Збірник науково-технічних праць Національного лісотехнічного університету України. 2010. № 10. – С. 276-279.
6. Пілецька С. Т. Антикризове управління економічною стійкістю промислового авіапідприємства [Текст]: монографія / С. Т. Пілецька. – К.: Центр учбової літератури, 2014. – 320 с.

Просов В. М., аспірант

*Державний науково-дослідний інститут
інформатизації та моделювання економіки МЕРТ України
м. Київ, Україна*

ПРАВОВІ АСПЕКТИ РОЗВИТКУ ІПОТЕЧНИХ ФІНАНСОВИХ ІНСТРУМЕНТІВ В УКРАЇНІ

Відродження інституту приватної власності в Україні було здійснено із прийняттям Закону України «Про власність» 697-ХІІ від 07.02.1991 року. Стаття 2 цього закону наголошувала, що «кожний громадянин в Україні має право володіти, користуватися і розпоряджатися майном особисто або спільно з іншими». Відповідно до ст. 4 власник мав право вчиняти щодо свого майна будь-які дії, що не суперечать закону. Він міг «використовувати майно для здійснення господарської та іншої не забороненої

законом діяльності, зокрема передавати його безоплатно або за плату у володіння і користування, а також у довірчу власність іншим особам». Стаття 15 цього закону регламентувала право власників квартири та іншого нерухомого майна самостійно розпоряджатися цим майном на свій розсуд: продавати, обмінювати, здавати в оренду, укладати інші угоди, що не заборонені законом [1].

Прийняття Закону України «Про власність» було першим кроком на шляху побудови ринкової економіки та її механізмів, серед яких важливе місце належить іпотечним фінансовим інструментам. Право власності є важливим інституційним елементом ринкового механізму. Невипадково легальна власність розглядається Ернандо де Сото як актив для створення капіталу та важлива умова розвитку національної економіки [2]. Дослідник переконливо доводить, що найбільшою перешкодою отримати користь від капіталу – це нездатність продукувати капітал. «Кожен клаптик землі, кожна споруда, кожен верстат, кожен товар має відображення в документі *про власність*, який є видимою верхівкою великого прихованого процесу, що пов'язує всі ці активи з рештою економіки [2, с. 19].

Н. Фергюсон здійснивши фундаментальне дослідження факторів успіху Західної цивілізації, виокремлює шість «самобутніх сукупностей інституцій та пов'язаних із ними ідей та моделей поведінки»: конкуренція, наука, *власність*, медицина, споживання, праця [3, с. 46]. Залишивши за межами дослідження такі ключові аспекти панування Заходу, як капіталізм, свободу чи демократію, автор надає стислі визначення «убивчих застосунків», зокрема «власність – верховенство права як засобу захисту приватних власників і мирного розв'язання суперечок між ними, що сформувало основу для найтривкішої форми представницького врядування» [3, с. 46]. Н. Фергюсон справедливо вважає, що ключем до фінансового успіху Північної Америки була реалізація права власності: «Демократія стала черепицею для будівлі, фундамент якої склали верховенство права, точніше, святість індивідуальної особи та безпека права приватної власності, гарантованих представницьким, конституційним урядуванням» [3, с. 145].

Посилення ролі і місця приватної власності в суспільних відносинах було здійснено в 1996 році завдяки прийняттю основного Закону країни – Конституції, де в статті 13 говориться, що «держава забезпечує захист прав усіх суб'єктів права власності і господарювання, соціальну спрямованість економіки», а стаття 47 регламентує право кожного на житло: «держава створює умови, за яких кожний громадянин матиме змогу побудувати житло, придбати його у власність або взяти в оренду. [4]. Прийняття Конституції стимулювало до розвитку теоретичних досліджень науковців в галузі фінансового ринку та іпотечного кредитування в Україні. Серед науковців, що займаються проблемами іпотечного ринку в Україні – Лагутін В.Д., Євтух О.Т., Гайдуцький П.І., Рябченко О., Паливода К.В., Борисюк К.М. та інші. Правовий аспект дослідження потребує подальшого поглиблення в частині умов реалізації функцій фінансового ринку, що повинні мати правову (законодавчу) підтримку, що зображено на рис. 1.

Основною рушійною силою прогресу, без якого неможливий розвиток, в тому числі й механізмів ринкової економіки, є впровадження інновацій. Розвиток фінансового ринку також підпадає під це загальне правило, а інноваціями серед фінансових інструментів є похідні фінансові інструменти. Додамо, що іпотечні інструменти також є досить інноваційними, враховуючи час їх виникнення, результати впровадження та сучасний стан розвитку ринку іпотеки в Україні.

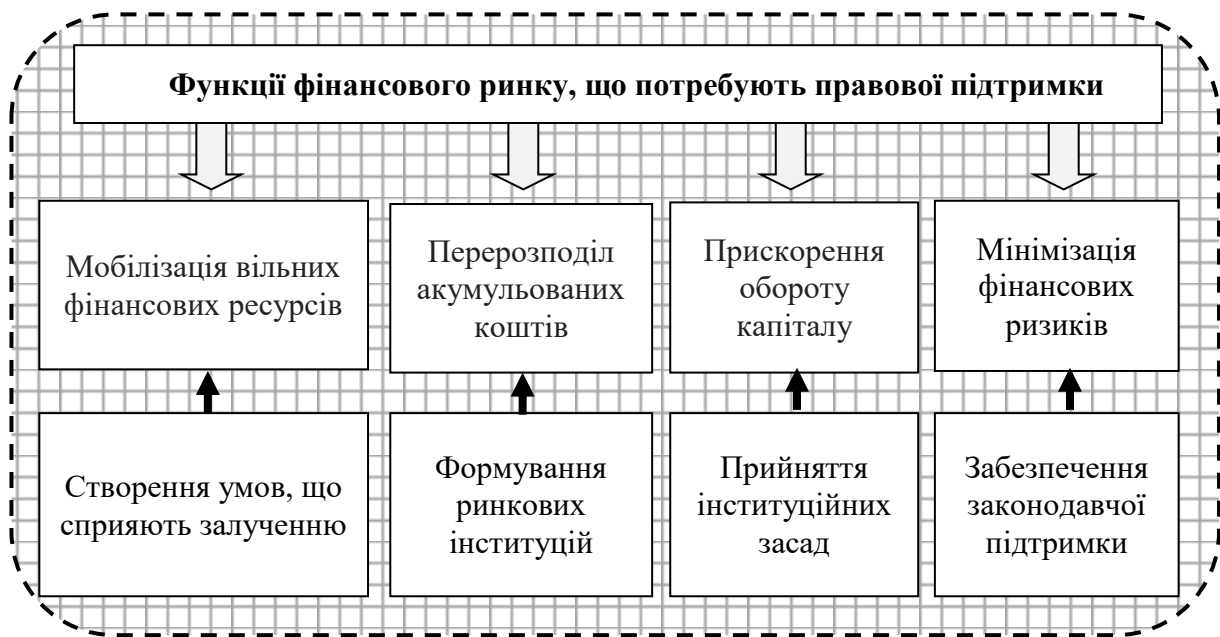

Рис. 1. Напрями правової підтримки розвитку фінансового ринку

Джерело: складено автором

В численних публікаціях вітчизняних науковців та практиків висловлюється думка стосовно необхідності більш широкого впровадження останніх у вітчизняний обіг. Інвестувати кошти можна багатьма відомими способами: в статутний капітал, в облигації та інші цінні папери, в нерухомість, у золото, в іноземну валюту тощо. Одним із найпопулярніших способів інвестування, на сучасних розвинутих фінансових ринках, що переслідує не лише мету отримання прибутку, але й страхування капіталу – є використання іпотечних фінансових інструментів.

Іпотечний кредит збільшує інвестиційний потенціал вітчизняної економіки і у цьому полягає його основна економічна функція. Саме завдяки іпотеці можливо суттєво підвищити інвестиційну спрямованість національного фінансового ринку. З позицій закономірностей розвитку світового господарства іпотека є невід’ємним елементом ринкової економіки, тому розвиток системи іпотечного кредитування є пріоритетним напрямком діяльності держави. Тема дослідження набуває особливої актуальності у зв’язку з тим, що в Україні триває практична робота зі створення системи іпотечного кредитування, отже, важливо своєчасно врахувати та закласти в її основу необхідні елементи, які забезпечать ефективне використання та розвиток іпотеки [5, с. 242].

Формування ринкових інституцій щодо перерозподілу акумульованих вільних фінансових ресурсів (рис.1) сприятиме підвищенню ефективності процесу залучення інвестицій в країні. Перевагою іпотеки є те, що позичальник передає кредитору тільки право власності, зберігаючи право користування майном за іпотекодавцем, що визначено статтею 9 Закону України «Про іпотеку» [6]. Ще одною важливою перевагою іпотеки є довгостроковість її видачі/отримання та відносно невеликий відсоток за користування, що сприяє підвищенню зацікавленості інвесторів. Загальновідомо, що середній термін іпотеки в світі становить 10–15 років, але може досягти і 60-ти років, як в Японії. У США середній термін іпотечних кредитів, наданих під заставу новостворених будинків, складає приблизно 27 років. В Україні комерційні банки надають іпотечні кредити строком до 25 років.

Робота з формування та подальшого вдосконалення системи іпотечного кредитування найшла відображення у Концепції створення національної системи

іпотечного кредитування, прийнятої КМУ 10.08.2004 року, де зафіксовано наступне «Ринок іпотечного кредитування створюється в умовах поступового поліпшення таких базових макроекономічних показників, як зростання валового внутрішнього продукту, низькі темпи інфляції, стабільність національної валюти, підвищення заінтересованості внутрішніх інвесторів у вкладенні коштів у боргові цінні папери, що дає змогу забезпечити динамічний його розвиток» [7]. В основу цієї Концепції покладені принципи функціонування ринку іпотечного кредитування, які відображають позитивний міжнародний досвід у цій сфері і зрозумілі та прийнятні для національних та іноземних інвесторів. Цивільний кодекс України, що був прийнятий у 2003 році, став основоположним документом, що стосується вирішення питань права власності в Україні, але законодавча система потребує подальшого удосконалення та розвитку.

Література:

1. Закон України «Про власність» 697-ХІІ від 07.02.1991 року.
2. Сото Е. Загадка капітал: Чому капіталізм перемагає лише на Заході і ніде більше. – К.: Ніка-центр, – 2009. – С. 232.
3. Фергюсон Н. Цивілізація: як Захід став успішним. – К.: Наш формат, 2017. – С. 488.
4. Конституція України. Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1996, № 30, ст. 141.
5. Борисюк К.М. Система іпотечного кредитування: етапи становлення та проблеми розвитку // Банківська справа. Наукові праці НДФІ № 4 (33), – 2005. – С. 242-250.
6. Закон України «Про іпотеку» № 898 – IV від 05.06.2003 (остання редакція 19.10.2016 р.) // Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2003, № 38, ст. 313.
7. Розпорядження КМУ № 559-р від 10.08.2004 р. «Про схвалення концепції створення національної системи іпотечного кредитування».

Tretiak D. D., Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Taras Shevchenko National University of Kyiv
Kyiv, Ukraine

INTERNATIONAL EXPERIENCE IN ONLINE INSURANCE DEVELOPMENT

Today, in the field of online sales of an insurance product, the insurance company's website becomes the main tool, where it is important to keep a balance between the total amount of information and the ease of finding the necessary information.

In terms of results achieved, the United Kingdom is the most interesting (the share of e-commerce in GDP is 6.1%). First of all, it is connected with the national policy of promoting online services and commerce. Available statistics on sales of online certificates of insurance indicate an explosive growth in sales, which have increased by more than 2 times from 2007 to 2014 – up to 67%. What is more, 2/3 of all certificates of insurance (vehicle insurance) is purchased through aggregator sites. The first aggregator site Confused.com was launched in 2001 and provided the insured ones with the opportunity to quickly and efficiently compare insurers' prices for the same insurance products, which led to a fundamental change in the sales system and business model: an increase in IT costs and lower tariffs, reduction of expenses on marketing and call centres maintenance [2].

For Ukraine, the UK experience may be of some interest, since Ukrainian insurers traditionally incur significant costs for organizing the sales process in vehicle insurance, but

launching such a system will involve the significant costs for IT systems development, which will pay off only in several years [2].

European countries online insurance premium volume indicators in 2018 are shown in table 1.

Table 1

European countries online insurance premium volume indicators in 2018

Країна	Life insurance (billion USD)	General insurance (billion USD)	All types of insurance, (billion USD)	World share (%)
UK	220,9	108,7	329,7	7,2
France	154,6	82,8	237,4	5,1
Germany	99,6	119,0	218,6	4,8
Italy	128,6	41,3	170,0	3,7
Netherlands	18,3	64,7	83,0	1,9
Spain	29,3	33,9	63,1	1,4
Switzerland	34,9	28,2	63,1	1,4
Ireland	48,8	8,0	56,9	1,2
Sweden	25,0	9,5	34,5	0,7
Belgium	17,7	16,4	34,1	0,7

Source: [1]

The analysis shows that European countries have a significant share in the amount of insurance premiums in online insurance in 2018. Great Britain accounts for the largest share in world turnover – 7.2%, and France also accounts for a significant share – 5.1%. Online insurance premium dynamics in the world in 2009 – 2018 are shown in fig. 1 [1].

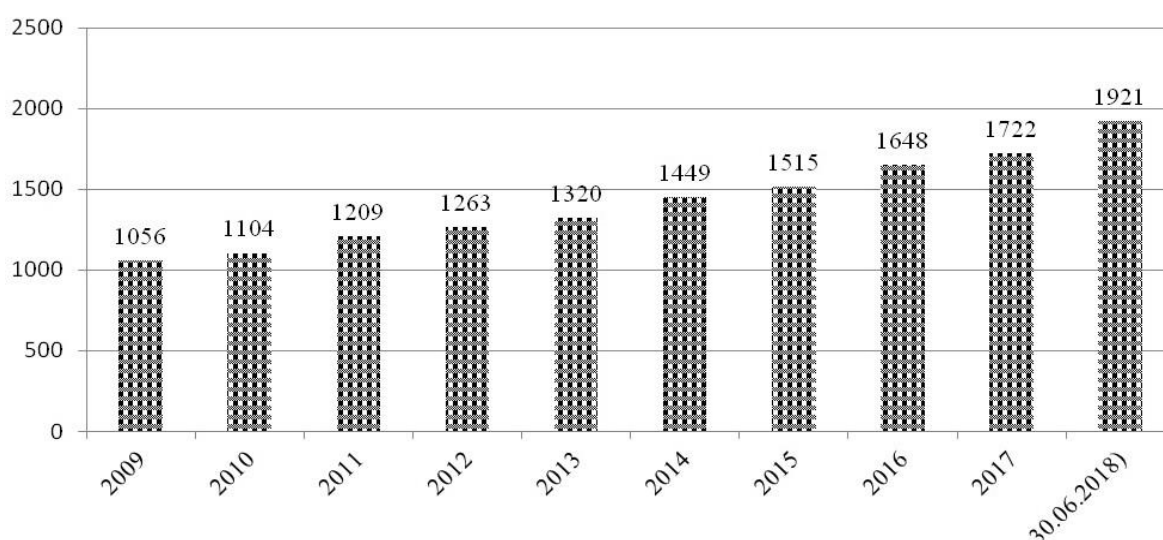

Fig. 1. Online insurance premium dynamics in the world in 2009 – 2018, billion USD

Source: [1]

From the analysis performed, it can be clearly seen that the insurance premium in the field of online insurance in the world have increased from 1056 billion USD to 1921 billion USD, which is a positive trend.

So, online insurance in foreign countries is developing rapidly with the significant potential. Consumer behaviour speaks for their trust and readiness to use the Internet for trading purposes in order to satisfy their insurance needs, especially if insurance company providers make this process simple, cost-effective and useful. The volume of online insurance, along with other direct sales channels can grow 1.5 times over the course of ten years.

Based on the experience of countries that have provided online insurance in one form or another, one could say that there are certain difficulties and risks for online insurance.

First of all, it is the emergence of cyber threats that create the need to improve information security systems. Plus, this is important not only for insurers, but also for those insured, since insurance is based on the use of personal data [1].

Another big problem is fraud, which in most cases is related to the creation of clone sites, with which fraudsters cheat the insured and steal money, or provide inaccurate data that allows them to get a lower cost of a certificate.

Currently, Insurtech companies are widely spread, which, on the basis of high-tech services, can compete in the field of insurance products sales, but all of these risks gain insurers the upper hand in the market and even in online sales.

For Ukraine, the implementation of online insurance, judging by the experience these technologies adoption, will have certain benefits and advantages:

- the customers will have access to a more comprehensive amount of information and will be able to make their choice of an insurance product based on a quick analysis of many insurance companies' offers;

- the companies will be able to use technology to learn what customers need, to assess risks more accurately and personalize their offers for the customers;

- the large companies (which, as a rule, are bank subsidiaries) have larger opportunities for the development in the fields of online sales, using the opportunities of cross-selling financial products or financing the development of IT infrastructure;

- switching to online sales of insurance products may lead to lower costs for insurance companies related to sales channels, which will increase the profitability of the insurance business and focus on the needs of the customer, not the agent;

- the use of Internet and digital technologies will increase the availability of insurance services in remote regions;

- the growing competition between insurance companies and pressure on tariffs under context of free pricing will lead to an increase in the product line of insurance products and, accordingly, to the development of the insurance market retail segment.

References:

1. Global digital insurance benchmarking report 2018 [Electronics resource]. – Access mode: [https://www.ey.com/Publication/vwLUAssets/ey-global-insurance-trends-analysis-2018/\\$File/ey-global-insurance-trends-analysis-2018.pdf](https://www.ey.com/Publication/vwLUAssets/ey-global-insurance-trends-analysis-2018/$File/ey-global-insurance-trends-analysis-2018.pdf).

2. PricewaterhouseCoopers Ukraine [Electronics resource]. – Access mode: <https://www.pwc.com/ua/uk.html>.

KNOWLEDGE MANAGEMENT IN THE DIGITAL ECONOMY

Шкурат М. О., аспірант

Університет митної справи та фінансів
м. Дніпро, Україна

ОСОБЛИВОСТІ ВПРОВАДЖЕННЯ ЦИФРОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ В СИСТЕМУ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ ЯКІСТЮ ВИЩОЇ ОСВІТИ

В Україні проголошено курс на інноваційний розвиток, який відображений у Концепції державної інноваційної політики України, Законі України «Про інноваційну діяльність», положеннях «Про порядок здійснення інноваційної освітньої діяльності», «Про порядок створення та функціонування технопарків та інноваційних структур інших типів». У законах України «Про загальну середню освіту», «Про вищу освіту» передбачається участь навчальних закладів освіти в інноваційній діяльності.

Прискорення науково-технічного прогресу, засноване на впровадженні у процеси виробництва сучасних автоматизованих систем, мікропроцесорних засобів і пристроїв програмного управління, роботів і серверних центрів, що базуються на використанні цифрових технологій. Все це поставило перед закладами вищої освіти важливе завдання – підготувати покоління висококваліфікованих та високопрофесійних фахівців здатних активно включитися в якісно новий етап розвитку сучасного суспільства, пов'язаний з його неупинною інформатизацією.

Вирішення цього завдання у сфері вищої освіти лежить у двох площинах: матеріальній та нематеріальній, і залежить як від технічної оснащеності закладів вищої освіти відповідним матеріально-технічним ресурсом (комп'ютерною технікою з відповідним периферійним обладнанням, навчальним, демонстраційним обладнанням, що функціонує на базі цифрових інформаційних технологій), так і від людського фактору – готовності викладачів та студентів до сприйняття постійно зростаючого потоку інформації, у тому числі і навчальної.

Розвиток інформаційних технологій, широке використання інформаційних ресурсів вимагає розробки певних методичних підходів до застосування засобів нових інформаційних технологій для реалізації ідей розвиваючого навчання, розвитку творчого потенціалу індивіда, формування в студентів умінь здійснювати прогнозування результатів своєї діяльності, розробляти стратегію пошуку шляхів і методів вирішення поставлених завдань – як навчальних, так і практичних [1].

Не менш важливим є завдання – забезпечення викладачів психолого-педагогічними та методичними розробками, спрямованими на створення оптимальних умов використання засобів нових інформаційних технологій з метою інтенсифікації навчального процесу, підвищення його ефективності і якості, забезпечення ефективного управління освітніми процесами та результатами.

Особливої уваги заслуговує перелік унікальних можливостей засобів нових інформаційних технологій, реалізація яких створює передумови для інтенсифікації освітнього процесу, а також створення методик, орієнтованих на розвиток особистості та забезпечення якості освітнього процесу, а саме:

- зворотний зв'язок між користувачем і засобами нових інформаційних технологій;

- візуалізація навчальної інформації як про реальні, так і «віртуальні» об'єкти, закономірності процесів, явища тощо;
- архівація значних обсягів інформації з можливістю її передачі, а також легкого доступу та звернення користувача до бази даних;
- автоматизація процесів обчислювальної, інформаційно-пошукової чи розрахунково-конструктивної діяльності, а також обробки результатів навчального експерименту з можливістю багаторазового використання фрагмента чи повторення самого експерименту;
- автоматизація процесів інформаційно-методичного забезпечення, організаційного управління навчальною діяльністю та контролю за результатами засвоєння й якістю освітньої послуги.

Реалізація перерахованих вище можливостей засобів нових інформаційних технологій дозволяє здійснювати учасникам освітнього процесу такі види діяльності як:

- реєстрація, збір, накопичення, зберігання, обробка інформації про досліджувані об'єкти, явища, процеси;
- передача досить великих обсягів інформації, представленої в різних формах іншим учасникам освітнього процесу;
- організація інтерактивного діалогу між учасниками: освітнього процесу – студент → викладач; наукової розробки – замовник → виконавець або ж організаторами навчально-наукового процесу – адміністратор → викладач;
- управління реальними об'єктами (наприклад, навчальними роботами, що імітують промислові пристрої або механізми);
- управління відображенням на екрані моделей різних об'єктів, явищ, процесів, в тому числі і таких, що існують у реальному вимірі;
- автоматизований моніторинг і контроль (самоконтроль) результатів навчальної діяльності їх якості та відповідності потребам суспільства;
- корекція навчального процесу чи управлінських рішень щодо його організації та забезпечення якості освітньої послуги.

У межах нашого дослідження зупинимося більш детально на останніх двох пунктах. У спадок від радянських часів Україна отримала «тотальний державний контроль за системою освіти разом із постійно поновлюваним державним замовленням на випускників вищих навчальних, що повністю відокремив вітчизняну систему вищої освіти від процесів розвитку систем освіти в інших державах, а відтак – і від розвитку системи управління якістю надання навчальних послуг у світі» [2]. При цьому проблема управління якістю освіти, що постала перед світом починаючи з другої половини минулого століття, вирішувалася у різних країнах по-різному. Водночас, незважаючи на інколи суттєві відмінності прийнятих у різних державах моделей управління якістю надання освітніх послуг, в Європі почався процесу зближення та уніфікації цих систем. Наслідком розвитку цього процесу стало створення Європейського простору вищої освіти, що забезпечило навчальну і трудову мобільність осіб, що навчаються, та викладачів у межах об'єднаної Європи, а згодом – і у світі.

З обранням Україною курсу на інтегрування у світові та європейські, структури постало питання про необхідність адаптування вітчизняної системи управління закладами вищої освіти до європейських рекомендацій. Основою такого адаптування є запровадження сучасної системи управління якістю надання освітніх послуг, які є невід'ємною частиною системи управління закладами вищої освіти незалежно від форм власності. Вирішення проблеми запровадження сучасних систем управління якістю надання освітніх послуг впритул пов'язане з проблемами реформування системи вищої освіти загалом. Це передбачає перехід до трирівневої системи освіти,

запровадження міжнародної системи оцінювання знань осіб, що навчаються, сучасних систем атестування та сертифікування ВНЗ, вирішення проблем структурної перебудови системи вищої освіти тощо, що тісно пов'язане з використанням сучасних цифрових технологій.

Якщо вирішення проблем реформування галузі вищої освіти загалом майже повністю знаходиться в компетенції державних органів влади, то питання модернізації системи управління якістю надання освітніх послуг – компетенція і завдання самих закладів вищої освіти.

Підхід до вирішення цієї проблеми кожного навчального закладу зокрема залежить від специфіки закладу: напряму підготовки фахівців, переліку спеціальностей, категорії замовників. Однак, вирішуючи проблеми модернізації системи управління якістю надання навчальних послуг, всі заклади вищої освіти мають дотримуватись вимог чинного законодавства, прийнятих державних стандартів та обов'язкових міжнародних рекомендацій.

Наразі основними світовими тенденціями в галузі державного управління якістю освітніх процесів є:

- розробка єдиних критеріїв і стандартів гарантії якості освіти (як приклад, документ “Стандарти і Директиви для агентств гарантії якості у вищій освіті на території Європи”);
- створення і впровадження систем якості закладів вищої освіти на основі різних моделей системи якості, включно з вимогами і рекомендаціями міжнародних стандартів ISO 9000, європейської моделі ТОМ тощо;
- створення, розвиток і гармонізація національних систем акредитації освітніх програм Європейських країн;
- перенесення основної уваги з процедур зовнішнього контролю освітнього процесу і його результатів на базі національних систем акредитації і атестації на внутрішню самооцінку з використання різних моделей.

Література:

1. Нові інформаційні технології в освіті [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://it-tehnolog.com/statti/novi-informatsiyi-tehnologiyi-v-osviti>.
2. Управління якістю освіти у вищих навчальних закладах [Текст]: навч. посіб.: у 2 ч. Ч. 1: Теоретичні засади формування систем управління якістю надання освітніх послуг / кол. авт.; за заг. ред. чл.-кор. НАН України В. С. Загорського. – Львів: ЛРІДУ НАДУ, 2011. – 136 с.

Izdevniecība «Baltija Publishing»
Valdeķu iela 62 – 156, Rīga, LV-1058

Iespests tipogrāfijā SIA «Izdevniecība «Baltija Publishing»
Parakstīts iespiešanai: 2019. gada 20 februāris
Tirāža 100 eks.